

Ung i Arendal

2013

En rapport basert på tall fra Ungdata

Cecilie Torvik

Forord

En takk skal rettes til alle ungdomsskoleelevene som har tatt seg tid til å fylle ut skjemaene, til skolene for å tilrettelegge for dette og lærerne som har administrert gjennomføringen. En stor takk til Rosanne Kristiansen ved KoRus Sør for hjelp til analysearbeidet. En takk skal også gå til SLT – koordinator Jan Aksel Tjønnvåg, som har hatt ansvaret for igangsetting, kontakten med skolene og oppfølging av undersøkelsen. Takk til Politihøgskolen for tilrettelegging slik at det har vært mulig å skrive denne rapporten.

Cecilie Torvik

Tønsberg, 25. november 2013.

Innhold

Forord.....	2
1. Innledning.....	5
1.1 Datagrunnlag og metode	6
1.2 Rapportens oppbygning.....	9
2. Ressurser	10
2.1 Familie.....	11
2.2 Venner	23
2.3 Nærmiljøet.....	30
2.4 Oppsummering	34
3. Skole.....	36
3.1 Skoleadferd.....	37
3.2 Foreldreinvolvering i skolen	50
3.3 Utdanningsmotivasjon.....	53
3.4 Problemadferd i skolen.....	61
3.5 Mobbing	66
3.6 Oppsummering	70
4. Fritid.....	73
4.1 Organisert fritid	74
4.2 Uorganisert fritid	85
4.3 Mediebruk	90
4.4 Databruk	95
4.5 Oppsummering	109
5. Helseadferd og psykisk helse	111
5.1 Helseadferd og matvaner.....	112
5.2 Selvbilde og tanker om fremtiden	118
5.3 Psykisk helse	125
5.4 Psykiske lidelser	132
5.5 Kontakt med hjelpeapparatet.....	137
5.6 Oppsummering	139
6. Risikogrupper	142
6.1 Rusbruk	143
6.2 Problemadferd	164
6.3 Vold.....	174

6.4 Oppsummering	184
Litteraturliste	187
Figurliste.....	191

1. Innledning

Barne- og ungdomsforskning legger i dag vekt på flere sider ved ungdomslivet. Egenverdien og livsvilkårene har fått større betydning, samtidig som at ungdommen også har behov for forberedelse for senere etablering og samfunnets ønske om en vellykket overgang til voksenlivet. Dette skjer blant annet gjennom utdanning, kvalifiseringer, tilegning av erfaringer og deltakelse i barne- og ungdomskulturer. Det som med en samlebetegnelse kan kalles mestring. I ungdomstiden utvikles selvbylde, identiteten og kvalifikasjoner, som ikke bare er viktig når man er ung, men som gir et viktig grunnlag for livet videre (Heggen & Øia 2005). Ungdom befinner seg i en tilstand av motsetninger med kryssende forventninger og kryssende grenser. De er formelt maktesløs, men har allikevel mye symbolsk makt. I forhold til kompetanse og kunnskap, slik den defineres av voksensamfunnet, preges de derimot av diskvalifikasjon. Nye mulighetsrammer og livsbetingelser oppstår og trangen til å utforske og overskride grenser er hele tiden en drivkraft. Ungdom befinner seg dermed i en utsatt og sårbar situasjon. De skal takle et komplisert spill og er i stor grad overlatt til seg selv. Noen ungdommer takler ikke helt de krav og forventninger som stilles på veien fra barn til voksen. De kan trå feil, mislykkes, lide nederlag eller havne i marginaliserte livssituasjoner. Veien derfra til overdreven bruk av alkohol og andre rusmidler eller kriminelle og utagerende adferd kan være kort (Øia 2013). Ungdata inneholder i liten grad data som gir et direkte uttrykk for ungdommens mestring. Men Datamaterialet inneholder noen gode indikasjoner på om ungdommen mestrer sentrale utfordringer. Ungdata kan dermed gi oss kunnskap og innsikt i hvordan de mestrer ungdomslivet: blant annet deres relasjon til foreldrene sine, om de har nære venner, hvem de kan gå til dersom de har det vanskelig, hvordan de har det på skolen og om de opplever at de klarer seg godt på skolen (Heggen & Øia 2005: 19).

Ung i Arendal er en Ungdata undersøkelse. Ungdata er et resultat av faglig samarbeid mellom NOVA (Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring), sju regionale kompetansesentre innen rusfeltet (KoRus Vest Bergen, KoRus Vest Stavanger, KoRus Midt-Norge, KoRus Øst, KoRus Sør, KoRus Nord, KoRus Oslo) og Kommunesektorens organisasjon (KS). Dette er lokale ungdomsundersøkelser hvor ungdom fra hele landet svarer på spørsmål om ulike sider ved deres liv og livssituasjon. Dette er undersøkelser som kommunene selv tar initiativ til, og som kompetansesentrene bistår med gjennomføringen, samt oppfølgingsarbeidet. Hver enkelt kommune må inngå en avtale om samarbeid, enten

med et av ruskompetansesenterne eller med NOVA. Arendal kommune har i denne undersøkelsen inngått avtale med KoRus Sør ved Rosanne Kristiansen.

Undersøkelsen gjøres elektronisk i skoletiden og er rettet mot skolelever i ungdomsskolen og videregående skole. Målet med ungdatabasen er primært å gi en oversikt over den lokale oppvekstsituasjonen. Resultatene fra undersøkelsen er godt egnet som grunnlag for kommunalt plan- og utviklingsarbeid, og brukes blant annet som et ledd i kommunens forebyggende arbeid og arbeidet med å bedre unges folkehelsesituasjon (Bakken 2013). I dialog med kommunen har det vært uttrykt et behov for en mer brukervennlig rapport som er hensiktsmessig i forhold til det forebyggende arbeidet og til andre innsatser rettet mot ungdom. Intensjonen med denne rapporten er derfor at den skal gi et kunnskapsgrunnlag, sammen med annen kunnskap, for kommunen i deres arbeid for helsefremmede og forebyggende arbeid rettet mot ungdom. Min oppgave har vært å forfatte rapporten.

1.1 Datagrunnlag og metode

Spørreskjemaet består av en obligatorisk grunnmodul og en tilleggsmodul med valgfrie forhåndsdefinerte spørsmål. Grunnmodulen brukes i alle undersøkelser, mens hvilke spørsmål man ønsker fra tilleggsmodulen er noe den enkelte kommune selv velger. Kommunene kan også supplere med egenkomponerte spørsmål. I grunnmodulen inngår spørsmål om kjønn, klassetrinn, familieforhold, vennerelasjoner, nærmiljø, skole, organisert og uorganisert fritid, mediebruk, psykisk helse, rus, problemadferd og vold. Fra tilleggsmodulen har kommunen valgt seg fordypning på området som omhandler alkohol, vold, selvbilde og psykisk helse, kontakt med hjelpeapparatet, idrett og trening, mobbing via digitale medier, fravær og skulk i skolen. Det var i alt åtte ungdomsskoler i kommunen som deltok i undersøkelsen. Fylkeskommunen fikk tilbud om å inkludere 1. trinn på de videregående skolene i kommunen, men takket nei. Undersøkelsen ble utført i ukene 10 til 15 våren 2013, og følgende ungdomsskoler deltok:

- Asdal skole. 191 elever av 277 deltok, og utgjør en svarprosent på 69 %.
- Roligheden skole. 173 elever av 188 deltok, og utgjør en svarprosent på 92 %.
- Stinta skole. 200 elever av 249 deltok, og utgjør en svarprosent på 80 %.
- Stuenes skole 263 elever av 289 deltok, og utgjør en svarprosent på 91 %.

- Birkenlund skole. 105 elever av 148 deltok, og utgjør en svarprosent på 71 %.
- Hisøy skole. 139 elever av 156 deltok, og utgjør svarprosent på 89 %.
- Moltemyr skole 122 elever av 136 deltok, og utgjør svarprosent på 90 %.
- Nedenes skole. 113 elever av 130 deltok, og utgjør en svarprosent på 87 %.

Totalt er det 1306 elever som har svart på undersøkelsen. Dette gir en samlet svarprosent på 83.6 %. Dette er et representativt utvalg av ungdomsskoleelevene i Arendal. Det betyr at det materialet som er samlet inn gir et godt bilde av ungdommens liv.

I rapporten er det benyttet både bivariante og multivariate metoder i analysen av datamaterialet. Bivariate analyser viser hvordan to variabler henger sammen. For eksempel; *hender det at du drikker noen former for alkohol og klassetrinn*. Disse sammenhengene vil stort sett bli presentert i diagrammer. Multivariat analyse er sammenhengen mellom tre eller flere variabler. I denne rapporten har man sett på sammenhengen mellom tre variabler. For eksempel: *hvor mange bøker tror du at det er hjemme hos dere + hvilken karakter fikk du i norsk*, fordelt på *kjønn*. Det er utført signifikanttest ved alle multivariate analysene og enkelte av de bivariate analysene som er benyttet i rapporten. Der hvor sammenhengene mellom variablene er signifikante så er dette kommentert i teksten. Begrepet statistisk signifikans brukes for å beskrive sannsynligheten for at noe er et resultat av tilfeldigheter. Et resultat av en statistisk analyse betegnes som statistisk signifikant dersom det er lite sannsynlig at resultatet har oppstått tilfeldig. Det betyr ikke at det er et årsaksforhold mellom variablene. Når vi sier at to fenomener henger sammen, så betyr det ikke at det ene fenomenet er årsaken til det andre fenomenet. For eksempel er det en signifikant sammenheng mellom det å være plaget av ensomhet og plaget av at man bekymrer seg mye for ting. Det betyr ikke at ensomhet er årsaken til at man bekymrer seg mye for ting, men det er heller ikke en tilfeldig sammenheng. Men det betyr at dersom man er plaget av ensomhet har man en høyere statistisk sjanse for å oppleve at man også er plaget av at man bekymrer seg mye for ting.

Det er benyttet fire typer diagrammer i rapporten. Et diagram som viser svarfordelingen på det enkelte spørsmålet fordelt på de ulike skolene. Fordi det er 8 ungdomsskoler som er med i undersøkelsen så er disse diagrammene delt i to, men kommer alltid etter hverandre.

Inndelingen er tilfeldig og er gjort av tekniske årsaker. Deretter er det et diagram som viser fordelingen på kjønn og deretter fordelingen på klassetrinn. Disse diagrammene viser de samlede tallene i kommunen. Fordi ungdommen ikke blir spurt om alder er klassetrinn en fin måte å få frem aldersforskjeller på. Særlig er dette en viktig variabel når ungdommen blir

spurt om rusbruk. Det er også et diagram som viser svarfordelingen for hele kommunen. I rapporten er det markert hvilket diagram som blir vist. Tallene vises alltid i prosent.

Alle metoder har noen svakheter, også spørreundersøkelser. Ved spørsmål som brukes i spørreundersøkelser blir det generelt lagt vekt på to egenskaper for å vurdere spørsmålenes kvalitet; reliabilitet og begrepsvaliditet (Frøyland et.al. 2010). Reliabilitet knytter seg til nøyaktigheten av undersøkelsen, hvilke data som brukes, den måten det er samlet inn på og hvordan de bearbeides (Johannessen et.al. 2010). Det gir informasjon om spørsmålets konsistens. Det vil si dersom den samme måling gjentas mange ganger, er målet reliabelt om vi får det samme svaret hver gang (Frøyland et.al. 2010). Validitets begrepet er et uttrykk for at man måler det som forskeren hadde tenkt å måle. Har respondenten forstått spørsmålet i tråd med forskerens intensjon? Dermed oppstår det også en mulighet for at ungdommene har forstått spørsmålene ulikt. Hvordan ungdommene har forstått spørsmålene og om dette er i tråd med det vi ønsker å måle kan vi aldri være helt sikre på. Undersøkelsen er anonym og forskeren er derfor ikke tilsted og kan forklare hva som er intensjonen bak spørsmålet. Dette gir oss også en unik kunnskap, nettopp fordi det er ungdommens subjektive forståelse og opplevelse av tilværelsen som kommer til uttrykk.

Alle ungdommer vil ikke svare oppriktig på undersøkelsen. Noen vil «tulle» med svarene. NOVA har utarbeidet et system for «vasking» av dataene som samles inn i regi av ungdata. Gjennom «vaskeprosessen» oppnår man at åpenbart useriøse svar ikke blir med i analysen. Dette foregår på to måter. Enten ved at man finner en usannsynlig involvering i ulike aktiviteter som etterspørres i samme spørsmålsbatteri. For eksempel at ungdommene svarer maksimumsverdien «6 ganger eller oftere» på alle spørsmålene om fritid eller ved at man finner usannsynlige kombinasjoner av svar. For eksempel at ungdommene er veldig mye plaget av depressivt stemningsleie samtidig som de er svært fornøyd med alle sider i livet sitt. Alle ungdommene som har svarkombinasjoner som dette, får svarene sine slettet på de aktuelle spørsmålene (ungdata.no). Tallene som er samlet inn i denne undersøkelsen har vært igjennom en slik «vaskeprosess». NOVA har utarbeidet en egen rapport som dekker ulike metodiske sider ved ungdata undersøkelsene. Denne rapporten kan lastes ned på deres hjemmeside ungdata.no.

1.2 Rapportens oppbygning

Rapporten er delt i fem temakapitler med en oppsummering i slutten av hvert av kapitlene. Det er gjengitt rundt 153 diagrammer som illustrerer svarfordelingen innenfor de fleste temaområdene i undersøkelsen. Diagrammene er utarbeidet av NOVA.

I kapittel to, Ressurser, er temaet ungdommens bakgrunn; kapitalsammensetting og sosiale relasjoner. Her har man spurt om temaer som økonomi, bøker i hjemmet, nære relasjoner og nærmiljø.

Kapittel tre, Skole, omhandler trivsel på skolen, lekselesing, foreldreinvolvering, utdanningsmotivasjon, problemadferd i skolen og mobbing.

I kapittel fire, Deltakelse, er temaet de unges aktivitetsnivå på fritiden: Organiserte og uorganiserte fritidsaktiviteter, generell mediebruk, databruk og dataspill.

I kapittel fem, Helseadferd og psykisk helse, omtales helseadferd, matvaner, psykisk helse og bruk av hjelpeapparatet.

I kapittel seks, Risikogrupper, er temaet rusmidler, problemadferd og vold.

Tilslutt i rapporten er det en figurliste som viser tittelen på alle brukte diagrammer med sidehenvisning.

2. Ressurser

Dette kapitlet handler om ungdommens ressurser via familie og venner. Når det refereres til ungdommens ressurser refereres det både til livssituasjonen her og nå, og hvordan dette påvirker utviklingen og fremtiden. Men ikke bare legges vekten på individets ressurser, men også på ungdommens evne til å omsette sine ressurser i overensstemmelse med hva de ønsker og deres behov (Frønes og Strømme 2010). Her er det nødvendig å skille mellom individets evner på den ene siden og ressurser i ungdommens omgivelser på den andre siden. Dette vil være to forskjellige sider ved ungdommens levekår (Robertson 2011). Levekår kan forstås som en mengde ressurser og utviklingsmuligheter individet har (Frønes og Strømme 2010). Det er ikke et entydig skille mellom ressurser og evner. Her er det glidende overganger hvor det kan være uklart hva som er en persons evner og hva omgivelsene gir av ressurser. Individets egne evner og omgivelsenes ressurser kan betegnes som individets samlede ressursbase. I denne ungdomsundersøkelsen måles ungdommens ressurser i omgivelsene. Ungdommens evne til å bruke disse ressursene derimot er vanskeligere å måle. En måte å forholde seg til ressurser på er å forstå ressurser som ulike former for kapital. Det er vanlig å dele kapital begrepet opp i tre; økonomiske, kulturell og sosial kapital. Hvor mengden av de ulike kapitalformene den enkelte besitter kan fortelle oss noe om individets ressurser.

Kulturell kapital refererer til kulturell kompetanse både som utdanning og som kjennskap til kunnskapssamfunnets kulturelle koder (Frønes og strømme 2010). I undersøkelsen måles familiens kulturelle kapital gjennom å spørre om antall bøker i hjemmet. Dette er en vanlig metode for å måle nettopp kulturell kapital, fordi det har vist seg at foreldre med mye kunnskap og kompetanse gjerne også har mye bøker.

Sosial kapital referer til sosiale ressurser i familien og nærmiljøet. Dette kan både indikere kollektive ressurser i nærmiljøet, men også individuelle ressurser, som å kjenne de rette personene og de riktige sosiale kodene (Frønes & Strømme 2010). Innunder her ligger det å ha gode sosiale nettverk, med venner og foreldre man kan stole på. I undersøkelsen blir ungdommen spurt om hva slags vennerelasjoner de har. Dette kan indikere noe av ungdommens sosiale kapital. Ungdom vil ha med seg ulike mengder ressurser avhengig av deres bakgrunn. Dette kapitlet vil først omhandle ungdommens forhold til familien, deretter deres vennerelasjoner og avslutningsvis hvordan de opplever sitt nærmiljø.

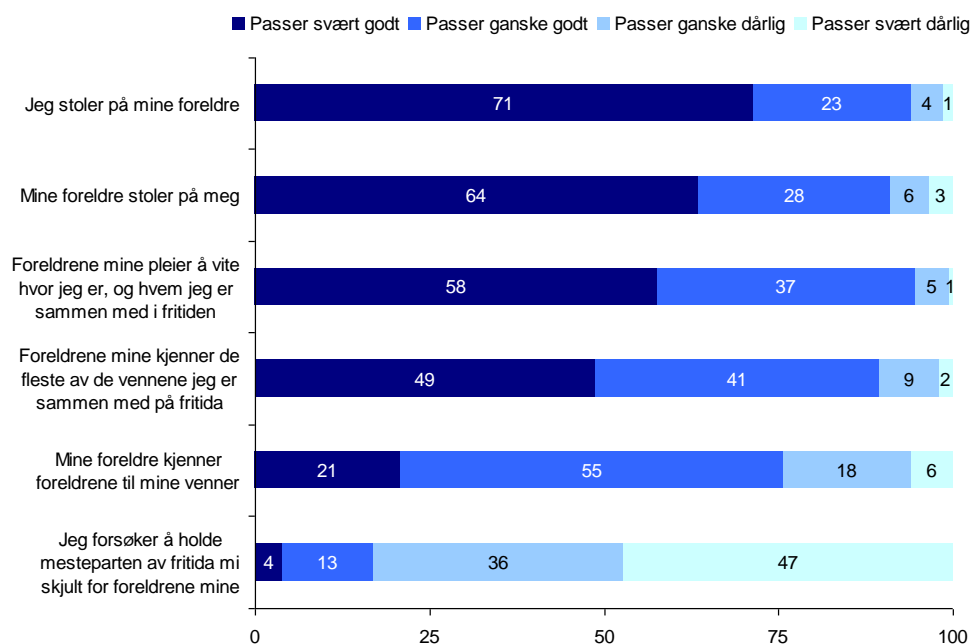
2.1 Familie

I et historisk perspektiv har familien som institusjon gjennomgått en endring. Det har vært uttrykt bekymring for hvilke konsekvenser dette gir. En utbredt oppfatning er at den moderne familien er tømt for omsorg, sosiale oppgaver og ansvar. Andre derimot, blant annet Frønes (1998), legger vekt på at nye familie former har en større omsorgsevne nå enn tidligere. Det vises blant annet til at dagens morsrolle er i langt høyere grad nå basert på å vise følelser og å gi omsorg. Det er vanligere å forholde seg til barndommen som en fase i livet hvor man har særskilte behov og at en av familiens primære oppgaver er å oppdra barn (Heggen & Øia 2005). Familien er ikke bare viktig når vi er barn, men også i ungdomsårene. Familien skal gi oss omsorg og trygghet, lære oss om normer og verdier, her skal vi tilegne oss kunnskaper og ferdigheter som er nødvendig for å kunne delta som fullverdige medlemmer i samfunnet. Familien er derfor av betydning for ungdommens mestring, utvikling og samfunnstilpasning. Familien er også ofte de som oppdager når noe ikke fungerer som det skal innenfor de ulike arenaene som ungdommen står i. Deres oppgave er da å gi støtte, gripe inn og kommunisere med blant annet med skolen. Men noen ganger er familien direkte årsak til krevende situasjoner. Konflikter, rusmisbruk, økonomiske problemer er eksempler som kan være vanskelig for ungdommen å leve i og med. I slike situasjoner er ungdommen avhengig av at andre i nærmiljøet kan være deres støttepunkt i hverdagen (Aagre 2003). Det kan være venner, lærere eller treneren på idrettslaget.

I undersøkelsen blir ungdommene spurt hvor fornøyde de er med foreldrene sine. Rundt 80 % av ungdommene svarer at de er *litt* eller *veldig* fornøyde med foreldrene sine. Det er ingen stor variasjon mellom klassetrinn eller kjønn. En liten andel ungdommer oppgir at de er misfornøyde med foreldrene sine. Rundt 11 % av ungdommene oppgir dette. Svarene sier ingenting om hva det er ved foreldrene ungdommene misliker, eller hvordan foreldrene utøver sin rolle som forelder.

En oppdragerstil som er basert på varme, kontroll, struktur og regler er sentrale faktorer for å hindre skjevutvikling (Veileder, IS-1742). I undersøkelsen ble det listet opp en rekke utsagn om hvordan ungdommene ville beskrive sitt forhold til foreldrene sine. Svaralternativene var *passer svært godt*, *passer ganske god*, *passer ganske dårlig* og *passer svært dårlig*. Diagrammet på neste side viser samlede tall for kommunen. Tallene vises i prosent.

Figur 1. Her kommer noen utsagn om hvordan du vil beskrive ditt forhold til dine foreldre. Tallene viser samlede tall for kommunen og er i prosent.

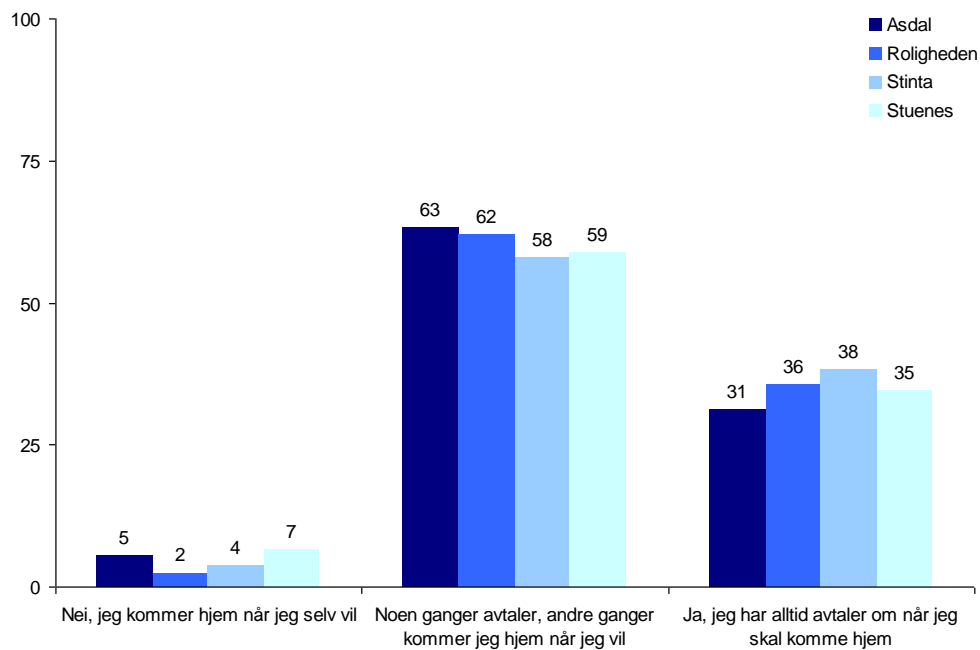

De aller fleste ungdommene har tillit til sine foreldre og opplever at foreldrene stoler på dem, og oppgir at foreldrene vet hvor de er og hvem de er sammen med. Dette synker noe med alderen. Det er ingen kjønnsforskjeller av statistisk betydning. Men det er en liten gruppe ungdommer som forsøker å holde fritiden sin skjult for foreldrene sine. På dette spørsmålet er det noe variasjon mellom skolene. Ved Hisøy og Birkenlund skole er det hhv. 9 % og 11 % som oppgir dette, mens på Stinta og Moltemyr skole er det hhv. 24 % og 23 % av ungdommene som svarer det samme. Dette er også litt ulikt mellom kjønnene. 20 % av guttene oppgir at dette utsagnet passer dem, mens 14 % jentene oppgir tilsvarende.

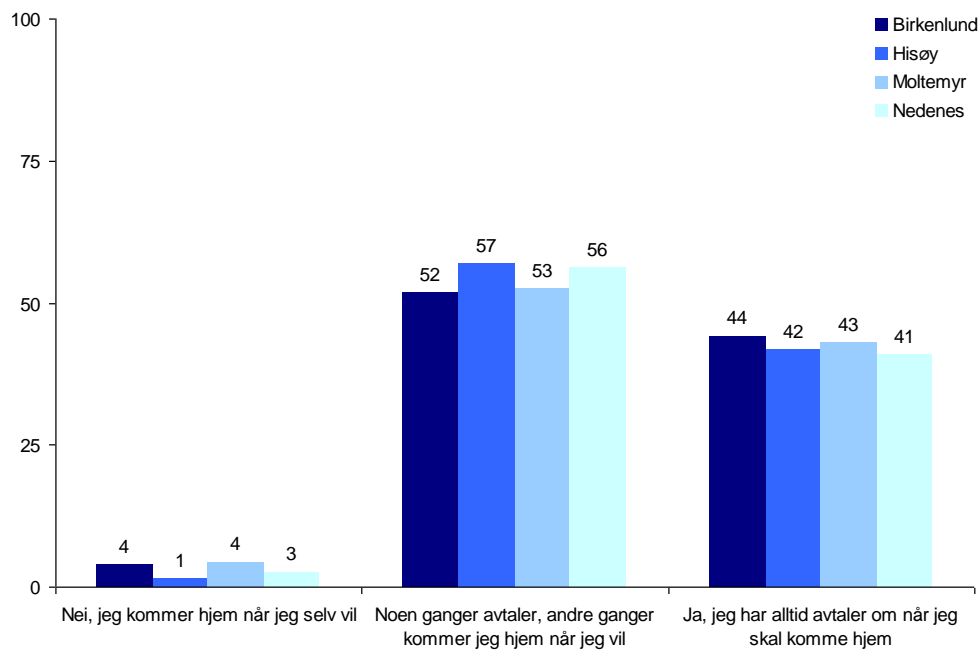
Ungdomstiden handler også om å løsrive seg fra foreldrene sine, bli selvstendig og inngå i nye betydningsfulle relasjoner. Dette kan innebære en del brytninger. Selvom antallet konflikter med foreldrene og andre autoriteter øker, så reduseres som oftest ikke det positive samspillet mellom ungdommen og de voksne (Kvelling 2008).

Ungdommen ble spurt om de har en avtale om når de må være hjemme på kvelden. Dette kan være en indikator på foreldrenes regler og kontroll over ungdommen. Tallene i diagrammet på neste side er fordelt på de ulike skolene.

Figur 2. Har du avtalte tider du må være hjemme om kvelden? Tallene vises i prosent.

Figur 3. Har du avtalte tider du må være hjemme om kvelden? Tallene vises i prosent.

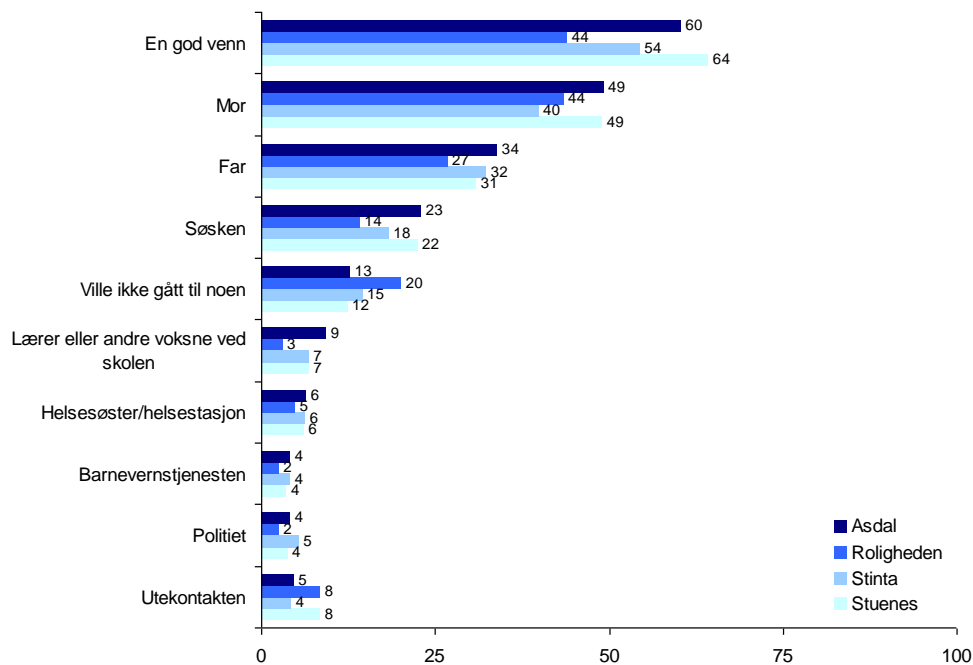

Det er svært få ungdommer som kommer hjem når de selv vil. Det er heller ingen store variasjoner mellom skolene. For å se om dette forandrer seg med alderen er svarene også fordelt på klassetrinn. Fordelingen viser ingen store aldersforskjeller. 2 % av ungdommene i 8. trinn svarer at de ikke har innetider og kommer inn når de selv vil, mens 5 % av ungdommene i 10. trinn oppgir tilsvarende. Det er flere gutter, enn jenter som svarer at de

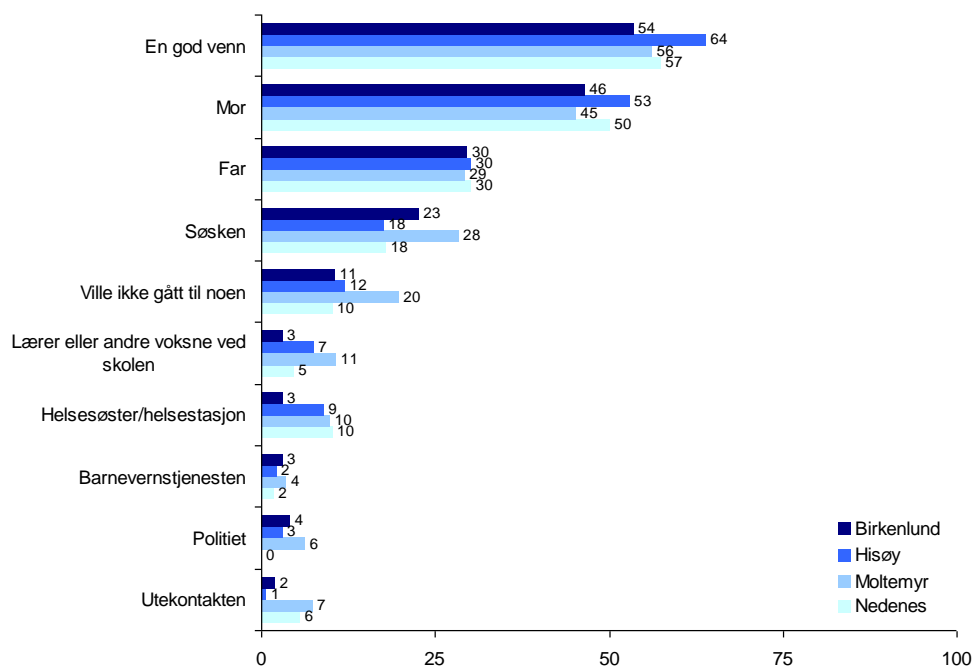
kommer hjem når de selv vil. 7 % av guttene svarer dette, mens kun 2 % av jentene oppgir tilsvarende. Omvendt er det flest jenter som oppgir at de alltid har avtale om å komme hjem. 43 % av jentene har svart ja på dette spørsmålet, mens 33 % av guttene oppgir tilsvarende.

Noen ganger står de unge ovenfor problemer av mer personlig karakter hvor de kan ha behov for å ha noen å snakke med. Ungdommene ble spurt hvem de ville snakke med dersom de hadde et personlig problem. I undersøkelsen listes det opp en rekke personer som ungdommen kan snakke med dersom de ønsker det. Svaralternativene var *ja, sikkert, ja, noen ganger* og *nei, aldri*. Diagrammene nedenfor viser andelen som har svart *ja, sikkert* på at de ville ha snakket med de ulike personene dersom de hadde et problem av personlig karakter.

Figur 4. Andelen som har svart ja, sikkert på at de ville ha snakket med en eller flere av de ulike personene dersom de hadde et problem av personlig karakter. Tallene vises i prosent og fordelt på de ulike skolene.

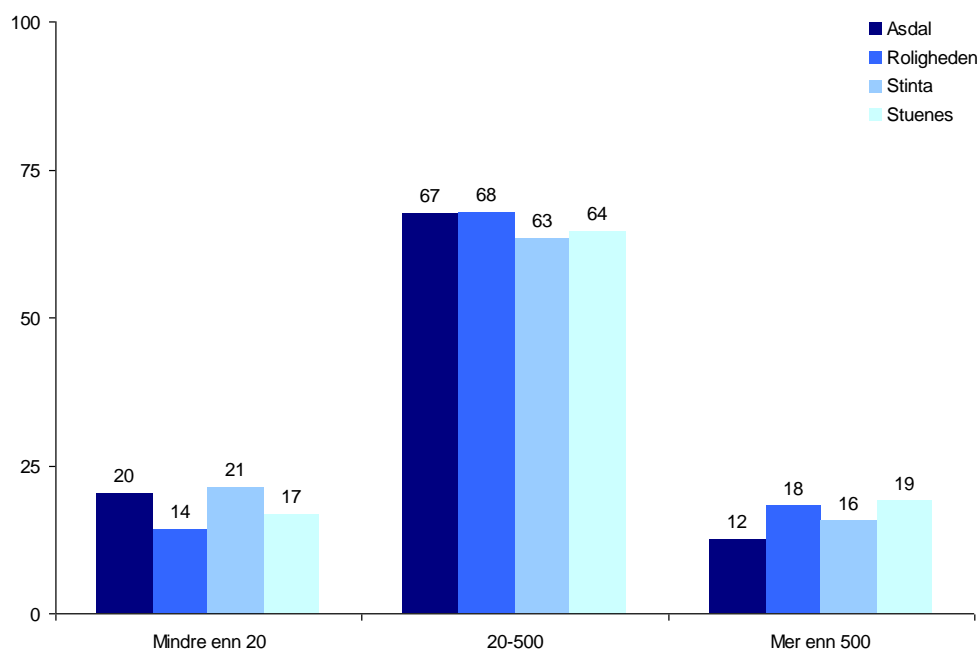
Figur 5. Andelen som har svart ja, sikkert på at de ville ha snakket med en eller flere av de ulike personene dersom de hadde et problem av personlig karakter. Tallene vises i prosent og fordelt på de ulike skolene.

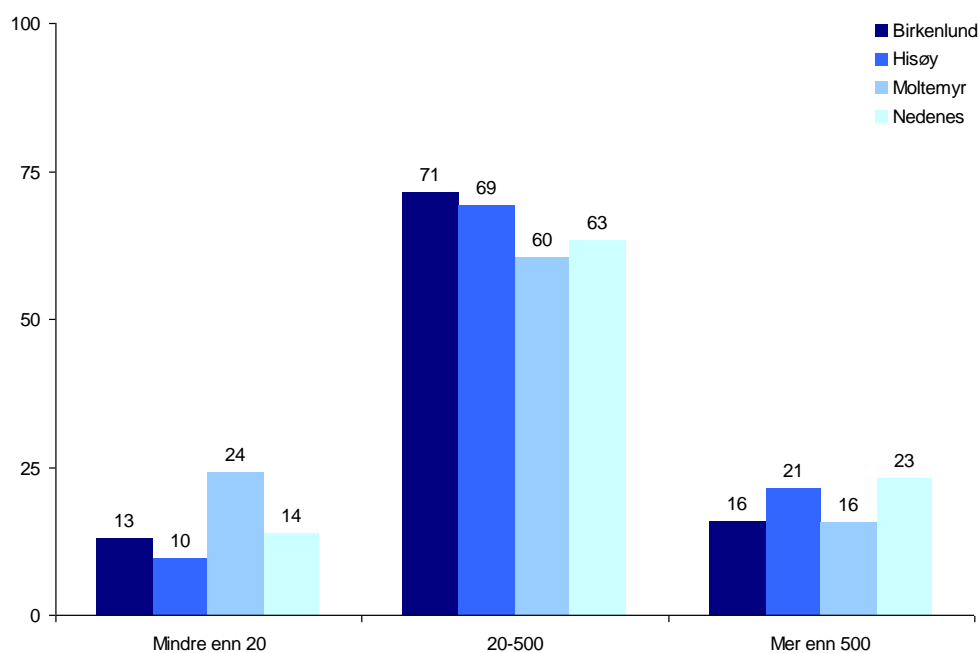
De aller fleste ungdommene ville ha snakket med en venn dersom de hadde et personlig problem. Særlig er det jentene som ville ha snakket med en god venn. Mens 45 % av guttene oppgir at de ville ha snakket med en god venn, oppgir 69 % av jentene tilsvarende. Generelt er det flere som ville ha gått til mor, enn til far. Men når vi deler dette spørsmålet på kjønn er det flere gutter, enn jenter som ville ha snakket med far. Foreldrenes betydning faller når de blir eldre, men stabiliserer seg rundt 16 års alderen. Likevel blir ikke foreldrenes rolle som viktige ressurspersoner borte, men vennenes betydning som samtale partner vil øke med alderen (Øia & Heggen 2005). Dette mønsteret finner vi også i denne undersøkelsen. Av ungdommene i 8. trinn er det 57 % som ville ha snakket med mor, mens i 10. trinn er det 36 % av ungdommene som ville ha snakket med mor. Den samme tendensen ser vi når det gjelder å snakke med far. 38 % av ungdommene i 8. trinn ville ha snakket med far, mens kun 25 % av ungdommene i 10. trinn oppgir tilsvarende. Det er naturlig å tenke seg at hvem man går til avhenger av hva det personlige problemet består av. Dette forteller ikke tallene oss noe om. Det er en gruppe ungdommer som oppgir at de ikke ville ha snakket med noen dersom de hadde et personlig problem. Det trenger nødvendigvis ikke bety at man ikke har noen å snakke med, det kan også være at den unge ikke ønsker å snakke med noen dersom de har et personlig problem. Denne gruppen øker noe med alderen.

Det har vist seg at det er en sammenheng mellom skoleprestasjoner og ungdommens kulturelle kapital, hvor den kulturelle kapitalen tydeliggjøres hver eneste dag i skolesystemet. Ungdom som har vokst opp med bred tilgang til bøker, aviser og varierte fritidsaktiviteter, stiller med helt andre forutsetninger enn ungdom fra miljø hvor boklig lærdom oppleves som fremmed. Det er godt dokumentert i utdanningssosiologien at det er en sammenheng mellom foreldrenes kulturelle kapital og hvordan ungdommen gjør det på skolen og senere valg av utdanning (Blant annet Hansen 2005). Som et mål på kulturell kapital har man spurt ungdommen om hvor mange bøker de tror de har hjemme. Å ha mer enn 500 bøker i hjemmet er satt som en indikator på høy kulturell kapital, og mindre enn 20 bøker er en indikator på lavere kulturell kapital. Diagrammene på neste side viser svarfordelingen på de ulike skolene i prosent.

Figur 6. Hvor mange bøker tror du det er hjemme hos dere? Tallene vises i prosent og er fordelt på de ulike skolene.

Figur 7. Hvor mange bøker tror du det er hjemme hos dere? Tallene vises i prosent og er fordelt på de ulike skolene.

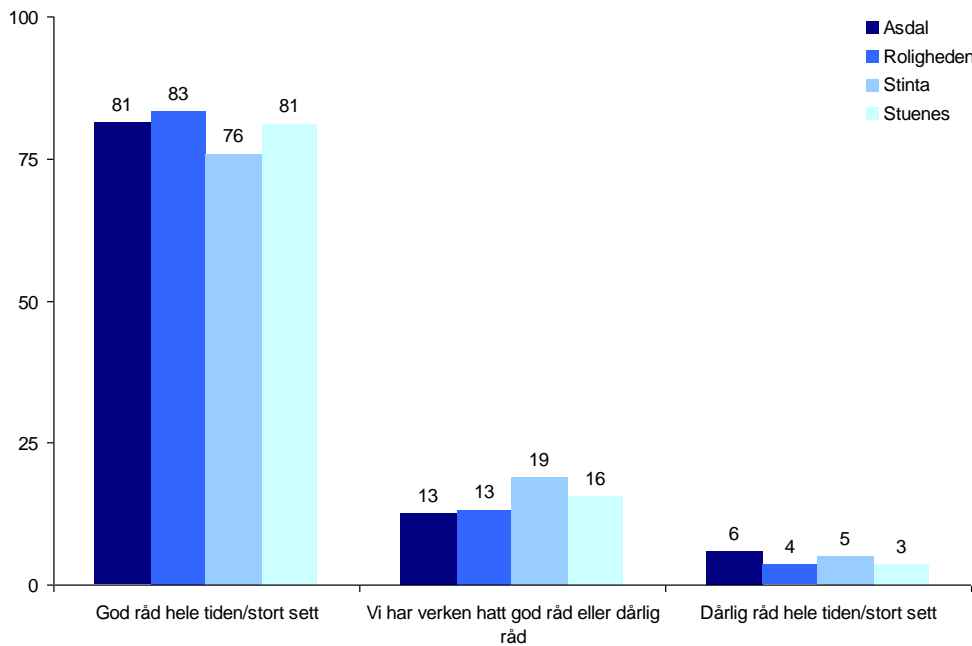

Dersom vi forholder oss til antall bøker i hjemmet som en indikator på kulturell kapital viser diagrammene at mengden bøker varierer mellom skolene og dermed at mengden kulturell kapital blant ungdommene vil variere på de enkelte skolene og mellom skolene. I gjennomsnitt er det 17 % av ungdommene i kommunen som oppgir at de har mindre enn 20

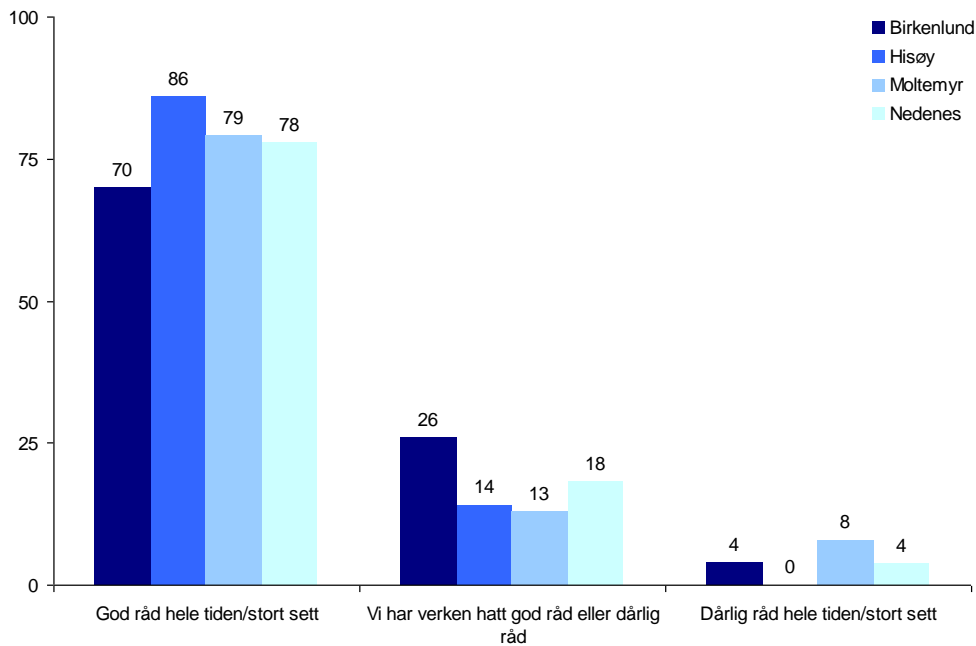
bøker hjemme. Som diagrammene viser er det enkelte skoler som ligger undergjennomsnittet for kommunen, dette gjelder særlig Birkenlund og Hisøy skole, hvor hhv. 13 % og 10 % av ungdommene oppgir at de har mindre enn 20 bøker i hjemmet. Mens enkelte skoler som Moltemyr skole og Stinta skole ligger over gjennomsnittet for kommunen, hvor hhv. 24 % og 21 % av ungdommene opp gir at de under 20 bøker i hjemmet. På den andre siden av skalaen er det i snitt 17 % av ungdommene som oppgir at de har mer enn 500 bøker i hjemmet. Hisøy og Nedenes skole avviker her mer enn de andre skolene hvor hhv. 21 % og 23 % av ungdommene oppgir at de har mer enn 500 bøker i hjemmet. Det er mest vanlig å ha mellom 20 og 500 bøker i hjemmet. I gjennomsnitt er det 66 % av ungdommene som oppgir dette. Dersom man sammenligner tallene med Tønsberg og Skien kommune så er andelen med lavere kulturell kapital noe høyere i Arendal enn i de to andre kommunene. Tilsvarende så andelen som oppgir høy kulturell kapital lavere i Arendal kommune enn i Tønsberg og Skien kommune.

Ungdommen er også blitt spurt om deres opplevelse av familiens økonomi. Det å oppleve at familien har det trangt økonomisk handler også om hvem man sammenligner seg med, i tillegg til økonomiske realiteter. Kategoriene er delt inn i tre; om man opplever at familien har *stort sett eller hele tiden god råd de to siste år, vi har verken hatt god eller dårlig økonomi de to siste år* og *vi har stort sett eller hele tiden hatt dårlig råd de to siste år*. Diagrammene på neste side er fordelt på de ulike skolene.

Figur 8. Har familien din hatt god eller dårlig råd de siste to årene? Tallene vises i prosent.

Figur 9. Har familien din hatt god eller dårlig råd de siste to årene? Tallene vises i prosent.

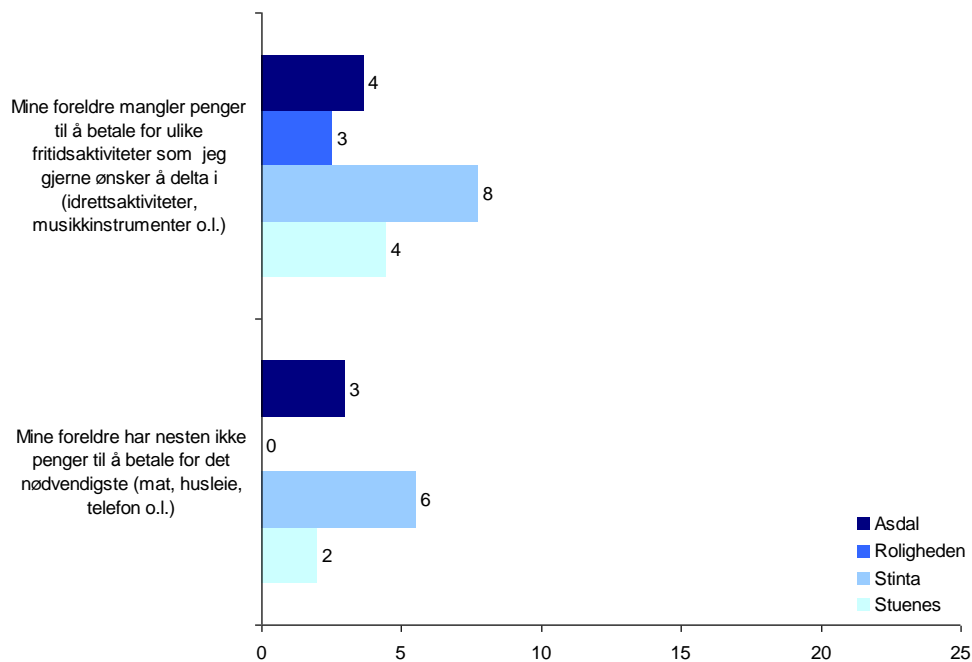

I gjennomsnitt svarer 79 % av ungdommen i Arendal på at de opplever at familien har *stort sett god råd* eller *god råd hele tiden*. Dette er tilnærmet likt landsgjennomsnittet som er på 78 %. Innad i tabellene viser tallene tidvis relativt stor variasjon mellom skolene i kommunen. Hisøy skole skiller seg ut ved at det er ingen av ungdommene ved ungdomsskolen som oppgir at de har opplevd at familien har *hatt dårlig råd hele tiden/stort sett hele tiden de to siste*

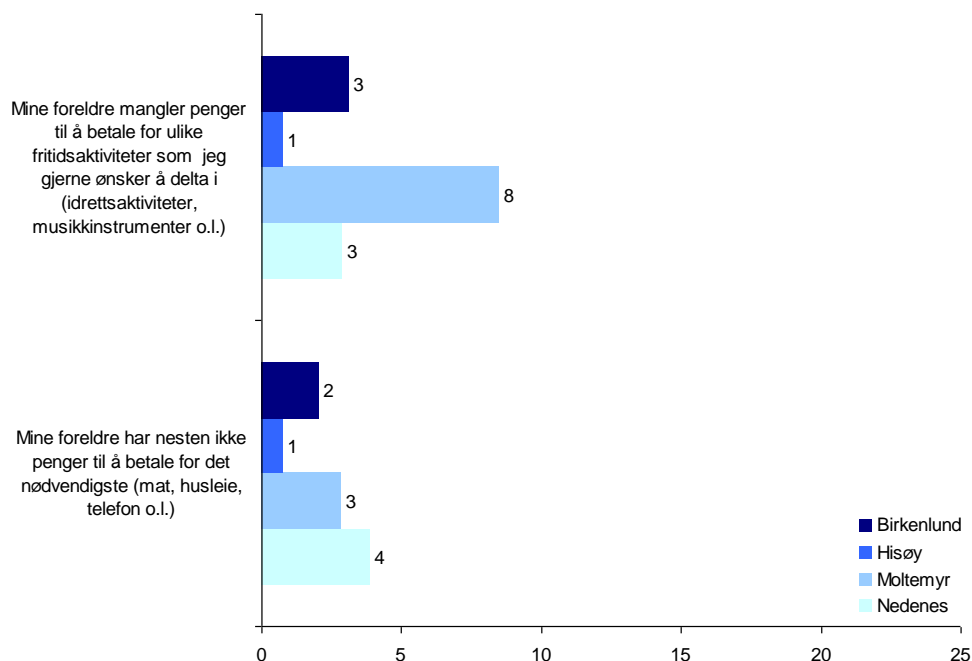
årene. Til forskjell er det 8 % av ved ungdommene ved Moltemyr ungdomsskole som oppgir tilsvarende. Gjennomsnittet for kommunen er 4 % på dette spørsmålet. Den samme variasjonen mellom skolene ser vi på andelen som har svart at familien har *god råd hele tiden/stort sett hele tiden og vi har verken hatt god eller dårlig råd*. Hva ungdommen legger i dette spørsmålet kan være ulikt fra ungdom til ungdom. Hvor går for eksempel grensen mellom at familien har *god råd hele tiden og vi har verken hatt god eller dårlig råd*? Men det man kan si noe om er at dette bildet er ungdommens subjektive opplevelse av tilværelsen.

Ungdommene ble også spurt om hvor godt utsagnet *mine foreldre mangler penger til å betale for ulike fritidsaktiviteter* stemmer for dem. Diagrammene på neste side viser andelen i prosent som oppgav at dette utsagnet stemmer ofte, fordelt på de ulike skolene.

Figur 10. I hvor stor grad passer følgende utsagn eller påstander med din situasjon? Tallene viser andelen som oppgir at dette "stemmer ofte", fordelt på de ulike skolene. Tallene vises i prosent.

Figur 11. I hvor stor grad passer følgende utsagn eller påstander med din situasjon? Tallene viser andelen som oppgir at dette "stemmer ofte", fordelt på de ulike skolene. Tallene vises i prosent.

Som diagrammene ovenfor viser er det også på disse to utsagnene god variasjon mellom skolene. Å oppleve at foreldrene nesten ikke har penger til å betale for det mest nødvendige er mer betegnende på en reell fattigdom, enn å oppleve at foreldrene mangler penger til å betale for ulike fritidsaktiviteter som man ønsker å delta i. Dette igjen vil avhenge av hvem

ungdommen sammenligner seg med. Det er ingen ungdommer ved Roligheden skole som opplever at foreldrene mangler penger til det helt nødvendige, mens det er 3 % av ungdommene ved samme skole som oppgir at foreldrene mangler penger til ulike fritidsaktiviteter som de ønsker å delta i. Stinta ungdomsskole har den høyeste prosentandelen med ungdommer som oppgir at foreldrene mangler penger til det mest nødvendige. 6 % av ungdommene oppgir dette, der oppgir 8 % av ungdommene at foreldrene også mangler penger til ulike fritidsaktiviteter.

I Norge anses 3.3 % av befolkningen for å være fattige, det vil si at man tjener mindre enn 50 % av medianinntekten. Dersom man ser på kategorien som man defineres som lavinntekt, altså at man har en samlet inntekt på 62,5 % av medianinntekten, så er den på 9 % på landsbasis. Fattigdom defineres da som en uakseptabel lav levestandard. Opplevelsen av hva som er en uakseptabel lav levestandard vil variere fra de ulike regionene. For eksempel trengs det mer inntekter i dyrere områder med dyre boutgifter enn i områder med lavere boutgifter (www.ssb.no).

Det har vist seg at foreldre med dårlig økonomi ønsker og etterstreber å skjule dette for barna slik at det ikke skal gå utover barnas hverdag. Dette gir grunn til å tro at tallene i realiteten er høyere. Likevel er det gode grunner til å ta ungdommens subjektive opplevelse av disse spørsmålene på alvor. Konsekvensene av det å være fattig er mange, blant annet er man i risiko for å utvikle helse og problemadferd og oppleve konfliktfylte familieforhold (Aagre 2003). Studier viser at hyppigere deltagelse i problemadferd henger sammen med svakere oppfølging fra foreldrene. Det betyr nødvendigvis ikke at fattige foreldre er dårligere foreldre, men at de har belastninger i hverdagen som andre foreldre ikke har. Likevel vil det sannsynligvis være tilfeller der økonomisk stress påvirker foreldrenes utøvelse av det å være forelder. Man kan tenke seg at økonomisk stress påvirker forelderens psykiske helse og konfliktnivået i familien, som igjen får betydning for foreldrenes overskudd og støtte til barna. Dette igjen vil svekke relasjonen mellom foreldre og barn (Sletten 2007). For å redusere konsekvenser av fattigdom blant barn og unge bør tiltak også rettes mot å styrke økonomisk utsatte familier som helhet.

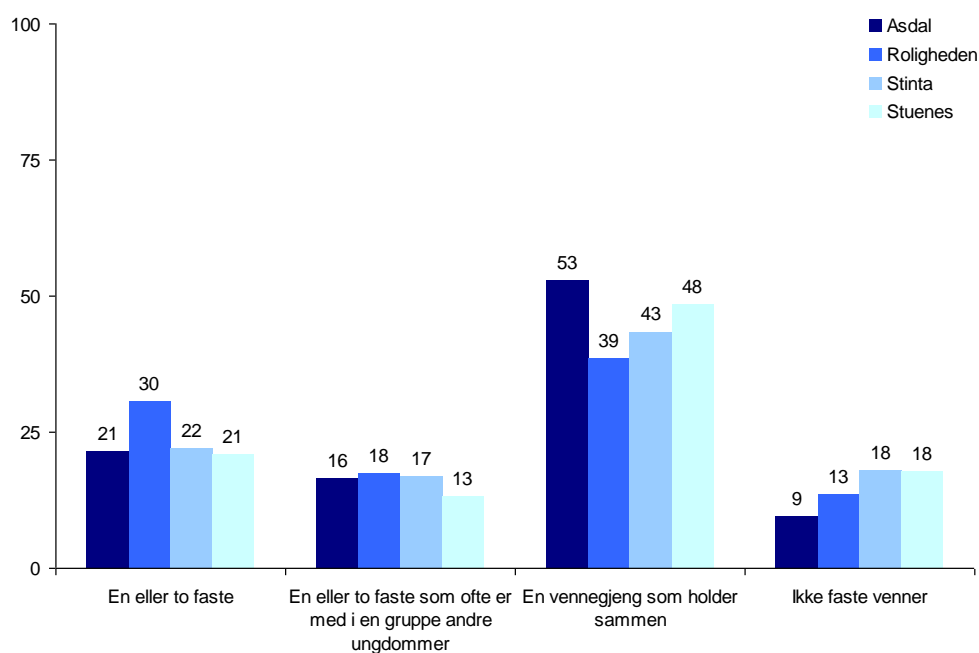
Det er mange grunner til at en familie har dårlig råd. Det kan ikke utelukkes at fattige foreldre har bakenforliggende trekk som både påvirker families økonomiske situasjon og deres evne til å være gode foreldre. Dette kan for eksempel gjelde psykiske problemer, rusmiddelbruk og kriminalitet blant foreldrene. På den annen side er det også mulig at dårlig råd over lengre tid

kan øke risikoen for slike problemer hos foreldrene (Sletten 2007). Denne undersøkelsen forteller oss ikke hva som er de bakenforliggende faktorene for familieøkonomien, den forteller oss bare hvordan ungdommen opplever familieøkonomien.

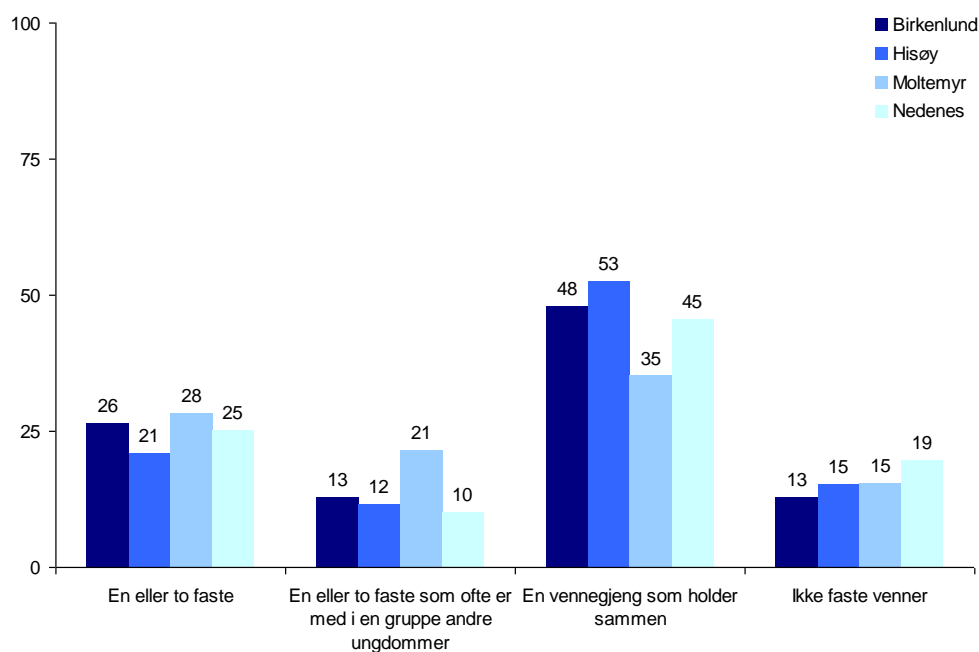
2.2 Venner

Venner er viktig i ungdomsårene. Med venner snakker man om forhold man ikke tar opp med foreldrene sine. Slike vennskap representerer en helt særegen og selvvalgt nærhet. Nettopp det at det er selvvalgt er viktig for den unge (Frønes 2006). Venner gir trygghet, stimulerer kognitive og emosjonelle ferdigheter, og skaper en viktig sosial forankring i nærmiljøet. Det skjer på skolen, hjemme hos hverandre og når de er sammen i formelle eller uformelle fritidssammenhenger (Aagre 2003). Samværet med venner representerer sentrale deler av den unges utvikling. Det er her en utvikler bildet av hvem man er. Det er gjennom venner at barnet skaper seg en egen verden blant «likemenn», en verden de har innflytelse over og som det kan utformes på egne premisser. Samtidig som den unge får nyttig erfaring med komplekse sosiale forhold gjennom sine jevnaldrende (Frønes 2011). I undersøkelsen er ungdommen spurt hvem er de da som oftest sammen med når de er sammen med venner. Diagrammene på neste side er fordelt på de ulike skolene.

Figur 12. Når du er sammen med venner/kamerater, hvem er du som oftest sammen med? Tallene vises i prosent

Figur 13. Når du er sammen med venner/kamerater, hvem er du som oftest sammen med? Tallene vises i prosent

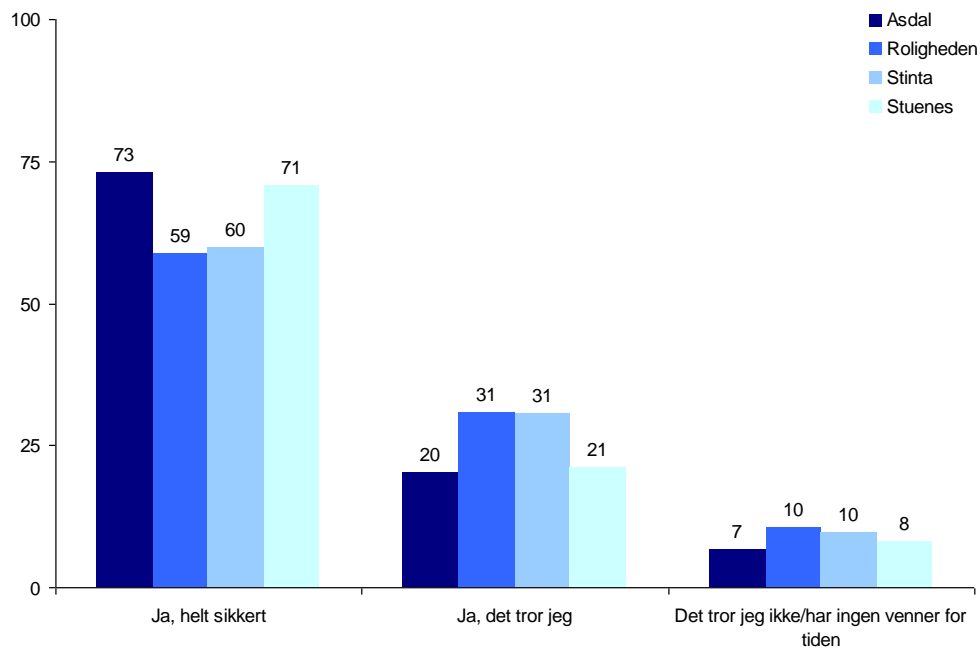

Det er noe varierende hva ungdommene oppgir at vennerelasjoner på de ulike ungdomsskolene. Men det er mest vanlig på samtlige ungdomsskoler å være sammen med en vennegjeng som holder sammen. Deretter oppgir de at de oftest er sammen med en eller to faste venner. Svaralternativet *ikke faste venner* betyr nødvendigvis ikke at man ikke har venner, men at det er en løsere relasjon. Det kan være at det er nokså tilfeldig hvem den unge

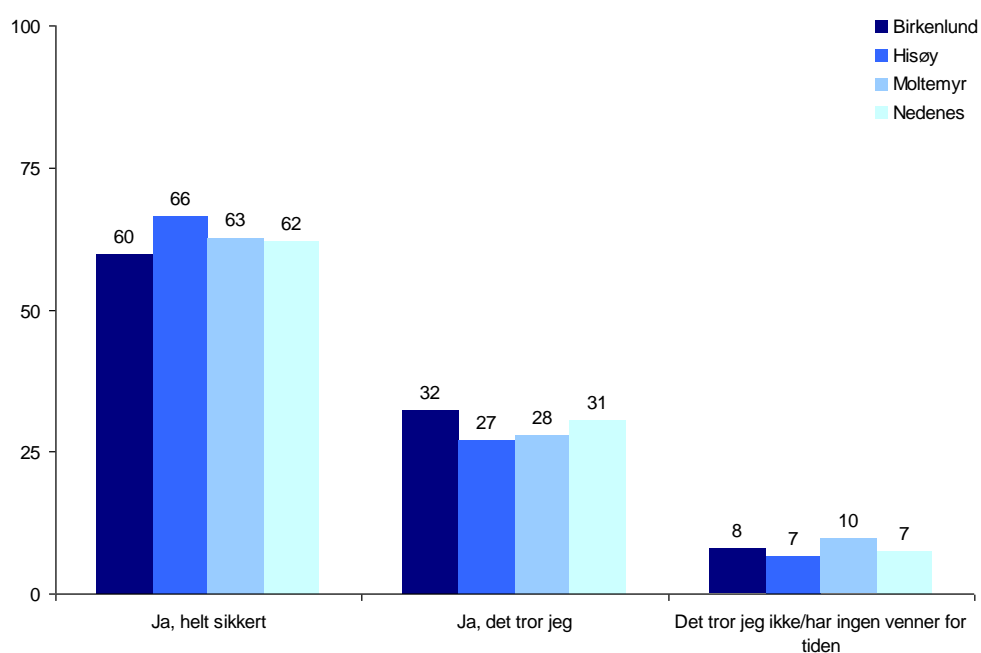
er sammen med og eller at man ikke er så mye sammen med jevnaldrende. Noen flere jenter enn gutter rapporterer at de er med i en vennegjeng som henger sammen, mens noe flere gutter enn jenter oppgir at de ikke har faste venner som de sammen med.

Ungdommen er blitt bedt om å svare på om de har minst en venn som de stoler fullstendig på, og som de kan betro seg til. Svaralternativene var *ja, sikkert, ja, det tror jeg* og *det tror jeg ikke/har ingen venner for tiden*. Diagrammene nedenfor fordelingen på de ulike skolene.

Figur 14. Har du minst én venn som du kan stole fullstendig på og kan betro deg til om alt mulig? Tallene vises i prosent.

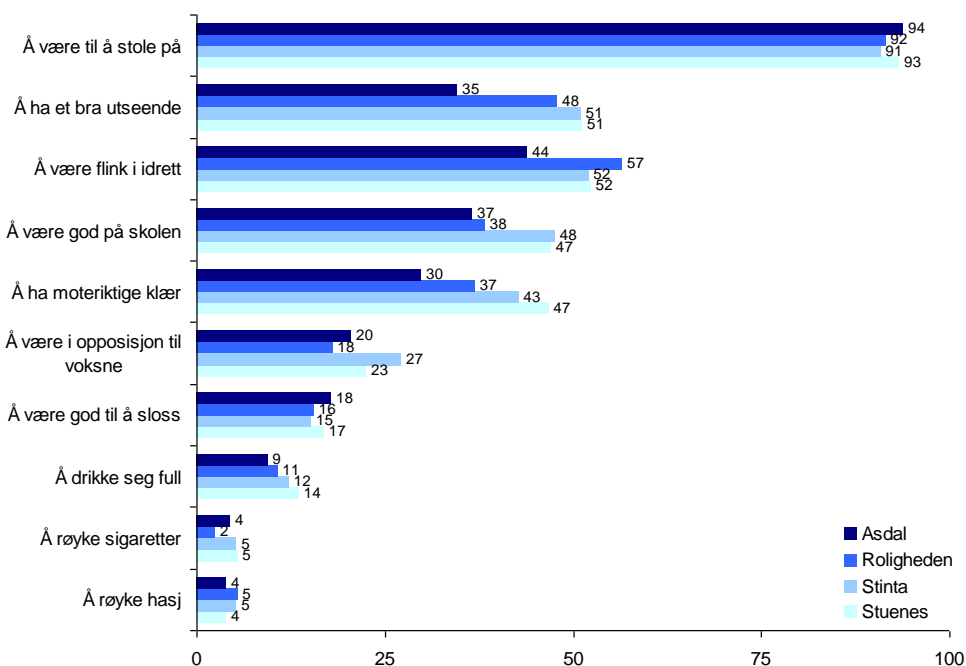
Figur 15. Har du minst én venn som du kan stole fullstendig på og kan betro deg til om alt mulig? Tallene vises i prosent.

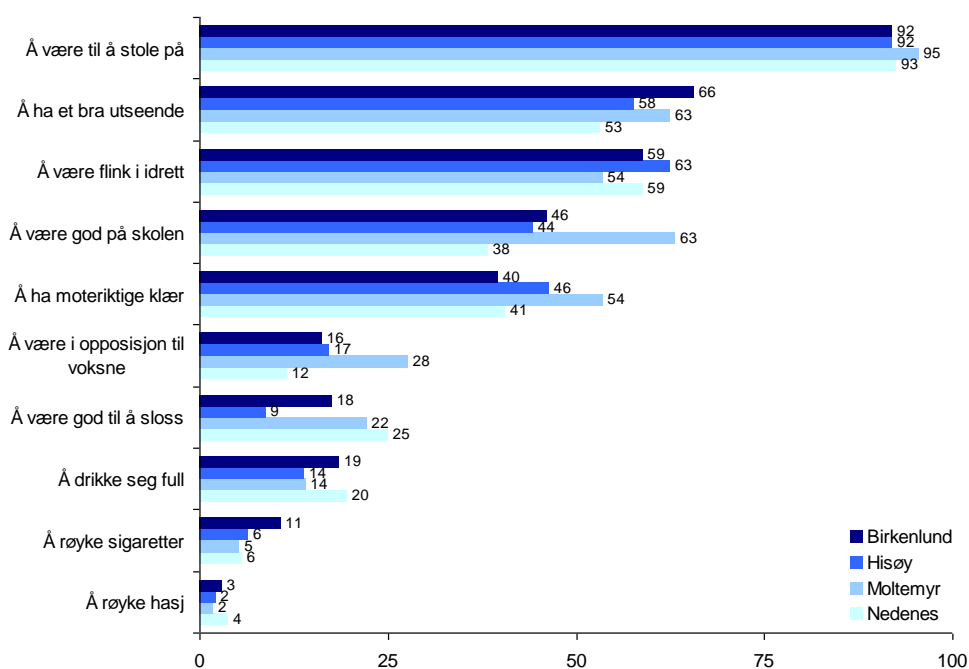
De aller fleste ungdommene oppgir at de har eller tror de har en venn de kan stole på. Men det er en liten gruppe ungdommer som oppgir at de tror at de ikke har noen de stoler på eller at de ikke har noen de vil kalle en venn for tiden. Samlet er det 8 % av ungdommene i kommunen, hvorav 1 % oppgir at de ikke har en venn for tiden. Det er ingen forskjeller mellom klassetrinnene av statistisk betydning på dette spørsmålet. Flere jenter enn gutter er sikre på at de har en venn de kan betro seg til, mens det er flere gutter som tror det. Det var også flere jenter som oppgav at når de var sammen med andre jevnaldrende så var de oftest sammen i en vennegjeng. Dette kan tyde på at jentenes vennerelasjon er noe tettere enn det vi ser hos guttene.

Som nevnt innledningsvis betyr vennene særlige mye i ungdomsårene. Det er derfor nærliggende å tenke seg at hva som gir status blant vennene blir viktig for ungdommen. Ungdommene er spurt hva som gir status i deres vennemiljø. Svaralternativene var *øker status*, *har ingen betydning* eller *minker status*. Diagrammene på neste side viser hva ungdommen mener øker status i vennegjengen på de ulike skolene.

Figur 16. Andel som mener ulike egenskaper eller handlinger "øker statusen litt" eller "øker statusen mye" i vennemiljøet. Tallene vises i prosent.

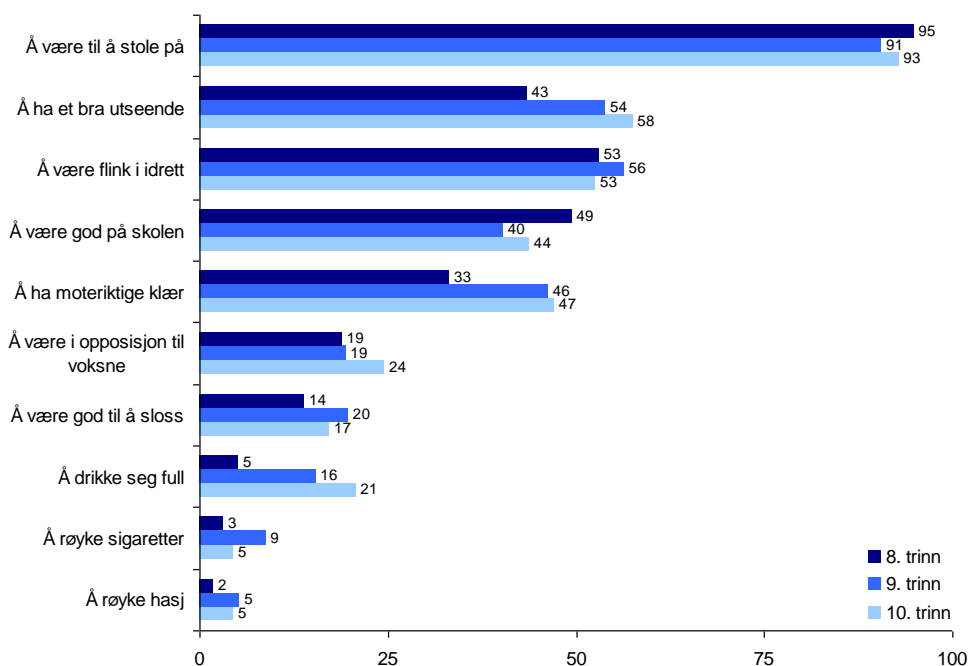
Figur 17. Andel som mener ulike egenskaper eller handlinger "øker statusen litt" eller "øker statusen mye" i vennemiljøet. Tallene vises i prosent.

For nærmest alle ungdommene er mye av dette uten betydning for statusen i vennegjengen. Det som skiller seg ut som ser ut til å være særlig viktig for de aller fleste ungdommene er det å være til å stole. Når det kommer handlinger som å drikke seg full, røyke sigaretter og røyke hasj så er det noe de fleste ungdommer i Arendal oppgir at dette minker statusen. Når vi

fordeler på kjønn er det noe forskjell mellom enkelte av spørsmålene. Det er flere gutter enn jenter som oppgir at det å være flink i idrett øker statusen. 61 % av guttene oppgir dette, mens 48 % av jentene oppgir tilsvarende. Den mest markante kjønnsforskjellen blir tydelig når det spørres om det å være god til å slåss gir status. 27 % av guttene oppgir at det å være god til å slåss øker statusen, mens kun 7% av jentene oppgir tilsvarende. Hva som øker statusen blant vennene endres også noe med alderen på enkelte av spørsmålene. Diagrammene nedenfor viser svarfordelingen på hva som øker status i vennemiljøet fordelt på klassetrinn.

Figur 18. Andel som mener ulike egenskaper eller handlinger "øker statusen litt" eller "øker statusen mye" i vennemiljøet. Tallene vises i prosent og er fordelt på klassetrinn.

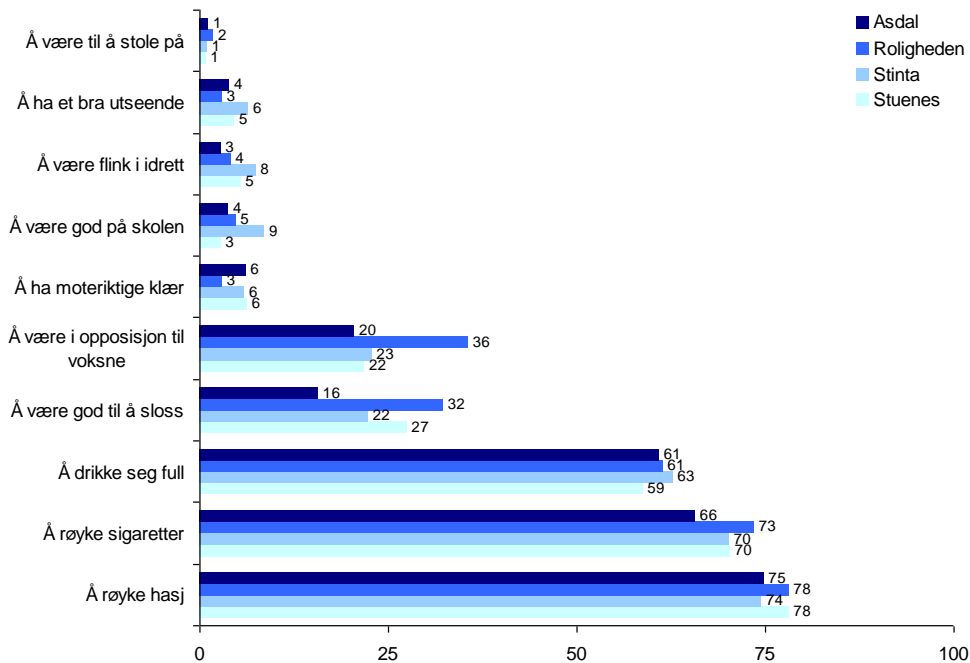

Å være til å stole på er en egenskap som ungdommen oppgir øker statusen uavhengig av klassetrinn. Viktigheten av å ha et bra utseende og ha moteriktige klær ser ut til å bli mer betydningsfullt med alderen. Handlinger som går noe mer på tvers av hva voksne ville foretrekke øker også noe med alderen. Særlig blir dette markant når det kommer til å drikke seg full. I 8. trinn er det kun 5 % av ungdommene som oppgir at dette øker statusen, i 10. trinn har dette tallet økt til 21 % av ungdommene. Å røyke hasj er noe som ikke er ansett som særlig populært verken i 8., 9. eller 10. trinn.

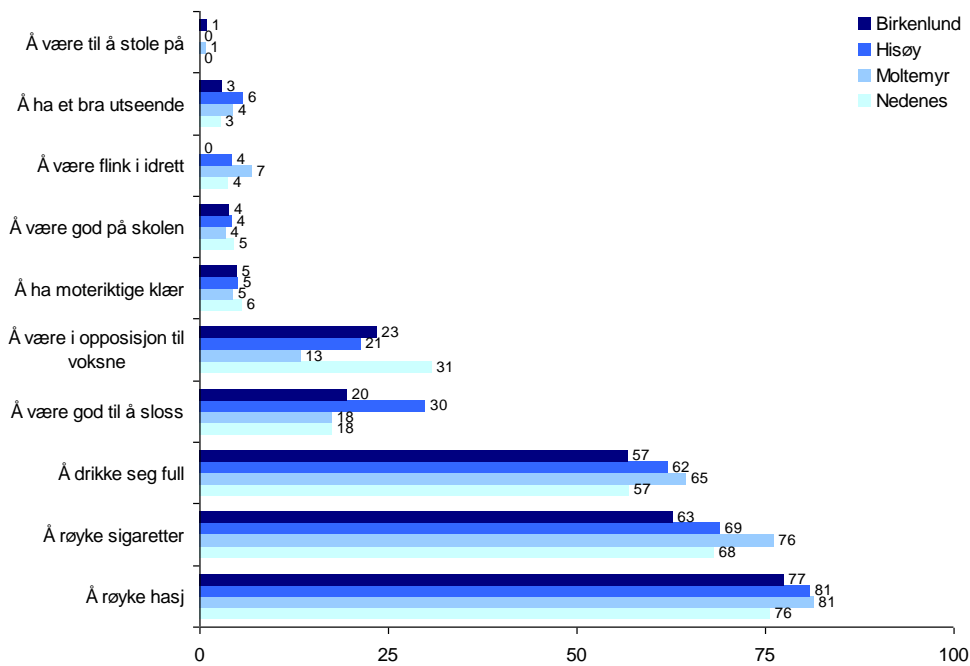
Som nevnt tidligere i kapittelet er det mange av handlingene som ungdommene oppgir ikke er av betydning for statusen i vennemiljøet. Over halvparten av ungdommene oppgir at blant annet det å ha et bra utseende, være flink på skolen, være i opposisjon til voksne og god til å slåss er uten betydning for statusen i vennegjengen. Samtidig er det tydelig at noen handlinger

minker statusen i vennemiljøet. Diagrammene nedenfor viser hva ungdommene mener minker statusen i vennemiljøet. Svarene er fordelt på de ulike skolene.

Figur 19. Andel som mener ulike egenskaper eller handlinger "minker statusen litt" eller "minker statusen mye" i vennemiljøet. Tallene vises i prosent.

Figur 20. Andel som mener ulike egenskaper eller handlinger "minker statusen litt" eller "minker statusen mye" i vennemiljøet. Tallene vises i prosent.

Det er noe varierende hva som minker statusen på de enkelte skolene. Den største variasjonen blir tydelig når det kommer til handlinger som å være i opposisjon til voksne og være god til å

slåss. På disse to handlingene er det også størst forskjell mellom kjønnene. En tredje del av jentene oppgir at det å være god til å slåss minker statusen i vennemiljøet, hhv. 18 % og 14 % av guttene oppgir tilsvarende. Men det er likevel et vist mønster til tross for noe variasjon mellom skolene på hva som minker status. På alle skolene er det å røyke hasj eller røyke sigaretter noe de aller fleste ungdommene oppgir at minker statusen i vennemiljøet. Godt over halvparten av ungdommene oppgir at det å drikke seg full minker status. Når svarene fordeles på klassetrinn endres hva som minker statusen i vennegjengen noe med alderen. Over 80 % av ungdommene i 8. trinn oppgir at det å drikke seg full, røyke sigaretter eller å røyke hasj minker statusen. Dette har endres seg betydelig i 10. trinn. Her er det kun 41 % av ungdommene som oppgir at det å drikke seg full minker statusen. Noen flere oppgir dette når det gjelder å røyke sigaretter og hasj. 58 % av ungdommene i 10. trinn oppgir at det å røyke sigaretter minsker statusen og 69 % av ungdommene oppgir tilsvarende på å røyke hasj. Det er en tendens til at de holdninger som flest voksne ville sette pris på gir noe mindre status med alderen.

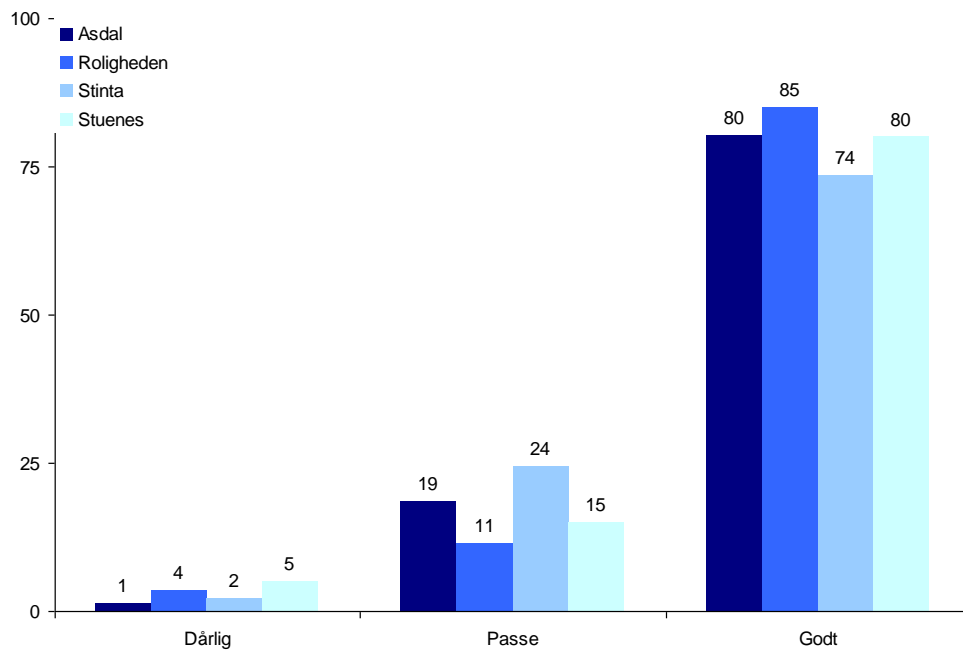
2.3 Nærmiljøet

En del av ungdommens bakgrunn og ressurser vil være nærmiljøet deres. Nærmiljøet omfatter familien, venner, skolen, idrettslaget og andre fritidsarenaer. Det er her de bruker mesteparten av tiden sin. Hvordan man trives i nærmiljøet er derfor av betydning for ungdommen.

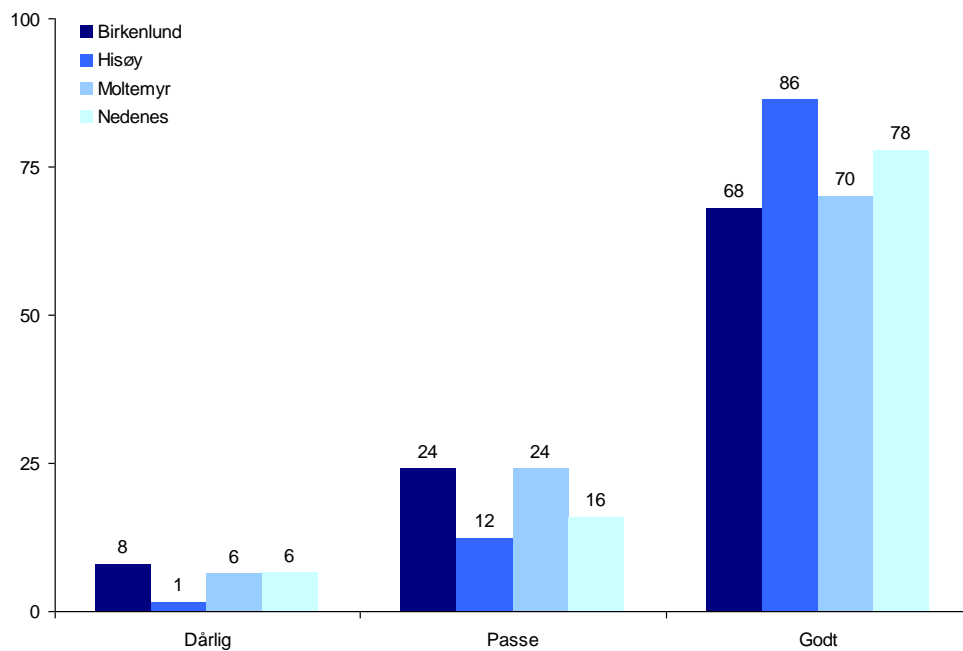
Nærmiljøet skaper noe felles hvor ungdommen kan oppleve å være del av et større felleskap. Selvom man ikke har de samme verdiene eller meningene og det ofte også kan være motstridende forventninger i disse miljøene. Som nevnt innledningsvis til dette kapittelet er det i nærmiljøet at ungdommen opparbeider seg sin sosiale kapital. Her danner ungdommen seg sine sosiale nettverk og blir kjent med rådende sosiale koder.

I undersøkelsen er ungdommene spurt om de trives der de bor. Svaralternativene var at dette utsagnet passet *dårlig*, *passer* og *godt*. Diagrammene på neste side viser fordelingen på de ulike skolene.

Figur 21. Hvor godt trives du i nærmiljøet der du bor? Tallene vises i prosent.

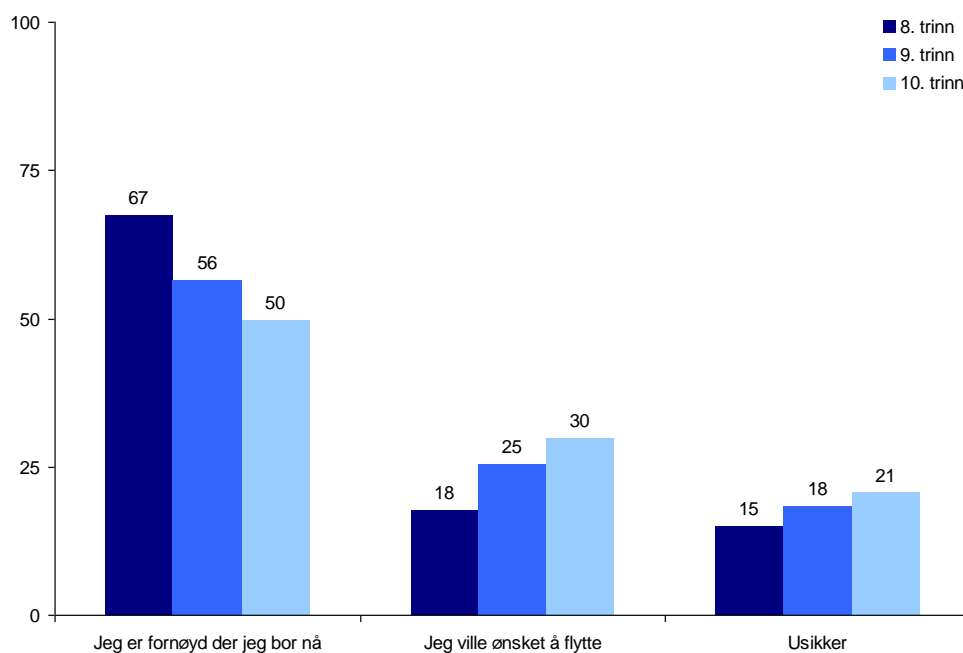
Figur 22. Hvor godt trives du i nærmiljøet der du bor? Tallene vises i prosent.

De fleste ungdommene oppgir at de trives godt der de bor, men det er også en liten andel ungdommer som oppgir at de trives dårlig der de bor. I gjennomsnitt er dette 4 % av ungdommene som oppgir dette. Det er ingen store kjønnsforskjeller på om mann trives dårlig der man bor. Når svarene fordeles på klassetrinn så endres bilde noe. Det er en tendens til at jo høyere opp i klassetrinn man går jo flere oppgir at de trives sånn passe eller trives dårlig der

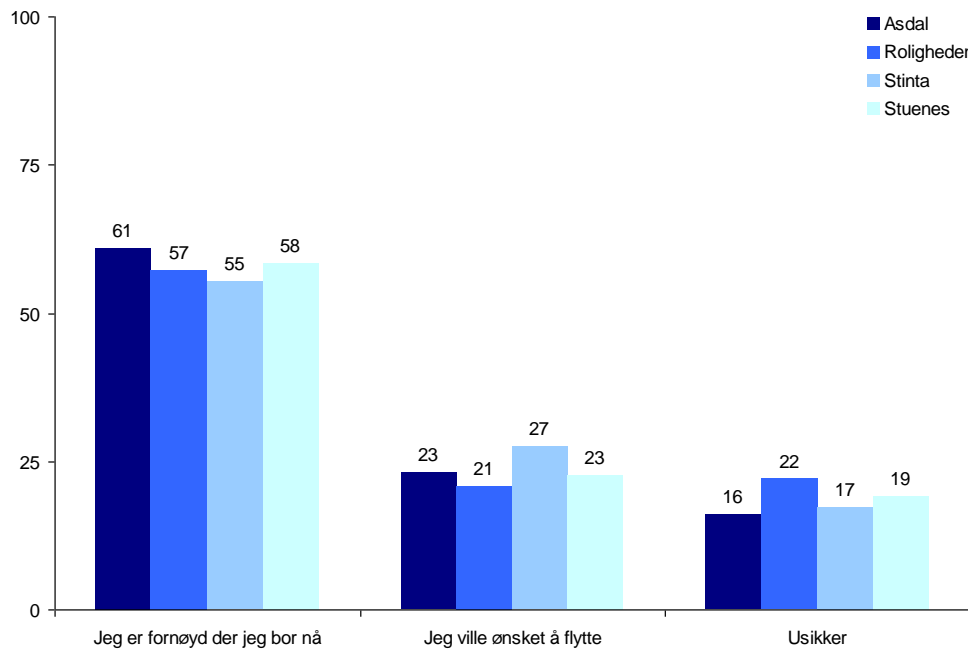
de bor. Fortsatt er det flest ungdommer som oppgir at de trives godt. 85 % av ungdommene i 8. trinn oppgir dette, i 10. trinn er 73 % av ungdommene som oppgir tilsvarende. Den største økningen er blant de ungdommene som oppgir at de trives sånn passe. 12 % av ungdommene oppgir dette i 8. trinn, dette øker til 22 % av ungdommene i 10. trinn. Hva som gjør at ungdommene ser ut til å endre noe av sitt forhold til nærmiljøet i løpet av ungdomskolen gir ikke våre spørsmål noe svar på. Trolig kan noe av dette henge sammen med at interessene forandrer seg med alderen og at tilbudet til de aktiviteter som man kunne tenke seg ikke blir dekket godt nok i nærmiljøet. Noe av det samme mønsteret kommer frem når ungdommene blir spurt om de alt i alt er fornøyde med å bo der de bor, eller ønsker å flytte hvis de fikk anledning til det. Diagrammet nedenfor viser andelen som er fornøyde der de bor nå, kunne tenke seg å flytte eller er usikre på dette spørsmålet. Tallene er fordelt på klassetrinn.

Figur 23. Tenk på det nærområdet der du bor nå. Er du alt i alt fornøyd med å bo der, eller ville du ønske å flytte hvis du fikk anledning til det? tallene vises i prosent og er fordelt på klassetrinn.

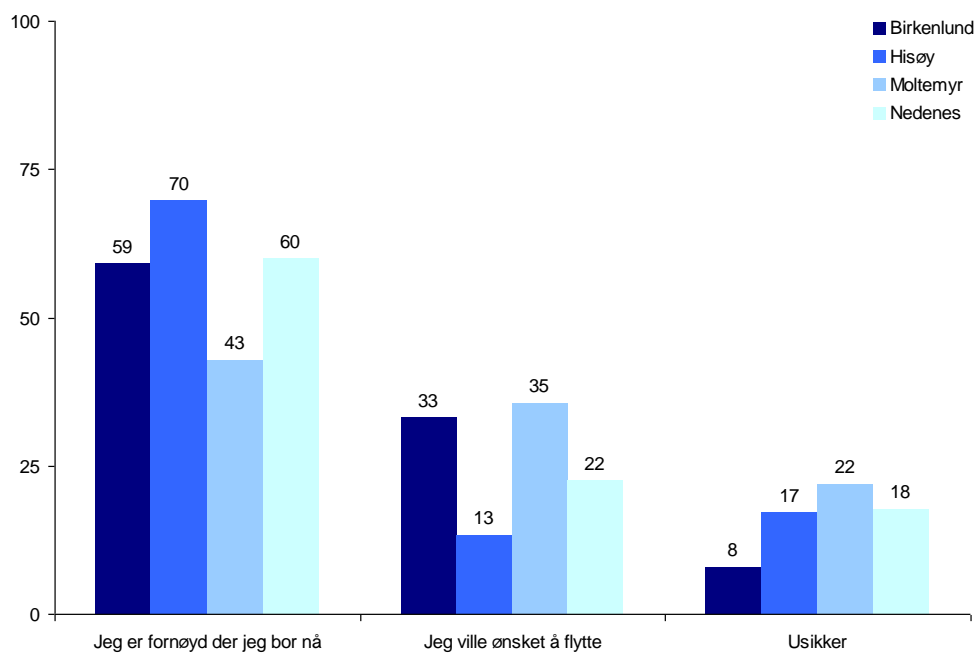

Flest ungdommer i 8. trinn er fornøyde med der de bor nå og de færreste ville ønske å flytte. Som diagrammet viser endrer dette bildet seg i 10. trinn, hvor kun halvparten av ungdommene oppgir at de er fornøyde der de bor nå, og hvor 30 % kunne tenke seg å flytte. De to neste diagrammene viser svarfordelingen på dette spørsmålet fordelt på de ulike skolene.

Figur 24. Tenk på det nærområdet der du bor nå. Er du alt i alt fornøyd med å bo der, eller ville du ønske å flytte hvis du fikk anledning til det? tallene vises i prosent og er fordelt på de ulike skolene.

Figur 25. Tenk på det nærområdet der du bor nå. Er du alt i alt fornøyd med å bo der, eller ville du ønske å flytte hvis du fikk anledning til det? tallene vises i prosent og er fordelt på de ulike skolene.

I gjennomsnitt svarer 58 % av ungdommene at de er fornøyd med der de bor nå. Men her er det tildels store variasjoner mellom skoleområdene. Blant ungdommene ved Hisøy skole oppgir 70 % av ungdommene at de er fornøyd der de bor nå, og hvor kun 13 % av ungdommene ville ønsket å flytte dersom de fikk anledning. Derimot er det kun 43 % av

ungdommene ved Moltemyr skole som er fornøyde med der de bor nå, og hvor 35 % av ungdommene kunne tenke seg å flytte. Også her ser det ut til at jentene ikke er like fornøyde med der de bor, som det guttene oppgir. 30 % av jentene oppgir at de kunne ønske å flytte, mens 18 % av guttene oppgir tilsvarende.

Ungdommene ble også spurt om dersom de selv fikk barn, kunne de da tenke seg å la barna vokse opp i det nærmiljøet som de selv bor. Her fant vi at det samme mønstret som vi har sett på de andre diagrammene under dette temaet. I gjennomsnitt er det 64 % av ungdommene som oppgir at de *svært gjerne* eller *gjerne* kunne tenke seg å la barna vokse opp i det nærmiljøet de selv bor i nå. Det er flest ungdommer ved Roligheden og Hisøy skole som oppgir dette. I gjennomsnitt er det rundt 14 % av ungdommene som oppgir at de ikke kunne tenke seg å la barna vokse opp der de selv bor nå. 23 % av ungdommene ved Moltemyr skole oppgir nettopp det.

2.4 Oppsummering

Familien.

De fleste ungdommene i har et godt forhold til foreldrene sine. Ungdommene oppgir at de opplever at de kan stole på foreldrene, har tillit til dem og at foreldrene vet hvor de er og hvem de er sammen med. Rundt 80 % av ungdommene svarer at de er *litt* eller *veldig* fornøyde med foreldrene. En liten andel ungdommer oppgir at de er misfornøyde med foreldrene sine. Rundt 11 % av ungdommene oppgir dette. Hva det er med foreldrene sine som de er misfornøyde med gir ikke tallene svar på. En gruppe ungdommer forsøker å holde fritiden sin skjult for foreldrene. 25 % av guttene oppgir dette. Venner er viktig i ungdomsårene. Dersom ungdommene hadde et personlig problem er det flest som ville pratet med en venn om det. Særlig er det jentene som ville ha snakket med en venn. 69 % av jentene svarer t de helt sikkert ville ha snakket med en venn dersom noe var vanskelig. Deretter oppgir ungdommene at de ville snakket med mor også far.

I gjennomsnitt svarer 79 % av ungdommen i Arendal på at de opplever at familien har *stort sett god råd* eller *god råd hele tiden*. Dette er tilnærmet likt landsgjennomsnittet som er på 78 %. Diagrammene viser at på dette spørsmålet er det relativt store forskjeller mellom skolene. Ved Hisøy skole er det ingen av ungdommene som oppgir at de har opplevd at familien har

hatt dårlig råd hele tiden/stort sett hele tiden de to siste årene. Til forskjell er det 8 % av ved ungdommene ved Moltemyr ungdomsskole som oppgir tilsvarende.

Venner

Det er mest vanlig på samtlige av skolene å være sammen med en vennegjeng som holder sammen. Deretter er det mest vanlig å være sammen med en eller to faste venner. Noen flere jenter enn gutter rapporterer at de er med i en vennegjeng som henger sammen, mens noe flere gutter enn jenter oppgir at de ikke har faste venner som de sammen med. De aller fleste ungdommene oppgir at de har eller tror de har en venn de kan stole på. Men det er en liten gruppe ungdommer som oppgir at de tror at de ikke har noen de stoler på eller at de ikke har noen de vil kalle en venn for tiden. Samlet er det 8 % av ungdommene i kommunen, hvorav 1 % oppgir at de ikke har en venn for tiden. Å være til å stole på er særlig viktig for ungdommene og gir status i vennegjengen. Dette er tydelig på alle skolene. Viktigheten av å ha et bra utseende og ha moteriktige klær ser ut til å bli mer betydningsfullt med alderen. Handlinger som å drikke seg full, røyke sigaretter og røyke hasj er noe de fleste ungdommer oppgir at minker statusen i vennegjengen. Handlinger som går noe mer på tvers av hva voksne ville foretrekke øker også noe med alderen. Særlig blir dette markant når det kommer til å drikke seg full. I 8. trinn er det kun 5 % av ungdommene som oppgir at dette øker statusen, i 10. trinn har dette tallet økt til 21 % av ungdommene. Å røyke hasj er noe som ikke er ansett som særlig populært verken i 8., 9. eller 10. trinn.

Nærmiljøet

De fleste ungdommene oppgir at de trives godt der de bor. 58 % av ungdommene at de er fornøyd med der de bor nå. Men det er også en liten andel ungdommer som oppgir at de trives dårlig der de bor. I gjennomsnitt er dette 4 % av ungdommene som oppgir dette. Her er det tildels store variasjoner mellom skoleområdene. Blant ungdommene ved Hisøy skole oppgir 70 % av ungdommene at de er fornøyde der de bor nå, og hvor kun 13 % av ungdommene ville ønsket å flytte dersom de fikk anledning. Derimot er det kun 43 % av ungdommene ved Moltemyr skole som er fornøyde med der de bor nå, og hvor 35 % av ungdommene kunne tenke seg å flytte. Ungdommene ble også spurt om dersom de selv fikk barn, kunne de da tenke seg å la barna vokse opp i det nærmiljøet som de selv bor. Her vises den sammenhengende tendensen som beskrevet ovenfor. I gjennomsnitt er det 64 % av ungdommene som oppgir at de *svært gjerne* eller *gjerne* kunne tenke seg å la barna vokse opp i det nærmiljøet de selv bor i nå.

3. Skole

Det er vanlig å betegne dagens samfunn som et utdanningsamfunn hvor kravene til kompetanse gjør inngangen til voksensamfunnet mer komplisert, og ungdommens utdanning blir grunnleggende for deres integrasjon i yrkeslivet. I hvilken grad du lykkes på skolen blir dermed retningsgivende for fremtidig yrkesliv, hvor det og ikke lykkes på skolen kan føre til fremtidig marginalisering.

Sammenhengen mellom ungdommens ressurser i hjemmet og hvordan ungdommen lykkes i skolen er godt dokumentert i forskningen. Dette viser også internasjonale studier. Men vi vet også at ungdommen har ulik bakgrunn og ulik ressursfordeling. Bruken av begreper som kulturell og sosial kapital illustrerer kunnskapssamfunnets logikk hvor de kulturelle og sosiale ressursene blir like viktige som de økonomiske (Frønes og Strømme 2010). Noen kommer fra miljøer med rik tilgang til både økonomisk og kulturell kapital. En annen gruppe vil ha en solid økonomisk kapital, men liten kulturell kapital, eller man har en solid kulturell kapital uten og nødvendigvis å ha økonomisk kapital. At hjemmet fortsatt har en betydelig påvirkning på ungdommers læringsutbytte viser seg blant annet gjennom store forskjeller i leseferdigheter og skolekarakterer mellom middelklasseungdommer med høyt utdannede foreldre og de barn og unge som vokser opp i hjem der foreldre har relativt kort utdanning eller lite kulturell kapital (Bakken 2004). Gruppen med størst vanskeligheter på skolen er ungdom som kommer fra miljøer hvor både den kulturelle og den økonomiske kapitalen er mangelfull (Aagre 2003).

Kulturell kapital kan betegnes som utdanningskapital og overføres først og fremst gjennom familien. Forenklet gir den kulturelle kapitalen en kompetanse til å kunne mestre forskjellige områder eller et mer spesifikt område (Aagre 2003). Men det handler ikke bare om hvorvidt foreldre med forskjellig utdanningsnivå lærer barna sine bokstaver og tall før de begynner på skolen eller ikke. Foreldre med høy utdanning er i stand til både å overføre til sine barn grunnlaget for å utvikle ferdigheter som er viktige for å lykkes i skolen og positive holdninger til skolen. Ungdommens skoleprestasjoner blir dermed direkte relatert til den form for kulturell kapital de har (Karlsen Bæck 2007). Ungdommens kulturelle kapitalbakgrunn kommer til uttrykk på skolen gjennom deres prestasjoner. Dermed vil skolen virke både integrerende og marginaliserende. Den er integrerende fordi den er en møteplass for ungdommen hvor et sosialt fellesskap kan springe ut i fra, og den er med på å skape trivsel og

tilhørighet. Den er marginaliserende fordi den blinker ut ungdom som har problemer med samspill med andre og som får svekket selvbilde som følge av faglig nederlag. På ungdomskolen blir dette særlig tydelig gjennom viktigheten av å være populær på skolen, utstøting, vennskap og ensomhet (Aagre 2003).

Å utjevne forskjeller i skolen basert på ungdommenes sosiale bakgrunn har vært et sentralt mål i alle omfattende skolereformer de siste tiårene. Internasjonale sammenligninger viser at sammenhengen mellom norske 15 åringers sosial bakgrunn og læringsutbytte er på samme nivå som i de fleste OECD – land. Dette viser at heller ikke det norske skolesystemet klarer å kompensere for forskjeller i skolen basert på ungdommenes sosiale bakgrunn (Bakken 2004). En mulig forklaring på økte sosiale forskjeller i skolen kan ses ut fra en generell tendens til økt kløft mellom familier som innehar ressurser som er viktige for barns muligheter for å lykkes i skolen, og de som mangler slike ressurser. Dersom dette er tilfelle, kan sosiale forskjeller i skolen øke, uavhengig av hvilke pedagogiske metoder som tas i bruk (Bakken 2004).

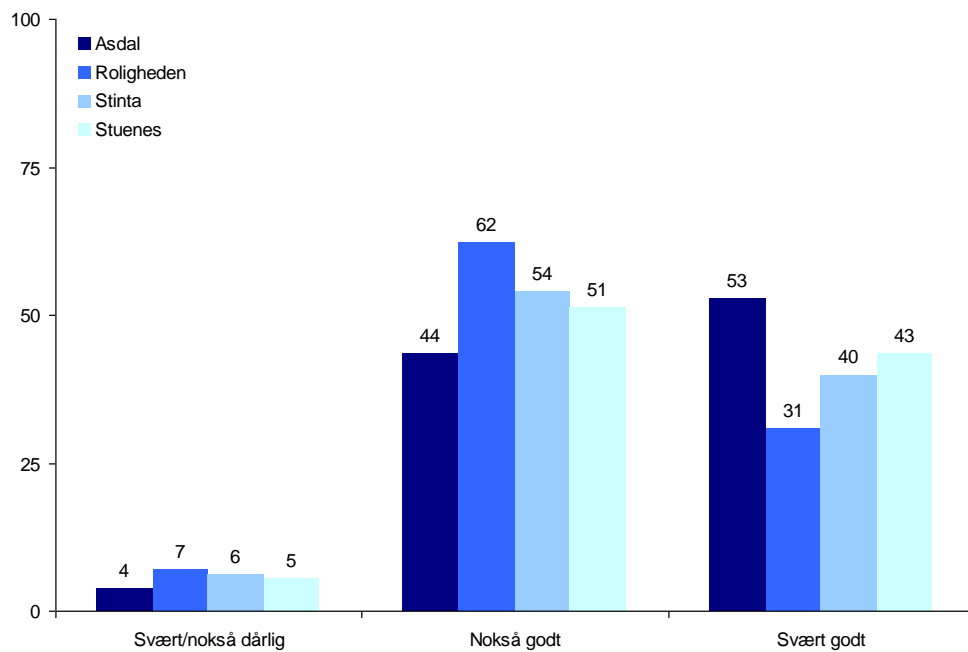
I dette kapittelet ser vi nærmere på ungdommens skoleadferd, blant annet på hvorvidt de oppgir at de trives på skolen, hvilke karakterer de har fått i norsk, matematikk og engelsk, samt hvor mye de har vært borte fra skolen. Kapittelet tar for seg foreldreinvolvering og utdanningsmotivasjon. Hva er det ungdommen tenker at de skal gjøre etter ungdomsskolen og eventuelt hvilke utdanningsprogram kunne de tenke seg å ta på videregående skole. Tilslutt i kapittelet beskrives og diskuteres temaene problemadferd i skolen, mobbing og digital mobbing.

3.1 Skoleadferd

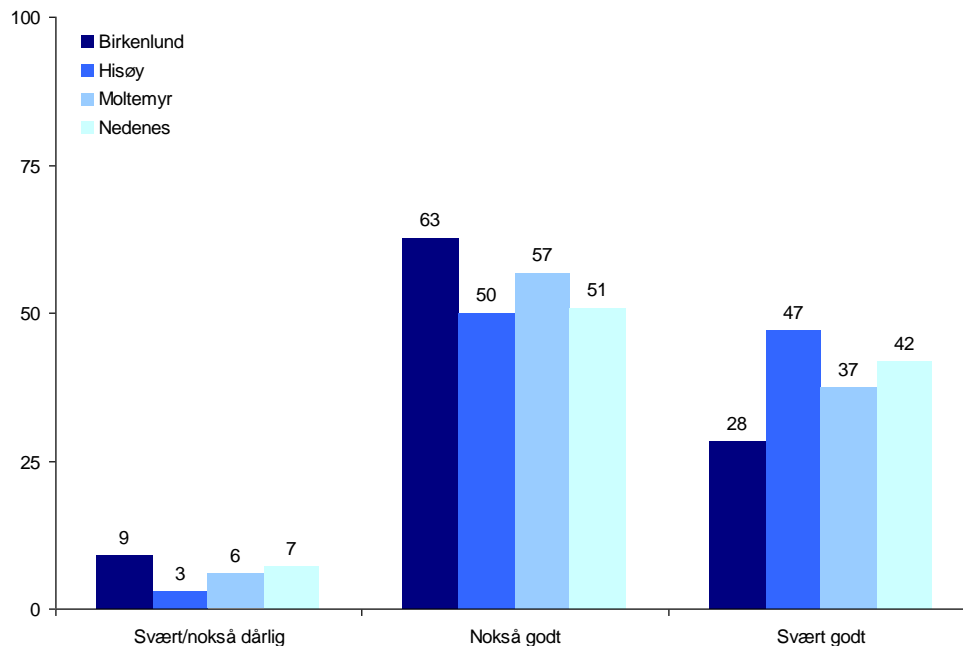
I skolens dagligliv er klassemiljø og de unges forhold til lærerne avgjørende faktorer for trivsel og læring (Aagre 2003). Det å trives på skolen henger blant annet sammen med mestring og anerkjennelse for den man er. Ikke bare fra de andre elevene, men også fra læreren. Hovdenak (2004) viser i sin studie at norske ungdomsskole ungdommer verdsetter lærere som er dyktige faglige og pedagogisk, samtidig som læreren også ser den enkelte. Å «se» eleven betegnes her som en lærer som både viser faglig og medmenneskelig støtte (Bø & Hovdenak 2011). Ungdommen er blitt spurt om de trives på skolen. Svaralternativene var

svært dårlig, nokså dårlig, nokså godt og svært godt. Diagrammene nedenfor viser svarfordelingen på de ulike skolene.

Figur 26. Andelen som oppgir at de trives svært dårlig/nokså dårlig, nokså godt og svært godt fordelt på de ulike skolene i prosent.

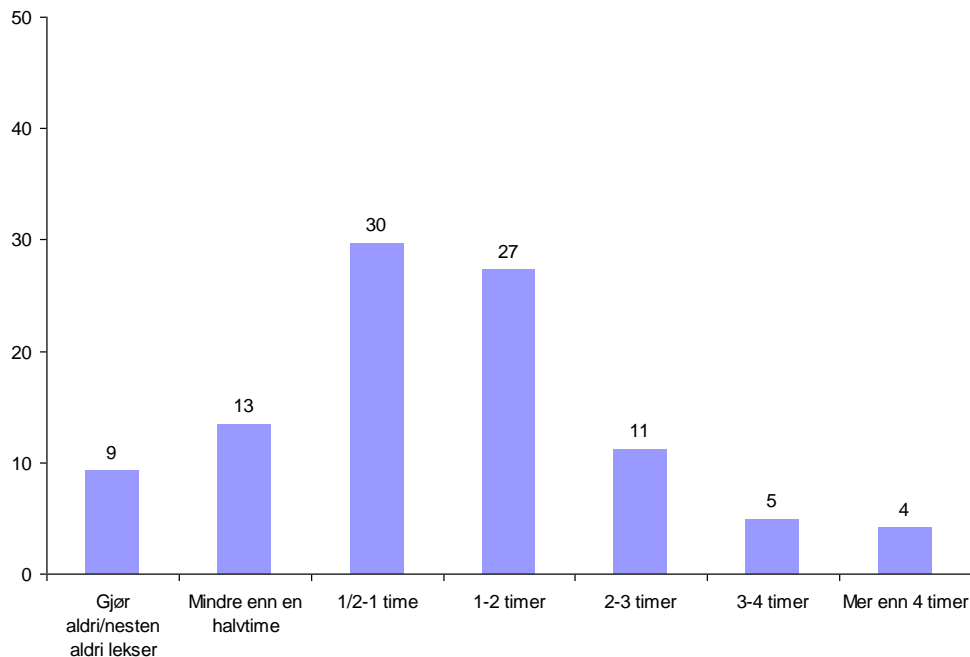
Figur 27. Andelen som oppgir at de trives svært dårlig/nokså dårlig, nokså godt og svært godt fordelt på de ulike skolene i prosent.

De aller fleste ungdommene oppgir at de trives *nokså godt* eller *svært godt*. Det er ingen forskjeller mellom kjønnene av statistisk betydning på dette spørsmålet. Men det er en liten gruppe ungdommer som oppgir at de trives *svært dårlig* eller *nokså dårlig* på skolen. Når vi fordeler svarene på klassetrinn ser vi det samme bilde som på skolenivå. Det er noe varierende om ungdommene har oppgitt at de *trives nokså godt* eller *svært godt* mellom de ulike trinnene. Derimot er det liten variasjon mellom trinnene der hvor ungdommene har oppgitt at de trives *svært dårlig* eller *nokså dårlig* på skolen.

Videre i undersøkelsen blir ungdommene spurt ungdommen hvor lang tid de bruker på å gjøre lekser og annet skolearbeid på en gjennomsnittsdag utenom skoletiden. Diagrammet på neste side viser svarfordelingen samlet for kommunen i prosent.

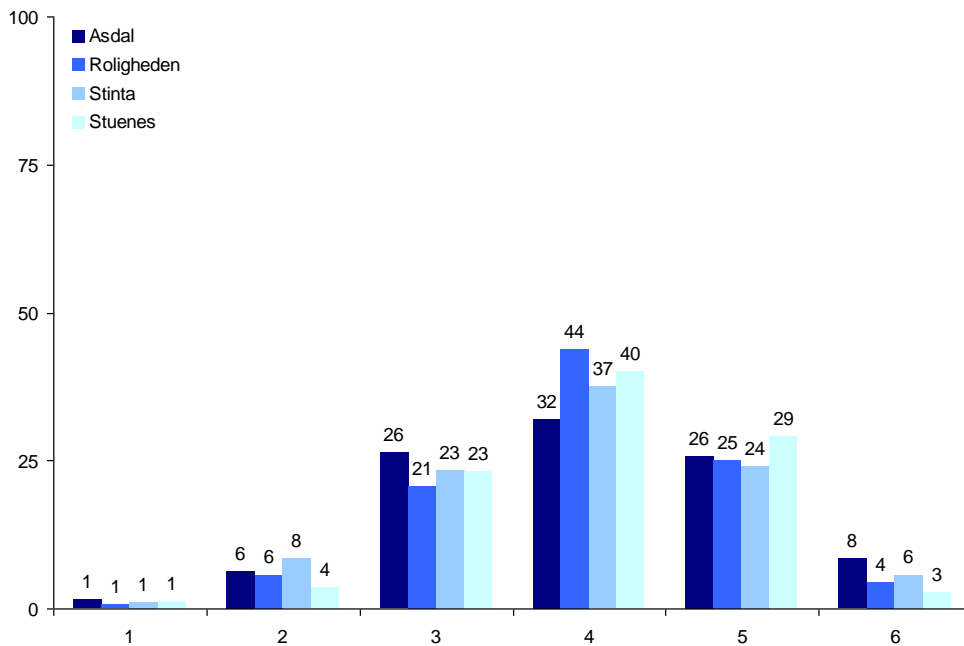
Figur 28. Ungdommens bruk av tid på lekser og annet skolearbeid en gjennomsnittsdag. Tallene viser samlede tall for kommunen i prosent.

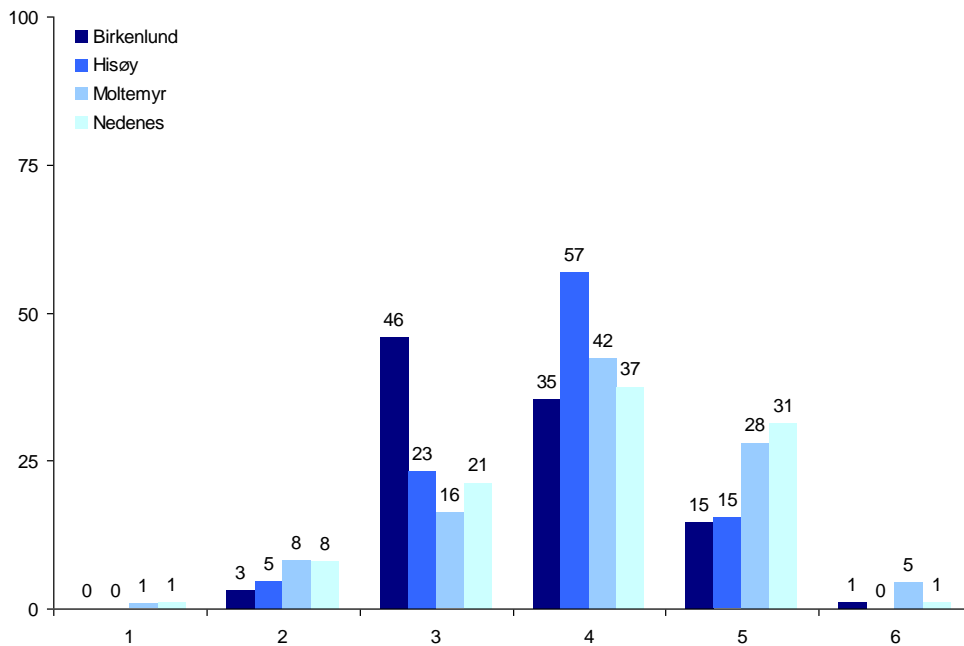
Hvor lang tid man bruker på lekser vil avhenge av flere ting. Blant annet hvor mye lekser skolen gir, hvor god man er på skolen og hvilken mulighet ungdommene har til å gjøre lekser på skolen. Det å gjøre mye lekser trenger nødvendigvis ikke bety at man er god på skolen, det kan like godt bety at man må bruke mye tid på leksene for å komme igjennom det som skal gjøres. Tilsvarende kan være gjeldende for de ungdommene som oppgir at de bruker mindre enn en halvtime på skolearbeidet på en vanlig dag. Dette trenger nødvendigvis ikke bety at ungdommen ikke er god på skolen, tvert i mot så kan det bety at man tar fagstoffet raskt og derfor bruker kort tid. Diagrammet viser at det er mest vanlig å bruke en halv til to timer en gjennomsnittsdag på skolearbeid. 57 % av ungdommene oppgir dette. Fordelingen viser en variasjon mellom skolene, men trenden er den samme for alle skolene. Ved Roligheden skole oppgir 37 % av ungdommene at de bruker mindre enn 30 min per dag på skolearbeid. På denne skolen er det også få ungdommer som oppgir at de bruker mer enn 2 timer på leksene. Ved Hisøy skole er det flest ungdommer som oppgir at de bruker mellom en halv time til to timer, 71 % av ungdommene oppgir dette. Her er det også færrest ungdommer som bruker mindre enn 30 min på leksene, kun 12 % av ungdommene svarer dette. Tallene viser også at jentene bruker noe mer tid på lekser enn guttene. Ungdommene i 8. trinn bruker mest tid på lekser, hvor de fleste bruker mellom en halv time til to timer per dag, 67 % av ungdommene oppgir dette. 10. Trinn er det trinnet som bruker minst tid på lekser utenom skoletiden. 28 % av ungdommene oppgir i 10. trinn at de bruker under 30 min på leksene per dag.

Skolekarakterer er et direkte tegn på mestring. Mange ungdommene legger vekt på at det er viktig å være flink på skolen og få gode karakterer. Som beskrevet i kapitel 2.2 oppgir 45 % av ungdommene i Arendal at å være god på skolen øker statusen i vennegjengen. Samtidig peker karakterer fremover mot tilpassing til sentrale verdier og ferdigheter i storsamfunnet. For mange unge er karakterer en indikator og målestokk på hva de kan oppnå og hvilke mål de kan stille seg senere i livet (Øia & Heggen 2005). Men karakterer er også en belønning for det arbeidet og innsatsen som er gjort fra ungdommenes side. Karakterer handler om tilpasning, flid, motivasjon og det å være en god elev (Øia 2011). Ungdommene er bedt om å svare på hvilke karakterer de fikk i norsk skriftlig, matematikk og engelsk ved siste karakteroppgjør som for deres tilfelle var julen 2012. Diagrammene på neste side viser svarfordelingen på de ulike skolene.

Figur 29. Karakter fordeling i norsk skriftlig ved siste karakteroppgjør fordelt på skoler i prosent.

Figur 30. Karakter fordeling i norsk skriftlig ved siste karakteroppgjør fordelt på skoler i prosent.

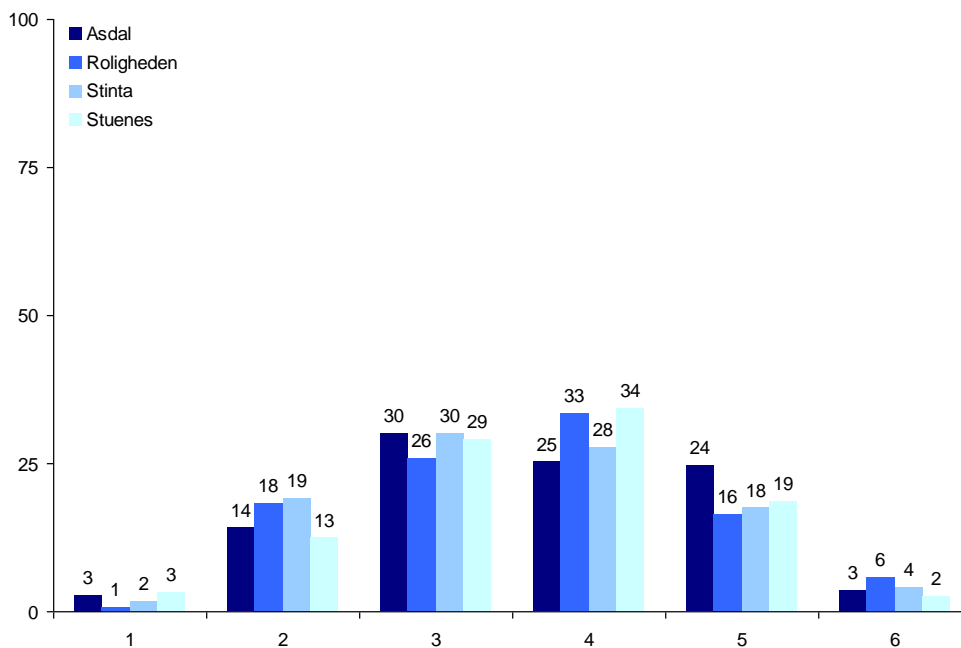

Tallene viser at det er variasjon mellom skolene, men allikevel en normalfordeling av karakterene, hvor flest ungdommer oppgir at de fikk karakteren 4. Samlet snittkarakter for Arendal kommune er 4. Unntaket er Birkenlund skole som har et gjennomsnitt på karakteren 3. Ved Birkenlund og Hisøy skole er det ingen ungdommer som oppgir at de fikk karakteren 1. På Hisøy skole er det heller ingen ungdommer som oppgir at de fikk karakteren 6. Derimot

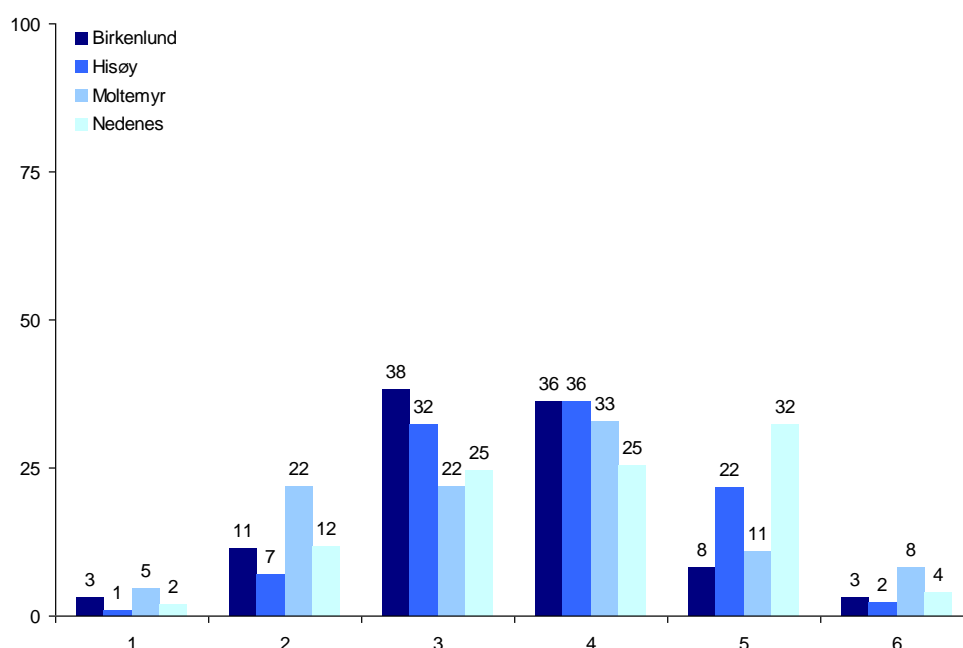
er det hele 57 % av ungdommene ved Hisøy skole som oppgir at de fikk karakteren 4. Det er flest ungdommer ved Asdal skole som oppgir at de fikk karakteren 6, 8 % av ungdommene oppgir dette. Når vi fordeler svarene på kjønn viser dette at det er flere jenter enn gutter som fikk karakteren 5 og 6. Karakterene ser også ut til å forbedre seg noe med alderen. Det er flere som oppgir karakteren 4 eller bedre i 10. trinn enn i 8. trinn, hhv. 72 % og 67 %.

Diagrammene nedenfor viser svarfordelingen på karakterer i matematikk på de skolene.

Figur 31. Karakter fordeling i matematikk ved siste karakteroppgjør fordelt på skoler i prosent.

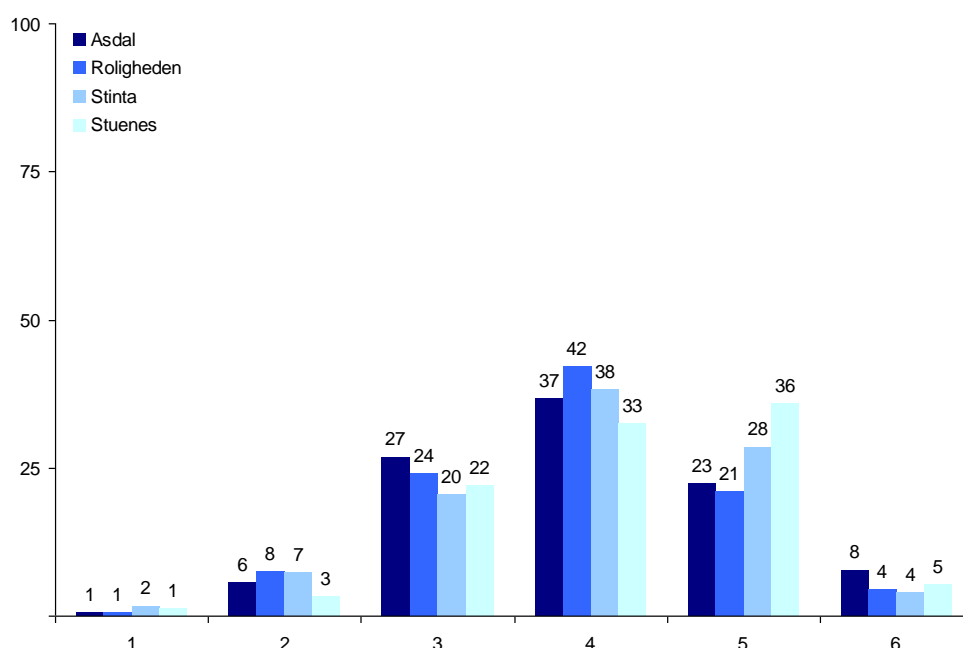

Figur 32. Karakter fordeling i matematikk ved siste karakteroppgjør fordelt på skoler i prosent.

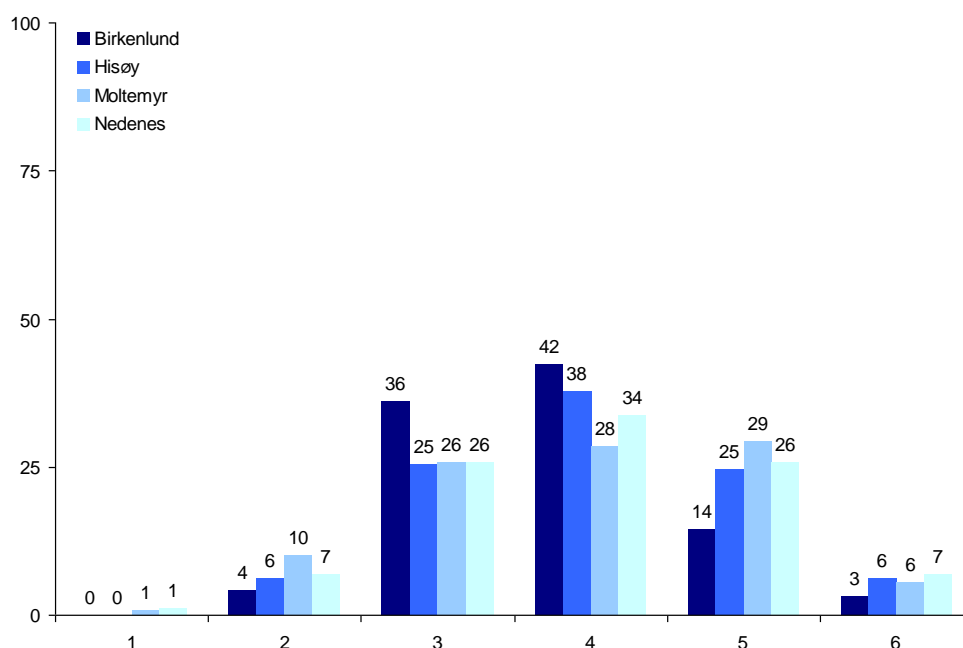

Diagrammene over svarfordelingen i matematikk viser en jevnere fordeling av karakterene enn det vi så i tabellene over karakterer i norsk skriftlig. Fortsatt er det stor variasjon mellom skolene. Det samlede snittet i kommunen i matematikk er i likhet med norsk skriftlig 4, men karakteren 3 ligger i svarprosent tett opp til snittet. I dette faget er det også noen flere ungdommer som oppgir at de fikk karakteren 1. Nedenes skole skiller seg positivt ut ved at nærmere en tredjedel av ungdommene oppgir at de fikk karakteren 5 ved siste karakteroppgjør. Kjønnforskjellene er heller ikke så markante i dette faget. Det er fortsatt flere jenter enn gutter som oppgir at de fikk karakteren 4 eller bedre, selvom prosent forskjellen ikke er stor. Noen flere gutter oppgir at de fikk karakteren 6 enn jentene. Når vi fordeler svarprosenten på klassetrinn så viser heller ikke det den store variasjonen mellom trinnene. Karakterene ser ut til å synke noe med alderen, i motsetning til karakteren i norsk. Det er noen flere i 8. trinn som oppgir at de fikk 4 eller bedre enn det er i 10. trinn. Det er også en økning i karakteren 2 fra 8. til 10. trinn. 11 % av ungdommene i 8.trinn oppgir at de fikk 2 ved siste karakteroppgjør, 20 % av ungdommene i 10. trinn oppgir tilsvarende. De to neste diagrammene på neste side viser fordelingen for faget engelsk på skolenivå i prosent.

Figur 33. Karakter fordeling i engelsk ved siste karakteroppgjør fordelt på skoler i prosent.

Figur 34. Karakter fordeling i engelsk ved siste karakteroppgjør fordelt på skoler i prosent.

Fordelingen i engelsk karakterene følger mye av den samme trenden som norsk faget. Gjennomsnittet for kommunen ligger på karakteren 4 og følger en god normalfordeling. I snitt oppgir 1 % av ungdommene at de fikk karakteren 1 og 5 % av ungdommene oppgir at de fikk karakteren 6. Stuenes og Birkenlund skole skiller seg særlig ut fra det oppgitte gjennomsnittet i kommunen. Hele 36 % av ungdommene ved Stuenes skole oppgir at de fikk karakteren 5.

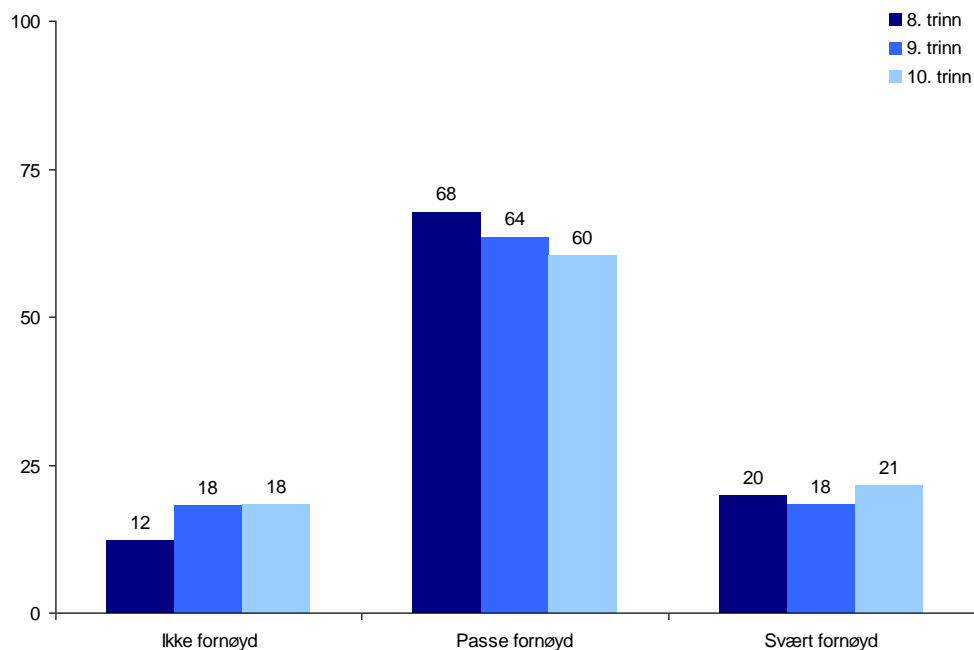
Ved Birkenlund skole var det 36 % av ungdommene som oppgav at de fikk karakteren 3. Sammen med Hisøy skole var det ingen ungdommer ved Birkenlund skole som fikk karakteren 1. Også dette faget viser at jentene presterer noe bedre enn guttene, men heller ikke her er skillet mellom kjønnene av stor statistisk betydning. Fordelingen på klasse trinn viser at det ser ut til at ungdommene har en positiv utvikling i faget fra 8. til 10. trinn. I 8. trinn er det 66 % av ungdommene oppgir at de fikk karakteren 4 eller bedre, mens i 10. trinn er det 73 % av ungdommene som oppgir det samme.

Fordi denne undersøkelsen er en tverrsnittstudie kan man ikke med sikkerhet si at ungdommen opparbeider seg bedre ferdigheter med alderen. Det kan tenkes at ungdomskullene er ulike og dermed at det er tilfeldig at snittet ser annerledes ut fra 8. trinn til 10. trinn på undersøkelsestidspunktet. Allikevel er det trolig at det skjer en modning fra 8. trinn til 10. trinn som slår positivt ut på karakterene.

At jentene ser ut til å gjøre det noe bedre enn guttene når det kommer til skoleprestasjoner er stadig gjenstand for diskusjon. Det er lansert minst to modeller eller forklaringer på hvorfor jenter oppnår bedre karakterer enn guttene. Den ene modellen dreier seg om at jenter og gutters oppfører seg forskjellig i undervisningssituasjoner, hvor jentenes væremåte og oppførsel fremmer læring i større grad enn guttenes væremåte. Den andre modellen, som nok er blitt mer vektlagt, handler om å være i takt eller utakt med de rådende verdiene skolen bygger på. Når guttene gjør opprør, kan en grunn være at deres kultur ikke sammenfaller med de holdningene og verdiene de blir møtt med i skolen (Øia 2007).

Ungdommene ble spurt om de selv er fornøyd med karakterene de fikk. Svaralternativene var *ikke fornøyd*, *passer fornøyd* og *svært fornøyd*. Diagrammet på neste side viser svarandelen fordelt på klassetrinn i prosent.

Figur 35. Hvor fornøyd er du med karakterene dine? Svaralternativene er ikke fornøyd, passe fornøyd og svært fornøyd. Tallene vises i prosent på de ulike klassetrinnene.

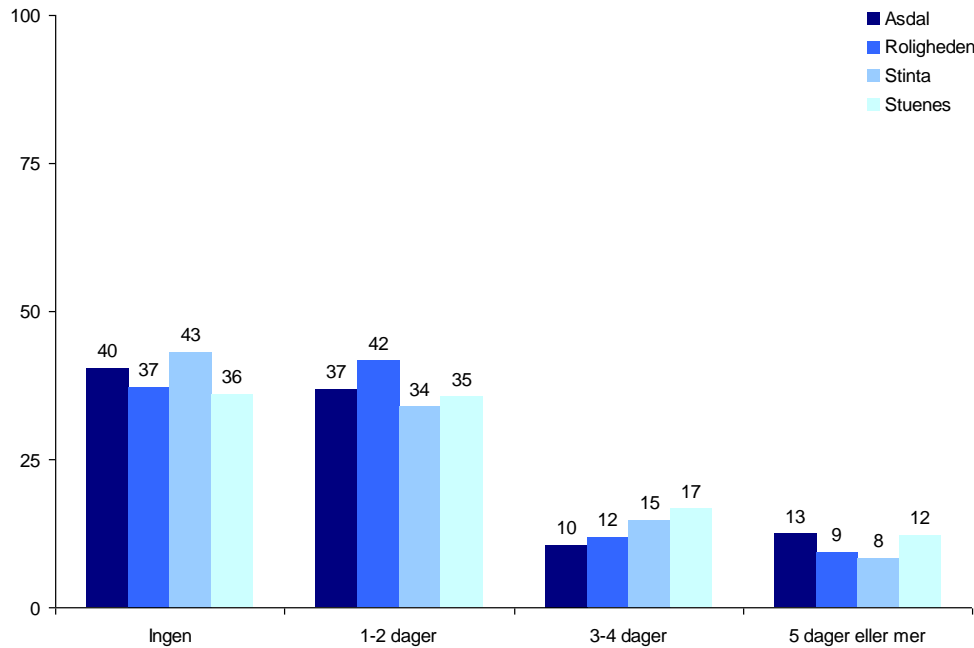
De fleste ungdommene oppgir at de *passe fornøyd* eller *svært fornøyd* med karakterene de har fått. I gjennomsnitt er det 84 % av ungdommene som oppgir at de enten er *passe fornøyd* eller *svært fornøyd*.

Bøker har en sentral plass i skolen. Det går en klar linje mellom det forholdet unge får til bøker hjemme, og deres mestring på skolen. Graden av «boklig kultur» i hjemmet brukes ofte som en indikator på kulturell kapital som gir avkastning i form av gode skoleresultater (Bakken 2004). En kobling mellom antall bøker ungdommene i kommunen oppgir at de har i hjemmet, som et mål på kulturell kapital, og oppnådd karakteren i norsk viser en systematisk sammenheng mellom antall bøker i hjemmet og oppnådd karakter. Analysen bekrefter dermed tesen om at en «boklig kultur» i hjemmet gir en positiv gevinst via gode skoleresultater. Dette kommer særlig til uttrykk hos jentene.

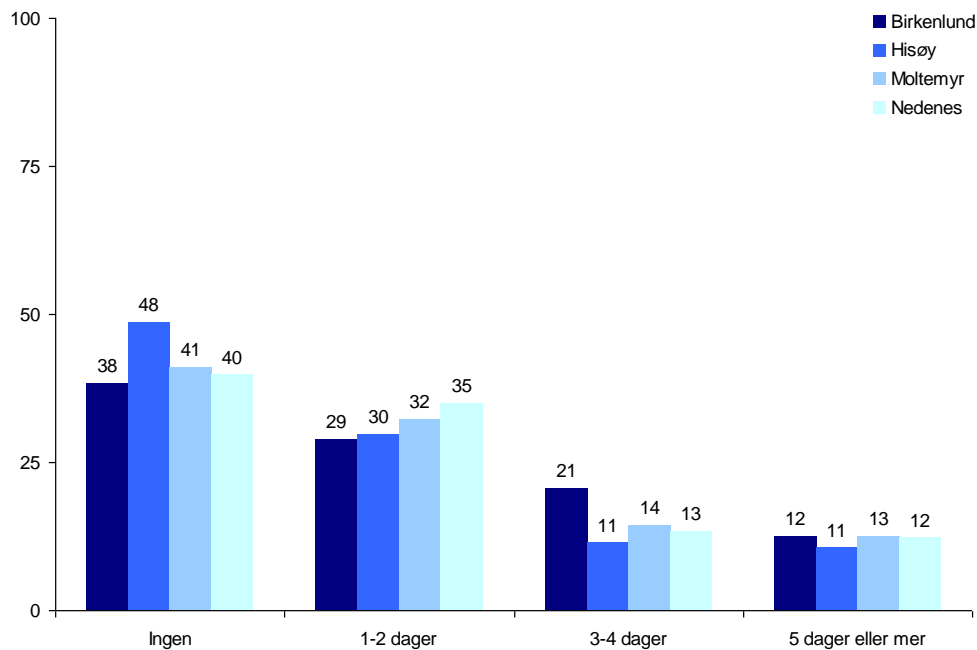
Tiden ungdommene bruker på leksene ser også ut til å henge sammen med skoleresultater. Andelen ungdommer som oppgir at de gjør lekser 1 time eller mer en gjennomsnittsdag øker i prosent jo høyere opp på karakterskalaen man kommer. Denne sammenhengen er særlig tydelig hos guttene. Av de guttene som oppgav at de fikk karakteren 6 i norsk er det 60 % som gjør lekser mer enn 1 time hverdag. Tilsammenligning er det 35.5 % av guttene som oppgav at de fikk karakteren 2 som brukte 1 time eller mer på lekser en gjennomsnittsdag.

Det er alltid bekymringsfullt når ungdommer er mye borte fra skolen. I undersøkelsen blir ungdommene spurt hvor mange hele dager de har vært borte fra skolen siste måned. Diagrammene nedenfor viser fordelingen på de ulike skolene.

Figur 36. Hvor mange hele dager har du vært borte fra skolen i løpet av siste måned, siste 30 dager? Tallene vises i prosent og er fordelt på de ulike skolene.

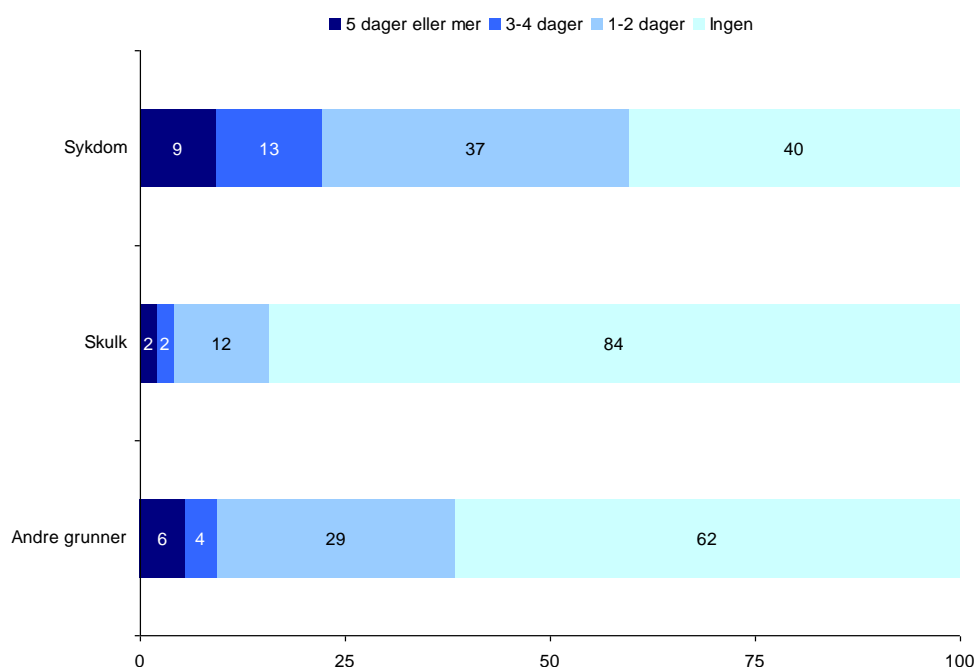

Figur 37. Hvor mange hele dager har du vært borte fra skolen i løpet av siste måned, siste 30 dager? Tallene vises i prosent og er fordelt på de ulike skolene.

De fleste ungdommene har ikke vært borte fra skolen eller kun vært borte 1 til 2 dager siste måned. I gjennomsnitt i kommunen er det 11 % av ungdommene som oppgir at de har vært borte 3 til 4 dager, og 14 % som oppgir at de har vært borte mer enn 5 dager siste måned. Det er noe mer vanlig å være borte fra skolen i 10. trinn enn i 8. trinn. Ungdommene ble også bedt om å oppgi grunnen til at de har vært borte mer enn en gang siste måned. Svaralternativene var borte på grunn av *sykdom*, *skulket* eller *andre grunner*. Hva ungdommen legger i andre grunner sier ikke tallene noe om, men det er nærliggende å tenke seg at dette kan være fraværsgrunner knyttet til ferier og utenlandsreiser. Diagrammet nedenfor viser svarfordelingen for hele kommunen.

Figur 38. Hvor mange hele dager har du vært borte fra skolen i løpet av siste måned, siste 30 dager på grunn av sykdom, skulk eller andre grunner. Tallene vises i prosent og gjelder hele kommunen.

Det er flest ungdommer som oppgir sykdom som grunnen til at de har vært borte fra skolen. I snitt er det 14 % av ungdommene som oppgir at de har vært borte fra skolen på grunn av skulk. Av dette igjen er det en liten gruppe på 4 % som har skulket mer enn 3 dager siste måned. Å skulke skolen mer enn 3 dager i måneden gir grunnlag for bekymring for ungdommens skolemotivasjon.

På alle skolene er det mest vanlig å ha vært borte fra skolen på grunn av sykdom minst en gang siste måned. Godt over halvparten oppgir dette som fraværsgrunn. Rundt en tredjedel av ungdommene på de fleste skolene oppgir at fraværet skyldes andre grunner. Moltemyr og Nedenes skole skiller seg her ut ved at hhv. 46 % og 51 % av ungdommene oppgir andre

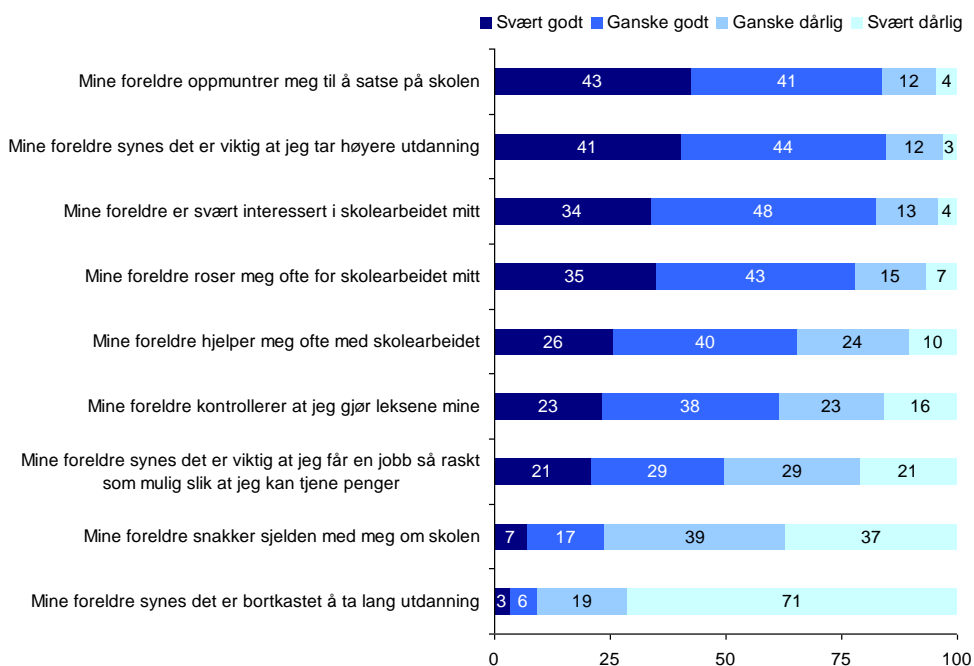
grunner som fraværsgrunn. Både på Roligheden og Birkenlund skole oppgir 21 % av ungdommene at de har skulket minst en gang siste måned. Kun 9 % av ungdommene ved Hisøy skole oppgir tilsvarende. Det er også flest ungdommer i 10. trinn som oppgir skulk som fraværsgrunn. 21 % av ungdommene oppgir dette, mens 12 % av ungdommene i 8. trinn oppgir tilsvarende som fraværsgrunn.

3.2 Foreldreinvolvering i skolen

Foreldrene utøver en betydelig uformell sosial kontroll, og mye tyder på at forholdet mellom foreldre og barn i dagens norske samfunn fungerer godt. Med uformell sosial kontroll menes de positive og negative tilbakemeldingene vi får fra familien, venner og andre i hverdagen. Dette foregår gjensidig og bidrar dermed til kontroll av hverandre (Øia 2011). Studien til Øia (2011) viser at det nettopp er en sterk og klar sammenheng mellom foreldrenes innsyn og kontroll i ungdommens fritid, skolemotivasjon og karakterer. Enkelt forklart viser studien at jo bedre oversikt og kontroll foreldrene har desto bedre er det både for skolemotivasjonen og karakterene til ungdommen. Dermed er ikke foreldrene bare viktige gjennom det de overfører til barna sine, de er også viktige gjennom sin direkte involvering i barnas skolegang. Noen ganger skjer dette ansikt til ansikt mellom foreldre og skoleansatte, som for eksempel på foreldrekonferanser, foreldremøter, gjennom telefonsamtaler eller gjennom beskjeder som går mellom skole og hjem. Det er imidlertid også et faktum at graden av involvering og måten foreldre involverer seg på varierer mellom ulike grupper av foreldre. En rekke studier viser at foreldrenes involvering i barnas skolegang påvirkes av foreldrenes utdanningsnivå hvor foreldre med høy utdanning er mer tilbøyelige til å delta i skole – hjemsamarbeid enn foreldre med lav utdanning (Karlsen Bæck 2007).

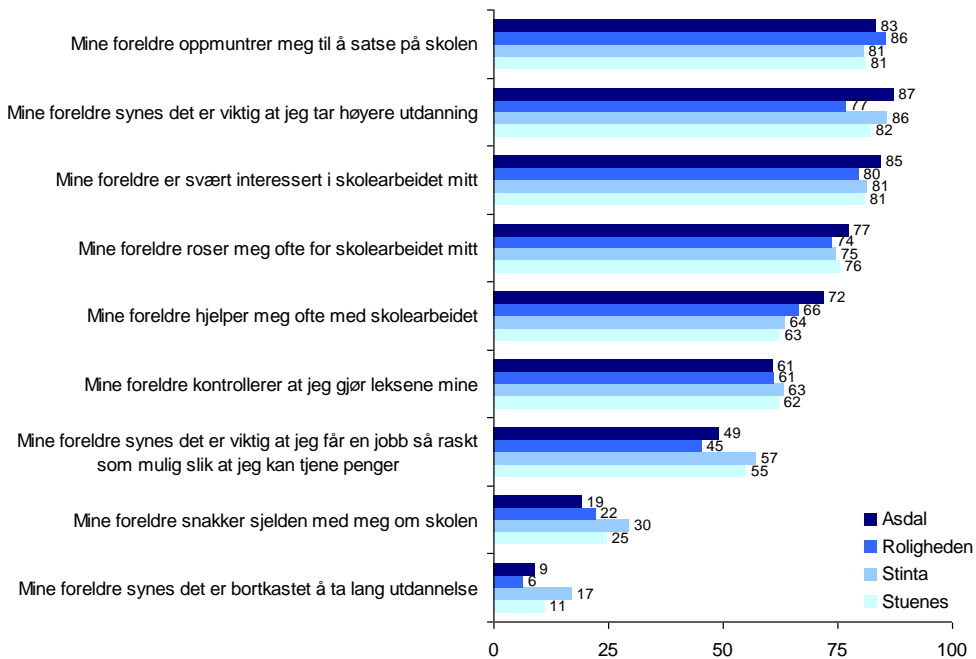
I undersøkelsen spørres ungdommene om de opplever at foreldrene er engasjert i skolearbeidet deres. Ungdommene ble presentert for en rekke utsagn hvor de skulle vurdere hvor godt utsagnene passet for dem. Svar alternativene var *svært godt*, *ganske godt*, *ganske dårlig* og *svært dårlig*. Diagrammet på neste side viser samlede tall for hele kommunen i prosent.

Figur 39. Hvor godt passer følgende utsagn om forelderens involvering i skolen og utdanning? Diagrammet viser samlede svar for hele kommunen i prosent.

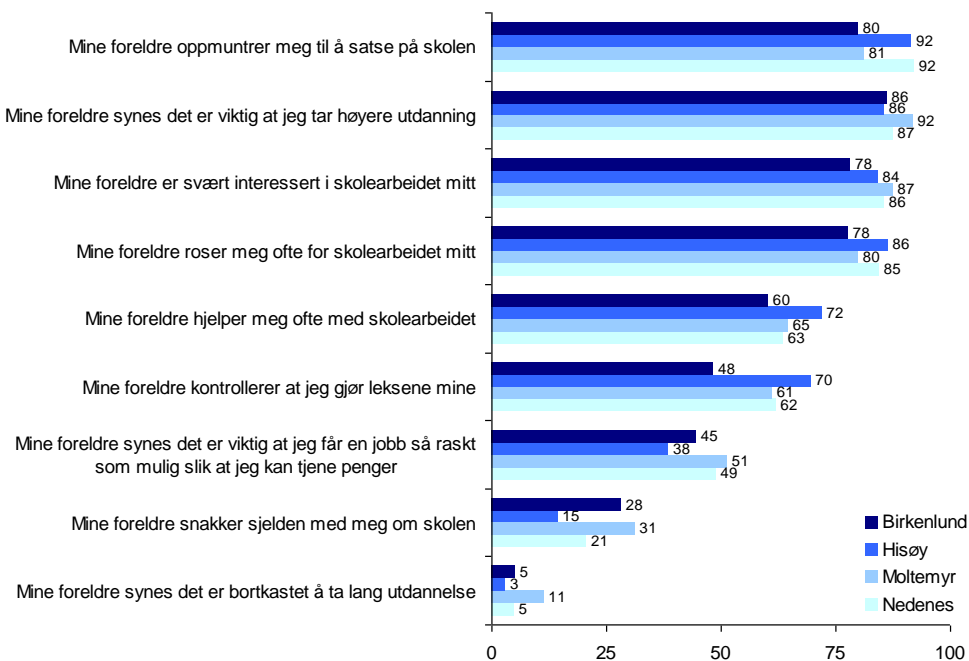

Tallene viser at de aller fleste ungdommene opplever at foreldrene oppmuntrer til skolearbeid, at foreldrene synes det er viktig med høyere utdanning og er interessert i skolearbeidet deres. Utsagnet; *mine foreldre synes det er viktig at jeg får en jobb så raskt som mulig slik at jeg kan begynne å tjene penger*, kan gi rom for ulike forståelser. Det kan for eksempel forstås som lønnet ekstrajobb, eller at det er viktig å få en jobb raskt etter endt utdanning slik at de kan begynne å tjene penger, men det kan også forstås som at foreldrene synes det er viktigere å komme i jobb å begynne å tjene penger, enn å ta lang utdanning. Det er kun en liten gruppe som oppgir at foreldrene synes det er bortkastet å ta lang utdanning. 9 % av ungdommene oppgir at dette utsagnet passer *svært godt* eller *ganske godt*. Diagrammene på neste side viser svarfordelingen der hvor ungdommen har svart på *svært godt* eller *ganske godt*, fordelt på de ulike skolene.

Figur 40. Hvor godt passer følgende utsagn om forelderens involvering i skolen og utdanning? Tallene er i prosent og viser fordelingen på de ulike skolene.

Figur 41. Hvor godt passer følgende utsagn om forelderens involvering i skolen og utdanning? Tallene er i prosent og viser fordelingen på de ulike skolene.

Det er noe variasjon mellom skolene, men trenden er allikevel ganske lik på de ulike skolene. De fleste ungdommene ved de ulike skolene oppgir at foreldrene oppmuntrer dem til å satse på skolen, at de synes det er viktig med høyere utdanning, at de er interessert i skolearbeid og roser ungdommen for skolearbeidet de gjør. I hvilken grad ungdommene opplever at

foreldrene følger opp skolearbeidet varierer fra 48 % av ungdommene ved Birkenlund skole til 70 % av ungdommene ved Hisøy skole. Noen ungdommer oppgir at foreldrene sjeldent snakket med dem om skolen. En tredjedel av ungdommene ved Stinta og Moltemyr skole oppgir dette. Hvorfor skolen ikke snakkes om i større grad i hjemmet forteller ikke tallene noe om. Det ser ut til at foreldrene signaliserer at de mener at skolen er viktig og at foreldrene er interessert i skolearbeidet. Når det gjelder utsagnene om kontroll av lekser og foreldrenes interesse for skolearbeidet til ungdommen så synker prosentandelen som oppgir dette med alderen. 75 % av ungdommene i 8. trinn oppgir at foreldrene kontrollerer leksene deres, mens 51 % av ungdommene i 10. trinn oppgir tilsvarende. Dette trenger ikke bety at foreldrene ikke lenger er like interesserte, men muligens heller at ungdommen er blitt mer moden og ikke trenger like mye kontroll av skolearbeidet fra foreldrenes side. På utsagnet om kontroll av lekser er det også noe forskjell mellom kjønnene. Det er flest gutter som oppgir at foreldrene kontrollerer leksene deres. 66 % av guttene oppgir dette, mens 57 % av jentene oppgir tilsvarende.

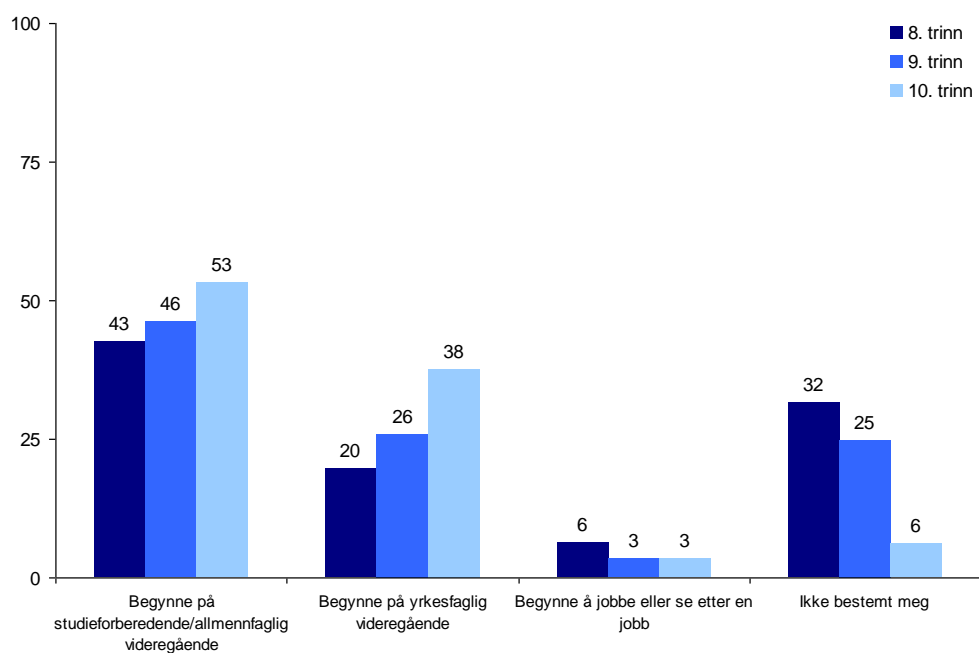
En del av det å være involvert i ungdommens skolegang er kontakten foreldrene har med skolen. Ungdommen er spurt om foreldrene deres pleier å gå på foreldremøter og andre møter som har med skolen å gjøre. 94 % ungdommene i kommunen oppgir at foreldrene *går alltid* eller *som regel går på foreldremøtene* på skolen. 5 % av ungdommene oppgir at foreldrene *går av og til*, mens 2 % av ungdommene oppgir at foreldrene *går aldri* eller *nesten aldri på foreldremøtene*. Interessen for foreldremøtene slik ungdommen opplever det ser ut til å være størst i 8. trinn. Der oppgir så og si alle ungdommene at foreldrene deltar på foreldremøtene av og til eller oftere. 73 % av ungdommene i 8. trinn oppgir at foreldrene *alltid går på foreldremøtene*. Tilsvarende er det 66 % av ungdommene i 10. trinn som oppgir at foreldrene *går alltid på foreldremøtene*. Fortsatt er det en svært liten gruppe på 2 % av ungdommene som oppgir at foreldrene *aldri eller nesten aldri går på foreldremøtene*. Det er heller ikke de store variasjonene mellom skolene. Alle skolene har en liten gruppe ungdommer som oppgir at foreldrene *aldri eller nesten aldri går på foreldremøtene*.

3.3 Utdanningsmotivasjon.

Som beskrevet tidligere i rapporten er dagens samfunn betegnet som et utdanningssamfunn, hvor veien til et tilfredsstillende og suksessfullt yrkesliv går gjennom utdanning.

Ungdommens motivasjon for videre utdanning blir i et slikt bilde sentralt. En måte å forholde seg til begrepet motivasjon på er at motivasjon påvirkes av erfaringer og forventninger. Dermed blir motivasjon mer situasjonsbestemt og derav avhengig av læringsmiljø og av interaksjonen mellom lærer og elev. En gjennomgang av nyere litteratur på området viser at noen faktorer går igjen som viktig for å skape god motivasjon blant ungdommene. Dette handler blant annet om en positiv holdning til utdanning, tilpasset opplæring og trivsel i undervisningssituasjonen (Øia 2011). Ungdommene er blitt spurt om hva de vil gjøre når de er ferdig med ungdomsskolen. Svaralternativene var; *begynne på studieforberedende/allmennfaglig videregående*, *begynne på yrkesfaglig videregående*, *begynne å jobbe eller se etter jobb* og *ikke bestemt meg*. Det er naturlig å tenke seg at det skjer en endring fra 8. trinn til 10. trinn når det gjelder hva man tenker at man skal gjøre etter ungdomsskolen. Diagrammet nedenfor har fordelt svarene på klasstrinn i prosent.

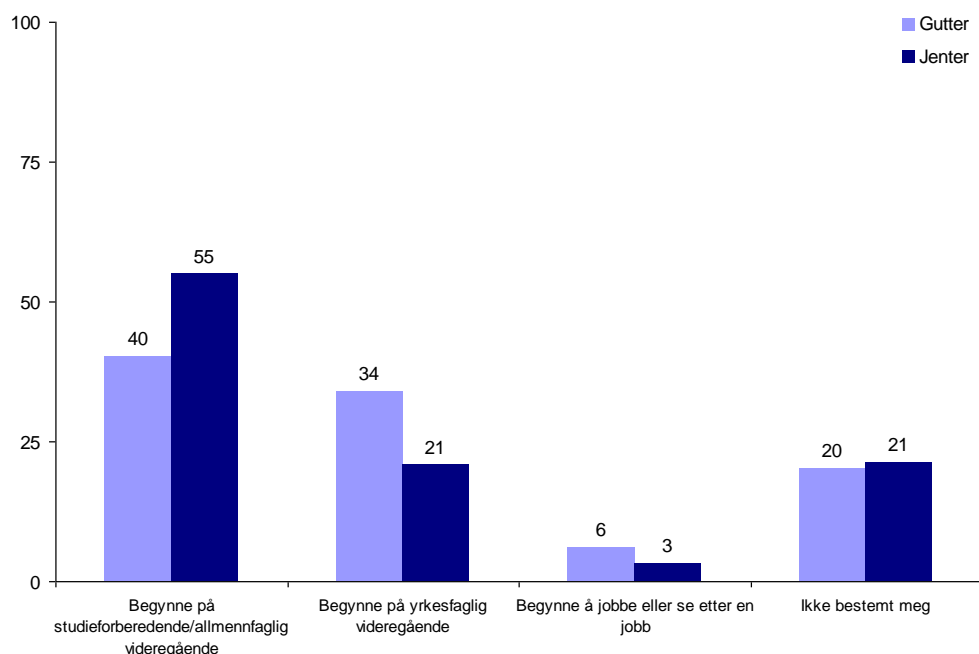
Figur 42. Hva tror du at du vil gjøre når du er ferdig med ungdomsskolen? Tallene vises i prosent og er fordelt på klasstrinn.

Det ser ut til at de fleste ungdommene i 10. trinn på undersøkelsestidspunktet vet hva de skal gjøre etter ungdomsskolen, og det er heller ikke så underlig at det er så mange i 8. og 9. trinn som ikke har bestemt seg enda. Valget ligger enda noe frem i tid og det kreves kunnskap og modning for å vite hva man skal gjøre videre. Det er flest ungdommer som tenker seg at de skal begynne på *studieforberedende/allmennfaglig videregående* skole i alle trinnene. Det er en liten gruppe ungdommer som svarer at de vil *begynne å jobbe eller se etter en jobb* etter

ungdomsskolen, det kan se ut til at dette synker med alderen. Det er også interessant å se om gutter og jenter velger ulikt med tanke på utdanningsvalg. Diagrammet nedenfor viser andelen gutter og jenter og utdanningsvalg etter ungdomsskolen.

Figur 43. Hva tror du at du vil gjøre når du er ferdig med ungdomsskolen? Fordelt på kjønn i prosent.

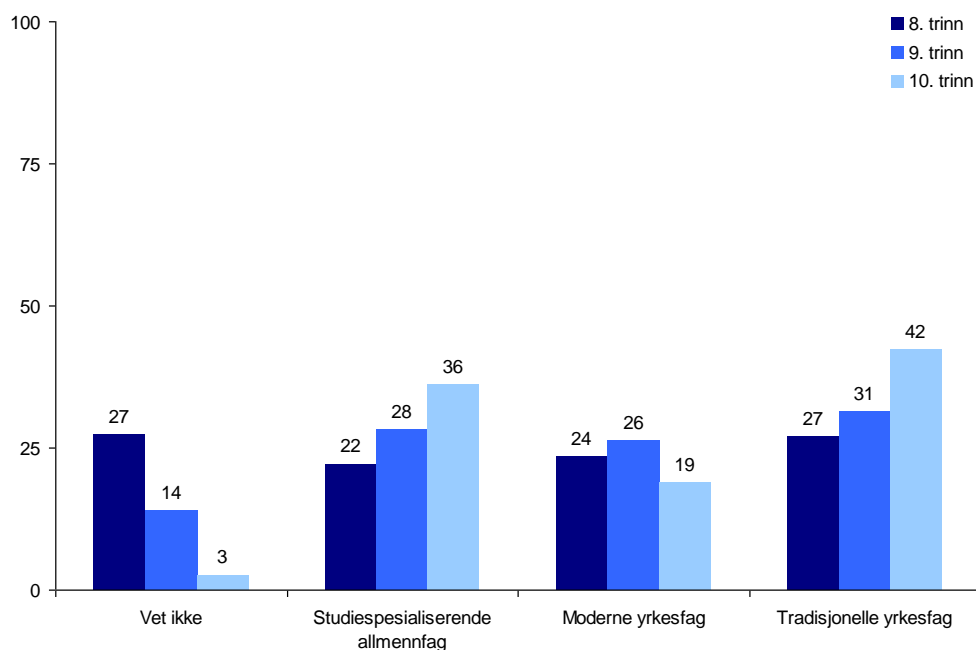

Diagrammet viser at det er forskjeller på hva gutter og jenter tenker at de skal gjøre etter ungdomsskolen. Kanskje ikke så overaskende er det flest jenter som tenker å velge studieforbereidende/allmennfaglig videregående skole, mens det er flere gutter enn jenter som tenker seg å begynne på yrkesfaglig videregående. Tallene viser ikke de helt store forskjellene når vi fordeler på skolenivå. På samtlige skoler er det mer enn 70 % av ungdommene som oppgir at de vil enten ta studieforbereidende/allmennfaglig videregående eller begynne på yrkesfaglig videregående etter ungdomsskolen. Det er noe mer varierende hvor stor prosentandel av ungdommene som har svart at de vil begynne å jobbe etter ungdomsskolen. I gjennomsnitt er det 4 % av ungdommene i kommunen som oppgir dette. Hisøy og Nedenes skole har den laveste prosentandelen med hhv. 1% og 2 % av ungdommene som oppgir dette. Moltemyr og Stinta skole har den høyeste prosentandelen med hhv. 10 % og 7 % som oppgir tilsvarende.

Ungdommen har også blitt spurt om hvilket utdanningsprogram i videregående skole de kunne tenke seg å begynne på etter ungdomsskolen. Svarene er delt inn i fire kategorier; *vet ikke*, *studiespesialiserende allmennfag*, *moderne yrkesfag* og *tradisjonelle yrkesfag*. Innenfor kategorien *moderne yrkesfag* så har man samlet fagene; *idrettsfag*, *musikk* og *drama* og

medier og kommunikasjon. Kategorien tradisjonelle yrkesfag inneholder fagene; helse og sosialfag, bygg og anleggsteknikk, elektrofag, design og håndverk, teknikk og industriell produksjon, restaurant og matfag, naturbruk og service og samferdsel. Diagrammet nedenfor er fordelt på klassetrinn i prosenten.

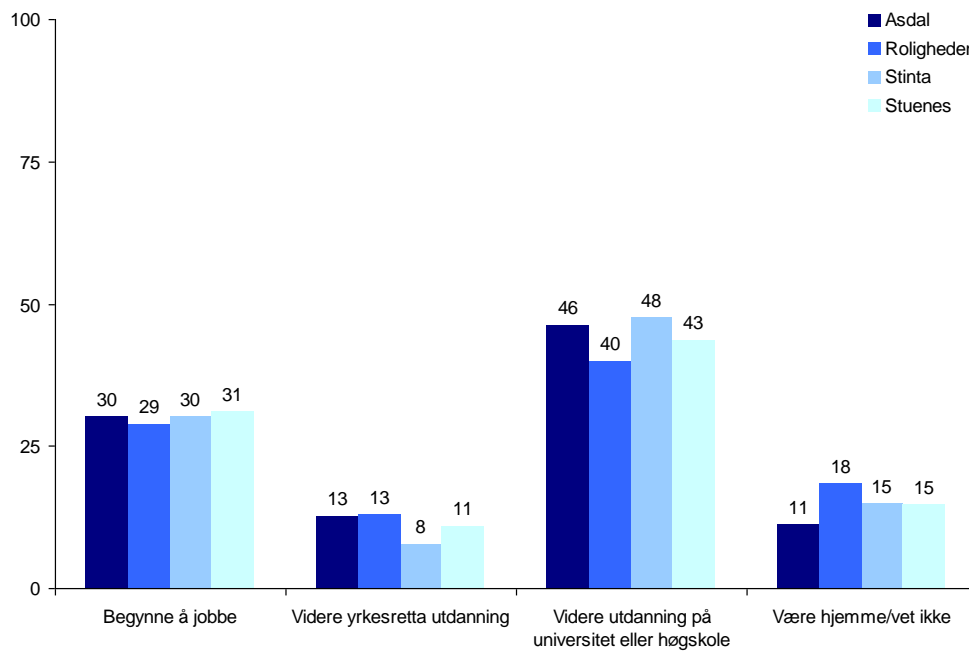
Figur 44. Hvilket utdanningsprogram i videregående skole tror du at du kommer til å begynne på? Tallene er i prosent, fordelt på klassetrinn.

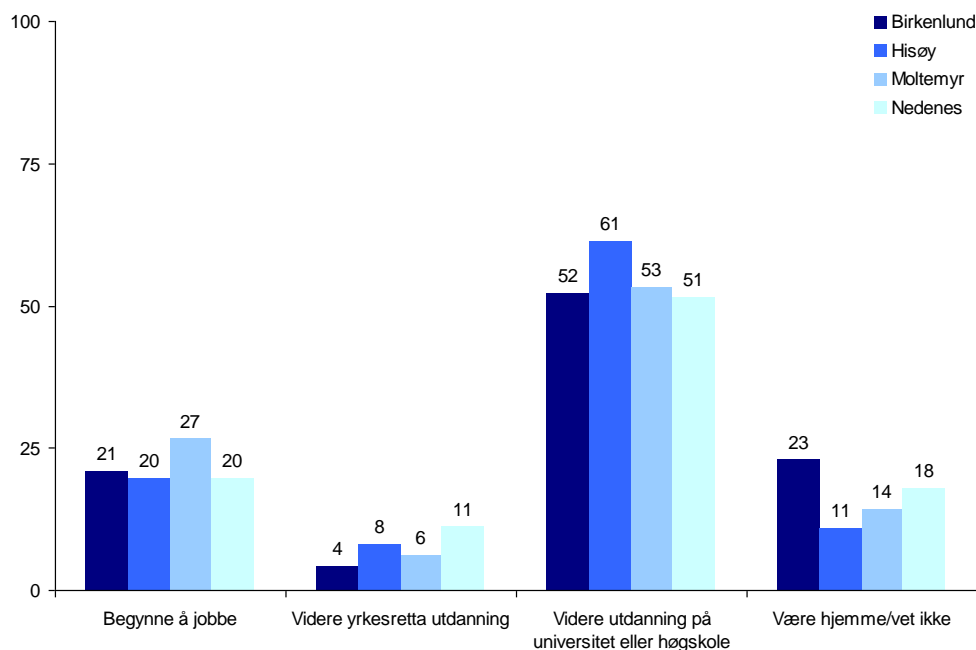
Av de ungdommene som ser for seg at de skal ta videre utdanning etter ungdomsskolen er det rundt 60 % i 10. trinn som vil ta yrkesfag, og det er dobbelt så mange som ønsker å ta tradisjonelle yrkesfag fremfor moderne yrkesfag. Andelen unge som ønsker å ta studiespesialiserende allmennfag øker med klassetrinnene, og det ser også ut til at de aller fleste har bestemt seg for hvilken retning de ønsker når de går i 10. trinn. Det er den samme trenden vi ser når vi fordeler tallene på de ulike skolene, selvom det er noe variasjon mellom skolene. Flest ungdommer ønsker å ta yrkesfag og rundt en tredjedel av ungdommene ønsker å ta studiespesialiserende allmennfag. Noen flere ungdommer ved Birkenlund og Stuenes skole ønsker å ta yrkesfag sammenliknet med de andre skolene. Det er flest ungdommer ved Asdal, Hisøy og Moltemyr skole som ønsker å ta studiespesialiserende allmennfag. Når svarene fordeles på kjønn så viser dette at det er flere jenter enn gutter som velger studiespesialiserende allmennfag. 35 % av jentene oppgir dette, mens 23 % av guttene oppgir tilsvarende. Kanskje heller ikke så overraskende er det flere gutter enn jenter som oppgir at de vil begynne på tradisjonelle yrkesfag. Her er fordelingen hhv. 39 % og 28 %.

De neste to diagrammene tar for seg hvilke planer ungdommen har når de er ferdig med videregående skole. Svaralternativene var å *begynne å jobbe*, *videre yrkesretta utdanning*, *videre utdanning på universitet eller høyskole*, *være hjemme* eller *vet ikke*. Diagrammene er fordelt på de ulike skolene i kommunen.

Figur 45. Hva tror du at du vil gjøre når du er ferdig med videregående skole? Tallene vises i prosent, fordelt på de ulike skolene.

Figur 46. Hva tror du at du vil gjøre når du er ferdig med videregående skole? Tallene vises i prosent, fordelt på de ulike skolene.

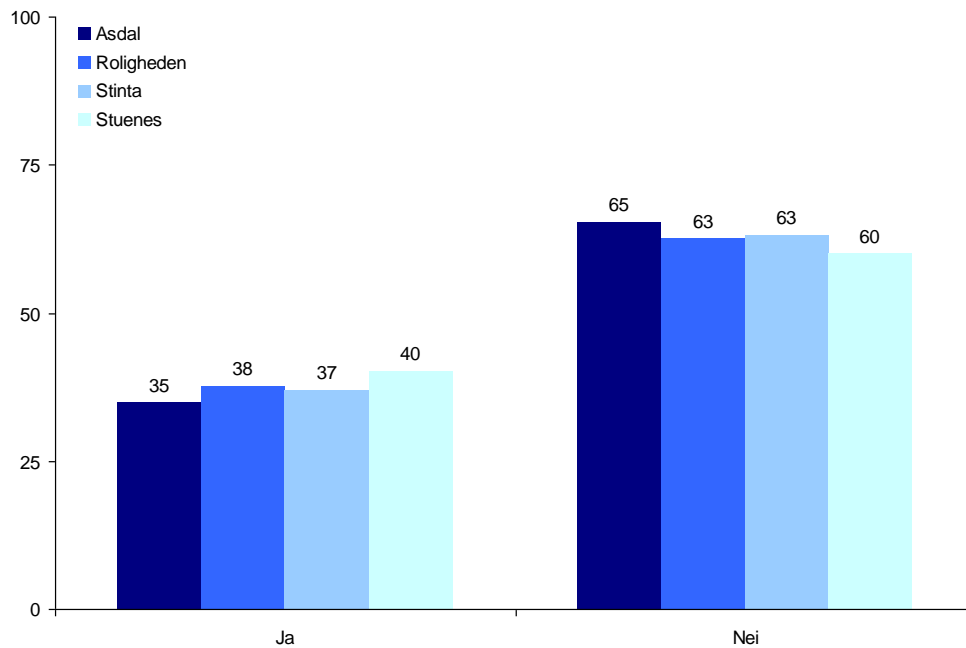
Tallene viser en variasjon mellom skolene. 31 % av ungdommene ved Stuenes skole oppgir at de tenker at de skal begynne å jobbe etter videregående skole, 20 % ved Hisøy skole oppgir tilsvarende. 40 % av ungdommene ved Roligheden skole tenker seg å ta videre utdanning på universitet eller høgskole, 61 % av ungdommene på Hisøy skole oppgir tilsvarende. Samlet er det kun 1 % av ungdommene som ser for seg at de skal være hjemme. Kategorien *vet ikke* gir en bedre mening dersom vi fordeler den på klassetrinn. 32 % av ungdommene i 8. trinn oppgir at de ikke vet hva de skal gjøre etter ungdomsskolen, mens i 10. trinn er det kun 6 % som oppgir at de ikke vet. Når tallene fordeles på kjønn ser vi det samme mønsteret som ved de foregående diagrammene. Det er flest jenter som ser for seg å ta videre utdanning på universitet og høgskolenivå. 57 % av jentene oppgir dette, mens 40 % av guttene oppgir tilsvarende. Videre er det 35 % av guttene som ser for seg at de skal begynne å jobbe etter videregående skole, mens 19 % av jentene oppgir tilsvarende.

Innledningsvis til dette kapittelet vises det til at det er en sammenheng mellom ressurser, via kulturell kapital i hjemmet og hvor godt ungdommen lykkes i skolen. I forbindelse med utdanningsmotivasjon er det også interessant å se om familiens kulturelle kapital påvirker ungdommens utdanningsvalg. Dette er gjort ved å krysse hvor mange bøker ungdommen oppgir at de har hjemme, som et mål på kulturell kapital, og hva de oppgir at de vil gjøre etter ungdomsskolen. Dette er igjen fordelt på kjønn. Krysningen viser at det er sammenheng mellom antall bøker i hjemmet og valg etter ungdomsskolen, dette er gjeldende for begge kjønn. Jo flere bøker ungdommen oppgir at de har i hjemmet, jo mer tilbøyelig er de til å velge studieforberevende/allmennfaglig videregående. Halvparten av guttene som oppgir at de har mer enn 500 bøker i hjemmet oppgir også at de vil begynne på studieforberevende/allmennfaglig studieretning. Og omvendt gjelder for valg av yrkesfag eller begynne å jobbe etter ungdomsskolen. Jo færre bøker guttene oppgir at de har i hjemmet, jo flere oppgir at de vil velge yrkesfag eller begynne å jobbe etter ungdomsskolen. Av gruppen gutter som oppgir at de har mellom 20 til 100 bøker i hjemmet er det 37 % som oppgir at de vil begynne på yrkesfag. Denne trenden er enda sterkere for jentene. 66 % av jentene som oppgir at de har mellom 500 og 1000 bøker i hjemmet oppgir også at de vil velge studieforberevende/allmennfaglig videregående. Jentene er i utgangspunktet mer tilbøyelig til å ville velge allmennfaglig videregående enn det guttene er. Av gruppen som oppgir at de har mindre enn 20 bøker i hjemmet er det 68 % av guttene som oppgir at de enten vil begynne på yrkesfag eller jobbe etter ungdomsskolen. 38.5 % av jentene oppgir tilsvarende.

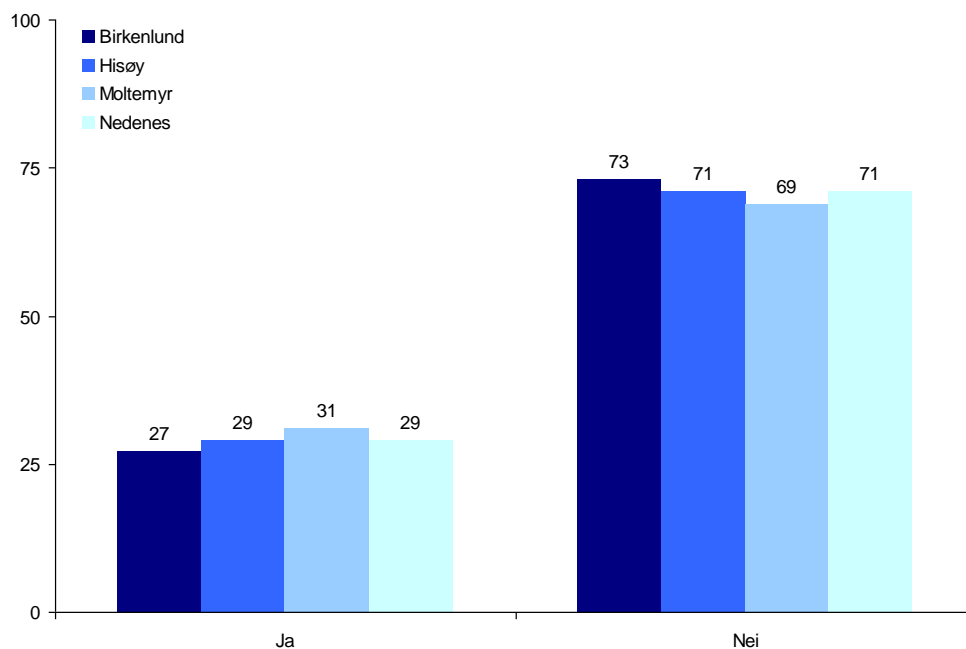
Utdannings sosiologen påpeker at det er ikke tilfeldig hvem som velger hva når det kommer til utdanning. Dette er gjennom forskningen godt dokumentert. En av disse studiene er gjort av Marianne Nordli Hansen (2005) og beskriver blant annet utdanningsvalg mellom ungdommene på Oslo Øst og Oslo Vest. Det hun fant var at til tross for like gode prestasjoner blant ungdommen på Oslo Øst og Oslo Vest så gjør ungdommen likevel ulike utdanningsvalg. Nå vet vi også at hvor godt ungdommene presterer på skolen påvirkes av foreldrenes kulturelle kapital. Hva Hansen kaller kulturteorien. Hansen vektlegger to forklaringsmodeller på hvorfor de ungdommene som presterer likt på skolen allikevel velger ulikt. Det ene dreier seg om sosial posisjonsteori. De som foretar valgene, det vil si ungdommen og deres foreldre, vurderer kostnader og belønninger som de ulike handlingsalternativer medfører. Folk velger forskjellig fordi kostnadene og belønningene varierer sosialt, og man søker å unngå sosial degradering. Dermed velger man det samme eller tilsvarende likt som sine foreldre. Den andre forklaringsmodellen går på hvilke normer og verdier som rår i familien. At ulike familier har ulike holdninger til utdanning, hva Hansen kaller verditeorien. Høyere utdanning anses som mer verdt å strebe etter i familier hvor foreldrene har høyere utdanning, og dermed velger også ungdommen høyere utdanning. Tilsvarende er gjeldende for ungdom med foreldre med yrkesfaglig bakgrunn. Disse ungdommene ønsker sjeldnere å ta høyere utdanning, men velger yrkesfaglig slik ens foreldre gjorde (Hansen 2005).

At enkelte ungdommer ønsker å slutte på skolen kan ses i sammenheng med manglende skolemotivasjon. I undersøkelsen er ungdommen spurt følgende spørsmål; *Hvis du hadde fått deg jobb nå, ville du heller jobbet enn å gå på skolen?* Svaralternativene var *ja* eller *nei*. Diagrammene på neste side viser svarfordelingen på de ulike skolene.

Figur 47. Hvis du hadde fått deg jobb nå, ville du heller jobbet enn å gå på skolen? Tallene vises i prosent og er fordelt på de ulike skolene.

Figur 48. Hvis du hadde fått deg jobb nå, ville du heller jobbet enn å gå på skolen? Tallene vises i prosent og er fordelt på de ulike skolene.

Omtrent en tredjedel av ungdommene oppgir at de ville ha sluttet på skolen dersom de hadde fått en jobb nå. Dette betyr nødvendigvis ikke at de faktisk hadde sluttet på skolen dersom de hadde fått ett reelt jobbtillbud. Muligens er dette mer et uttrykk for at man er skolelei. Det er nærliggende å tenke seg at dette ville forsterke seg med alderen ut i fra hypotesen om at jo

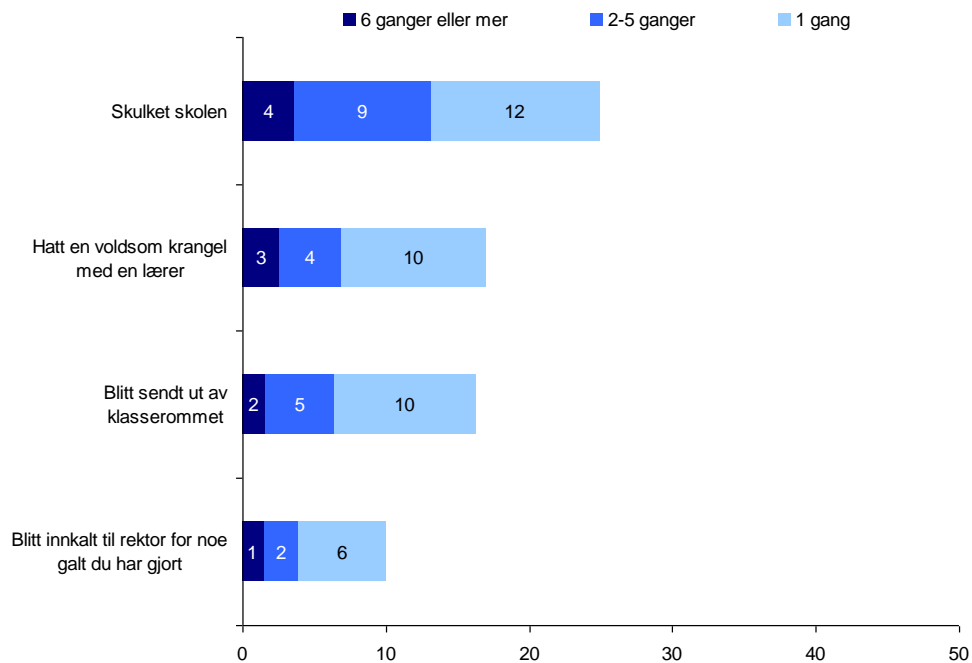
lenger man har gått på skolen, jo mer lei blir man. Men når svarene fordeles på klassetrinn ser vi at det nødvendigvis ikke er sånn. 33 % av ungdommene i 8. trinn har svart ja på dette spørsmålet. 32 % av ungdommene i 10. trinn oppgir tilsvarende. Dette til tross for at alle de signalene ungdom mottar peker i retning av at fullført ungdomsskole er et minimum for å kunne klare seg i yrkeslivet (Øia 2011). Svarene er også fordelt på kjønn for å se om dette varierer mellom kjønnene. Tallene viser her et markant skille mellom gutter og jenter. 41 % av guttene svarer at de ville ha begynt å jobbe dersom de hadde fått en jobb nå, 28 % av jentene svarer tilsvarende. Øia (2011) gjennomførte i 2010 en omfattende undersøkelse på nasjonalt nivå hvor omtrent 4000 ungdomsskole ungdommer deltok. Når vi sammenligner tallene fra Arendal med tallene fra denne undersøkelsen så ligger tallene fra Arendal noe høyere enn de nasjonale tallene.

3.4 Problemadferd i skolen

En konsekvens av den sterke satsningen på skolen er skoletrøtte ungdommer som følger dårlig med i undervisningen, og som kjeder seg. Samtidig ser man at det kan danne seg en motstandskultur blant ungdommene som på ulike måter saboterer undervisningen. Særlig er dette gjeldende for ungdom fra lavere sosiale lag. Ved å trekke seg unna, gjøre motstand og inn ta en opposisjonell adferd i klasserommet kan ungdommene oppleve å få tilbake noe av kontrollen over skolesituasjonen og dermed begrense følelsen av nederlag (Øia 2011).

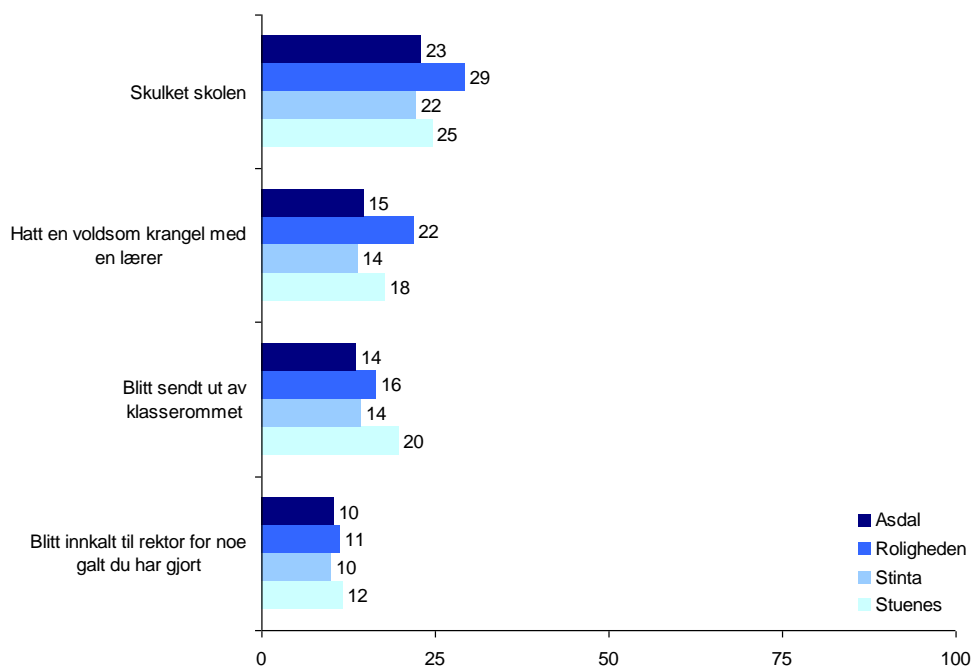
I undersøkelsen blir ungdommen spurt om de har utført ulike handlinger som kan defineres som problemadferd i skolen. De ble også bedt om å oppgi hvor mange ganger de eventuelt hadde utført de ulike handlingene siste 12 måneder. Diagrammet på neste side viser samlede tall for kommunen.

Figur 49. Andelen ungdommer som har gjort ulike handlinger de siste 12 måneder. Tallene vises de samlede tall for kommunen i prosent.

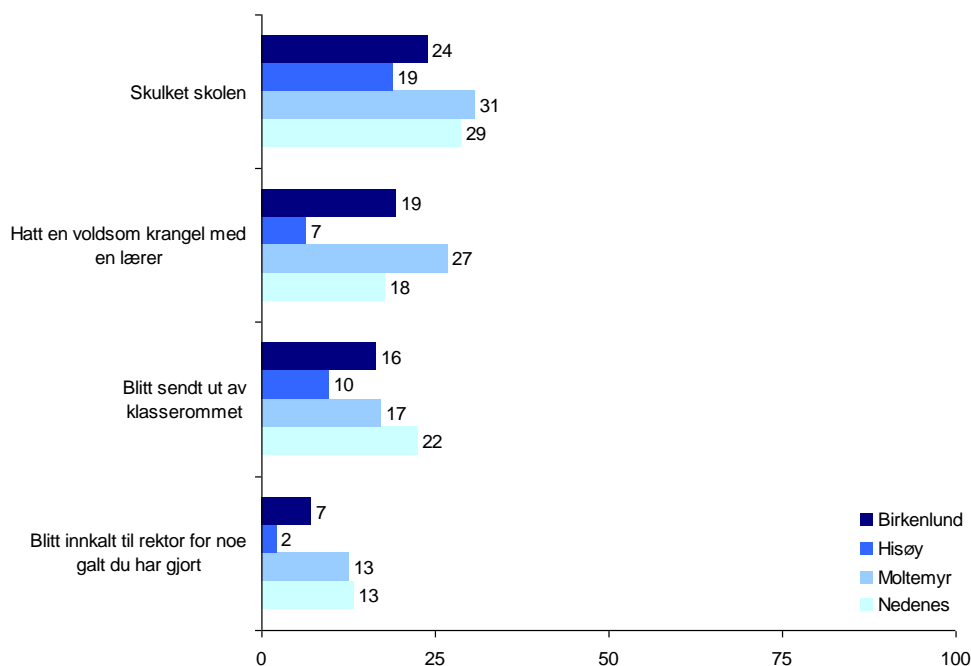

Det vil være forskjell på adferd som har skjedd en gang siste året og mer enn seks ganger siste året. En handling som til stadighet gjentar seg vil på et tidspunkt gå over til å bli en del av et handlingsmønster. Når en handling har gjentatt seg mer enn seks ganger siste året er det grunn til å anta at dette har blitt en del av ungdommens handlingsmønster. Samlet i kommunen er det få ungdommer som har utført en eller flere av disse handlingene mer enn seks ganger siste året. Dersom man legger sammen andelen som har utført en handling 2 – 5 ganger og 6 ganger eller mer siste måned så blir denne gruppen noen flere, men fortsatt er dette en liten gruppe ungdommer. Det er mest vanlig å ha skulket skolen. Når vi fordeler tallene mellom kjønnene viser dette at det å skulke er like vanlig for begge kjønnene. 25 % av både guttene og jentene oppgir å ha skulket minst en gang siste 12 måneder. På de tre neste spørsmålene derimot er det markante kjønnsforskjeller. Det er langt vanligere blant guttene enn jentene å krangle med læreren, bli sendt ut av klasserommet og bli innkalt til rektor. 23 % av guttene oppgir at de har blitt sendt ut av klasserommet siste 12 måneder. Kun 9 % av jentene oppgir tilsvarende. 15 % av guttene oppgir at de har blitt innkalt til rektor minst 1 gang siste 12 måneder, mens dette kun er gjeldende for 5 % av jentene. Diagrammene på neste side viser fordelingen på de ulike skolene.

Figur 50. Andelen ungdommer som oppgir at de har utført en eller flere av de ulike handlingene minst en gang siste året. Tallene vises i prosent og er fordelt på de ulike skolene.

Figur 51. Andelen ungdommer som oppgir at de har utført en eller flere av de ulike handlingene minst en gang siste året. Tallene vises i prosent og er fordelt på de ulike skolene.

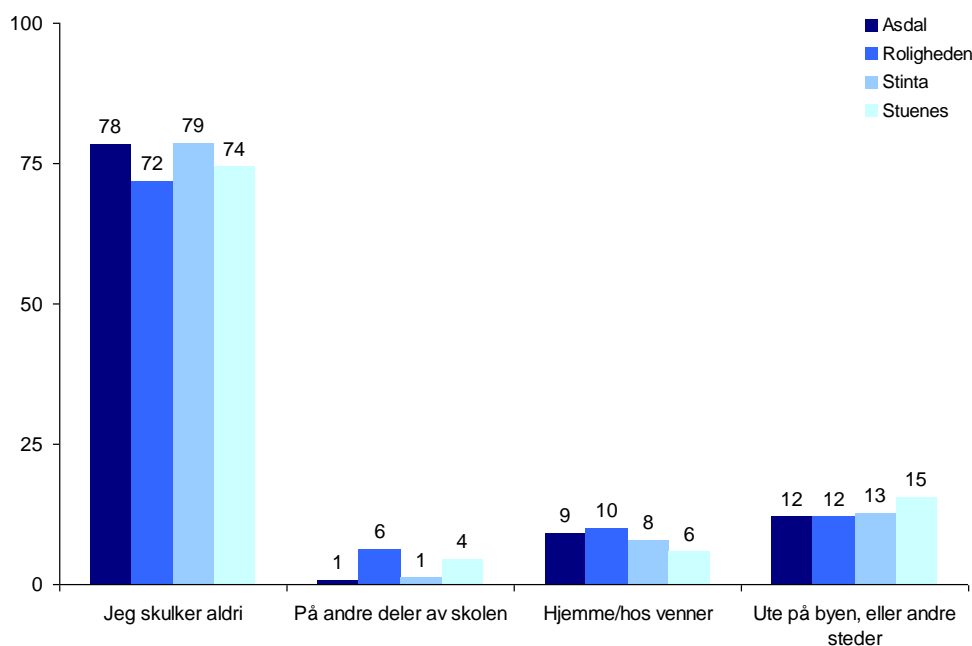

Tallene viser at det er litt ulikt fra skole til skole hvor mye de ulike handlingene forekommer blant ungdommene. Å skulke er en handling som blir mer vanlig jo høyere opp i trinnene man kommer. 18 % av ungdommene i 8. trinn oppgir at de har skulket minst en gang siste året, mens hele 36 % av ungdommene i 10. trinn oppgir tilsvarende. Andre typer problemadferd ser

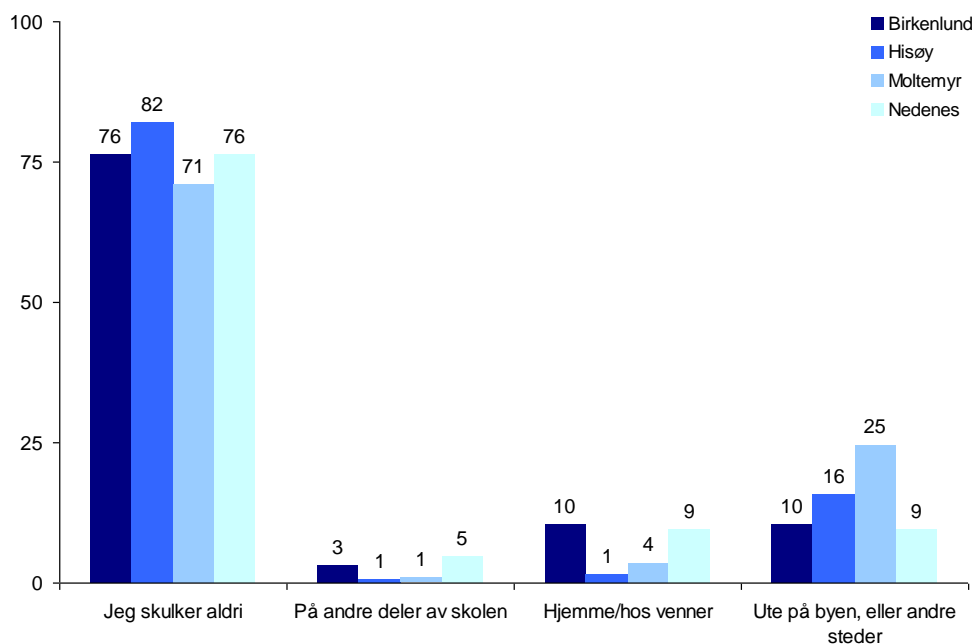
ikke ut til å påvirkes av alder på samme måte. Det er en liten økning fra 8. til 9. trinn når man spør om de har *hatt en voldsom krangel med en lærer*, og det er heller små variasjoner mellom trinnene når man spør om de har *blitt sendt ut av klasserommet* og *blitt innkalt til rektor for noe galt du har gjort*.

Det er rimelig å anta at skulk fra undervisningen kan være forbundet med manglende motivasjon, konsentrasjonsvansker og nedprioriteringer av skolens læringsmål (Øia 2011: 26). Som diagrammene ovenfor viser er det det rundt 25 % av ungdommene som oppgir at de har skulket mer enn en gang siste 12 måneder, og at det er omtrent 16 % av ungdommene som har vært borte fra skolen minst 1 dag siste 30 dager. I undersøkelsen blir ungdommen spurt hvor de pleier å være når de skulker.

Figur 52. Når du skulker hvor pleier du å være? Tallene vises i prosent og er fordelt på de ulike skolene.

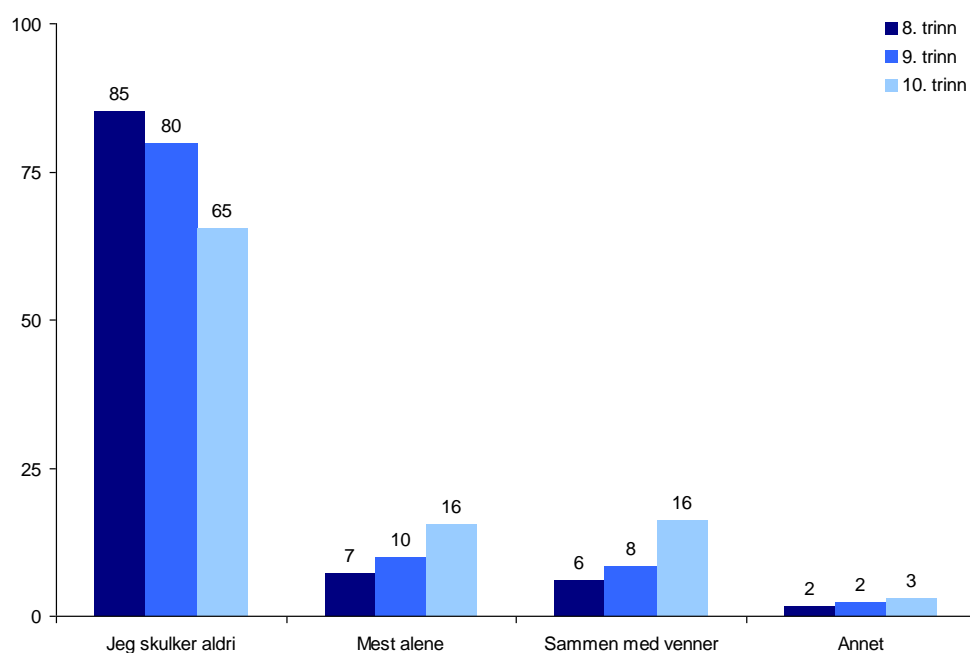

Figur 53. Når du skulker hvor pleier du å være? Tallene vises i prosent og er fordelt på de ulike skolene.

Det er mest vanlig å være ute på byen, eller andre steder når man skulker skolen, det er få ungdommer som er på skolen når de skulker. Dette blir tydeligere jo høyere opp i trinnene man kommer. 20 % av ungdommene i 10. trinn oppgir at de er i byen, eller andre steder når de skulker. 9 % av ungdommene i 8. trinn oppgir tilsvarende. Ungdommen er også spurt om hvem de pleier å være sammen med når de skulker. Diagrammet på neste side viser fordelingen på klassetrinn.

Figur 54. Når du skulker skolen, hvem pleier du å være sammen med? Tallene vises i posent og er fordelt på klasstrinn.

Hva ungdommen legger i kategorien *annet* er ikke godt å si noe om, men for eksempel kan det være at man er sammen med kjæresten. På dette spørsmålet er det ingen kjønnsforskjeller av betydning. Det varierer noe mellom skolene hvem ungdommene pleier å være sammen med. Ved Roligheden og Nedenes skole er det mest vanlig å være sammen med venner når man skulker. På Moltemyr skole er det mest vanlig å være alene.

3.5 Mobbing

Dette delkapittelet omhandler omfanget av mobbing i tradisjonell forstand og digital mobbing i ungdomsmiljøet. De fleste ungdommer blir ikke utsatt for mobbing eller mobber andre. Samtidig er det å utsettes for mobbing en risikofaktor for å utvikle psykiske vansker. Ofrene er kjennetegnet av å være mer engstelige og usikre enn andre unge, mer ensomme og utvikler et negativt selvbilde og selvtillit. Hvorfor noen blir mobbet er ikke like lett å definere, men det man kan si er at ytre avvik ser ut til å spille en langt mindre rolle enn hva man tror (Øia 2011). En mye brukt definisjon på mobbing er ”*gjentatte negative eller ondsinnet atferd fra ett eller flere individ rettet mot et individ som har vanskelig for å forsvare seg*” (Frøyland og Sletten 2011: 101) Hentet fra Olweus 2010: 103). Ungdommen er spurt om de selv blir mobbet og hvor ofte dette skjer. Videre legges det her til grunn at å mobbe, plage eller fryse

ut andre er en negativ handling, og at den som blir utsatt for det også opplever det slik. I tillegg til spørsmålet om de selv har blitt mobbet så er de spurt om de selv har vært med på å mobbe andre. De er også blitt spurt om digital mobbing.

Digital mobbing dreier seg om mobbing som skjer via teknologiske kommunikasjonsmidler som mobil og internett. En av de mest sentrale karakteristikene ved digital mobbing er at det er vanskelig å slippe unna. Naturlige fysiske skiller eksisterer ikke i den digitale verden. Man er ikke skjermet fra mobbing selvom man f.eks er hjemme bak låst dør. Det spiller ingen rolle om mobberne ikke er fysisk tilstede der man selv er. Dermed blir man ikke «bare» på skolen, men man risikerer å bli mobbet til enhver tid. Det er heller ikke slik at bare er å skru av dataen eller mobilen for å skjerme seg mot mobbing. For mange kan det nettopp være en belastning å skru av, da vet man ikke hva som blir sagt. Ungdommen kan risikere å komme på skolen til latter uten å vite hva som er blitt publisert. Digital mobbing gir også nye former for sosial ekskludering. Sosiale medier er ikke sosiale for alle. Og ikke få venneforespørsler, ingen meldinger, ingen invitasjoner og at det opprettes grupper man ikke selv for tilgang til bidrar til sosial ekskludering. Slik at man kan risikere at mobbing handler både om deg, og i tillegg er man ekskludert fra felleskapet (Staksrud 2013).

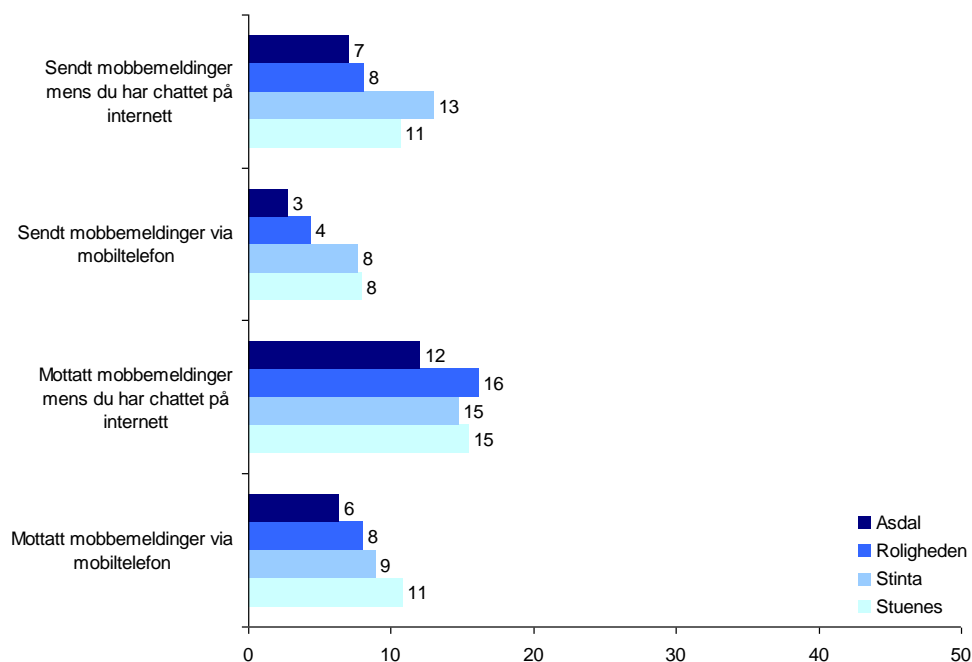
Ungdommene ble spurt om de selv var med på å mobbe eller plage andre. Svaralternativene var *minst ukentlig, omtrent hver 14. dag, omtrent en gang i måneden og aldri/nesten aldri*. I gjennomsnitt er det ca. 5 % av ungdommene i kommunen som oppgir at de er med på å mobbe eller plage andre på skolen eller i fritiden minst en gang i måneden. 2 % av disse igjen oppgir at de er med på dette minst en gang i uka. Det betyr også at det er 95 % av ungdommene som ikke er med på å mobbe eller plage andre. Det er flere gutter enn jenter som er med på å mobbe. 7 % av guttene oppgir at de gjør dette månedlig, hvorav 3 % oppgir at de gjør dette minst en gang i uka. 2 % av jentene oppgir at de er med på å mobbe noen minst en gang i måneden. Kun 1 % av disse igjen oppgir at de gjør dette minst en gang i uka. Det er ingen forskjell på klassetrinnene når det kommer til å mobbe andre, og det er små variasjoner mellom skolene. 6 % av ungdommene ved Roligheden, Nedenes og Moltemyr skole oppgir at de er med på å plage eller mobbe andre. Av dette igjen er det halvparten av ungdommene som oppgir at de gjør dette minst ukentlig. Ved Asdal og Hisøy skole er det kun 1 % av ungdommene som oppgir at de er med på å mobbe andre.

Det er flere ungdommer som oppgir at de blir utsatt for mobbing, enn det er ungdommer som oppgir at de mobber andre. Trolig henger det sammen med at de er en liten gruppe

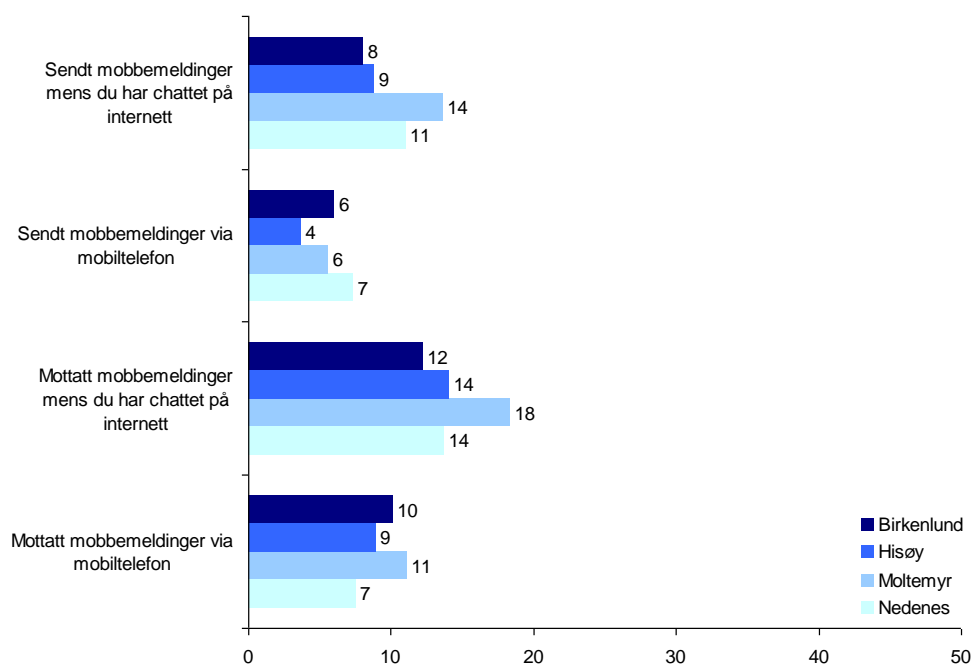
ungdommer som mobber eller plager flere. Det er heller ikke uvanlig at den som mobber også selv blir utsatt for mobbing. Ungdommene har blitt spurt ungdommen om de selv har blitt utsatt for plaging eller mobbing. 12 % av ungdommene svarer at de har blitt utsatt for mobbing minst en gang i måneden. 8 % av ungdommene oppgir at de blir mobbet minst hver 14. dag. Dette er et prosent poeng høyere enn landsgjennomsnittet på 7 %. På dette spørsmålet er det ingen kjønnsforskjeller eller forskjeller mellom klassetrinnene av betydning, men det er noe variasjon mellom skolene. Ved Roligheden skole er det totalt 17 % av ungdommene som svarer at de er blitt utsatt for mobbing minst månedlig. 12 % av denne gruppen oppgir at det skjer minst ukentlig. Ved Moltemyr skole finner vi noe av den samme trenden. Her er det 16 % av ungdommene som svarer at de har blitt utsatt for mobbing minst en gang i måneden, 11 % av disse igjen oppgir at det har skjedd minst ukentlig. Ved Asdal derimot er det 7 % av ungdommene som svarer at de har blitt utsatt for mobbing, derav oppgir 3 % at dette har skjedd minst en gang ukentlig. Tilsvarende er det ved Hisøy skole hvor også 7 % av ungdommene rapporterer om dette, men her er det 5 % av ungdommene som svarer at det har skjedd minst en gang i ukentlig.

Når vi går over til temaet digital mobbing øker antallet som svarer at de har blitt utsatt for denne formen for mobbing og som selv bidrar til digital mobbing. Ungdommen er bedt om å svare på om de har sendt mobbemeldinger mens de har vært på nettet og/eller sendt mobbemeldinger via mobiltelefonen. Svaralternativene var *aldri, 1 gang, 2 – 5 ganger, 6 – 10 ganger og mer enn 10 ganger*. Diagrammene på neste side viser andelen som minst en gang har opplevd eller gjort noe av følgende i løpet av siste måned – 30 dager.

Figur 55. Andelen som minst en gang siste måneden har opplevd eller gjort noe av følgende handlinger. Tallene vises i prosent og er fordelt på de ulike skolene.

Figur 56. Andelen som minst en gang siste måneden har opplevd eller gjort noe av følgende handlinger. Tallene vises i prosent og er fordelt på de ulike skolene.

Som diagrammene viser er det noe variasjon mellom skolene og det er mer vanlig å sende og motta mobbemeldinger mens man er på internett enn på mobil. I gjennomsnitt for kommunen er det 11 % av ungdommene som oppgir at de har sendt mobbemeldinger mens de har chattet på internett. 5 % av ungdommene oppgir at de har sendt mobbemeldinger på mobiltelefon. Tilsvarende er det 15 % av ungdommene som oppgir at de har mottatt mobbemeldinger mens

de har chattet på internett, mens 9 % av ungdommene oppgir at de har mottatt mobbemeldinger på mobiltelefonen. Også her er det noe forskjell mellom kjønnene. Den største forskjellen er mellom det å ha sendt og mottatt mobbemelding på internett. Det er flest gutter som sender mobbemeldinger, mens det er flest jenter som mottar mobbemeldinger. 11 % av guttene oppgir at de har sendt mobbemeldinger via internett. 9 % av jentene oppgir tilsvarende. 16 % av jentene oppgir at de har mottatt mobbemeldinger via internett, mens 13 % av guttene oppgir tilsvarende.

Digital mobbing er et relativt nytt fenomen som man frem til nå ikke har vist så mye om, verken omfanget av dette eller hvordan det utarter seg. Astrid Staksrud har nylig kommet ut med en bok som omhandler digital mobbing. Boken er ment som informasjon og et hjelpemiddel for voksne generelt og spesielt for foreldre og de som jobber med barn og ungdom i skolen eller i andre sammenhenger. Boken anbefales i sin helhet.

Staksrud, E. (2013): *Digital mobbing. Hvem, hvor, hvordan, hvorfor – og hva kan voksne gjøre?* Oslo: Kommuneforlaget.

3.6 Oppsummering

Skoleadferd

De aller fleste ungdommene i kommunen trives på skolen og er fornøyde med karakterene sine. Men undersøkelsen viser også at det er en gruppe ungdommer i kommunen som oppgir at de ikke trives på skolen. 6 % av ungdommene oppgir dette. Det er mest vanlig å bruke mellom en halv time til to timer på leksene en gjennomsnittsdag. Tiden ungdommene bruker på leksene henger også sammen med skolerresultater. Andelen ungdommer som oppgir at de gjør lekser 1 time eller mer en gjennomsnittsdag øker jo høyere opp på karakterskalaen man kommer. Jentene bruker noe mer tid enn guttene og presterer også noe bedre enn guttene. Analysen bekrefter tesen om at en «boklig kultur» i hjemmet gir en positiv gevinst via gode skolerresultater. De fleste ungdommene har ikke vært borte fra skolen eller kun vært borte 1 til 2 dager siste måned. Den vanligste grunnen til fravær er sykdom.

Foreldreinvolvering

De fleste ungdommene oppgir at de opplever at foreldrene involverer seg i skolegangen deres, at foreldrene er interesserte og hjelper til med leksene. De fleste foreldrene signaliserer at de synes det er viktig med høyere utdanning og oppmuntrer ungdommen til å satse på skolen.

I hvilken grad ungdommene opplever at foreldrene følger opp skolearbeidet varierer noe mellom skolene fra 48 % av ungdommene ved Birkenlund skole til 70 % av ungdommene ved Hisøy skole.

Utdanningsmotivasjon

På samtlige skoler er det mer enn 70 % av ungdommene som oppgir at de vil enten ta studieforberevende/allmennfaglig videregående eller begynne på yrkesfaglig videregående etter ungdomsskolen. I gjennomsnitt for kommunen er det 47 % av ungdommene som oppgir at de vil begynne på allmennfaglig videregående. 27 % oppgir at de vil begynne på yrkesfag. Etter videregående er det 48 % av ungdommene som ser for seg at de skal videre på høyskole eller universitet. 27 % ser for seg at de skal begynne å jobbe etter videregående. Det er forskjeller på hva gutter og jenter tenker at de skal gjøre etter ungdomsskolen. Kanskje ikke så overaskende er det flest jenter som tenker å velge studieforberevende/allmennfaglig videregående skole, mens det er flere gutter enn jenter som tenker seg å begynne på yrkesfaglig videregående. Tallene viser ikke de helt store forskjellene når vi fordeler på skolenivå. Analysen viser også at det er en sammenheng mellom den kulturelle kapitalen i familien og hva ungdommen velger av utdanning etter ungdomsskolen. At enkelte ungdommer ønsker å slutte på skolen kan ses i sammenheng med manglende skolemotivasjon. Omtrent en tredjedel av ungdommene oppgir at de ville ha sluttet på skolen dersom de hadde fått en jobb nå. Dette betyr nødvendigvis ikke at de faktisk hadde sluttet på skolen dersom de hadde fått ett reelt jobbtilbud.

Problemadferd i skolen

Når det kommer til problemadferd i skolen er det mest vanlig blant ungdommen å ha skulket skolen, fremfor å ha en voldsom krangel med lærerne eller bli sent til rektor for noe galt man har gjort. 25 % av både guttene og jentene oppgir å ha skulket minst en gang siste 12

måneder. Det er langt vanligere blant guttene enn jentene å krangle med læreren, bli sendt ut av klasserommet og bli innkalt til rektor. 23 % av guttene oppgir at de har blitt sendt ut av klasserommet siste 12 måneder. Kun 9 % av jentene oppgir tilsvarende. Tallene viser at det er noe varierende fra skole til skole hvor mye de ulike handlingene forekommer blant ungdommene. Det er mest vanlig å være ute på byen, eller andre steder når man skulker skolen, det er få ungdommer som er på skolen når de skulker. Dette blir tydeligere jo høyere opp i trinnene man kommer. 20 % av ungdommene i 10. trinn oppgir at de er i byen, eller andre steder når de skulker. 9 % av ungdommene i 8. trinn oppgir tilsvarende. Det varierer noe mellom skolene hvem ungdommene pleier å være sammen med. Ved Roligheden og Nedenes skole er det mest vanlig å være sammen med venner når man skulker. På Moltemyr skole er det mest vanlig å være alene.

Mobbing

Ungdommene ble spurt om de selv var med på å mobbe eller plage andre. Ca. 5 % av ungdommene i kommunen oppgir at de er med på å mobbe eller plage andre på skolen eller i fritiden minst en gang i måneden. 2 % av disse igjen oppgir at de er med på dette minst en gang i uka. Det betyr at det er 95 % av ungdommene som ikke er med på å mobbe eller plage andre. Det er flere ungdommer som oppgir at de blir utsatt for mobbing, enn det er ungdommer som oppgir at de mobber andre. 12 % av ungdommene svarer at de har blitt utsatt for mobbing minst en gang i måneden. 8 % av ungdommene oppgir at de blir mobbet minst hver 14. dag. Dette er et prosent poeng høyere enn landsgjennomsnittet på 7 %. Når det gjelder digital mobbing så er det mer vanlig å sende og motta mobbemeldinger mens man er på internett enn på mobil. I gjennomsnitt for kommunen er det 11 % av ungdommene som oppgir at de har sendt mobbemeldinger mens de har chattet på internett. 5 % av ungdommene oppgir at de har sendt mobbemeldinger på mobiltelefon. Tilsvarende er det 15 % av ungdommene som oppgir at de har mottatt mobbemeldinger mens de har chattet på internett, mens 9 % av ungdommene oppgir at de har mottatt mobbemeldinger på mobiltelefonen. Det er flest gutter som sender mobbemeldinger, mens det er flest jenter som mottar mobbemeldinger.

4. Fritid

Mye av dagliglivet til ungdommen går med til samvær med familien, plikter i hjemmet eller å slappe av å være alene. Helt sentralt står likevel aktiviteter som danner rammer omkring ulike former for fellesskap og aktiviteter som de unge deltar i. De unges liv og rutiner er også i stor grad bestemt gjennom skolegang og lekser. En konsekvens av dette er at en stor del av fritidas sosiale innhold henger sammen med skolefellesskapet (Øya 2009). For ungdom er fritiden den tiden som er igjen når skoledagen og skolearbeidet utenom skoletiden er unnagjort (Frøyland & Sletten 2011: 49), og danner en helhet av organisert og uorganisert samvær. Et mangfoldig tilbud i kultur og fritidsaktiviteter inngår som en del av levekårene, og utgjør sosiale arenaer hvor barn og unge kan omsette sine ressurser til utviklingsmuligheter. Barn og unge benytter seg av disse tilbudene i ulik grad, og ulikt i forskjellige faser i livet (Robertson 2011). Et godt fritidsliv for en ungdom handler ofte om en balanse mellom organiserte og uorganisert møtepunkter. For de unge som står utenfor begge samværsformene, betyr dette tap av tilhørighet og identifiseringsmuligheter (Agree 2003).

Fritidas innhold er også i sterk grad definert av en kommersialisert medievirkelighet (Øya 2009). Dette er en viktig del av ungdommens uorganiserte fritid og for mange en viktig sosial samværsform. En digital verden er naturlig for de unge, men for mange av oss voksne en fremmed verden, og som vi ikke alltid har så god oversikt over. For ungdommen er ikke mediene utenfor hverdagen deres og påvirker den, men en del av hverdagen. Å forstå den moderne barndommen og ungdomstiden dreier seg i stor grad om å forstå hvordan de unge forholder seg til sitt medielandskap. Det dreier seg om å se og forstå ungdommens møtepunkter mellom den unge og mediene. Hva som ofte blir kalt den digitale barndommen (Frønes 1998). Ungdommens medier og databruk er et av temaene som dette kapittelet tar for seg.

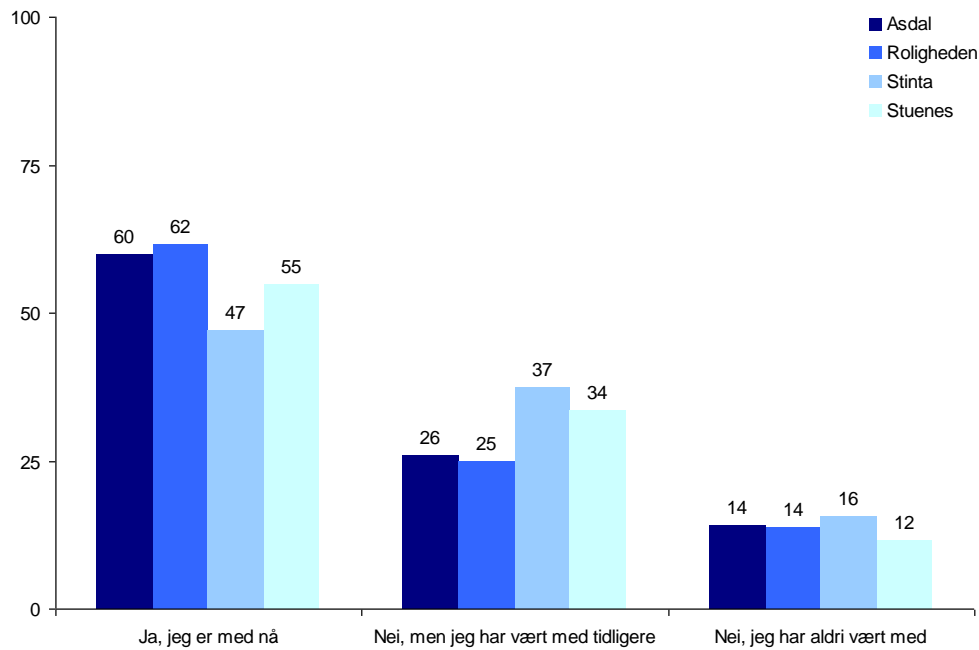
Kapittelet er delt inn i tre deler, organisert fritid, uorganisert fritid og databruk. Organisert fritid kan være ulike organisasjoner, lag og foreninger. Denne delen av fritiden innebærer ofte mye voksenkontakt og involvering. Den uorganiserte delen av fritiden derimot er den delen av fritiden som utenfor organisasjonen og er ungdommens frie fritid. Dette er også den delen av fritiden som innebærer minst voksenkontakt. Uorganisert fritid har vi igjen delt opp i inneorientert fritid, venneorientert fritid, uteorientert fritid og kulturtilbud. I siste del av

kapittelet har vi sett på ulike medier og ungdommens bruk av disse, med vekt på deres databruk.

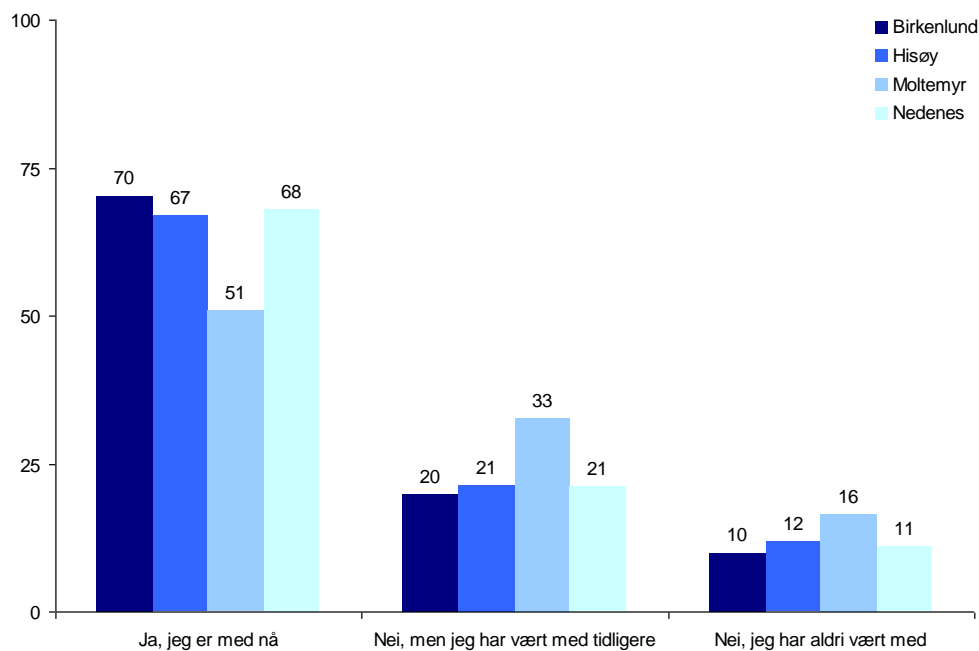
4.1 Organisert fritid

Å være med i organiserte fritidsaktiviteter er utbredt i Norge, og anses som en viktig del ungdommens levekår. Idrettsforeningen, korøvelse og fritidsklubber er steder hvor ungdom kan møtes og være sammen (Aagree 2003). Det organiserte samværet gir ungdommen ressurser på mange plan. Foreningslivet bidrar til at ungdom får et nettverk av voksne som de hilser på, de voksne samarbeider om å kjøre, hente, og se dem spille kamp. Dette skaper ikke bare bånd mellom de voksne, men også mellom barn og voksne. Foreningslivet gir de unge en mulighet til å bruke sine evner og ferdigheter, og ikke minst, sin mulighet til å bli kjent med seg selv og sine kroppslige, sosiale og intellektuelle ferdigheter på forskjellige områder. Selvom ungdom på et senere tidspunkt ikke lenger er aktiv innenfor en forening eller organisasjon, så vil de fortsatt ha glede av de ferdigheter og relasjonene de dannet tidligere (Aagre 2003). Å være med i en forening gir ikke bare ungdommen bestemte ferdighet, men også viktige sosiale erfaringer, og følelsen av å være en del av en større sammenheng. Foreningslivet bidrar til å skape et nettverk i lokalsamfunnet og ungdommen får en lokal tilhørighet. Verdien av foreningslivet handler derfor primært om å bli integrert i et lokalsamfunn, og om å ta del i felles opplevelser (Aagre 2003). I undersøkelsen ble ungdommen spurt om de tidligere har vært eller er medlem i noen organisasjoner, klubber, lag eller foreninger etter fylte ti år. Diagrammene på neste side viser svarandelen på de ulike skolene i prosent.

Figur 57. Er du, eller har du tidligere vært med i noen organisasjoner, klubber, lag eller foreninger – etter at du fylte 10 år? Tallene vises i prosent.

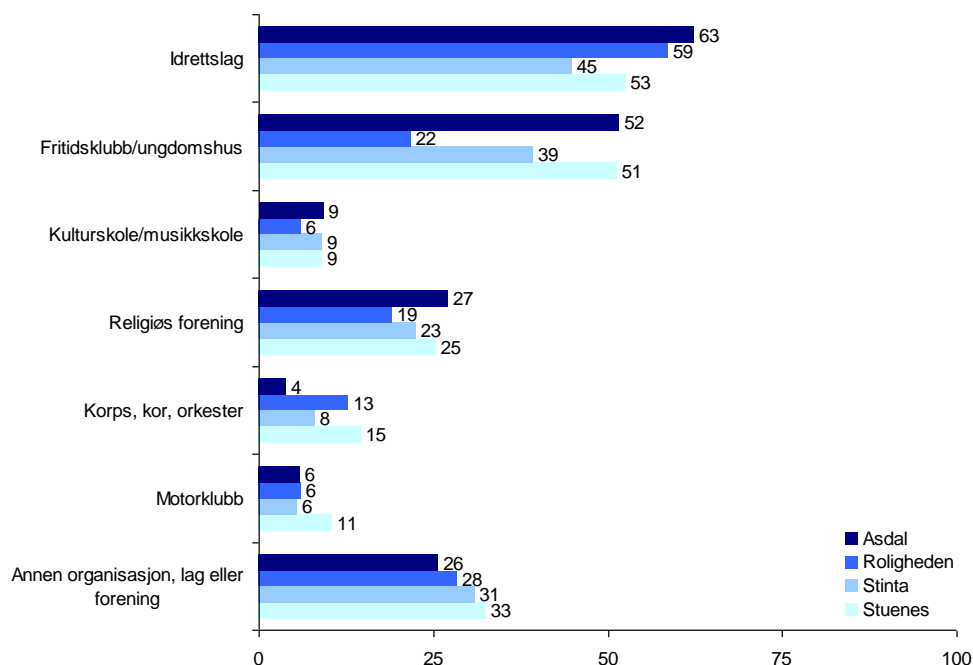
Figur 58. Er du, eller har du tidligere vært med i noen organisasjoner, klubber, lag eller foreninger – etter at du fylte 10 år? Tallene vises i prosent.

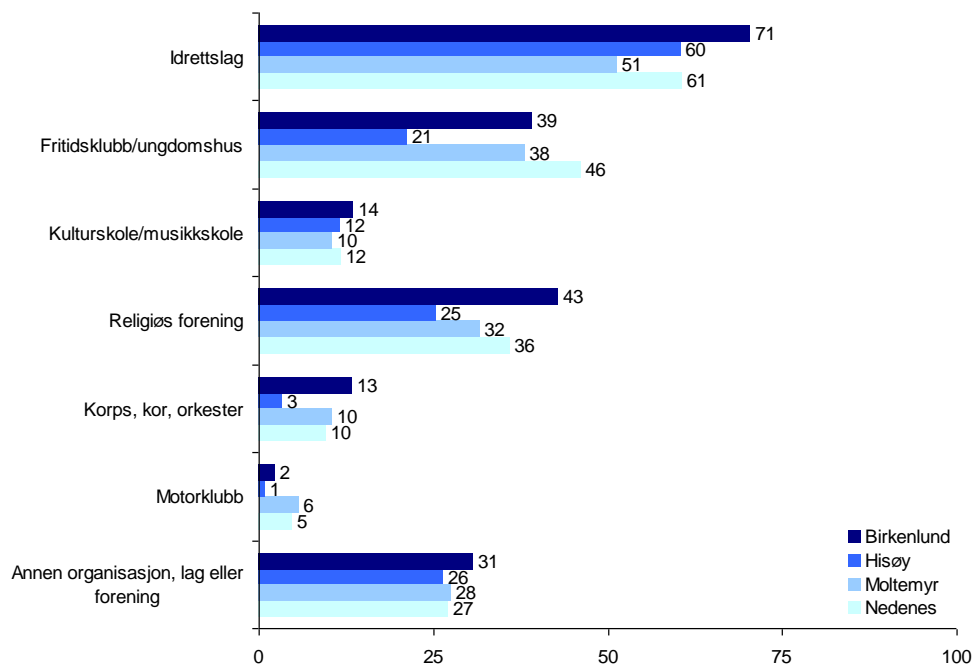
I gjennomsnitt er det 59 % av ungdommene i kommunen som har svart at de er med i en organisasjon, klubb, lag eller forening. Dette er tilnærmet likt det man ser på nasjonalt nivå. 13 % oppgir at de aldri har vært med i noen form for organisert fritid. Det er noe variasjon mellom skolene, særlig er det forskjell mellom andelen som svarer at de er med nå og de som

svarer de har vært med tidligere. Andelen som oppgir at de aldri har vært med i en form for organisert fritid ser ut til å være noe mer konstant mellom skolene. Det er ingen stor variasjon mellom kjønnene. Det ser ut til at det er et vist frafall av ungdommer som driver med organiserte aktiviteter utover ungdomstrinnene. Dette ser man også på nasjonalt nivå. 63 % i av ungdommene i 9. trinn oppgir at de er aktiv i en fritidsorganisasjon, mens i 10. trinn er det 55 % av ungdommene som oppgir tilsvarende. I de to neste diagrammene nedenfor er det ramset opp ulike organiserte aktiviteter som ungdommen har blitt spurt om de har deltatt på minst en gang siste måned. Diagrammene viser andelen som oppgir at de har deltatt på en eller flere aktiviteter.

Figur 59. Andelen ungdommer som oppgir at de har vært med på ulike aktiviteter den siste måneden ved de ulike skolene. Tallene vises i prosent

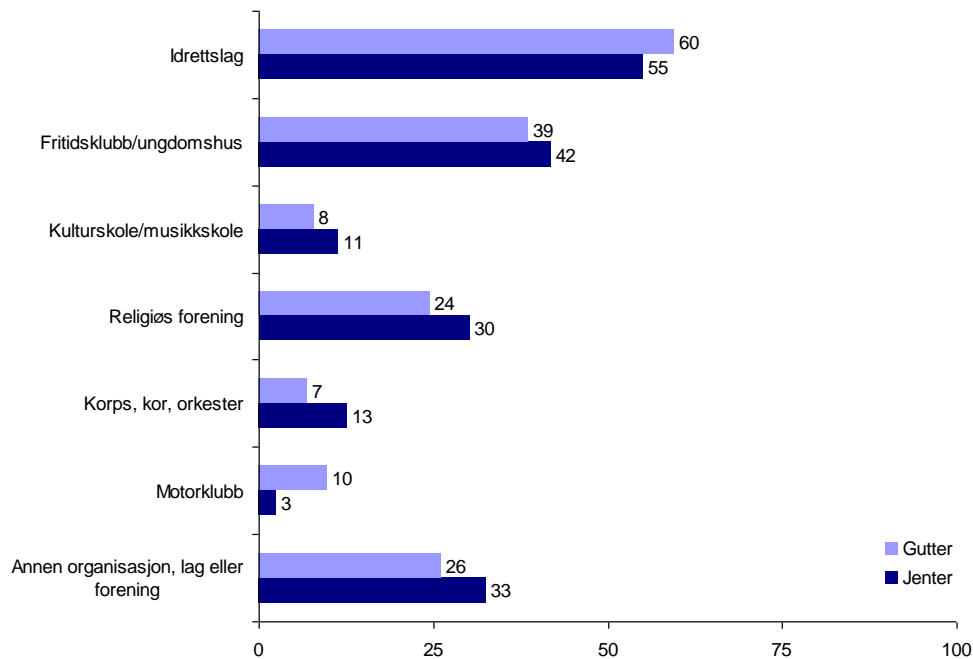

Figur 60. Andelen ungdommer som oppgir at de har vært med på ulike aktiviteter den siste måneden ved de ulike skolene. Tallene vises i prosent

Å delta i et idrettslag er den aktivitet som er mest vanlig blant ungdommene i kommunen og er den aktivitet ungdommene er med i flest ganger i løpet av en måned. 34 % av ungdommene i kommunen oppgir at de har deltatt 5 ganger eller mer i et idrettslag siste måned. Deretter følger aktiviteter som å delta i ungdomsklubber/ungdomshus og religiøse foreninger. Noe av variasjonen mellom skolene kan forklares med hvor tilgjengelig de ulike aktivitetene er for ungdommen i nærmiljøet. Å være aktiv i en religiøs forening er mest vanlig i 9. trinn. 45 % av ungdommene i 9. trinn oppgir dette. Til sammenligning er det 18 % av ungdommene i 8. trinn og 20 % i 10. trinn som oppgir tilsvarende. Denne fordelingen gir grunn til tro at den høye andelen i 9. trinn henger sammen med at konfirmasjonsundervisningen foregår i 9. trinnet. Kanskje ikke så overaskende så er det noen kjønnsforskjeller mellom enkelte av aktivitetene. Diagrammet på neste side viser fordelingen på kjønn for hele kommunen i prosent.

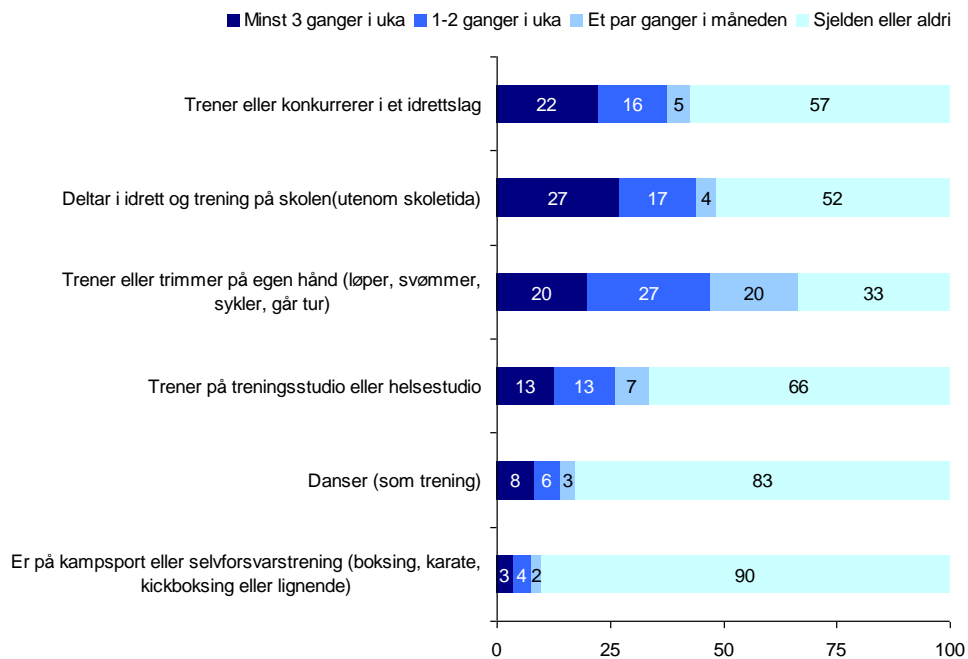
Figur 61. Andelen av jenter og gutter som oppgir at de har deltatt i en eller flere ulike foreninger eller lag de siste 30 dager i prosent.

Undersøkelser på nasjonalt nivå fra de siste tiårene tyder på at det er en synkende andel ungdommer som er med i frivillige organisasjoner som speider, korps, kor og religiøse foreninger, mens idrettslagene har beholdt sin oppslutning (Bakken 2013). I denne undersøkelsen ligger andelen ungdommer som er med i et idrettslag noe under de nasjonale tallene. 56 % ungdommene i Arendal oppgir at de er med i et idrettslag, på nasjonalt nivå er det 61 % av ungdommene som oppgir tilsvarende.

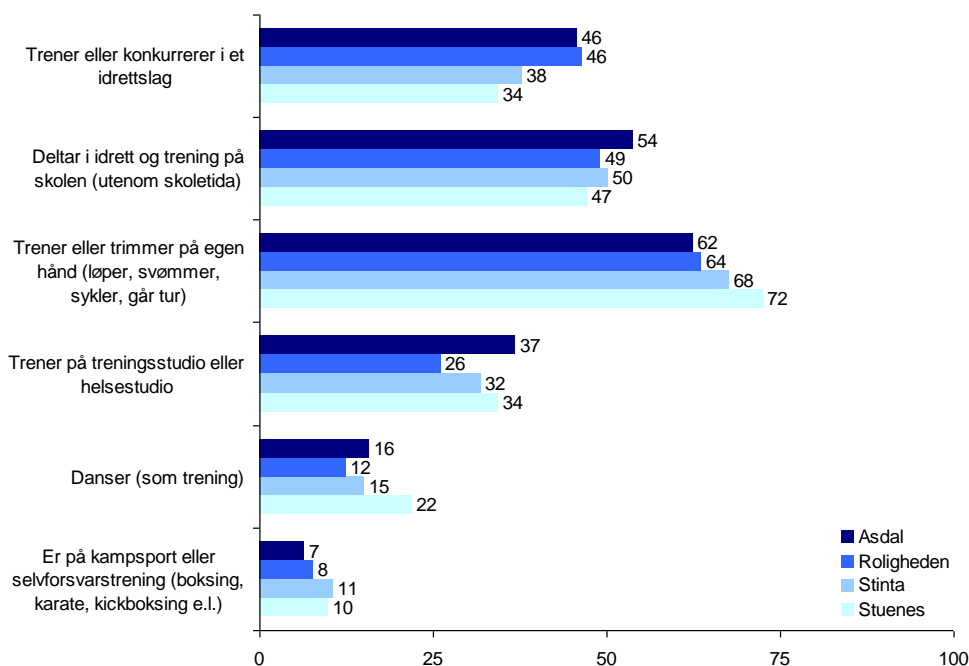
Videre ble ungdommen spurt om de driver med aktiviteter som er fysisk krevende. Diagrammene på neste side viser en liste med fysiske aktiviteter som ungdommen kan drive med. Ungdommene ble bedt om å svare på hvor ofte de trener, eller driver med noen av de følgende aktivitetene.

Figur 62. Hvor ofte trener du, eller driver du med følgende aktiviteter? Tallene viser for hele kommunen og er i prosent.

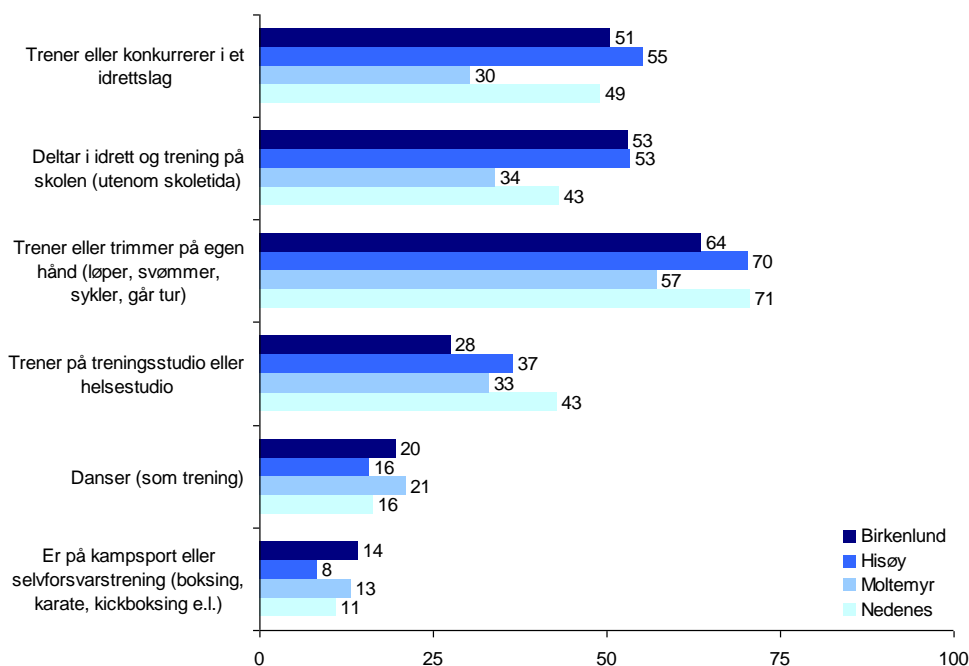

Det ser ut til at de av ungdommene som oppgir at de deltar i en form for fysisk aktivitet, organisert eller uorganisert gjør dette på ukentlig basis. Å være med i en fysisk aktivitet minst 3 ganger i uka indikerer et relativt høyt aktivitetsnivå. Når tallene fordeles på klassetrinn viser dette at interessen for organisert aktivitet synker med alderen. Det betyr nødvendigvis ikke at ungdommene går over til å være inaktive. Deltagelse i organisert idrett synker fra 8. trinn til 10. trinn, samtidig øker andelen som oppgir at de trener på helsestudio/treningsstudio. I 10. trinn er det 56 % ungdommene som oppgir at de trener på helsestudio/treningsstudio mer enn en gang siste måned. Diagrammene på neste side viser andelen som oppgir at de deltar på en eller flere fysiske aktiviteter fordelt på de ulike skolene.

Figur 63. Andelen av ungdommer som har svart at de har vært med på en eller flere ulike fysiske aktiviteter mer en gang siste måned fordelt på de ulike skolene. Tallene vises i prosent.

Figur 64. Andelen av ungdommer som har svart at de har vært med på en eller flere ulike fysiske aktiviteter mer en gang siste måned fordelt på de ulike skolene. Tallene vises i prosent.

Tallene viser at det er noe variasjon mellom skolene, men at trenden er den samme i hele kommunen. Det er mest vanlig å trene eller trimme på egenhånd, men det ser og ut til at skolen er en viktig arena for deltakelse i idrett og trening også utenfor skoletiden. Det er opp i mot halvparten av ungdommene som oppgir at de deltar på idrett og trening på skolen utenom

skoletiden. Det er også noe variasjon mellom kjønnene på andelen som deltar i de ulike aktivitetene. Noe av dette vil naturlig nok dreie seg om ulike interesser mellom kjønnene. Det er kanskje ikke så overaskende at det er langt flere jenter enn gutter som oppgir at de danser som trening, mens det er flere gutter enn jenter som oppgir at de driver med kampsport. Noen flere jenter enn gutter oppgir at de trener på egenhånd, mens det er noen flere gutter som oppgir at de driver med idrett, både i idrettslag og i idrett og trening på skolen utenom skoletiden. Det er omtrent like mange gutter som jenter som oppgir at de trener på helsestudio/treningsstudio.

Denne undersøkelsen er en tverrsnittsundersøkelse og kan derfor ikke fortelle oss om det har vært en økning i treningsaktiviteten blant ungdommene i Arendal kommune. Men Ungdata undersøkelser på nasjonalt nivå i 1992, 2002 og 2010 tyder på en økning i treningsaktiviteten blant ungdommen. Det er færre som ikke trener, og flere som trener mye. Den største økningen er andelen ungdommer som trener på treningssentrene. Deltakelse i idrettslag har en svak økning (Seippel, Standbu & Sletten 2011).

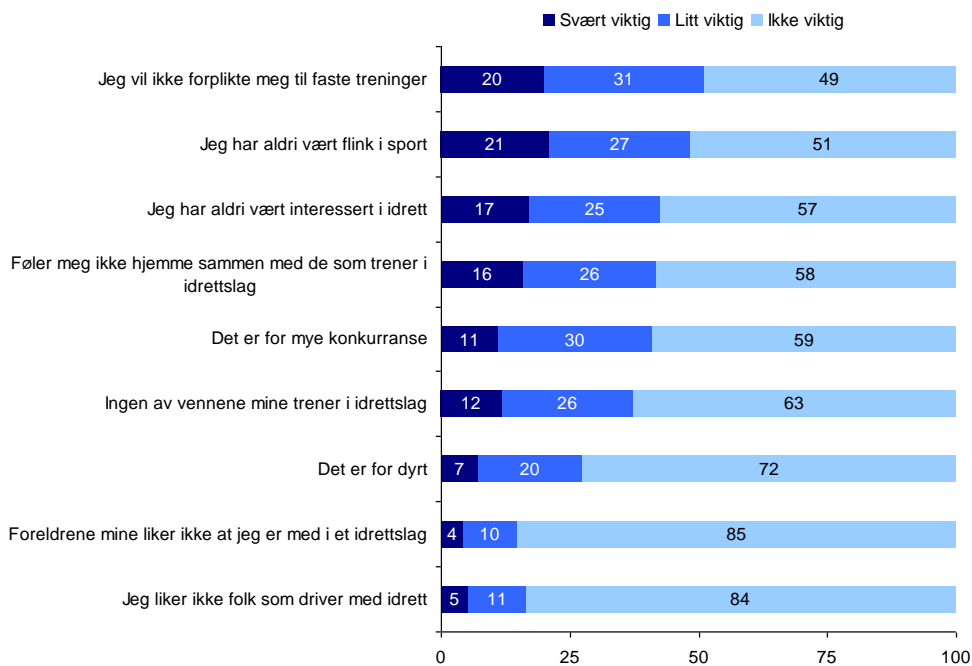
Det er relativt stor oppslutning om at det er bra for ungdom å drive med idrett. Idrettsbevegelsen har hatt som mål å nå de unge i by og land, uavhengig av klassebakgrunn, kjønn og etnisitet. Studier viser at idretten langt på vei har oppnådd sine mål om å rekruttere bredt og på tvers av samfunnslag og er i særklasse den organiserte fritidsaktiviteten som samler flest ungdommer. Lenge har vi forholdt oss til idretten som oppdrager og formidler av de rette verdier, og fortsatt har vi den oppfatningen at idrettslagene tilbyr trygge og gode rammer for barn og ungdoms fysiske utfoldelse (Solenes & Strandbu 2007). Samtidig er det variasjoner i befolkningen som påvirker deltakelsen blant ungdommen. Blant annet har det vist seg at kulturelle og økonomiske ressurser i hjemmet har en positiv sammenheng med ungdommens treningsaktiviteter og deltakelse i idrettslag. Mye tyder på at eksklusjonsprosessene i idretten ikke rammer tilfeldig, for eksempel rekrutterer idrettslagene best blant de skoleflinke ungdommene. Det viser seg at det er mye vanligere for ungdom fra majoritetsbefolkningen enn unge fra minoritetsbefolkningen å være medlemmer av et idrettslag. Særlig er dette tydelig for unge jenter med foreldre fra ikke-vestlige land som i mindre grad enn andre er med i organisert idrett (Solenes & Strandbu 2007).

Aktivitet, trivsel og integrasjon fremheves som positive sider ved det å være med i et idrettslag. Men idretten er også blitt kritisert for at dette vanskelig lar seg oppnå når konkurranse og prestasjonsnivå står sentralt. Samtidig som at konkurranse blir sett på som

naturlig og en viktig del av idretten bringer den med seg noen uheldige ringvirkninger, enten på individ eller samfunnsnivå. Konkurransen sin plass i det organiserte idrettstilbudet for barn og unge er et tilbakevendende tema. (Solenes & Strandbu 2007). I undersøkelsen blir ungdommen spurt om de deltar i noen form for idrettskonkurranse og dersom de gjør eller har gjort det, hva er det høyeste nivået de har oppnådd. 41 % av ungdommene i kommunen oppgir at de deltar i konkurranseidrett, 37 % av ungdommene svarer nei, men at de var med før. 22 % av ungdommene oppgir at de aldri har deltatt i konkurranseidrett. I likhet med idrett generelt er det også for konkurranseidretten en synkende interesse hos ungdommen med alderen. I 8. og 9. trinn er det 46 % av ungdommene som oppgir at de er med i konkurranseidrett, mens i 10. trinn er det 31 % av ungdommene som oppgir det samme. Tilsvarende er det en økning av andelen ungdommer som oppgir at de er ikke med i konkurranseidrett nå, men var med tidligere. I 8. trinn er det 32 % av ungdommene som oppgir dette, mens i 10. trinn er andelen 44 %. Fordeling på kjønn viser at det er flere gutter enn jenter som driver med konkurranseidrett. Av de ungdommene som oppgir at de har deltatt eller deltar i konkurranseidrett er det flest som har konkurrert på lokalt nivå, dvs. klubbmesterskap og lignende. 19 % av ungdommene har konkurrert på krets nivå, 12 % som oppgir at de har deltatt på nasjonalt nivå og 4 % av ungdommene oppgir at de har deltatt på internasjonalt nivå.

Det er gjort noen studier for å undersøke hvorfor ungdom blant annet slutter med organisert idrett. Det er to grunner som peker seg ut i de ulike studiene hvor ungdommen oppgir hvorfor de har sluttet med å trene eller konkurrere i et idrettslag. Det ene er at aktiviteten er for kjedelig og at man har mistet interessen og det andre er at ungdommen oppgir at de ikke har tid på grunn av skole/studier. Tilsvarende har man gjort undersøkelser hvor man spør ungdommene hvorfor de er med i idrettslag. Der oppgav ungdommen at det å ha det gøy og morsomt var den viktigste grunnen til de ble i idrettslaget. Deretter var det sosiale fellesskapet en viktig grunn til å være med (Solenes & Strandbu 2007). I denne undersøkelsen ble ungdommen også spurt om hvorfor man har sluttet med organisert idrett. Det ramses opp ulike grunner til og ikke trene i idrettslag hvor ungdommen er bedt om å rangere de ulike grunnene etter om de mener at det er en *svært viktig* grunn, *lite viktig* grunn og *ikke viktig* grunn. Diagrammet på neste side viser samlede tall for kommunen.

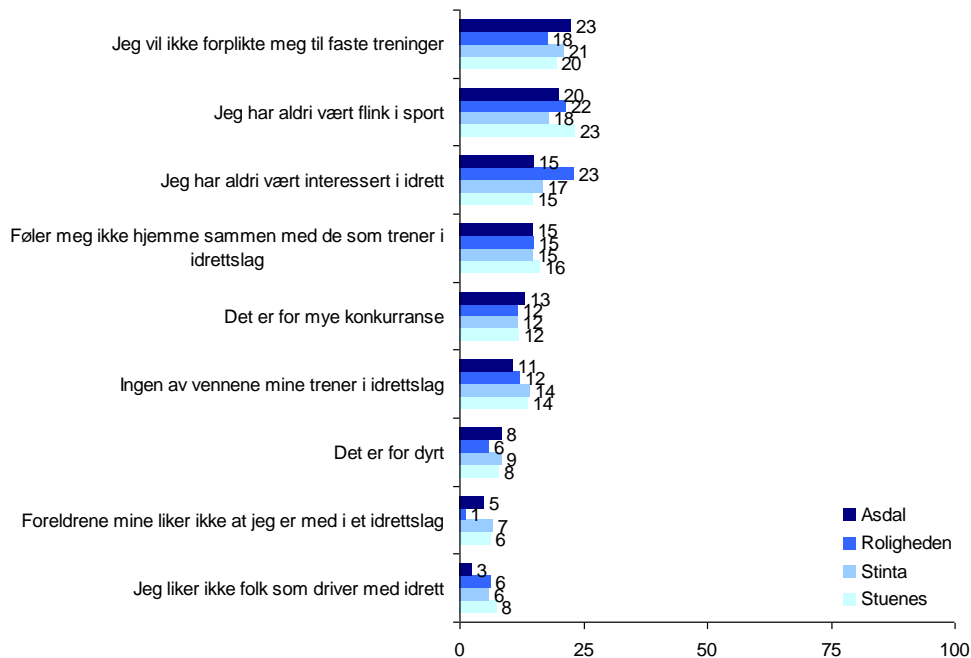
Figur 65. Dersom du ikke trener i et idrettslag, hva er grunnen til det? Tallene vises i prosent.

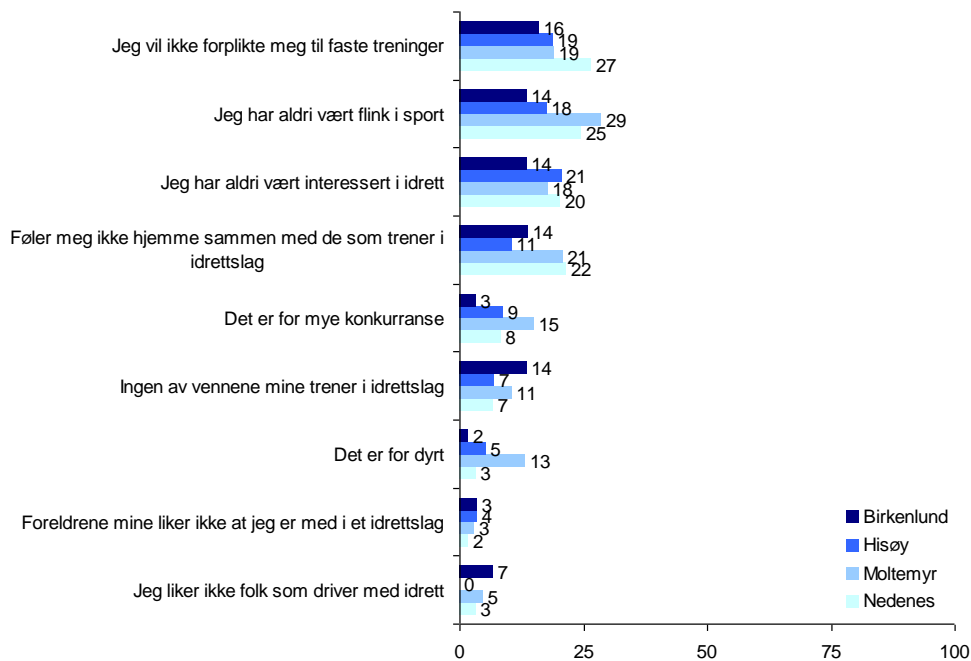
At man ikke vil forplikte seg til faste treninger er den grunnen flest ungdommer oppgir for og ikke trene i idrettslag. Nesten halvparten av ungdommen oppgir at de har aldri vært flink i idrett og at det er en grunn til at de ikke er med i et idrettslag. Det er tankevekkende at det er rundt 1 av 4 ungdommer i kommunen som oppgir at grunnen til at de ikke er med i et idrettslag er at det er for dyrt. 7 % oppgir at dette er en svært viktig grunn til at de ikke deltar. Som vist under kapittel 2.1 er det 8 % av ungdommene i kommunen som sier at det *stemmer ofte* eller *stemmer noen ganger* at foreldrene mangler penger til å betale for ulike aktiviteter som de gjerne ønsker å delta i som for eksempel idrettsaktiviteter. Selvom man kan argumentere for at prosentandelen er lav så er dette likevel av stor betydning for den enkelte ungdom dette gjelder. Idrett og sosial ulikhet er et spørsmål som har vært viet mye oppmerksomhet de siste årene, og det er det gode grunner til. For det første har samfunnsutviklingen ført til at flere av oss har stillesittende hverdag. Vi trenger ikke bevege oss like mye i hverdagen slik tidligere generasjoner har måttet gjøre. Dagens ungdommer tilbringer langt mer tid på skolen enn tidligere ungdomsgenerasjoner. Det er altså færre som får den mosjonen man trenger uten å gjøre noe for det. Det «spesielle» skjer i dag for de fleste på fritiden. For det andre er det slik at det kreves ressurser, økonomi, tid tilgang til idrettsanlegg etc. for å få trent (Seippel, Strandbu & Sletten 2011). Nettopp fordi det er en bred oppfatning om at trening er noe alle bør nyte godt av, er spørsmålet om sosial ulikhet relevant når vi diskuterer ungdom og deltakelse i idretten.

Diagrammene nedenfor viser andelen ungdommer som oppgir at de ulike grunnene er svært viktige grunner til at de ikke deltar i idrettslag fordelt på de ulike skolene.

Figur 66. Andel som mener ulike grunner til ikke å trene i idrettslag er svært viktige. Tallene er fordelt på skolene og i prosent.

Figur 67. Andel som mener ulike grunner til ikke å trene i idrettslag er svært viktige. Tallene er fordelt på skolene og i prosent.

Tallene viser at det er noe variasjon mellom skolene på hva ungdommene oppgir som en svært viktig grunn til at de ikke er med i et idrettslag. Ved noen skoler som Roligheden skole,

oppgir flest ungdommer at man ikke interesserer seg for idrett som den vanligste grunnen til at man ikke er med i et idrettslag. Ved andre skoler slik som Nedenes skole, er det flest som oppgir at man ikke vil forplikte seg til faste treninger og ved Moltemyr skole er det flest ungdommer som svarer at de aldri har vært flink i idrett som hovedgrunnen for at man ikke deltar i idrettslag. Moltemyr skole har også den høyeste rapporteringen på 13 % av ungdommen som oppgir at det er for dyrt som en svært viktig grunn til at man ikke driver med idrett. At ungdommen oppgir at de ikke vil forplikte seg til faste treninger som en viktig grunn øker jo høyere opp i trinnene man kommer. 25 % av ungdommene i 10. trinn oppgir at det er en svært viktig grunn til at de ikke er med i et idrettslag.

Tid om annet blir det diskutert om barn og ungdoms fritid er gjennomorganisert og institusjonalisert. Gjennom barnehage, fritidsordninger, skole og organiserte fritidsaktiviteter blir oppveksten strukturert og organisert innenfor faste rammer, både tidsmessig og i forhold til hva som skjer innenfor de gitte rammene (Robertson 2010). At ungdom er ”overorganisert” er neppe noe problem i ungdomsårene. Ungdom flest styrer selv om de vil drive med en organisert fritidsaktivitet eller ikke. Det blir derfor feil å definere frafall i femtenårsalderen som et problem i seg selv. Frafallet kan like gjerne handle om at ungdom som før drev med to aktiviteter, nå nøyer seg med en aktivitet. Eller om ungdom som på eget initiativ melder seg ut av koret fordi det ikke lenger er så viktig for dem som det har vært (Aagre 2003).

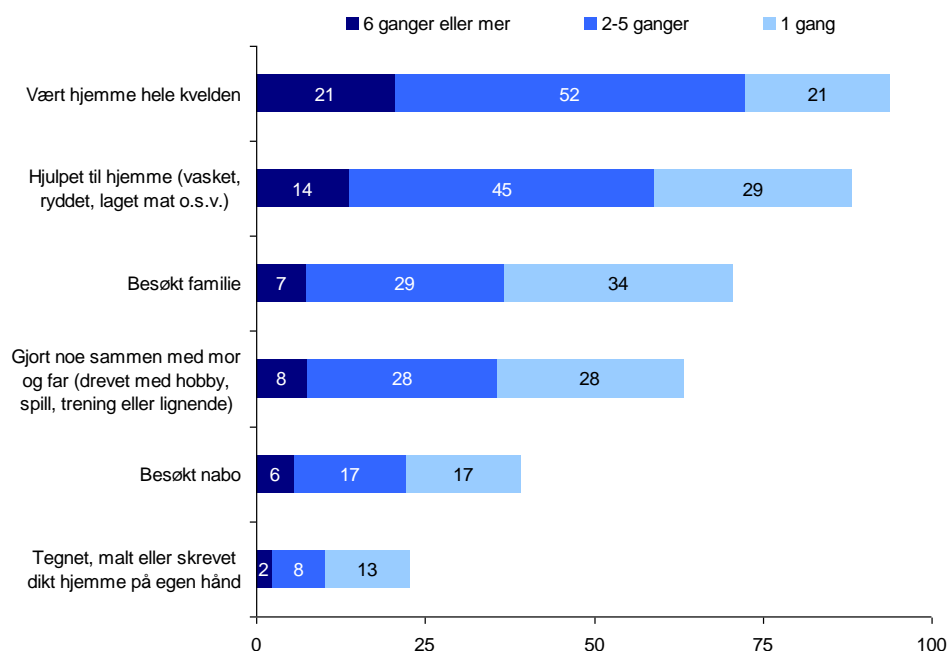
4.2 Uorganisert fritid

Uorganisert fritid kan forstås som den frie fritiden og som er at den tiden som er uten nær innflytelse fra voksne. Hvordan denne delen av fritiden skal se ut er opp til den unge (Aagre 2003). Den uorganiserte fritiden handler om fritid utenfor organisasjonene. Dette kan være aktiviteter som foregår hjemme eller ute, sammen med venner og familie eller alene.

I undersøkelsen er det nevnt en rekke aktiviteter som ungdommen kan bruke fritiden sin på. De ble så bedt om å oppgi hvor mange ganger de hadde utført de ulike handlingene den siste uken. Spørsmålssettet er delt opp i ulike områder etter hvor de ulike aktivitetene utspiller seg. Ut i fra dette er det følgende kategorier; hjemmeorientert fritid, uteorientert fritid og en kategori med diverse aktiviteter. Det første som det spørres om er handlinger eller aktiviteter som gjøres i hjemmet eller sammen med familien, hva som her betegnes som hjemmeorientert

fritid. Diagrammene nedenfor viser andelen av ungdommer som har utført ulike handlinger eller aktiviteter minst én gang sist uke.

Figur 68. Andelen som har gjort en eller flere av følgende aktiviteter i hjemmet eller i nærheten av hjemmet minst 1 gang siste uken, 2 – 5 ganger eller 6 ganger eller mer. Tallene viser samlede tall for hele kommunen i prosent.

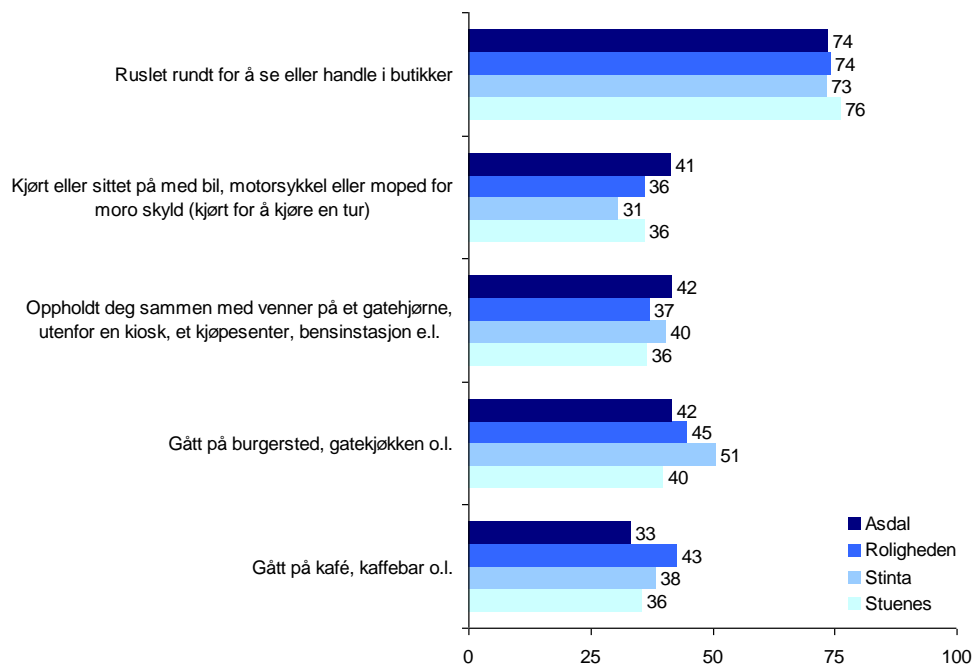

Tendensen er omtrent den samme på alle skolene. Tallene viser at mange unge er nok så hjemmekjære. Nesten alle ungdommene, det vil si 94 % av ungdommene, oppgir at de minst en gang siste uka har vært hjemme en hel kveld. Halvparten av ungdommene oppgir at de har vært hjemme en hel kveld to til fem ganger i uka. Dette samsvarer med hva de nasjonale tallene viser og bekrefter at hjemmet er en viktig arena for ungdommen. De nasjonale tallene viser også at hjemmet er det stedet som ungdommen vanligst er sammen med andre jevnaldrende, enten da *hjemme oss meg* eller *hos dem* (Bakken 2013). Den samme tendensen vises også blant ungdommene i Arendal kommune. Når de er sammen med vennene sine er det mest vanlig å være hjemme hos dem selv eller hjemme hos vennene sine.

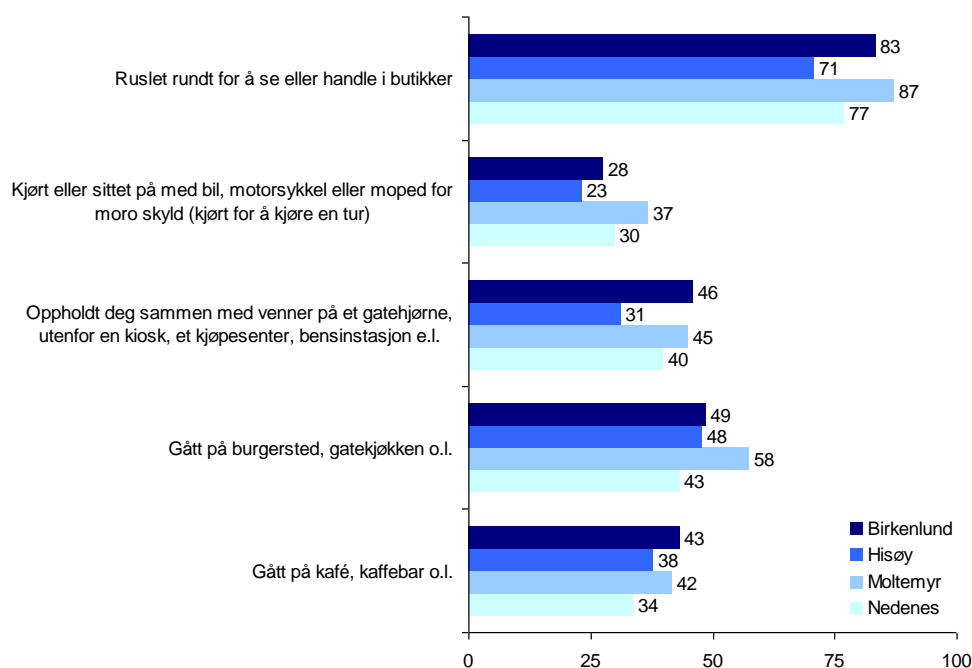
Det er ikke de helt store forskjellene på gutter og jenter og deres hjemmeorienterte fritid. Noen flere jenter enn gutter oppgir at de hjelper til hjemme. 92 % av jentene svarer dette, mens 82 % av guttene oppgir tilsvarende. Den største kjønnsforskjellen finner vi når vi spør om de har tegnet, malt eller skrevet dikt hjemme på egen hånd. 13 % av guttene svarer at de har gjort dette minst en gang i uka, mens 32 % av jentene oppgir tilsvarende. Det å ha en hjemmeorientert fritid er mer vanlig jo yngre man er.

Når ungdommen er utenfor hjemme åpner det seg opp et større rom for å eksperimentere med rus eller andre normbrudd enn når de er hjemme (Bakken 2013). Ungdommen ble spurt hvor ofte de har brukt størsteparten av kvelden ute med venner i uka. 62 % av ungdommene i kommunen oppgir at de bruker de fleste kveldene hjemme, altså at de ikke har vært ute en hel kveld eller bare en gang siste uka. En liten gruppe ungdommer på 8 % oppgir at de bruker de aller fleste kveldene i uka ute, altså 6 ganger eller mer. Ungdommene ble også spurt hva de gjør når de er ute med venner. I undersøkelsen ble de presentert for en rekke aktiviteter eller handlinger de kan gjøre når de er ute. Diagrammene nedenfor viser andelen som har svart at de har gjort en eller flere av de ulike handlingene eller aktivitetene minst en gang siste uke.

Figur 69. Andelen ungdommer som minst en gang siste uken har gjort ulike handlinger fordelt på de ulike skolene i prosent.

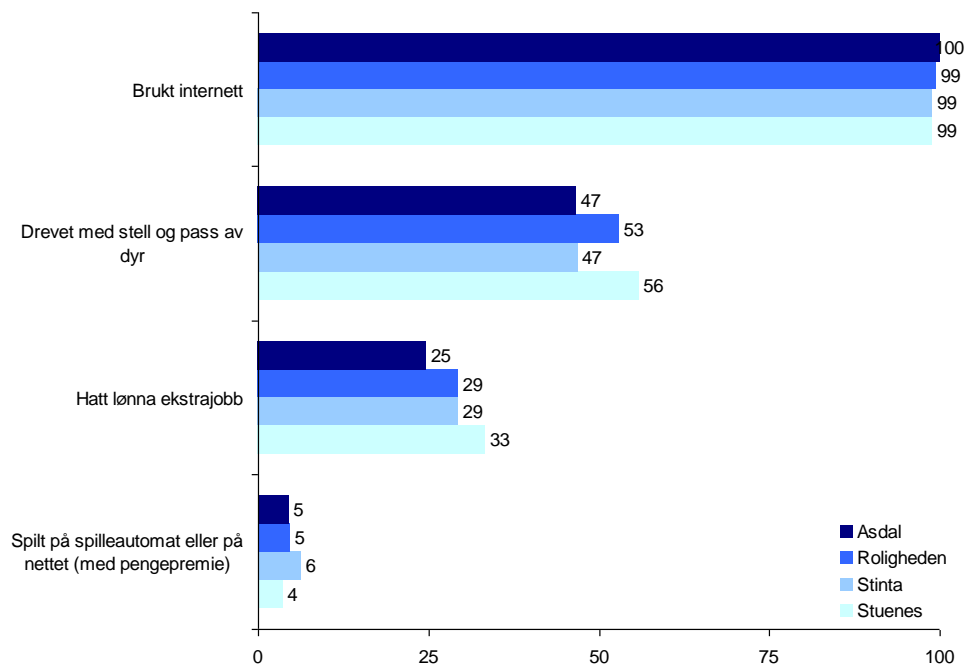
Figur 70. Andelen ungdommer som minst en gang siste uken har gjort ulike handlinger fordelt på de ulike skolene i prosent.

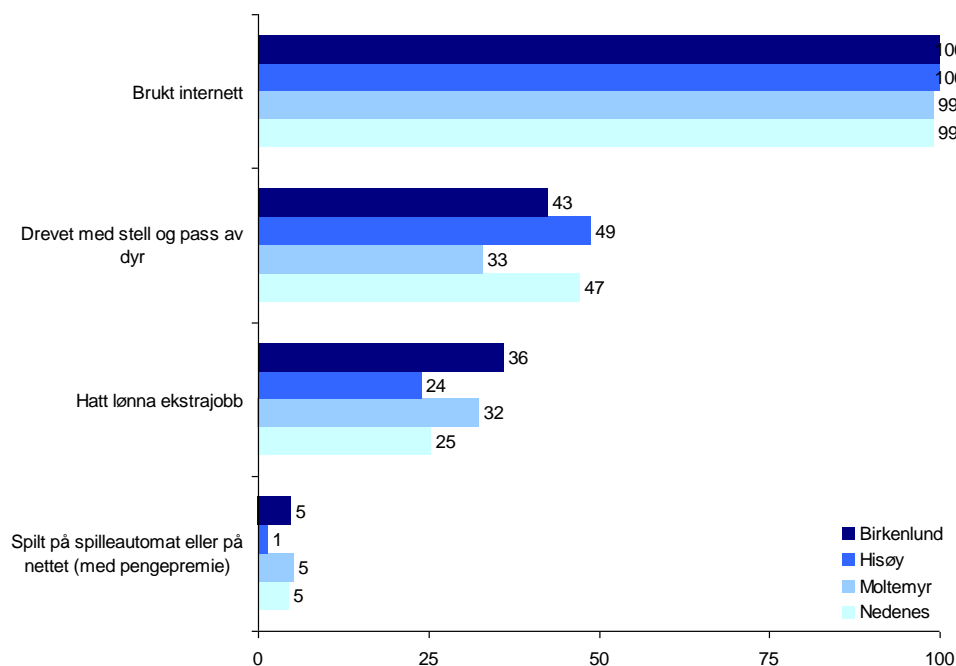
Det er mest vanlig blant ungdom at de rusler rundt i butikker i sin uteorienterte fritid. Dette er noe mer vanlig blant jenter enn blant gutter. Det er minst vanlig å kjøre eller sitte på med bil, motorsykkkel eller moped for moro skyld. Dette igjen er mer vanlig blant gutter, enn blant jenter. Det er ikke den store forskjellen mellom klassetrinnene og hva ungdommen gjør i sin uteorienterte fritid. 9. trinn er det trinnet som oppgir å være mest ute i sin fritid. Det er ikke forskjeller mellom 8. trinn og 10. trinn av betydning, utover at det er flest ungdommer i 10. trinn som oppgir at de har kjørt eller sittet på med bil, motorsykkkel eller moped for moro skyld.

Ungdommen er også blitt spurt om ulike andre aktiviteter som de kan bruke fritiden sin til. Dette er aktiviteter som bruk av internett, stell og pass av dyr, om de har hatt lønnet ekstrajobb og om de har spilt på spilleautomat eller på nettet (med pengepremie). Diagrammene på neste side viser andelen som har svart at de har gjort en eller flere av aktivitetene mer enn en gang siste uka, fordelt på de ulike skolene.

Figur 71. Andelen som har utført ulike handlinger eller aktiviteter minst en gang siste uka. Tallene vises i prosent og er fordelt på de ulike skolene.

Figur 72. Andelen som har utført ulike handlinger eller aktiviteter minst en gang siste uka. Tallene vises i prosent og er fordelt på de ulike skolene.

På alle skolene oppgir omtrent alle ungdommer at de har brukt internett minst en gang siste uka og det er få ungdommer som spiller pengespill. Det er noe mer varierende hvor mange ungdommer som har hatt lønnet ekstrajobb. Det er ingen forskjell på trinnene når det gjelder å ha brukt internett siste uka. Å stelle dyr er noe flest 8 klassinger gjør. 56 % av ungdommene i

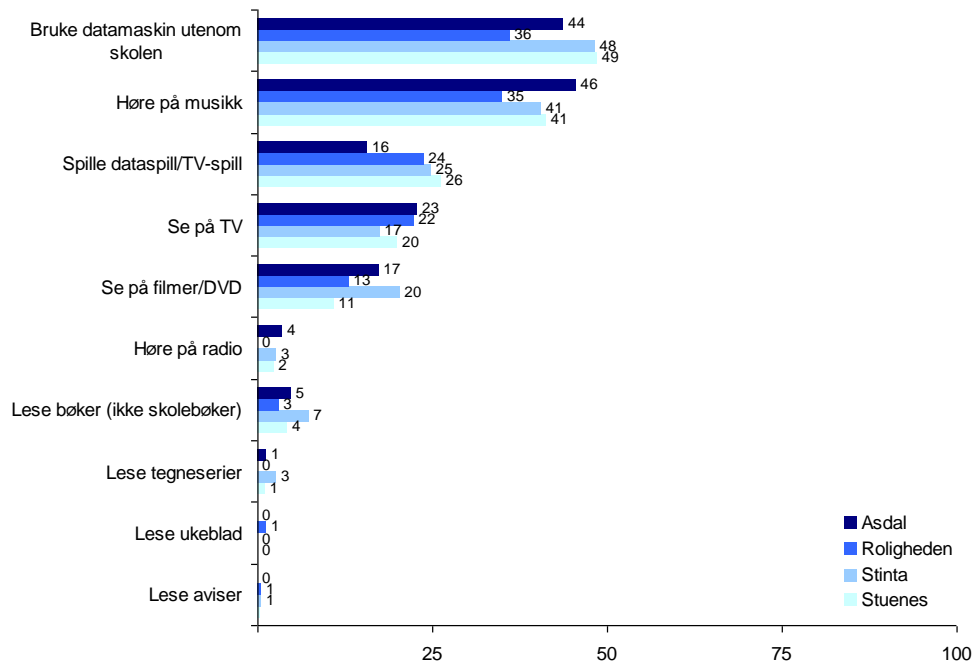
8. trinn har svart dette. Det samme gjelder for å ha lønnet ekstra jobb. 33 % av ungdommene i 8. trinn svarer dette, mens i 10. trinn er det 28 % av ungdommene som oppgir tilsvarende.

Det er ingen kjønnsforskjeller på bruk av internett. Men kanskje ikke overaskende er det flest jenter som har drevet stell og pass og dyr. Over halvparten av jentene oppgir dette. Det er mer vanlig blant guttene å ha eller hatt lønnet ekstrajobb, det er også flest gutter som oppgir at de har spilt på spille automat eller pengespill på nett.

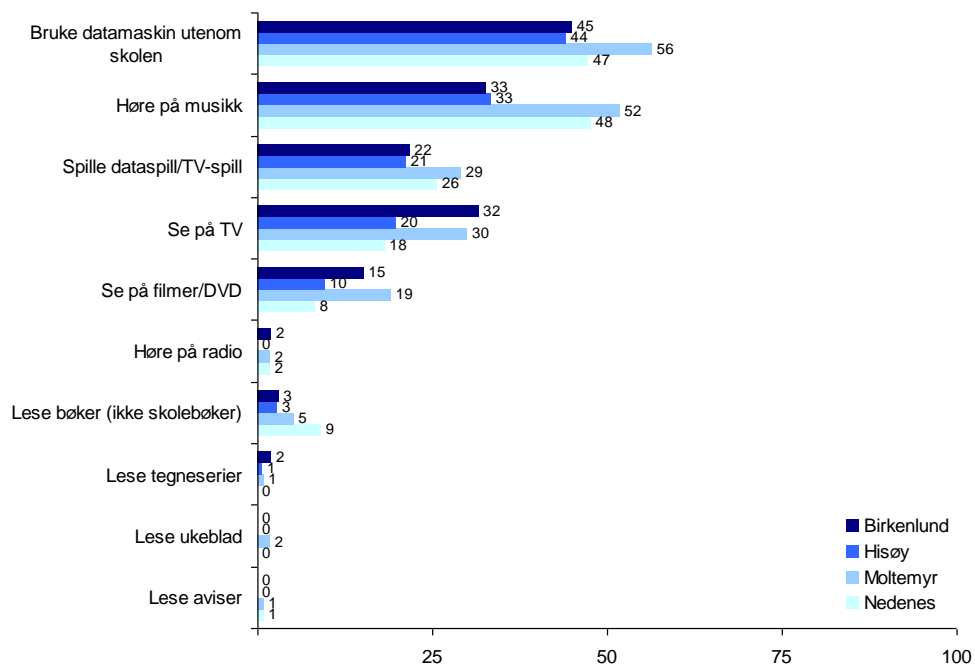
4.3 Mediebruk

De siste årene har medietilbudet forandret seg dramatisk, noe som også har fått konsekvenser for hva ungdommen bruker fritiden sin til. De som vokser opp i dag har et bredt tilbud gjennom internett og TV (Frøyland & Sletten 2011). Dels gjenspeiler mediene realiteter ved det samfunnet de unge skal tilegne seg og bli en del av, dels gir det et stort rom for fantasier, drømmer, trender og moter, kjøpepress, idealer og rollemodeller. Mobiltelefon og internett åpner også opp for nye former for kommunikasjon, samhandling og samvær (Øya 2009). Dette er for mange ungdom en viktig del av hverdagen og skal vi kunne vite noe om ungdommens hverdag må vi vite litt om deres forhold til mediene. I undersøkelsen presenteres ungdommene for ulike medier. Deretter ble ungdommen bedt om å oppgi hvor hyppig de bruker de ulike mediene. Svar alternativene var *ikke noe tid, under 30 minutter, fra 30 minutter til en time, en til 2 timer, 2 til 3 timer og mer enn 3 timer*. Mediebruken er delt inn i to kategorier, høykonsumenter og lavkonsumenter. Hva som er kalt høykonsumentene er de ungdommene som har krysset av for at de bruker to timer eller mer på ulike medier en gjennomsnittsdag. Lavkonsumenter er gruppen ungdommer som oppgir at de har bruker de ulike mediene mindre enn 30 minutter en gjennomsnittsdag. Diagrammene på neste side viser andelen ungdommer som inngår i gruppen høykonsumenter. Tallene er fordelt på de ulike skolene.

Figur 73. Andelen som oppgir at de benytter seg av følgende medier to timer eller mer på en gjennomsnittsdag. Tallene vises i prosent fordelt på de ulike skolene.

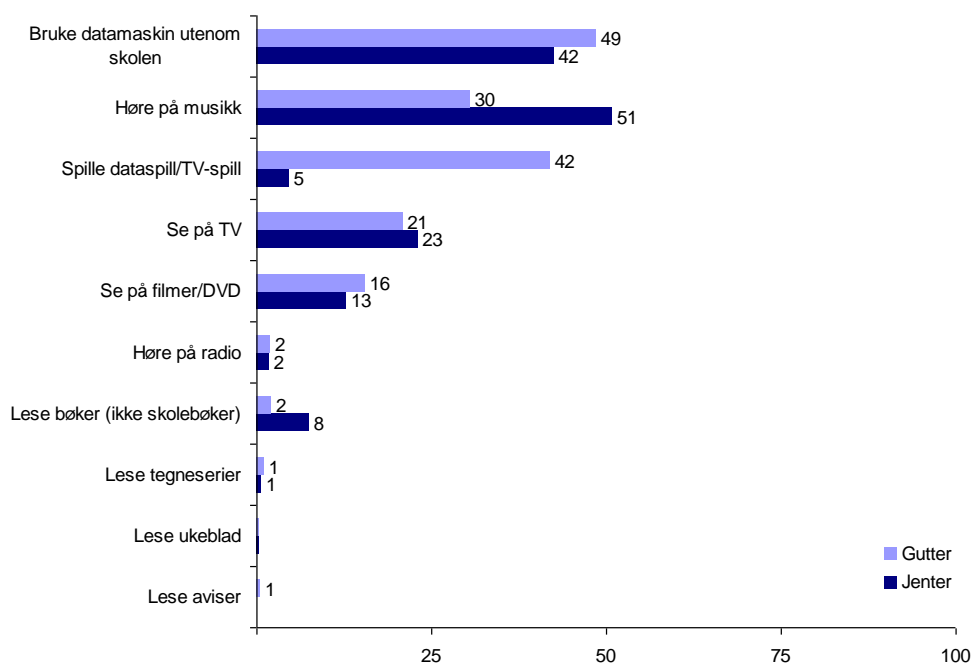

Figur 74. Andelen som oppgir at de benytter seg av følgende medier to timer eller mer på en gjennomsnittsdag. Tallene vises i prosent fordelt på de ulike skolene.

Å bruke datamaskinen utenom skolen og å høre på musikk er de mest brukte mediene blant ungdommene. Det er svært få ungdommer som kan betegnes som høykonsumenter av tegneserier, ukeblader og aviser. Undersøkelsen viser at bruken av datamaskin og å høre på musikk øker betydelig med alderen. I 8. trinn er det 38 % av ungdommene som oppgir at de bruker datamaskinen mer enn 2 timer på en gjennomsnittsdag. I 10. trinn er det 56 % ungdommene som oppgir tilsvarende. Det samme mønsteret er tydelig når det gjelder å høre på musikk. Når tallene fordeles på kjønn viser dette at gutter og jenter bruker mediene forskjellig. Diagrammet nedenfor viser andelen som oppgir at de bruker to timer eller mer en gjennomsnittsdag fordelt på kjønn.

Figur 75. Andelen som oppgir at de benytter seg av følgende medier to timer eller mer på en gjennomsnittsdag. Fordelt på kjønn i prosent.

Gutter og jenter ser ut til å bruke datamaskinen utenom skolen omtrent like mye. Dette er i tråd med hva man finner i andre ungdata undersøkelser. Kjønnforskjellen blir tydelig først når man spør hva ungdommen bruker datamaskinen til. Blant jentene er det mest vanlig å høre på musikk. Halvparten av jentene oppgir at de hører på musikk to timer eller mer en gjennomsnittsdag. Det er noen gutter som også bruker datamaskinen til å høre på musikk, men det er helt klart mest vanlig blant guttene å spille dataspill/TV-spill.

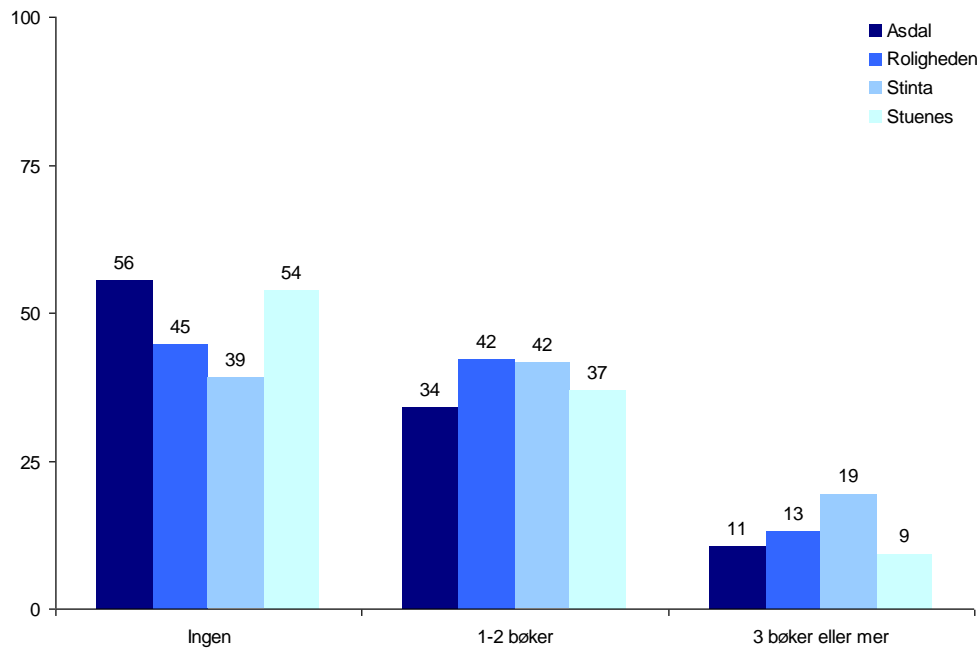
Et annet interessant spørsmål vil være hvor stor andel av ungdommen er det som benytter seg av de ulike mediene i svært liten grad hva man kan kalle lavkonsumenter. Gruppen som betegnes som lavkonsumenter er definert ut i fra en mediebruk på mindre enn 30 minutter på

en gjennomsnittsdag. Ikke overaskende gjenspeiler andelen lavkonsumenter, mønsteret vi ser når vi ser på andelen ungdommer som betegnes som høykonsumenter.

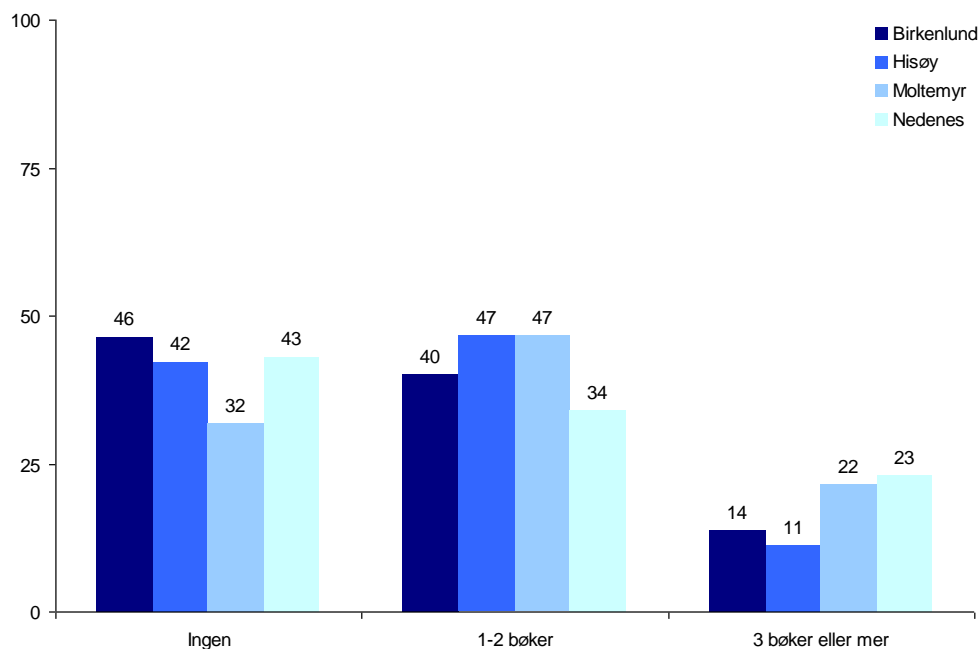
Det er få ungdommer som bruker datamaskinen utenom skolen mindre enn 30 minutter en vanlig dag. 8 % av ungdommene i kommunene oppgir at de ikke bruker noe tid på datamaskinen utenom skolen. Å høre på musikk er noe så å si alle ungdommene gjør hverdag. Det er kun 3 % av ungdommene som oppgir at de ikke bruker noe tid til å høre på musikk i løpet av en gjennomsnittsdag. 37 % av ungdommene oppgir at de hører på musikk under 1 time om dagen. Som vist i figur 75 er det stor variasjon mellom kjønnene og bruk av dataspill/TV-spill i gruppen høykonsumenter. Tilsvarende kjønnsforskjeller finner vi i gruppen lavkonsumenter. 82 % av jentene oppgir at de spiller mindre enn 30 minutter en gjennomsnittsdag. 20 % av guttene oppgir tilsvarende. Omtrent halvparten av ungdommen ser på TV mindre enn 30 minutter om dagen. De fleste ungdommer betegnes som lavkonsumenter av radio, tegneserier, ukeblader og aviser. Spørsmål rundt ungdommen databruk blir beskrevet mer i delkapittel 4.4.

I undersøkelsen er det et eget spørsmål som omhandler bøker og i hvilket omfang ungdommen leser bøker. I dette spørsmålet så regnes ikke skolebøker med. I kapitel 2 som omhandler ungdommens ressurser blir antall bøker i hjemmet beskrevet som et mål på familiens kulturell kapital. Ungdommens lesevaner kan i et slikt perspektiv indikere ungdommens kulturelle kapital. Diagrammene på neste side viser antall bøker ungdommen oppgir å ha lest den siste måneden som ikke er skolebøker. Tallene er fordelt på de ulike skolene.

Figur 76. Antall bøker ungdommen oppgir å ha lest den siste måneden som ikke er skolebøker. Tallene er fordelt på de ulike skolene og vises i prosent.

Figur 77. Antall bøker ungdommen oppgir å ha lest den siste måneden som ikke er skolebøker. Tallene er fordelt på de ulike skolene og vises i prosent.

Hvor mange bøker ungdommene oppgir at de har lest den siste måneden varierer noe mellom skolene. Det er flest ungdommer ved Stinta, Moltemyr og Nedenes skole som oppgir at de har lest 3 bøker eller mer. Flere jenter enn gutter oppgir å ha lest bøker den siste måneden. 19 % av jentene oppgir at de har lest tre bøker eller mer den siste måneden. 9 % av guttene svarer

tilsvarende. 52 % av guttene oppgir at de ikke har lest noen bøker den siste måneden. Leselysten hos ungdommen er også noe avtagende med alderen. Det er klart fleste ungdommer i 8. trinn som leser bøker og som leser mye. 23 % av ungdommene oppgir at de har lest 3 bøker eller mer siste måned, mens 9 til 10 % av ungdommene i 9. og 10. trinn oppgir tilsvarende. Å ha lest 1 til 2 bøker er det relativt mange ungdommer som oppgir at de har gjort siste måned. I snitt er det 40 % av ungdommene som oppgir dette. Her er det heller ingen markant skille mellom klassetrinnene. Over halvparten av ungdommene i 9. og 10. trinn svarer at de ikke har lest noen bøker den siste måneden. Tallene viser at det mest markante skillet går mellom de ungdommene som ikke leser noen bøker og de ungdommene som leser mye, altså 3 bøker eller mer siste måned. Det kan være flere grunner til at det er synkende interesse for bøker med alderen. En grunn kan være at ungdommene i 9. og 10. trinn mener at de nå har mer å gjøre på skole og dermed mindre tid til å lese bøker.

4.4 Databruk

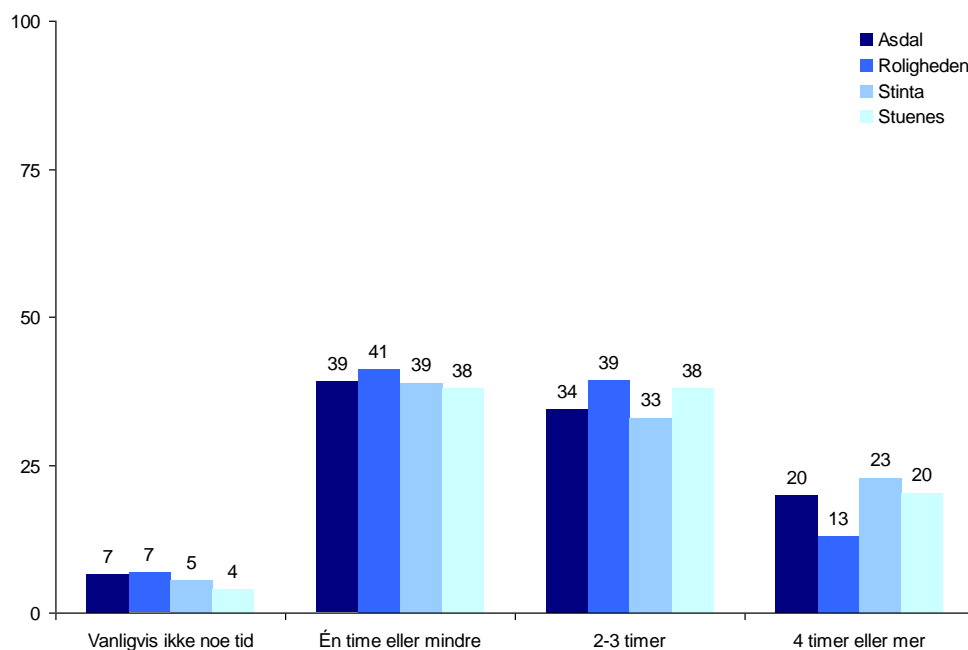
I dag er nok vi voksne nok mer bekymret for ungdommens databruk enn vi er for den uorganiserte fritiden ute med venner. Når fritidsmønsteret endrer seg, endres også bekymringene rundt ungdommene (Bakken 2013). I et historisk perspektiv er det ikke uvanlig at nye medier blir knyttet til potensielt negative konsekvenser for den oppvoksende generasjon, samtidig som de er de første til å bli kjent med og bruke det nye mediet. Vi voksne kan nok føle oss ganske maktesløse og ikke helt forstår hva den unge driver med og blir bekymret for eventuelle negative konsekvenser. Dette bunner ofte ut at de unge har en kompetanse vi voksne ikke har (Staksrud 2013). Databruk er et slikt område hvor mange voksne opplever en bekymring i forhold til den unge. Hva bruker ungdommen datamaskinen til? Hvor går grensen mellom en positiv databruk og en databruk som gir negative konsekvenser for den unge? Det er mye som tyder på at den unge nok opplever egen databruk som uproblematisk. Det er her man spiller, treffer venner, får nye venner, samarbeider, utforsker og avtaler ting sammen. Det er til og med her mange av ungdommene sjekker timeplanen og leverer leksene. I denne undersøkelsen blir ungdommen spurt en rekke spørsmål knyttet til deres egen databruk.

En av de største bekymringene ved ungdommens databruk har dreid som om negative effekter av de unges økende bruk av dataspill. Det uttrykkes en bekymring for at omfattende

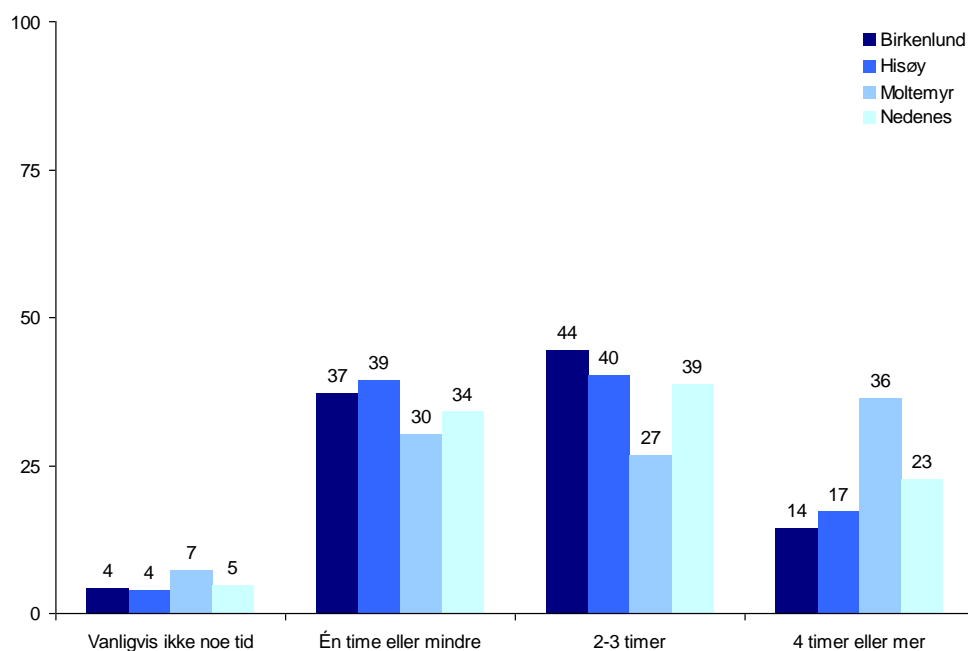
dataspilling kan føre til økt voldsbruk som følge av voldelige dataspill, at ungdommen får en usunn vektøkning som følge av inaktivitet, samt psykiske vansker som følge av sosial isolasjon. Våren 2010 gjorde NOVA i samarbeid med SIRUS en landsdekkende ungdomsundersøkelse om pengespill og dataspill. Resultatet av undersøkelsen er stort sett i overenstemmelse med internasjonal forskning på området, og gir ny og oppdatert kunnskap om pengespill og dataspill. Resultatene viser at storforbruk av dataspill har en sammenheng med en rekke negative faktorer i ungdommens liv. Det er derimot fortsatt uklart hvorvidt slike faktorer er en årsak eller en virkning av spilling. Framtidig longitudinelle studier hvor de samme ungdommene blir spurt ved flere anledninger vil kunne gi svar på dette (Frøyland, Hansen, sletten, Torgersen & von Soest 2010). Ungdommene i Arendal har blitt spurt en rekke spørsmål rundt deres bruk av dataspill. Svarene blir presentert og diskutert tilslutt i dette kapittelet.

Ungdommen i Arendal ble bedt om å oppgi hvor lang tid de vanligvis pleier å sitte foran datamaskinen en hverdag utenom skolen. Diagrammene på neste side viser svarfordelingen på de ulike skolene.

Figur 78. Hvor lang tid pleier du vanligvis å sitte foran datamaskinen en hverdag utenom skolen? Tallene vises i prosent og er fordelt på de ulike skolene.

Figur 79. Hvor lang tid pleier du vanligvis å sitte foran datamaskinen en hverdag utenom skolen? Tallene vises i prosent og er fordelt på de ulike skolene.

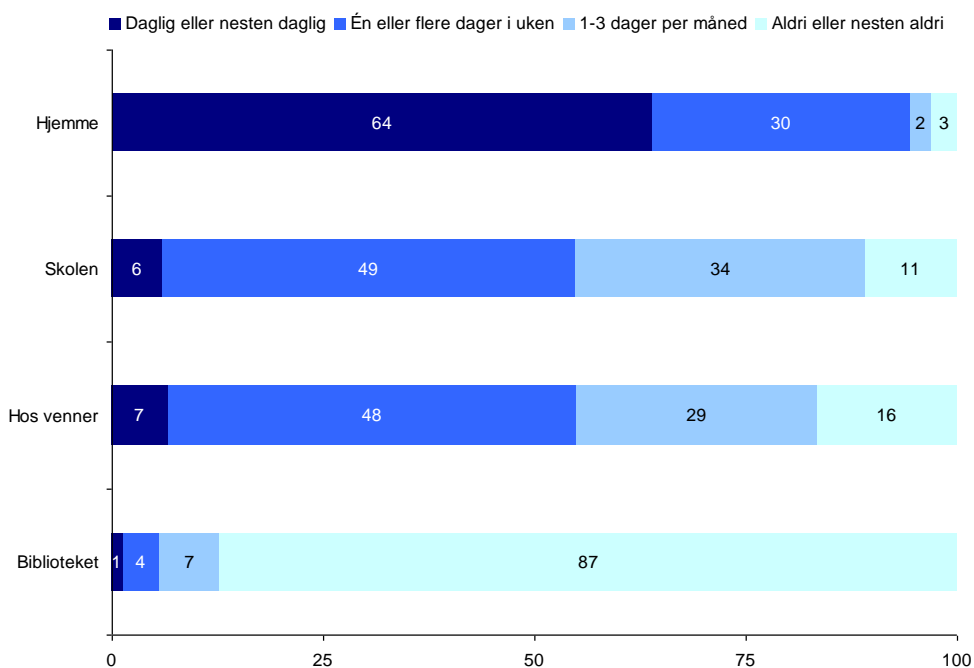
Det er få ungdommer som vanligvis ikke bruker noe tid foran datamaskinen. I gjennomsnitt for kommunen er det 5 % av ungdommene oppgir at de vanligvis ikke bruker noe tid. Det er like vanlig at ungdommen bruker en time eller mindre foran dataen, som det er ungdommer som oppgir at de bruker 2 til 3 timer. I gjennomsnitt er dette hhv. 38 % og 37 % av

ungdommene som svarer dette. Men tallene viser også at det er en andel ungdommer som bruker 4 timer eller mer en gjennomsnittsdag. Dette er gjeldende for 20 % av ungdommene i kommunen. Diagrammene viser at et er forskjeller mellom skolen og tiden ungdommen oppgir at de bruker foran datamaskinen. Likevel er det sammen mønstret som gjentar seg. Her skiller Moltemyr skole seg ut ved at 36 % av ungdommene oppgir at de bruker vanligvis 4 timer eller mer en hverdag utenom skolen. Ved denne skolen er det også flest ungdommer som oppgir at de ikke bruker noe tid foran datamaskinen. 7 % av ungdommene ved Moltemyr skole oppgir dette. Undersøkelsen viser at databruken øker systematisk med alderen og at det er forskjeller mellom kjønnene på hvor mye tid man bruker foran datamaskinen. Det er flest gutter som oppgir å bruke datamaskinen mest. 24 % av guttene svarer at de bruker dataen 4 timer eller mer. 16 % av jentene oppgir tilsvarende. Blant jentene er det er det flest som oppgir at de bruker 1 time eller mindre en gjennomsnittsdag. 43 % av jentene svarer dette, mens 33 % av guttene oppgir tilsvarende.

I undersøkelsen ble det ramset opp ulike steder man kunne bruke en datamaskin.

Alternativene var *hjemme, skolen, hos venner* eller *biblioteket*. Ungdommene ble så spurt hvor ofte de bruker data på de ulike stedene. Svaralternativene var *daglig eller nesten daglig, en eller flere dager i uken, 1-3 dager per måned og aldri eller nesten aldri*.

Figur 80. Hvor ofte bruker du datamaskin på disse stedene? Tallene vises i prosent og viser den samlede fordelingen i kommunen.

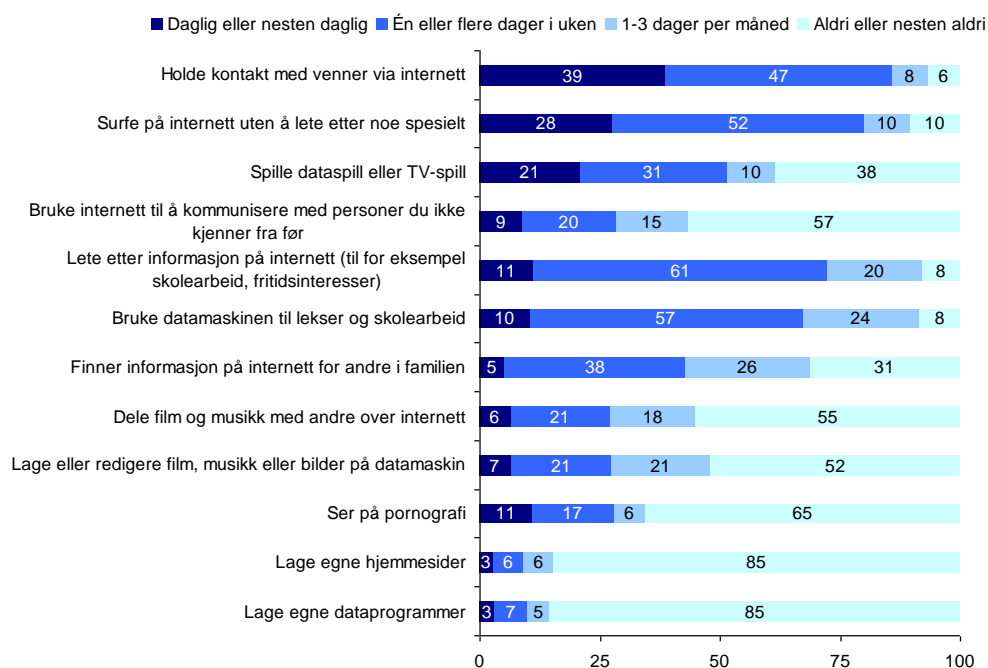
Det er hjemme datamaskinen blir brukt mest blant ungdommene. 64 % av ungdommene oppgir at de bruker dataen hjemme *daglig eller nesten daglig*. 10. trinn er den aldersgruppa som bruker dataen hjemme mest. 75 % av ungdommene oppgir at de bruker dataen hjemme *daglig eller nesten daglig*. Det er ingen store forskjeller mellom kjønnene på hvor ofte man bruker datamaskinen på de ulike stedene.

Ungdommen ble spurt om de har tilgang til data og internett hjemme, om de har data på rommet og om de har tilgang til internett på rommet. Å ha datamaskin tilgjengelig hjemme er noe så å si alle ungdommene i kommunen har, og de aller fleste har også internett hjemme. I gjennomsnitt er det 1 % av ungdommen som oppgir at de ikke har datamaskin hjemme. Om ungdommen har datamaskin tilgjengelig på rommet eller ikke er noe mer varierende. 12 % av ungdommene ved Stinta skole oppgir at de ikke har data på rommet, mens 25 % av ungdommene ved Moltemyr skole oppgir tilsvarende. I gjennomsnitt er det 97 % av ungdommene som oppgir at de har internett tilgang på rommet sitt. Tallene viser også at jo eldre ungdommen er, jo flere har data på rommet sitt, og guttene har oftere data på rommet enn jentene.

En av de tingene foreldre ofte bekymrer seg over er den unge møter noen ansikt til ansikt som de har fått kontakt med på internett. For oss voksne er dette ofte forbundet med risiko. Ungdommen derimot ser ut til å ha en annen holdning til dette. 45 % av ungdommene i kommunen oppgir at de har møtt noen ansikt til ansikt som de først fikk kontakt med på nettet. På dette spørsmålet var det ingen store variasjoner mellom skolene eller kjønnene. Det er noe mer vanlig i 10. trinn enn i 8. og 9. trinn. 51 % av ungdommene i 10. trinn oppgav at de hadde møtt noen ansikt til ansikt som de først ble kjent med på nettet. 42 % av ungdommene i 8. trinn oppgir det samme.

Dataen byr på utallige ting man kan gjøre. I undersøkelsen ramses det opp ulike aktiviteter som man tenker at ungdommen kan gjøre på dataen. Ungdommen ble så spurt om hvor ofte de gjør de ulike aktivitetene. Svaralternativene var *daglig eller nesten daglig, en eller flere dager i uke, 1 – 3 ganger i måneden og aldri eller nesten aldri*. Diagrammet på neste side viser de samlede tallene for kommunen.

Figur 81. Hvor ofte gjør du noen av disse aktivitetene? Tallene vises i prosent og er de samlede tallene for kommunen.

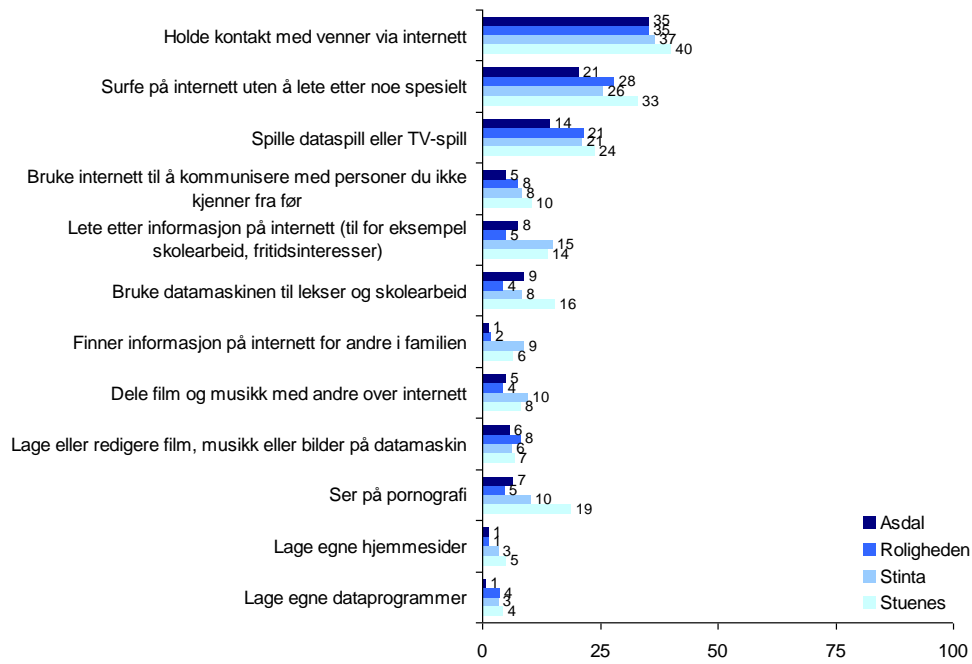

Internett er ikke lenger bare et sted hvor man henter informasjon, men det er også et sted for relasjoner, særlig kommer dette til uttrykk gjennom bruken av sosiale medier. En aktivitet som øker med alderen (Staksrud 2013). Dette gjenspeiles også blant ungdommene i Arendal. Diagrammet viser nettopp at de fleste unge bruker dataen til å holde kontakt med vennene sine og at denne aktiviteten øker med alderen. I 8. trinn er det 34 % av ungdommene som oppgir at de bruker dataen til å holde kontakt med vennene sine *daglig eller nesten daglig*. 43 % av ungdommene i 10. trinn oppgir tilsvarende. Tallene viser også at mange unge bruker dataen til og utforske og innhente informasjon, men ungdommene gjør ikke dette like hyppig som å holde kontakt med vennene sine. De fleste ungdommene som oppgir at de bruker dataen på denne måten svarer også at de gjør det en eller flere dager i uken. 72 % av ungdommene oppgir at de bruker dataen til å lete etter informasjon minst en dag i uka. Halvparten av ungdommen svarer at de bruker dataen til å spille dataspill minst en dag i uka. 52 % av ungdommene oppgir dette. Dette viser at det er mer vanlig å bruke dataen til informasjonsinnhenting og pleie av relasjoner, enn det er å bruke dataen til dataspill. De nasjonale tallene for dataspill viser at 59 % av ungdommen totalt spiller minst en gang i uka (Frøyland et.al 2010). Dette tallet er noe høyere enn vi finner blant ungdommen i Arendal. På nasjonalt nivå er det det 23 % av ungdommene som oppgir at de spiller *daglig eller nesten daglig*, mens 21 % spiller *aldri eller nesten aldri* (Frøyland et.al 2010). Også her ligger andelen ungdommer i Arendal kommune som spiller *daglig eller nesten daglig* under det nasjonale nivået. 23 % av ungdommen oppgir dette. Det er også langt flere ungdommer i

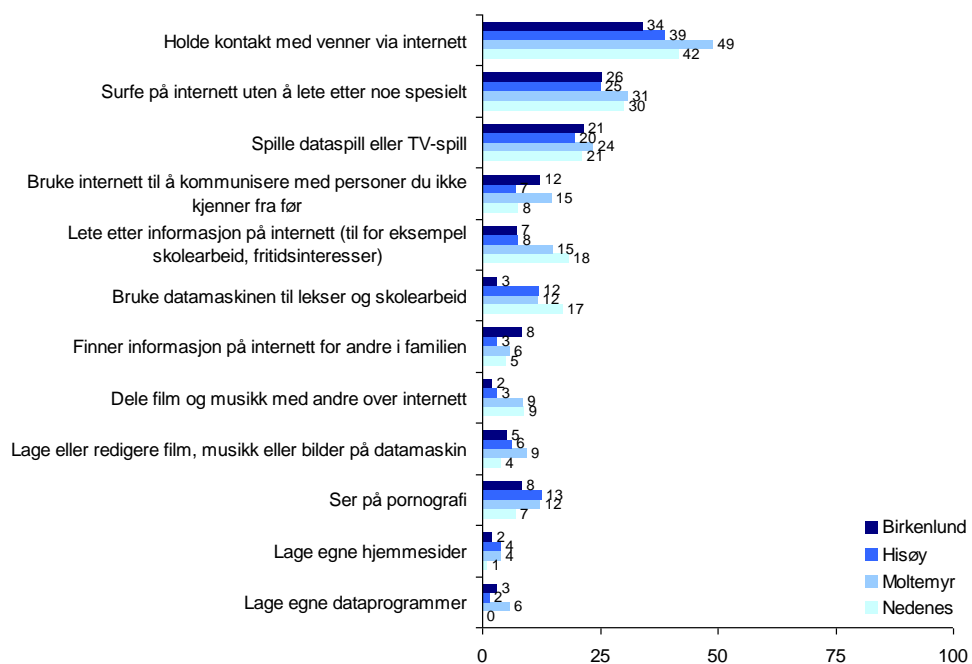
Arendal som *aldri eller nesten aldri* spiller data enn det vi ser på det nasjonale nivået. 38 % av ungdommene i Arendal kommune oppgir dette.

Diagrammene nedenfor viser andelen ungdommer som gjør ulike aktiviteter på datamaskinen *daglig eller nesten daglig*, fordelt på skolene.

Figur 82. Andelen ungdommer som oppgir at de gjør ulike aktivitetene daglig eller nesten daglig. Fordelt på skolene i prosent.

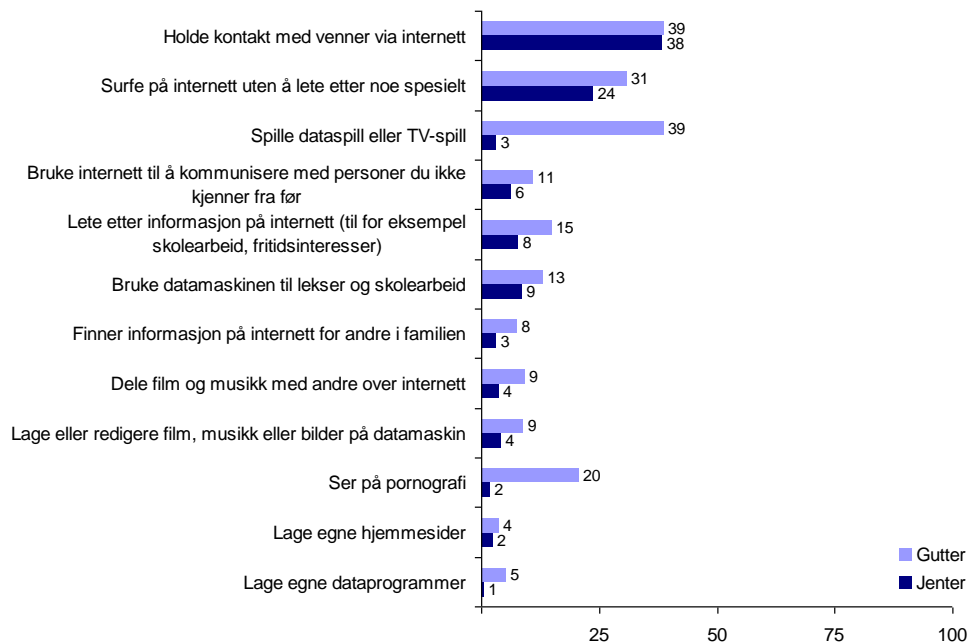
Figur 83. Andelen ungdommer som oppgir at de gjør ulike aktivitetene daglig eller nesten daglig. Fordelt på skolene i prosent.

Diagrammene viser at det varierer mellom skolene hvor mange ungdommer som gjør hva. Trenden er fortsatt den samme som vi så i figur 81. Flest ungdommer bruker datamaskinen til å holde kontakt med venner via sosiale medier, surfe på nettet og spille datamaskin.

Diagrammet nedenfor viser fordelingen på kjønn.

Figur 84. Andelen ungdommer som oppgir at de gjør ulike aktivitetene daglig eller nesten daglig. Tallene viser samlede tall i kommunen fordelt på kjønn i prosent.

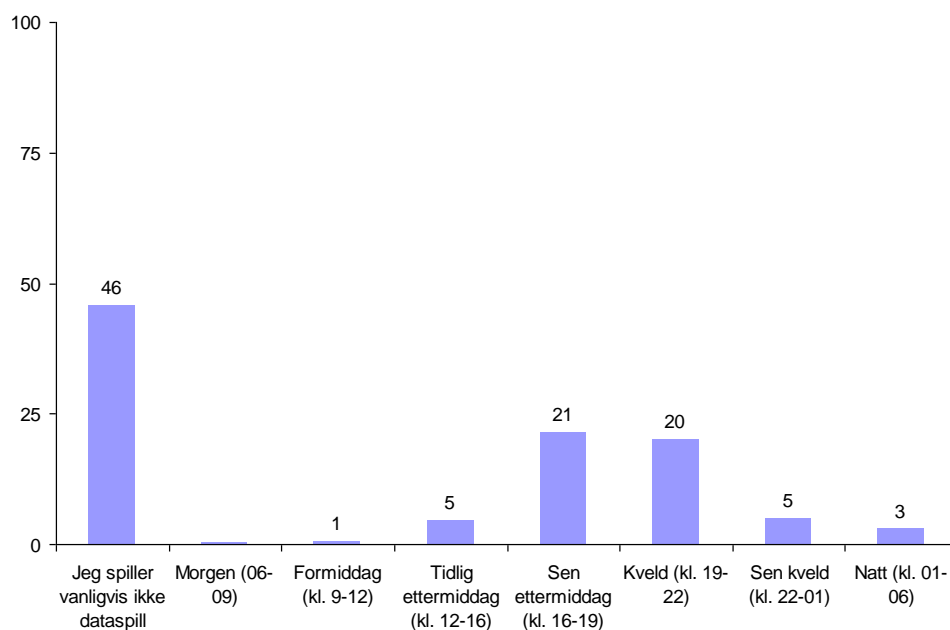
Diagrammet viser at jenter og gutter bruker datamaskinen til litt ulike ting. Men både jentene og guttene bruker dataen til å holde kontakt med vennene sine, og de gjør det omtrent like mye. Å spille dataspill er i hovedsak noe guttene driver med, og mange gutter driver også med det *daglig eller nesten daglig*. Dette er det svært få jenter som gjør. 39 % av guttene svarer at de spiller *daglig eller nesten daglig*, mens 3 % av jentene oppgir tilsvarende. Det generelle bildet viser at guttene i noe større grad enn jentene bruker dataen til andre aktiviteter som å dele film og musikk, lage og redigere film, musikk eller bilder. Det er også flest gutter som ser på pornografi på nettet. 20 % av ungdommene svarer at de gjør dette *daglig eller nesten daglig*. Kun 3 % av jentene oppgir tilsvarende.

Ungdommens bruk av dataspill har økt kraftig det siste tiåret (Frøyland et al. 2010). Som beskrevet tidligere i dette kapittelet så har de aller fleste ungdommene god tilgang til data og internett, og 51 % av ungdommene oppgir at de spiller dataspill minst en gang i uka.

En rekke internasjonale studier rapporterer at selvom mange unge spiller dataspill er det en liten gruppe på ca. 5 % som spiller så mye at det går sterkt ut over andre aktiviteter. Disse antas å utgjøre en høyrisikogruppe for å utvikle avhengighet. Høyrisikogruppen består stort sett av gutter (Frøyland et al 2010). I denne undersøkelsen er det 14 % av ungdommene som oppgir at de spiller 3 timer eller mer på en gjennomsnittsdag. Man kan diskutere om det er problematisk at ungdommen spiller tre timer om dagen. Antakelig er ikke det svært problematisk. Men dersom ungdommen spiller betydelig mye mer enn tre timer så kan det gi grunnlag for bekymring. Slik av de 14 % vil det være ungdommer som har et problematisk forhold til dataspilling. Trolig kan man anta at dette antallet vil være noe av det samme som man finner på nasjonalt nivå.

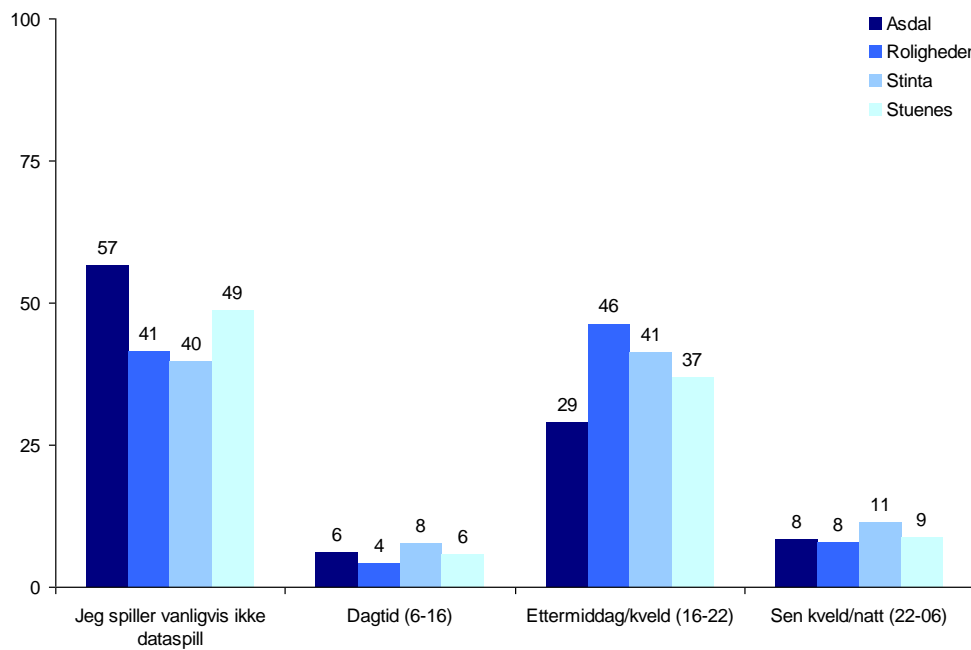
I undersøkelsen blir ungdommene spurt om når på døgnet de vanligvis spiller dataspill. Diagrammet nedenfor viser samlede tallene for kommunen.

Figur 85. Hvilken tid på døgnet spiller du vanligvis dataspill? Tallene viser de samlede tallene for kommunen i prosent.

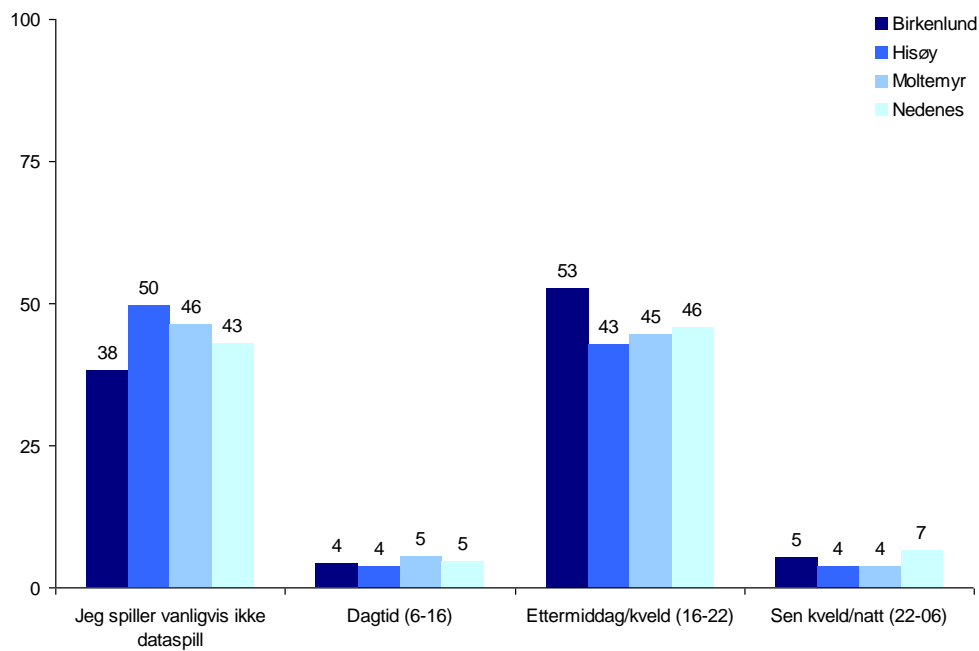

Det er mest vanlig blant ungdommene å spille dataspill sen ettermiddag/kveld. At det er ungdom som oppgir at spiller på natten gir grunn for bekymring. Det er naturlig å tenke seg at det vil gå utover nattesøvnen til den unge og dermed utover konsentrasjonen på skolen dagen etter. Det er en liten gruppe på 3 % av ungdommene som oppgir at de vanligvis spiller nattetid. Diagrammene på neste side viser fordelingen på de ulike skolene.

Figur 86. Hvilken tid på døgnet spiller du vanligvis dataspill? Tallene viser fordelingen på de ulike skolene og er i prosent.

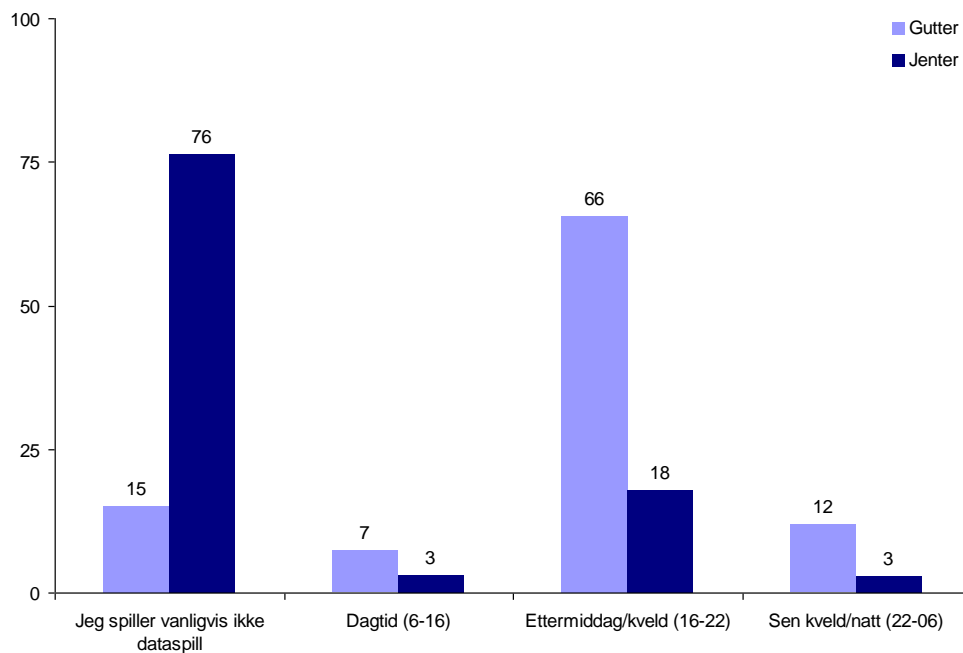

Figur 87. Hvilken tid på døgnet spiller du vanligvis dataspill? Tallene viser fordelingen på de ulike skolene og er i prosent.

Diagrammene viser noe variasjon mellom skolene, men trenden er den samme på alle skolene. Av de ungdommene som oppgir at de spiller dataspill, gjør de fleste dette på ettermiddagen/kvelden. Diagrammet på neste side viser fordelingen på kjønn.

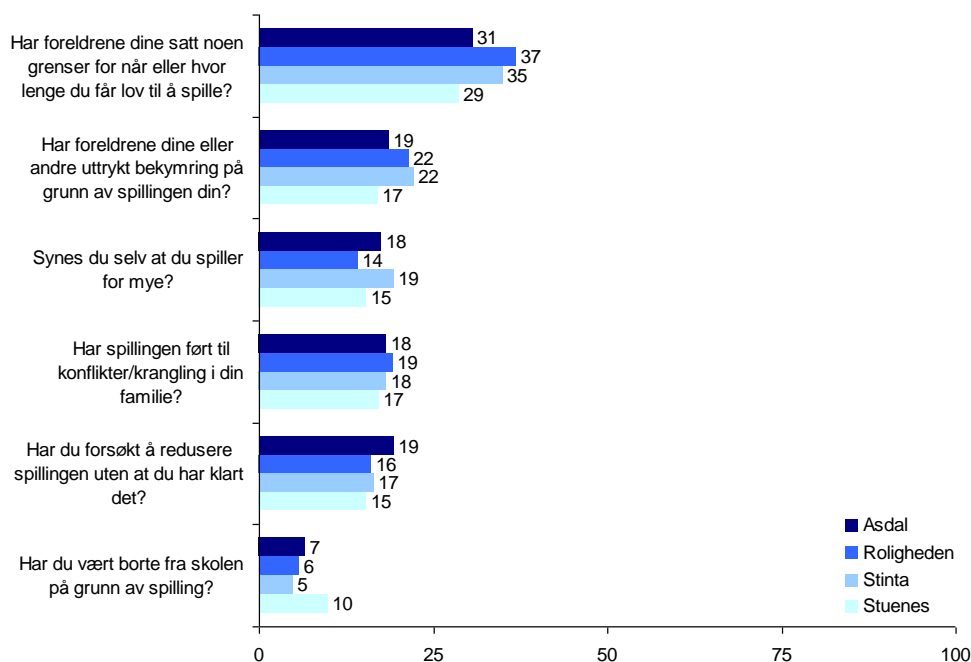
Figur 88. Hvilken tid på døgnet spiller du vanligvis dataspill? Tallene viser fordelingen mellom kjønnene og er i prosent.

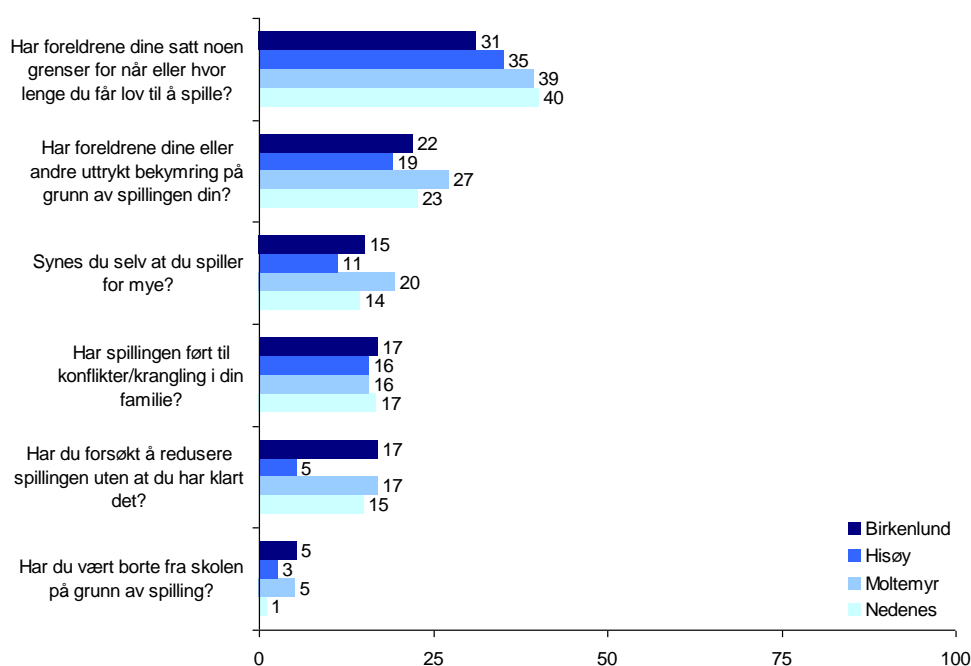
Diagrammet viser tydelig, som har sett i tidligere diagrammer, at dataspill er noe guttene interesserer seg for og at de fleste gjør dette på ettermiddagen/kvelden. Det er noe mer vanlig blant ungdommene i 8. trinn å spille på dagtid, mens det er noe mer vanlig blant ungdommene i 10. trinn å spille sen kveld/nattestid.

I undersøkelsen blir ungdommene også spurt om andre har reagert på deres dataspilling og hvordan de selv opplever sin egen bruk av dataspill. Diagrammene på neste side viser andelen som har svart ja på en rekke problemstillinger rundt bruk av dataspill.

Figur 89. Andel som svarer "ja" på ulike påstander om bruk av dataspill, fordelt på de ulike skolene. Tallene vises i prosent.

Figur 90. Andel som svarer "ja" på ulike påstander om bruk av dataspill, fordelt på de ulike skolene. Tallene vises i prosent.

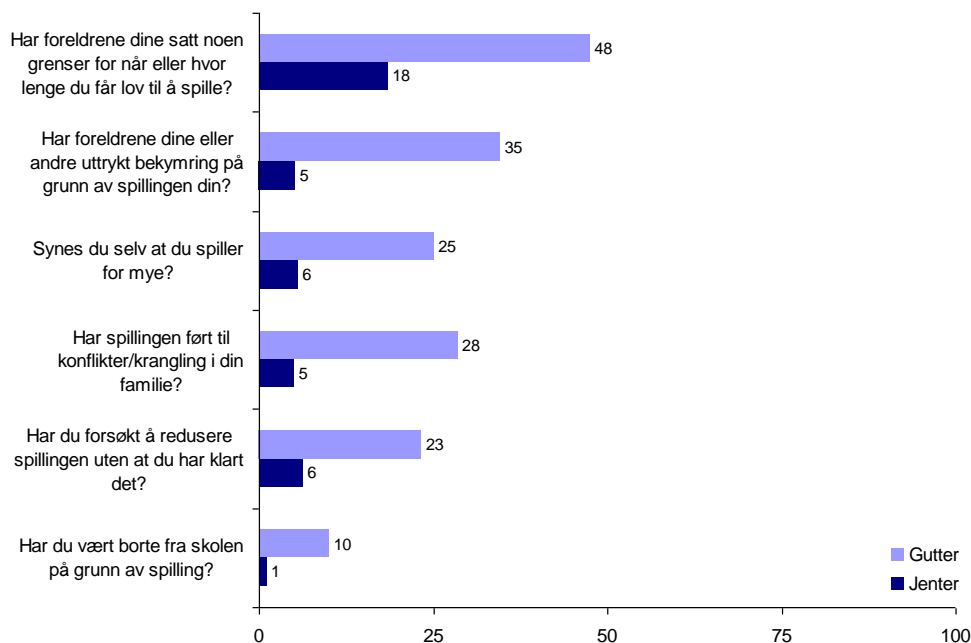

Det er noe varierende mellom skolene i hvilken grad ungdommen opplever at foreldrene setter grenser for når eller hvor lenge ungdommen får lov til å spille. I gjennomsnitt er det 35 % av ungdommene som oppgir at foreldrene setter grenser for når og hvor lenge de får spille. Rundt en fjerde del av ungdommene oppgir også at foreldrene eller andre uttrykker bekymring på

grunn av spillingen. Rapporten til Frøyland et al (2010) påpeker at de voksne er nok mer bekymret for ungdommens databruk enn det det er reelt grunnlag for. Det er et mindre antall ungdommer som selv oppgir at de de syns de spiller for mye, og tilsvarende oppgir at de har forsøkt å reduseres spillingen sin uten at de har fått det til. Hhv. 16 og 17 % av ungdommene har svart dette. At ungdom er borte fra skolen på grunn av spilling gir grunnlag for bekymring og det er naturlig å tenke seg at disse ungdommene står i fare for å utvikle et problematisk forhold til dataspill. Det er en liten gruppe ungdommer i Arendal som svarer nettopp dette. I gjennomsnitt er dette 5 % av ungdommene.

Diagrammet nedenfor viser fordelingen på kjønn.

Figur 91. Andel som svarer "ja" på ulike påstander om bruk av dataspill, fordelt på kjønn. Tallene vises i prosent.

Denne undersøkelsen har vist oss er det en overvekt av gutter som spiller dataspill. Denne kjønnsforskjellen gjenspeiles også i ulike problemstillinger knyttet til bruken av dataspill. Nesten halvparten av guttene oppgir at foreldrene har satt noen grenser for spillingen. 18 % av jentene oppgir tilsvarende. Det er også relativt mange gutter som opplever at foreldrene eller andre uttrykker en bekymring på grunn av spillingen. Det er et noe lavere antall gutter som selv oppgir at de syns de spiller for mye og/ eller har forsøkt å redusere spillingen uten at de har lykket med det. At man selv ser behov for å redusere spillingen og forsøker på det er sannsynligvis et tegn på at vedkommende selv opplever spillingen som problematisk og at det går utover andre aktiviteter. Dette sier ikke tallene noe spesifikt om.

Dersom man skal forsøke å skille ut de ungdommene som har et problematisk forhold til spilling er det to faktorer man kan se på; tidsbruk og avhengighet. I virkeligheten vil det være en nær sammenheng mellom disse to faktorene. Det er grunn til å tro at de som spiller mye også oftere vil vise symptomer på avhengighet. Det er ikke enighet blant forskerne om hva som kan defineres som et problematisk tidsbruk på dataspillingen per dag. Likevel er det mye som tyder på at det er et poeng å undersøke om spillingen går utover andre viktige aktiviteter, eller fører til andre mentale eller relasjonelle problemer. Det er ikke spillingen i seg selv som er problematisk, men det at man fortrenger andre aktiviteter som kan medføre negative konsekvenser for ungdommen (Frøyland et al 2010). I hvilken grad går spilling på bekostning av andre aktiviteter som man tenker at det er nødvendig at ungdommen deltar i? Det kan være evnen til å prioritere mellom å spille og skolearbeid for eksempel. Her kan det være vanskelig å skille mellom avhengighet og et stort engasjement den unge har for spillingen (Frøyland et al 2010).

Undersøkelsen til Frøyland et al (2010) viser at det er en sammenheng mellom de som spiller mye og en rekke andre problemområder i ungdommens liv. Funnene viser at det er en sammenheng mellom foreldrenes manglende innsyn i hva den unge gjør, mye krangling, dårlig økonomi og en problematisk bruk av dataspilling. Foreldrenes utdanning eller etnisitet ga derimot ingen utslag for omfanget av dataspilling. Klart flere i denne gruppen gjør lite eller ingen lekser, skulker oftere, og preges av konsentrasjonsvansker på skolen. I noen grad kan man si at spillingen går på bekostning av vekt og fysisk aktivitet, de røyker oftere, drikker oftere alkohol og større grad av opplever de psykiske vansker. De som er stor forbrukere av data; altså 3 timer eller mer oppgir er også mer utsatt for psykiske lidelser. Koblingen viser at da må man over i kategorien 3 timer eller mer om dagen. I kategorien 2 til 3 timer så er det ingen sammenheng mellom databruk og dårlig psykisk helse.

Det anbefales å lese rapporten som det her refereres til i sin helhet.

Frøyland, L.R., Hansen, M., Sletten, A. M., Torgersen, L., & Von Soest, T. (2010): *Uskyldig moro? Pengespill og dataspill blant norske ungdommer*. NOVA rapport 18/2010. Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring.

4.5 Oppsummering

Organisert fritid

59 % av ungdommene i kommunen oppgir at de er med i en organisasjon, klubb, lag eller forening. Dette er tilnærmet likt det man ser på nasjonalt nivå. 13 % oppgir at de aldri har vært med i noen form for organisert fritid. Det ser ut til at det er et vist frafall av ungdommer som driver med organiserte aktiviteter utover ungdomstrinnene. Dette ser man også på nasjonalt nivå. 63 % av ungdommene i 9. trinn oppgir at de er aktiv i en fritidsorganisasjon, mens i 10. trinn er det 55 % av ungdommene som oppgir tilsvarende. Å delta i et idrettslag er den organiserte aktivitet som er mest vanlig blant ungdommene i kommunen. 56 % ungdommene i Arendal oppgir at de er med i et idrettslag, på nasjonalt nivå er det 61 % av ungdommene som oppgir tilsvarende. Deretter er det mest vanlig å delta i aktiviteter som ungdomsklubber/ungdomshus.

Ungdommen er også spurt om deres treningsvaner. Det er mest vanlig å trene eller trimme på egenhånd. 47 % av ungdommene oppgir dette mer enn 1 gang i uka. Denne gruppen øker med alderen. 44 % oppgir at de deltar på trening/idrett på skolen utenom skoletiden og 38 % av ungdommen oppgir at de er med i et idrettslag utenom skolen.

Uorganisert fritid

Ungdommen er nokså hjemmekjære. Nesten alle ungdommene, det vil si 94 % av ungdommene, oppgir at de minst en gang siste uka har vært hjemme en hel kveld. Halvparten av ungdommene oppgir at de har vært hjemme en hel kveld 2- 5 ganger i uka. Dette samsvarer med hva de nasjonale tallene viser og bekrefter at hjemmet er en viktig arena for ungdommen. Det å ha en hjemmeorientert fritid er mer vanlig jo yngre man er. Når ungdommen er med vennene sine er det mest vanlig å være hjemme hos dem selv eller hjemme hos vennene sine. En liten gruppe ungdommer på 8 % oppgir at de bruker de aller fleste kveldene i uka ute, altså 6 ganger eller mer. Det er mest vanlig blant de unge å rusle rundt i butikker i sin uteorienterte fritid. Dette er noe mer vanlig blant jenter enn blant gutter. Det er minst vanlig å kjøre eller sitte på med bil, motorsykkel eller moped for moro skyld. Dette igjen er mer vanlig blant gutter, enn blant jenter.

Mediebruk

Å bruke datamaskinen utenom skolen og å høre på musikk er de mest brukte mediene blant ungdommene. 46 % av ungdommene bruker dataen mer enn 2 timer en gjennomsnittsdag. Undersøkelsen viser at bruken av datamaskin og å høre på musikk øker betydelig med alderen. I 8. trinn er det 38 % av ungdommene som oppgir at de bruker datamaskinen mer enn 2 timer på en gjennomsnittsdag. I 10. trinn er det 56 % ungdommene som oppgir tilsvarende. Det er svært få ungdommer som kan betegnes som høykonsumenter av tegneserier, ukeblader og aviser. Å ha lest 1 til 2 bøker er det relativt mange ungdommer som oppgir at de har gjort siste måned. I snitt er det 40 % av ungdommene som oppgir dette. 52 % av guttene svarer at de ikke har lest noen bøker den siste måneden. 40 % av jentene oppgir tilsvarende. Leselysten hos ungdommen er også noe avtagende med alderen. Over halvparten av ungdommene i 9. og 10. trinn svarer at de ikke har lest noen bøker den siste måneden.

Databruk

Så å si alle ungdommene i kommunen har tilgang til datamaskin hjemme og de aller fleste har også internett hjemme. 1 % av ungdommen oppgir at de ikke har datamaskin hjemme. De fleste ungdommene bruker et sted mellom 1 til 3 timer foran dataen en gjennomsnittsdag. Det er få ungdommer som vanligvis ikke bruker noe tid foran datamaskinen. I gjennomsnitt for kommunen er det 5 % av ungdommene oppgir at de vanligvis ikke bruker noe tid. En gruppe ungdommer oppgir å bruke 4 timer eller mer en gjennomsnittsdag. Dette er gjeldende for 20 % av ungdommene i kommunen. Det er det samme mønstret som gjentar seg på alle skolene. Flest unge bruker dataen til å holde kontakt med vennene sine og denne aktiviteten øker med alderen. Deretter til å høre på musikk og så dataspilling. Databruken blant ungdommene i kommunen ligger under de under de nasjonale tallene. De nasjonale tallene for dataspill viser at 59 % av ungdommen totalt spiller minst en gang i uka (Frøyland et.al 2010). Blant ungdommene i Arendal er det 52 % som oppgir tilsvarende. I denne undersøkelsen er det 14 % av ungdommene som oppgir at de spiller 3 timer eller mer på en gjennomsnittsdag. Dataspilling er i hovedsak noe guttene interesser seg for og at de fleste gjør dette på ettermiddagen/kvelden. Problemstillinger rundt dataspilling er derfor også i hovedsak knyttet til gutter. 25 % av guttene synes selv de spiller for mye og 10 % av guttene oppgir at de har vært borte fra skolen på grunn av spilling.

5. Helseadferd og psykisk helse

Ungdomstiden er preget av store endringer, fysiske, psykologiske og sosiale. Disse endringene påvirkes av de historiske, kulturelle og sosiale rammene rundt ungdommen. Men også fra de forventninger som er knyttet til ungdomstiden fra ungdommen selv og fra omgivelsene. I ungdomstiden skjer det fremfor alt en utvikling i retning av økt selvstendighet. Den enkelte må løsrive seg fra tette familieband og kvalifisere seg til et fullverdig samfunnsmedlem. I behovet for frigjøring og løsrivelse kan det oppstå konflikter både til foreldrene og andre voksen personer. En del av denne løsrivelsen handler også om at de unge får en større sosial radius. De beveger seg ut på nye sosial arenaer, prøver seg ut og høster nye erfaringer (Øia 2013). I denne endringsprosessen som ungdommene må håndtere ligger en sårbarhet. Hvordan forholder ungdommen seg til at kroppen endres og modnes, til de mentale og seksuelle endringene og endringer i følelser og adferd? (Kvalem og Wichstrøm 2007). I dette kapittelet er ungdommen spurt om deres eget selvbylde. Blant annet om de liker seg selv slik de er, om de ofte er skuffet over seg selv og om de liker den måten de lever livet sitt på. De er også blitt spurt om eget kroppsbilde. Hvor fornøyde de er med kroppen sin og om man liker de endringer som har skjedd med kroppen de siste åra. Hvordan man tenker om fremtiden er også en indikator på egen helse. Ungdommen blir blant annet spurt om de tror at de vil få et godt og lykkelig liv, om de noen gang vil oppleve en miljøkatastrofe og om de noen gang tror at de vil bli arbeidsledige.

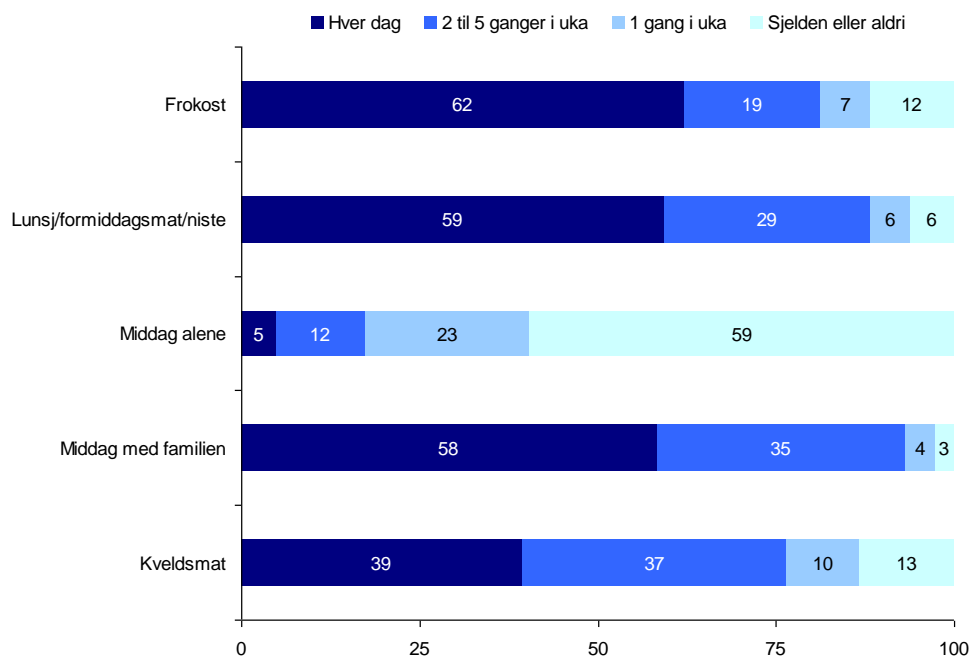
De fleste ungdommene oppgir at de trives godt hjemme, på skolen og har venner som de stoler på. Likevel er det en del unge som sliter med psykiske helseplager. Dette dreier seg i stor grad om typiske symptomer på stress, som det å tenke at alt er et slit eller bekymre seg mye for ting. Særlig ser det ut til at mange jenter plages av dette (Bakken 2013). Det er fortsatt litt usikkert hva som er årsaken til dette. Men et fokus på økende individualisering og et sterkere press om å lykkes i skolen har ført til at flere uttrykker en bekymring for utviklingen av ungdommens psykiske helse. Om psykiske problemer øker blant unge, gir forskningen ingen entydig svar på. Mens det finnes norske studier som viser stabilitet over tid, er det også studier som viser en økning i depressive symptomer blant ungdom. Det har dessuten vært en klar økning i angst og depresjonslidelser som begrunnelse for uføretrygd blant unge (Bakken 2013). I dette kapittelet blir ungdommene spurt om opplevelsen av egen psykisk helse. I denne rapporten skilles det mellom psykiske vansker og psykiske lidelser. Med psykiske vansker så menes her symptomer på et depressivt stemningsleie og som er noe

annet en klinisk diagnose. Ungdommene er i denne delen av undersøkelsen blitt bedt om å svare på en rekke spørsmål som omhandler følelser og psykiske plager. Under kategorien psykiske lidelser er ungdommen spurt om handlinger relatert til mer alvorlig psykiske helseplager eller lidelser. Ungdommen blir her spurt om de noen gang har forsøkt å ta sitt eget liv og/eller om de hadde forsøkt å skade seg selv. Dette vil indikere mer alvorlige psykiske lidelser.

5.1 Helseadferd og matvaner

I ungdomsårene er kroppen i raskt forandring og trenger næring og energi. Hva ungdommen får i seg av måltider i løpet av en dag er ikke alltid så lett for den voksne å ha oversikt over. Det har vært en generell vektøkning blant barn og unge de siste årene, samtidig som en del unge også er opptatt av trening, kropp og slanking (Bakken 2013). Ungdommen er blitt spurt om deres matvaner og hvor ofte de spiser ulike måltider. Diagrammet nedenfor viser svarfordelingen for kommunen.

Figur 92. Hvor ofte spiser du følgende i løpet av en uke? Tallene viser samlede tall for kommunen og er i prosent.

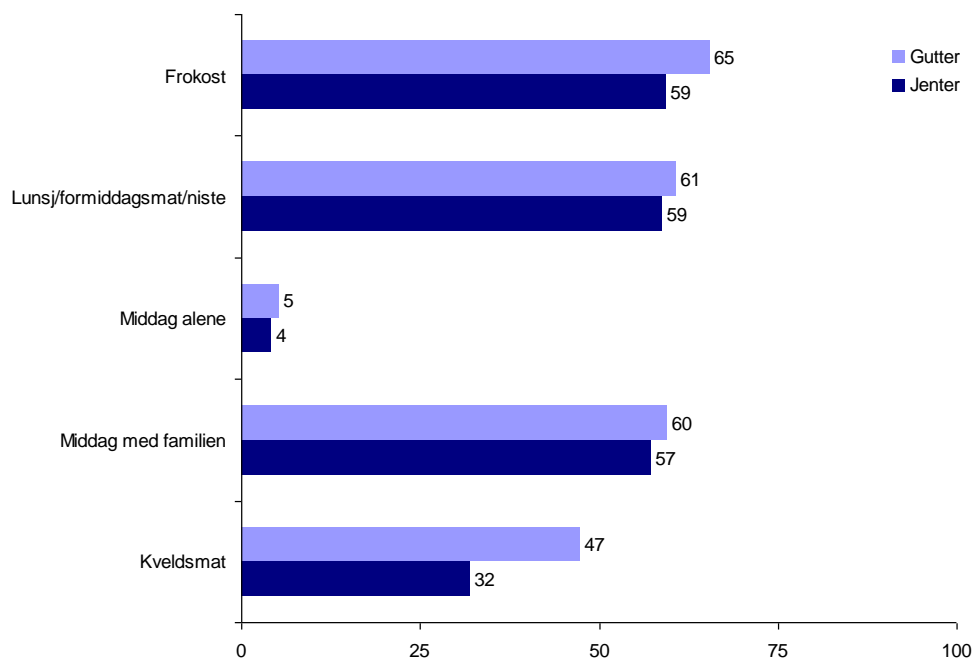

Godt over halvparten av ungdommene oppgir at de spiser frokost og lunsj hver dag. Legger man til andelen ungdommer som oppgir at de spiser frokost og eller lunsj 2 til 5 ganger i uka så er dette over 80 % av ungdommene i kommunen. 6 % av ungdommene oppgir at de sjelden

eller aldri spiser frokost og eller lunsj. De fleste unge spiser også middag med familien sin. En liten gruppe ungdommer på 5 % oppgir at de spiser middag alene hver dag. Her er det særlig Birkenlund skole og Stuenes skole som drar gjennomsnittet i kommunen opp. Ved Birkenlund skole er det 9 % av ungdommene som oppgir at de spiser middage alene hver dag og 8% av ungdommene ved Stuenes skole. Dette tallet er noe høyere enn de nasjonaltallene hvor 1 % av ungdommene oppgir at de spiser middag alene (Bakken 2013). Det kan være mange grunner til at ungdommen spiser middagene alene, dette sier ikke tallene noe om. Andelen ungdommer som svarer at de spiser frokost, lunsj og middag hver dag synker noe med alderen. 66 % av ungdommene i 8. trinn svarer at de spiser frokost hverdag. 58 % av ungdommene i 10. trinn oppgir tilsvarende.

Jenter er generelt mer opptatt av kropp og vekt og begrenser også matinntaket av hensyn til kroppens utseende og vekt. Guttene derimot tenker lite på hva de spiser, så lenge de forbrenner maten ved å trene og dermed unngår å legge på seg (<http://kilden.forskningsradet.no>). Diagrammet nedenfor viser andelen gutter og jenter som spiser frokost, lunsj og middag hver dag.

Figur 93. Andelen som spiser frokost, lunsj og middag hver dag, fordelt på kjønn i prosent.

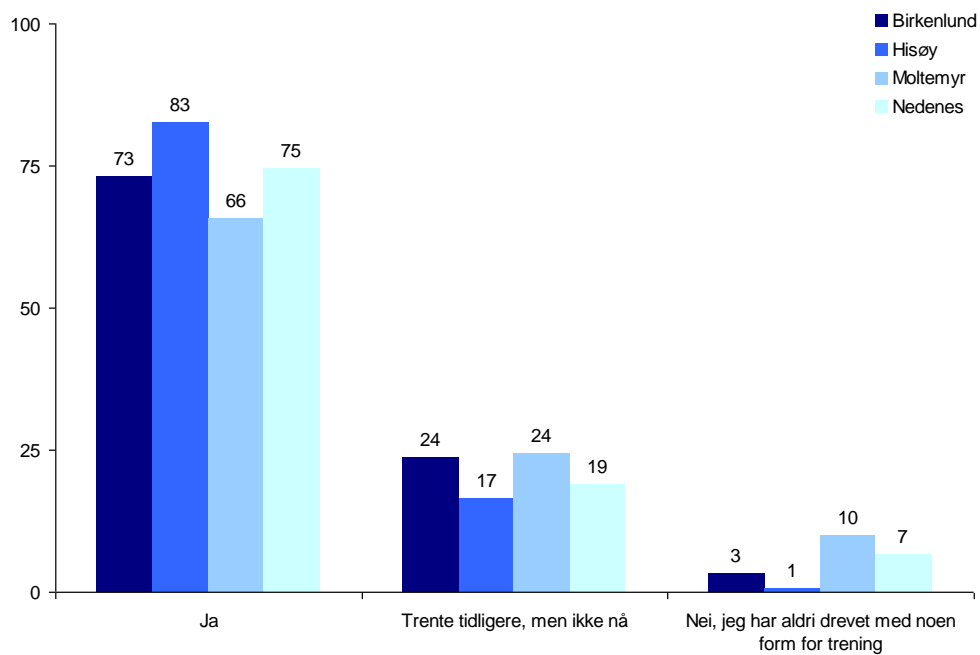

Tallene viser at det er noe færre jenter, enn gutter som oppgir at de spiser frokost, lunsj og middag hver dag. Særlig blir dette tydelig når man ser på andelen gutter og jenter som oppgir at de spiser kveldsmat hver dag. 47 % av guttene svarer dette, mens 32 % av jentene oppgir tilsvarende.

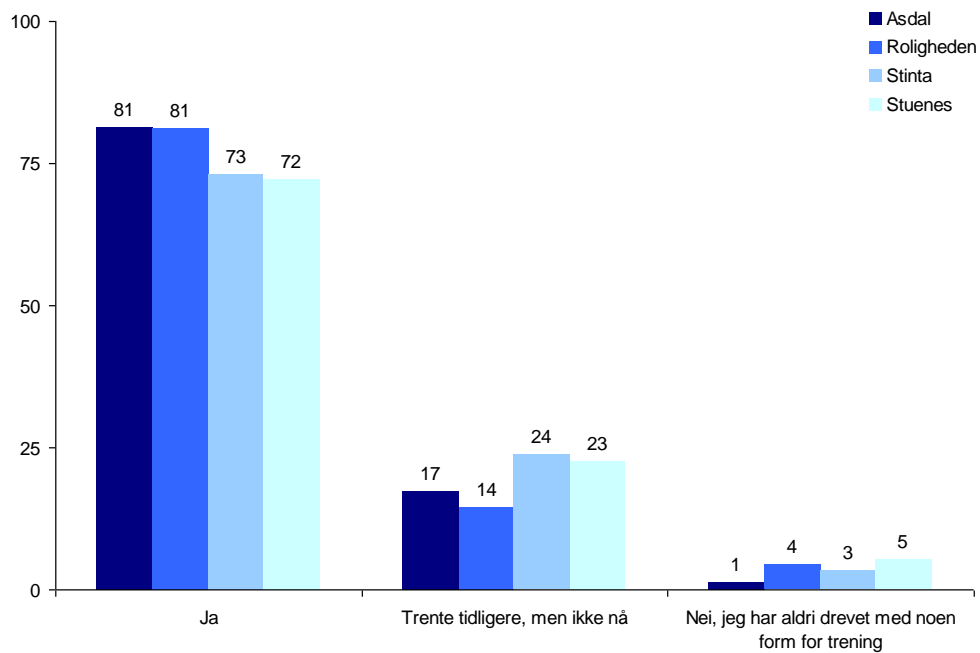
Å spise sammen i familien kan være en fin anledning litt å være sammen som familie. Men nettopp fordi måltidene kanskje er den tiden på dagen man ser hverandre kan måltidene bli preget av mas fra de voksne om blant annet lekser og ting som skulle vært gjort, og dermed krangling og dårlig stemning i forbindelse med måltidet. Uenigheter og krangling mellom de voksne vil selvsagt også prege ungdommens opplevelse av måltidet. Ungdommene ble spurt om de opplever at måltidene i familien er hyggelige. Svaralternativene var *nei aldri/sjeldent*, *ja som regel* og *ja alltid*. De fleste ungdommene oppgir at de *som regel eller alltid* opplever måltidene som hyggelige. 7 % av ungdommene i kommunen oppgir at de *sjeldent eller aldri* opplever måltidene som hyggelige. Det er liten variasjon mellom skolene, trinnene og kjønnene på dette spørsmålet.

Fysisk trening gir noe mer enn bare en ren fysisk helsegevinst. Treningsarenaen er også et fint sted å møte gamle og nye venner, og et sted ungdommen kan møte andre voksne. Det er også naturlig å tenke seg at det å lykkes med idrett gir mestring, som i tillegg til det å oppnå en vel trent kropp, styrker selvbildet. Samlet sett er det dermed grunn til å anta at trening generelt og det å lykkes i idrett spesielt, kan virke positivt for ungdommens posisjon blant jevnaldrende. Samtidig som treningsarenaen er bare en av flere felt det er mulig å hevde seg på i ungdomstiden, og det å lykkes i idrett vil ikke ha like stor betydning i alle miljøer (Seippel, Strandbu & Sletten 2011). 54 % av ungdommene i kommunen oppgir at det å være god i idrett øker statusen i vennegjengen. Ungdommene ble også spurt om de deltar i noen form for trening. Trening som kategori kan romme mange former for aktiviteter, alt fra egentrening til ulike lagidretter. I dette spørsmålet er ikke dette spesifisert. Her har man bare spurt om trening generelt. Hva ungdommen har lagt i begrepet trening er dermed subjektivt. Diagrammene på neste side viser andelen ungdommer som oppgir at de deltar aktivt i trening, trente tidligere men ikke nå og andelen som oppgir at de aldri har drevet men noen form for trening. Tallene vises i prosent er fordelt på de ulike skolene.

Figur 94. Deltar du aktivt i noen form for trening? Tallene vises i prosent er fordelt på de ulike skolene.

Figur 95. Deltar du aktivt i noen form for trening? Tallene vises i prosent er fordelt på de ulike skolene.

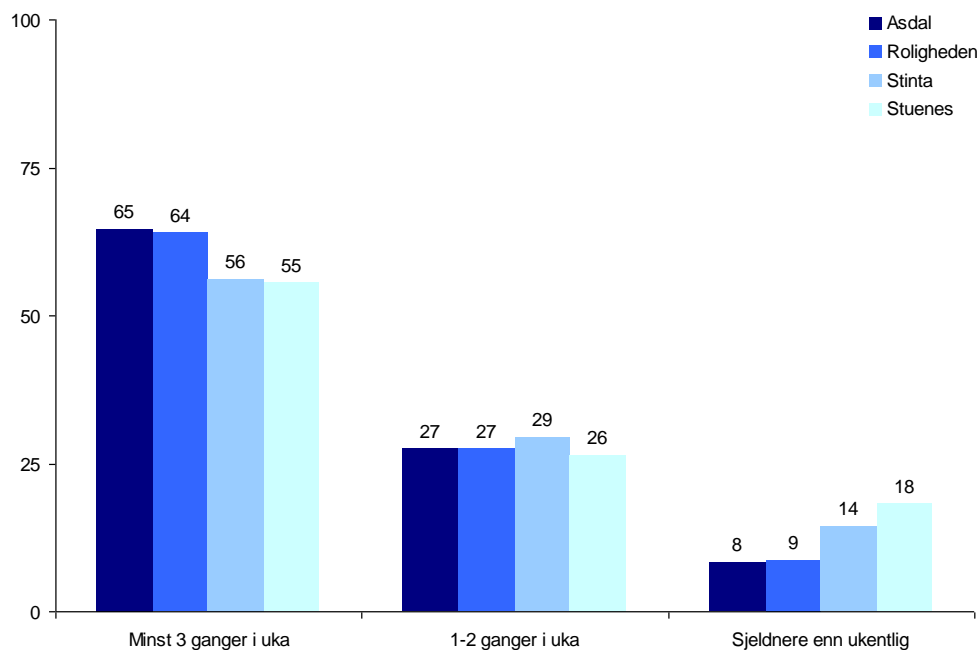

Hvor mange ungdommer som oppgir at de trener varierer mellom skolene. Det er flest ungdommer ved Hisøy skole som oppgir at de trener. 83 % av ungdommene svarer dette. I gjennomsnitt er det 76 % av ungdommene i kommunen som oppgir at de trener. Men det er også en liten gruppe ungdommer som oppgir at de aldri har drevet noen form for trening. Ved Moltemyr skole er det 10 % av ungdommene som svarer dette. For kommunen som helhet er

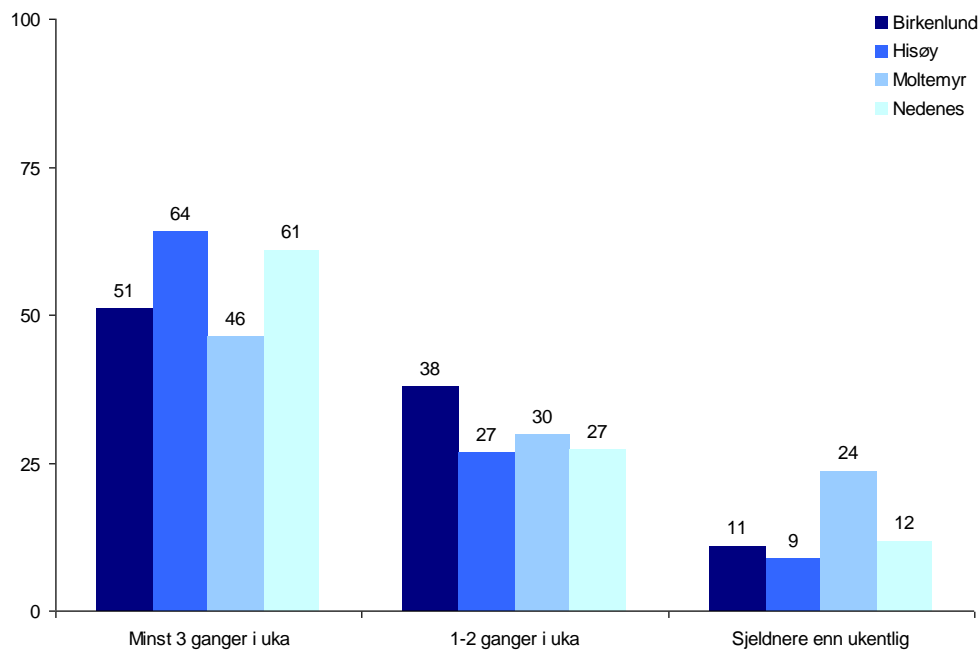
det 4 % av ungdommene som oppgir at de aldri har drevet med trening. Det er like mange gutter som jenter som svarer at de trener. Det er noen flere gutter, enn jenter som oppgir at de aldri har drevet med trening.

For å måle hvor fysisk aktive ungdommen er når de trener ble de også spurt hvor ofte de trener så mye at de blir andpustne eller svette. Diagrammene nedenfor viser svarfordelingen for delt på de ulike skolene.

Figur 96. Hvor ofte er du så fysisk aktiv at du blir andpusten eller svett? Tallene vises i prosent og er fordelt på de ulike skolene.

Figur 97. Hvor ofte er du så fysisk aktiv at du blir andpusten eller svett? Tallene vises i prosent og er fordelt på de ulike skolene.

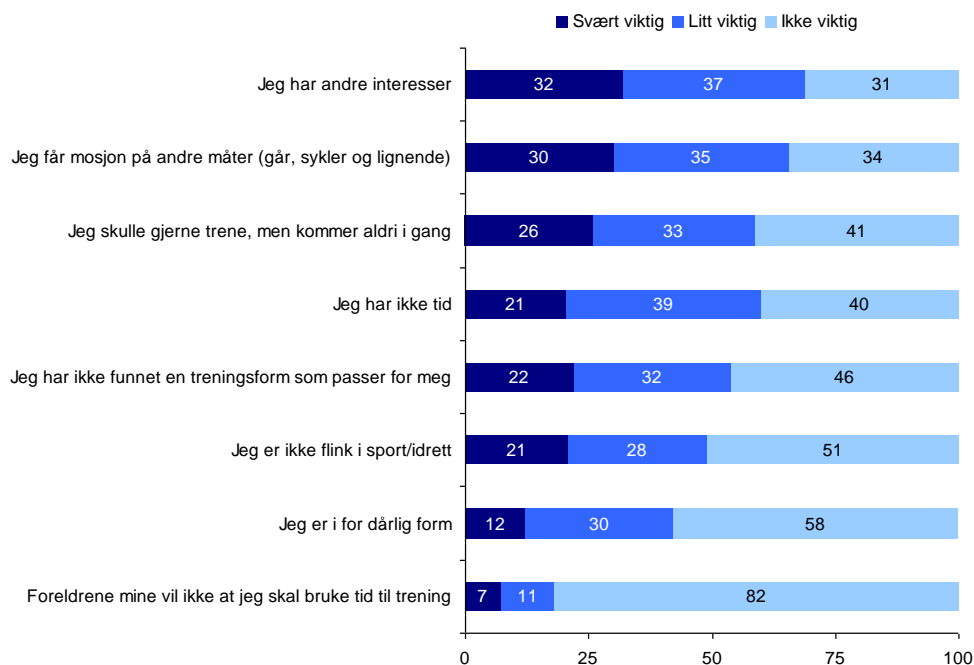

Det er noe varierende hvor ofte ungdommene oppgir at de er så fysisk aktive at de blir svette eller andpustne. Flest ungdommene ved Asdal, Roligheden og Hisøy skole oppgir å trene så mye at de blir svette eller andpustne minst 3 ganger i uka, mens ungdommene ved Moltemyr skole oppgir å være minst aktive. En av fire ungdommer ved Moltemyr oppgir at de sjeldnere enn ukentlig er så fysisk aktiv at de blir andpustne eller svette. Samlede tall for kommunen viser at ungdommene i Arendal er noe mer fysiske aktive enn det de nasjonale tallene viser. De nasjonale tallene viser at det er 54 % av ungdommene som svarer at de er så aktive at de blir svette eller andpustne minst 3 ganger i uka (Bakken 2013). 58 % av ungdommene i Arendal kommune svarer det samme. Ungdommene oppgir å være like aktive fysisk uavhengig av klassetrinn. Derimot er det noe forskjell mellom kjønnene, hvor guttene oppgir å være litt oftere fysisk aktiv enn jentene i uka. 65 % av guttene svarer at de er så fysisk aktive 3 ganger i uka eller mer. 53 % av jentene oppgir tilsvarende. Derimot er det noe mer vanlig blant jentene å være fysisk aktive 1 til 2 ganger i uka. 31 % av jentene oppgir dette. 24 % av guttene oppgir tilsvarende.

Det er en gruppe ungdommer som oppgir at de ikke trener. I undersøkelsen blir ungdommen spurt om hva som er grunnen til at man ikke trener. I diagrammet nedenfor er det listet opp en rekke mulige grunner til at man ikke trener. Ungdommen er deretter bedt om å oppgi om dette

er en *svært viktig*, *litt viktig* eller *ikke viktig* grunn til å trene. Diagrammet viser samlede tall for kommunen.

Figur 98. Dersom du ikke driver med noen form for trening, hva er grunnen til det? Tallene vises i prosent og er de samlede tall for kommunen.

Den vanligste grunnen til at ungdommene ikke trener er at de har andre interesser eller at de mener at de får mosjon på andre måter. Noen ungdommer oppgir at de ikke har tid til å trene som en svært viktig grunn til at de ikke trener. Hvorfor de opplever at de ikke har tid til å trene sier ikke tallene noe om. En liten gruppe ungdommer oppgir at foreldrene ikke vil at de skal bruke tid til trening. 7 % av ungdommene svarer at dette er en svært viktig grunn til at de ikke trener. Når tallene fordeles på de ulike skolene så vises det samme mønsteret. Det er flest gutter som svarer at de har andre interesser som en svært viktig grunn til at de ikke trener. 39 % av guttene svarer dette, mens 25 % av jentene oppgir tilsvarende. De to mest vanlige grunnene til at man ikke trener blant jentene er at de mener at de får den mosjonen de trenger på andre måter og at de skulle gjerne ha trent, men at de ikke kommer i gang med treningen.

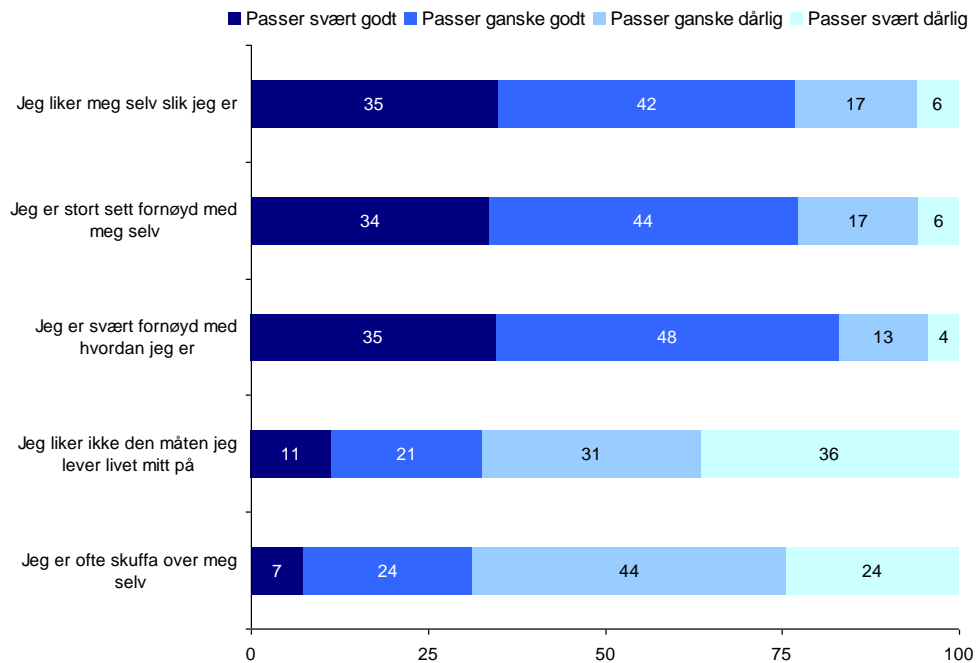
5.2 Selvbilde og tanker om fremtiden

Ungdomstiden kjennetegnes av endring. Man endrer sin identitet fra det å være barn til ungdom og ung voksen (Kvelling 2008). En side ved utviklingen av identitet er knyttet til

personlige væremåter og egenskaper. Hvem er jeg? Hvem er jeg i forhold til de andre? (Øia & Heggen 2005). Ungdommen skal bli kjent med nye sosiale roller, kroppslige endringer og økt interesse for det andre kjønn. Som følge av dette blir de også mer bevisst sin egen fremtreden og andres oppfatning av dem. Det er normalt å være litt usikker i ungdomstiden, men dersom den unge utvikler et dårlig selvbilde kan dette knyttes opp i mot andre problemområder i ungdommens liv (Frøyland & Sletten 2011). Å oppleve at man har et godt liv henger blant annet sammen med hvor fornøyd man er med selv og det livet man lever. I undersøkelsen blir ungdommen spurt om en rekke spørsmål og påstander som omhandler deres selvbilde og hvor fornøyd de er med en ulike sider ved livet sitt. Omtrent halvparten av ungdommene som er spurt svarer at de er fornøyd med utseendet sitt. 49 % av ungdommene i kommunen oppgir dette. Samtidig er det også en gruppe ungdommer som er misfornøyd med utseendet. 16 % av ungdommene svarer nettopp det. Det er flest ungdommer som er fornøyd med utseendet sitt ved Stinta skole. 57 % av ungdommene ved denne skolen oppgir dette. Det er færrest ungdommer ved Birkenlund skole som svarer det samme. 42 % av ungdommene ved Birkenlund skole oppgir at de er fornøyd med utseendet. Det er en markant kjønnsforskjell mellom kjønnene når det spørres om hvor fornøyd man er med utseendet sitt. 39 % av jentene oppgir at de er litt eller svært fornøyd med utseendet sitt. 60 % av guttene oppgir tilsvarende. Ungdommene ble også spurt hvor fornøyd de er med helse si. 70 % av ungdommene i kommunen svarer at de er fornøyd med helsa si, mens 16 % av ungdommene oppgir at de er misfornøyd med helsa. Dette er ganske likt det man finner på nasjonalt nivå. Det er flest ungdommer som er fornøyd med helse si ved Hisøy skole. 79 % av ungdommene svarer det. Også på dette spørsmålet er det en kjønnsforskjell på hvor fornøyd man er med helsa si. 74 % av guttene oppgir dette, mens 68 % av jentene oppgir tilsvarende. Ungdommene oppgir å være mest fornøyd med utseende og helsa si i 8. trinn.

Utseende og kropp er sentralt for vårt selvbilde. Kombinasjon av pubertet, økt selvfokus og endrede sosiale relasjoner gjør at kroppsbilde er spesielt påvirkelig i ungdomstiden ([Kvalem 2007] Kvalem & Wichstrøm 2007). I undersøkelsen er ungdommen spurt en rekke spørsmål som omhandler kroppsbilde. Det ble stilt en rekke påstander hvor ungdommen skulle krysse av for hvor godt de mente påstanden passet for dem. Svaralternativene var *passer svært godt*, *passer ganske godt*, *passer ganske dårlig* og *passer svært dårlig*. Diagrammet på neste side viser de samlede tallene for kommunen.

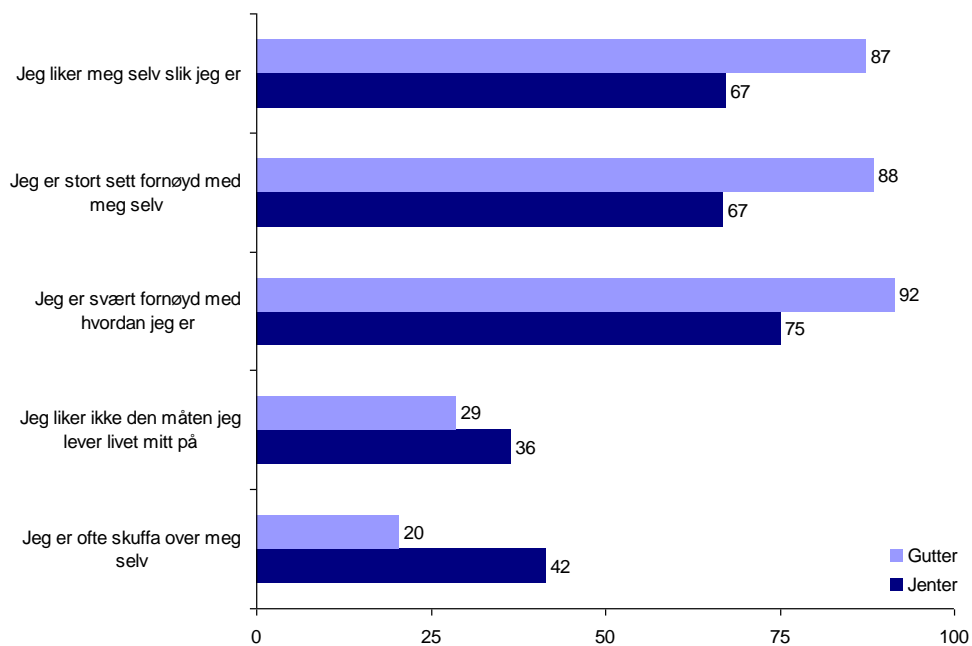
Figur 99. Andelen som mener ulike påstander om eget selvbilde passer svært, ganske godt, passer ganske dårlig og passer svært dårlig. Tallene viser de samlede tallene for kommunen i prosent.

En stor andel ungdommer som ble spurt oppgir at de er fornøyde med seg selv, at de liker seg selv og at de er fornøyd med hvordan de er. Samtidig viser diagrammet at det også er en gruppe ungdommer som ikke er særlig fornøyd med seg selv, slik de er og/eller hvordan de ser ut. Det å være misfornøyd med seg selv og ikke like seg selv vil prege ungdommens selvbilde og dermed deres sosiale liv. Ungdommene i 8. trinn oppgir å ha et bedre selvbilde enn ungdommene i 10. trinn. Mønsteret som vises i diagrammet ovenfor gjenspeiles også blant de ulike skolene. Ungdommene ved Hisøy skole oppgir et noe bedre selvbilde enn det generelle bilde i kommunen, mens ungdommene ved Moltemyr skole oppgir et noe dårligere selvbilde.

Det viser seg at det er en markant forskjell på gutter og jenter når man spør om man er fornøyd eller ikke fornøyd med ulike sider ved seg selv. Diagrammet på neste side viser kjønnsforskjellene i andelen som mener ulike påstander om eget selvbilde *passer svært/ganske godt*.

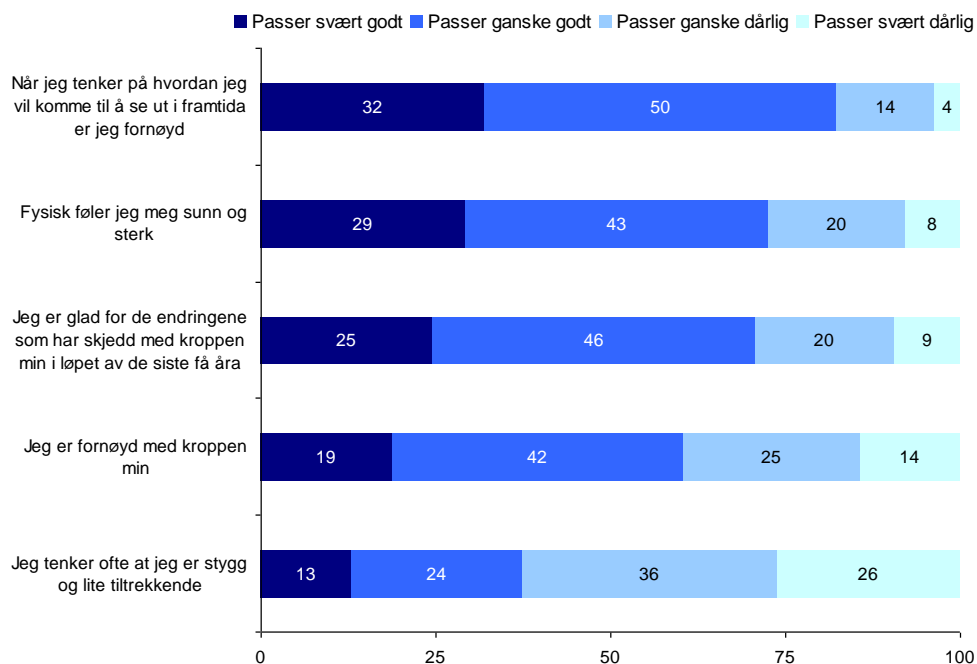
Figur 100. Andelen som mener ulike påstander om eget selvbilde passer svært/ganske godt. Fordelt på kjønn i prosent.

Diagrammet viser at guttene har et langt bedre selvbilde enn hva jentene oppgir. På samtlige påstander i spørsmålsbatteriet oppgir guttene at de er mer fornøyde med sitt eget selvbilde enn jentene. Dette mønsteret gjenspeiles også i andre ungdomsundersøkelser blant annet ung i Tønsberg 2012 (Torvik 2012). Det er grunn til å tro at dette bildet ikke er spesielt for ungdommen i Arendal, men gjenspeiler et kjønns spesifikt selvbilde blant ungdommene i Norge på et mer generelt grunnlag.

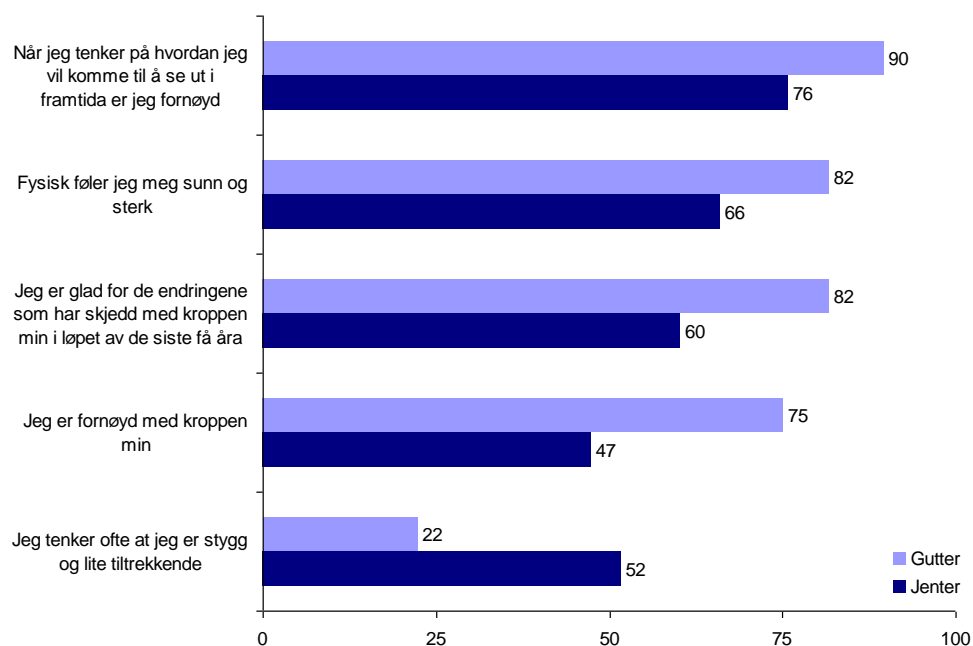
Utseende og kropp er sentralt for vårt selvbilde. Kombinasjon av pubertet, økt selvfokus og endrede sosiale relasjoner gjør at kroppsbilde er spesielt påvirkelig i ungdomstiden ([Kvalem 2007] Kvalem & Wichstrøm 2007). I undersøkelsen ble ungdommen spurt en rekke spørsmål som omhandler kroppsbilde. Diagrammet på neste side viser andelen som mener ulike påstander om eget kroppsbilde *passer svært/ganske godt, passer ganske dårlig og passer svært dårlig*.

Figur 101. Andelen som mener ulike påstander om eget kroppsbilde passer svært, ganske godt, passer ganske dårlig og passer svært dårlig. Tallene viser de samlede tallene for kommunen i prosent.

Diagrammet viser at svært mange ungdommer har et positivt bilde på hvordan de tenker at de kommer til å se ut i fremtiden. Dette tross for at det ikke er like mange ungdommer som er fornøyde med de endringene som har skjedd med kroppen deres i løpet av de siste årene, og litt over en tredjedel av ungdommene oppgir at de ofte tenker at de er stygge eller lite tiltrekkende. Når svarene fordeles på kjønn så vises noe av det samme mønsteret som kom frem når ungdommene ble spurt om deres selvbilde. Diagrammet på neste side viser svarfordelingen på kjønn.

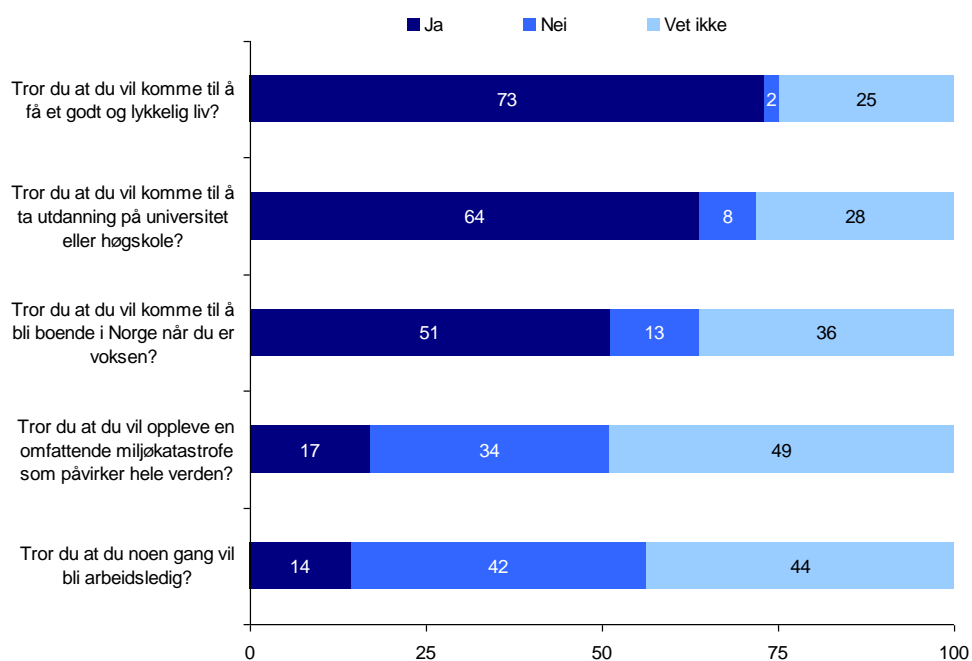
Figur 102. Andelen som mener ulike påstander om eget kroppsbilde passer svært, ganske godt, fordelt på kjønn i prosent.

Kjønnsforskjellen som dette diagrammet viser er ikke unikt for ungdommen i Arendal. Mye tyder på at dette bildet er generelt for voksne kvinner og menn, og ikke bare ungdom. Det finnes flere teorier som forsøker å gi en forklaring på hvorfor denne kjønnsforskjellen gjør seg gjeldende i forhold til kroppsbilde. En av disse teoriene er selv – diskrepansteorien. I følge denne teorien er det avstanden mellom selvoppfattet utseende og det idealet, eller hvordan man ønsker å se ut, som gir hvor fornøyd man er. Fordi det kvinnelige kroppsideal er lenger unna enn den gjennomsnittlige kvinnekropp, enn hva forskjellen mellom det mannlige kroppsideal og den gjennomsnittlige mannekroppen, vil kvinner oppleve en større diskrepans, og dermed være mer misfornøyd med sitt utseende sammenliknet med menn ([Kvalem 2007] Kvalem & Wichstrøm 2007). Media har med årene fått en betydelig rolle som formidler av kroppsideal og er derfor en viktig påvirkningsfaktor for ungdom. Mediene bruker i større grad nå enn før atypiske mennesker med hensyn til kropp og utseende. Dette bidrar til at man får et skjevt bilde av hva som er normal variasjon, og dermed bidrar til at unge mennesker føler seg annerledes og blir frustrert og lei seg ([Kvalem 2007] Kvalem & Wichstrøm 2007). Slike medieforklaringer kan diskuteres. Blant annet er det hevdet at foreldrenes eller andre nære personers kroppsbilde og slankemønster er av større betydning enn modellene i mediene (Strandbu, Storvoll & Kvalem 2007).

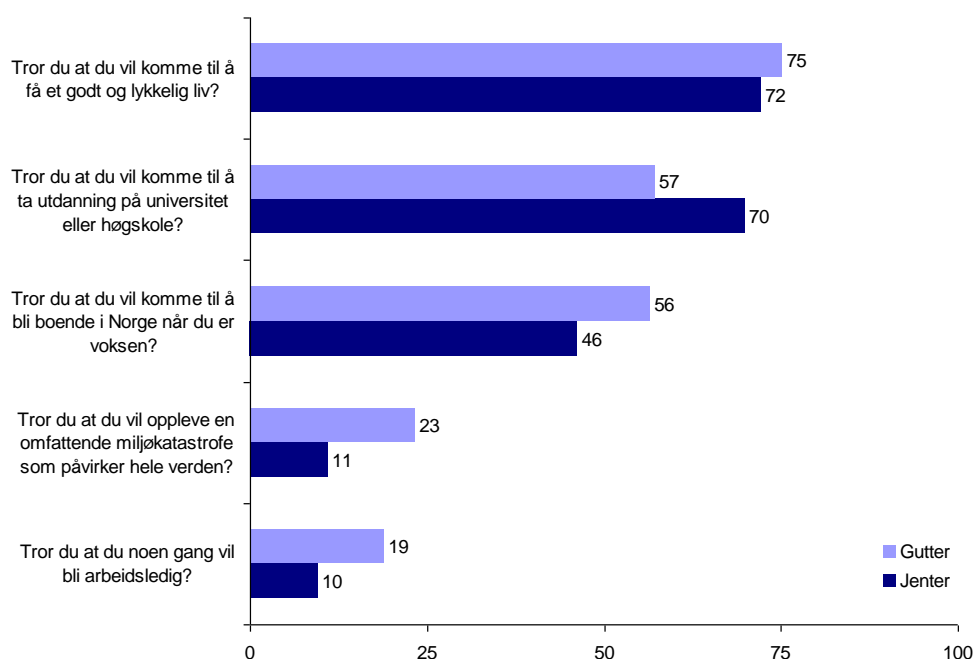
Evnen man har til å tenke positivt om fremtiden kan være en viktig faktor for god psykisk helse. Ungdommene er blitt spurt om hvordan de tror fremtiden vil bli innenfor en rekke områder i livet.

Figur 103. Hvordan tror du din framtid vil bli? Tallene viser samlede tall for kommunen og er i prosent.

De fleste ungdommene i kommunen tror de kommer til å få et godt og lykkelig liv. 73 % av ungdommene svarer ja på dette spørsmålet, mens 25 % av ungdommene svarte nei. Det er kun 13 % av ungdommene som er tydelige på at de ikke kommer til å bo i Norge når de blir voksne. Hvordan ungdommen har tolket dette spørsmålet sier ikke tallene noe om. Muligens kan det henge sammen med etnisitet og ønske om å bo i ens opprinnelsesland, eller det kan være man tenker at man skal jobbe i utlandet i en lengre eller kortere periode. Rundt en tredjedel av ungdommen er usikre på dette spørsmålet. Ungdommen er generelt positive med tanke på fremtidig jobbsituasjon. Kun 14 % av ungdommene tror at de noen gang vil oppleve å bli arbeidsledig. Ungdommen i 8.trinn er mest positive til fremtiden. Diagrammet på neste side viser fordelingen på kjønn.

Figur 104. Hvordan tror du din framtid vil bli? Tallene viser fordelingen på kjønn og er i prosent.

De fleste gutter og jenter tror de vil få et godt og lykkelig liv. Noen flere jenter enn guttene tror de vil ta utdanning på universitet eller høyskole. Denne kjønnsforskjellen er nærmere diskutert under kapittel 3.3. Det er flere gutter enn jenter som tror at de kommer til å bli boende i Norge når de er voksne. Jentene er særlig positive til fremtidig jobbsituasjon. Kun 10 % av jentene tror at de noen gang vil bli arbeidsledige. 19 % av guttene oppgir tilsvarende.

En del av framtidsutsiktene for ungdommene vil omhandle tanken på å selv vil få barn, og eventuelt hvor mange barn man tror at man vil få. Det er kun 6 % av de spurte ungdommene som oppgir at de ikke tror at de kommer til å få barn. De fleste ungdommene tror de kommer til å få mellom 2 til 3 barn. 76 % av ungdommene oppgir dette. 3 % tror de vil få mer fire eller flere barn. Det noen flere jenter enn gutter som oppgir at de tror de kommer til å få mellom 2 til 3 barn.

5.3 Psykisk helse

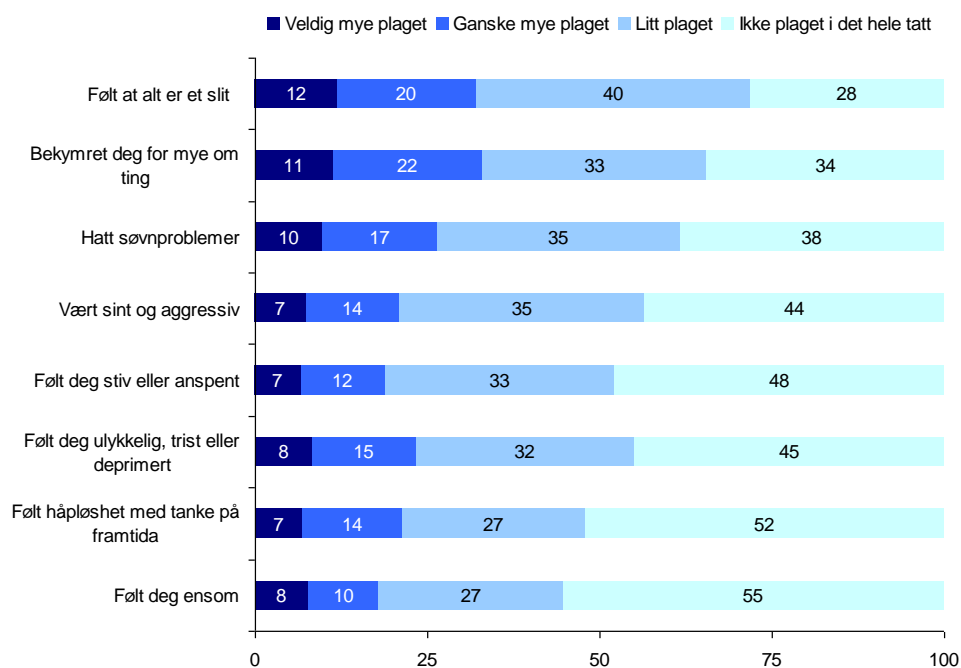
Mange av oss kan slite psykisk i perioder, dette gjelder også for ungdom. For de fleste av oss er symptomene forbigående, mens for noen vedvarer de over tid og man står i fare for å utvikle psykiske lidelser (Bakken 2013). I denne delen av undersøkelsen er ungdommen bedt om å svare på en rekke spørsmål som omhandler følelser og psykiske plager. Fordi

ungdommen blir spurt om nettopp deres opplevelse av tilværelsen er det deres subjektive opplevelse av forholdene som kommer til uttrykk gjennom tallene. Spørsmålene som er brukt tar utgangspunkt i en internasjonalt anerkjent målemetode for å fange opp dimensjoner ved psykiske problemer og ubehag (Frøyland & Sletten 2011) (Robertson 2010). Spørsmålene er ment til å danne et mål for depressivt stemningsleie og er ikke en klinisk diagnose. Dersom man ønsker informasjon om diagnostiserbare depressive lidelser man gjennomføre kliniske intervjuer (von Soest 2012). Tallene som komme frem i denne undersøkelsen kan derfor heller ikke fortelle noe om hvorvidt det er behov for et større behnadlingstilbud for emosjonelle lidelser.

Svaralternativene i undersøkelsen var *ikke plaget*, *lite plaget*, *ganske mye plaget* og *veldig mye plaget*. Ungdommen er også blitt spurt om de har skadet seg selv eller noen gang har forsøkt å ta sitt eget liv. Disse to spørsmålene er mer direkte, og vil kunne gi en indikasjon på en mer alvorlig psykisk lidelse. Avslutningsvis i kapittelet er noen av disse spørsmålene koblet mot andre områder i ungdommenes liv for å se om det finnes noen sammenhenger.

Diagrammet nedenfor viser andelen ungdommer som oppgir at de er *Veldig mye plaget*, *ganske mye plaget*, *lite plaget* eller *ikke plaget i det hele tatt* av enkelte situasjoner og eller følelser siste uken. Tallene viser de samlede tall for kommunen.

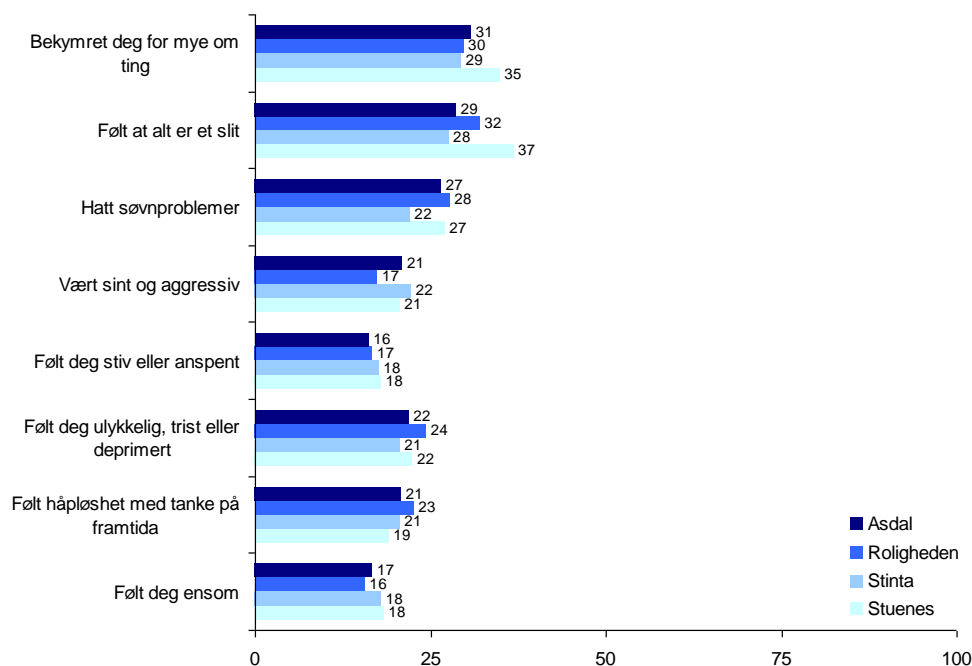
Figur 105. Har du i løpet av den siste uka vært plaget av noe av dette? Tallene vises i prosent og er gjennomsnittet for kommunen.

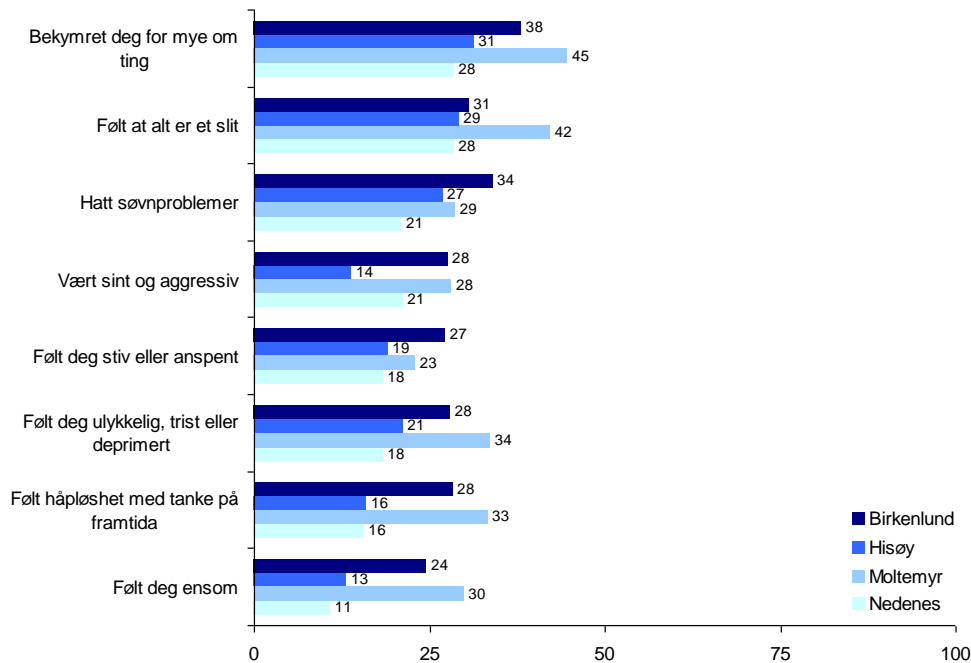
Andelen ungdommer som rapporterer om ulike psykiske vansker i kommunen er høye. Mest utbredt blant ungdommene er typiske stress relaterte symptomer. Omtrent en tredjedel av ungdommene i kommunen oppgir at de er *ganske mye plaget* eller *veldig mye plaget* av at de bekymrer seg mye for ting og at alt er et slit. At 23 % av de spurte ungdommene oppgir at de er *ganske mye plaget* eller *veldig mye plaget* av følelsen av tristhet, ulykkelighet og deprimert gir grunn til bekymring. Når man slår sammen kategoriene *ganske mye plaget* og *veldig mye plaget* så viser tallene at Arendal kommune ligger noe over de nasjonale tallene på de fleste av disse spørsmålene som er vist i diagrammet. Når det er sagt ser det ikke ut til at denne høye rapporteringen er spesiell for ungdommen i Arendal kommune. Den samme tendensen finner man også i andre ungdata kommuner, og de nasjonale resultatet fra ungdata for årene 2010 til 2012 bekrefter den samme tendensen på nasjonalt nivå. Om det er en økning i psykiske plager blant ungdommen er det ingen tydelig svar på (Bakken 2013). Enkelte studier gir indikasjoner på at forekomsten av depressive symptomer har gått opp på 1990 –tallet og holdt seg stabil eller til og med gått noe ned på 2000 – tallet (von Soest 2012: 14).

Diagrammet nedenfor viser andelen av ungdommene som oppgir at de har vært *ganske mye* eller *veldig mye plaget* av ulike situasjoner sist uke, fordelt på de ulike skolene i kommunen.

Figur 106. Andel som har vært ganske eller veldig mye plaget av ulike situasjoner sist uke. Tallene er fordelt på de ulike skolene og vises i prosent.

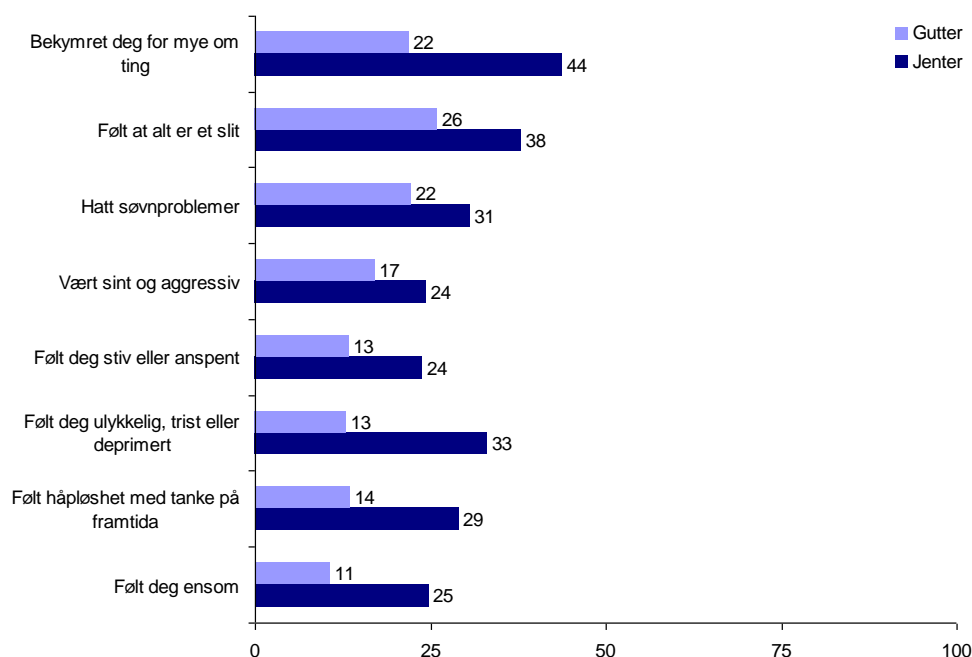
Figur 107. Andel som har vært ganske eller veldig mye plaget av ulike situasjoner sist uke. Tallene er fordelt på de ulike skolene og vises i prosent.

På enkelte spørsmål er det ganske store forskjeller i andelen ungdommer som oppgir at de er *ganske mye plaget* eller *veldig mye plaget* av ulike situasjoner og/eller følelser mellom de ulike skolene. Diagrammene viser at Asdal, Roligheden og Stinta skole skiller seg lite fra gjennomsnittet for kommunen på omtrent samtlige spørsmål. Tallene fra Birkenlund og Moltemye skole ligger på enkelte spørsmål betydelig over gjennomsnittet kommunen og dermed skiller negativt ut fra gjennomsnittet. Særlig blir dette tydelig på spørsmål om man har følt at alt er et slit, følt håpløshet med tanke på fremtiden og om man har følt seg ensom. 42 % av ungdommene ved Moltemyr skole oppgir at de er *ganske mye plaget* eller *veldig mye plaget* av at alt er et slit. 24 % av ungdommene ved Birkenlund skole oppgir at de er *ganske mye plaget* eller *veldig mye plaget* av ensomhet, 30 % av ungdommene på Moletmyr skole oppgir tilsvarende. Gjennomsnittet for kommunen på dette spørsmålet er 18 % av ungdommene. Hisøy og Nedenes skole ligger under gjennomsnittet for kommunen og skiller seg dermed positivt ut. Kun 13 % av ungdommene ved Hisøy skole oppgir at de er *ganske mye plaget* eller *veldig mye plaget* av ensomhet.

Forskning viser at det ofte er kjønnsforskjeller når det kommer til psykiske vansker (Kvalem & Wichstrøm 2007). Diagrammet på neste side viser fordelingen mellom kjønnene.

Figur 108. Andel som har vært ganske eller veldig mye plaget av ulike situasjoner sist uke. Tallene vises i prosent og er fordelt på kjønn.

Diagrammet viser at det også blant ungdommer i Arendal er kjønnsforskjeller når det kommer til opplevd psykisk helse. Det er omtrent dobbelt så mange eller flere jenter enn gutter som oppgir at de er *ganske mye plaget* eller *veldig mye plaget* av at de bekymrer seg mye for ting, følt seg ulykkelig, trist eller deprimert, følt håpløshet med tanke på framtiden og/eller følt seg ensom. At det er høyere forekomst av depressive symptomer hos jentene enn hos guttene er i overenstemmelse med både norske og internasjonale studier. Disse studiene viser til en klar overhyppighet av internaliserende symptomer og lidelser blant jenter i tenårene enn det man finner hos guttene (von Soest 2012).

Når tallene fordeles på klassetrinn øker andelen som rapporterer om symptomer på psykisk vansker. På enkelte spørsmål er det opptil dobbelt så mange ungdommer som oppgir ulike psykiske plager i 10. trinn enn i 8. trinn.

Det er en relativt utbredt oppfatning at ungdomsperioden er en fase med mange og hyppige humørsvingninger. At ungdom oppgir at de er deprimerte, er derfor lett å tilskrive den livsfasen de er i, og man vil tro at de vokser det av seg. Forskning på ungdom og depresjoner har gitt oss et annet bilde. Undersøkelser av ungdom som har høy grad av depressive symptomer, men ikke nok til å tilfredsstille kriteriene for depresjon, viser at også disse vedvarer over tid, og at det er en stor sannsynlighet for å få depresjoner senere i livet ([Wichstrøm 2007] Kvaalem & Wichstrøm 2007). For at det skal være grunn til å tro at disse

ungdommene står i fare for en problemutvikling, vet vi at dette ofte henger sammen med andre områder i livet.

Et område i ungdommens liv som er særlig viktig i ungdomsårene er vennene dere deres. Å ha venner gir trygghet og skaper en viktig sosial forankring. Undersøkelsen viser at de fleste ungdommene i kommunen oppgir at de har faste venner som de var sammen med, og var fornøyd med disse. Dette er nærmere beskrevet under delkapittel 2.2. Samtidig er det 8 % av ungdommene som oppgav at de ikke trodde at de hadde noen venner de kunne betro seg til eller som oppgav at de ikke hadde noen venner for tiden. Mens 18 % av ungdommene oppgav at de var *ganske mye plaget* eller *veldig mye plaget* av ensomhet. Hvorav hele 25 % av jentene oppgav at de var plaget av ensomhet siste uken. Det å føle at man er ensom trenger ikke være ensbetydende med at man er alene. Opplevelsen av ensomhet kan handle om mer enn det å ha en venn eller ikke. Det er også forskjell på det å være ensom og det å være alene. Å være alene kan frivillig og oppleves som greit, mens ensomhet er mer en negativ følelse som ofte ikke er selvvalgt (Kvelling 2008). Ungdom som flakker mellom relasjoner eller er ensomme, vil være i risikozonen for å utvikle psykiske vansker, muligens på grunn av at de vil mangle trening for å oppøve sosial kompetanse, samtidig som de vil få færre tilbakemeldinger på seg selv og sin væremåte, noe som antas å være et fundament for å bygge opp et sikkert selvbylde (Kvelling og Wichstrøm 2007). Når man kobler gruppen som oppgir at de er plaget av ensomhet og en rekke symptomer på psykiske vansker bekreftes at dette også er gjeldende for ungdommene i Arendal. 72 % av ungdommene som oppgir at de er plaget av ensomhet oppgir også at de er plaget av at *alt er et slit*. 74 % av de som oppgir at de er plaget av ensomhet oppgir at de også er plaget av at de *bekymrer seg mye for ting* og 72 % oppgir at de er plaget av å være *trist/ulykkelig/deprimert*. Analysen viser at dette er signifikante sammenhenger. Slik at selvom ikke dette kan fortelle oss om kausaliteten mellom ensomhet og psykiske vansker er det gode grunner til å mene at det er en sammenheng mellom det å være plaget av ensomhet og psykiske vansker hos ungdommene.

Et annet viktig område i ungdommens liv er den digitale verden via blant annet sosiale medier. For mange barn og unge er det på nettet «jeg er mest meg selv». Det er der mange deler sine innerste tanker, følelser og bekymringer. Og de gjør det ofte i fora hvor andre kan observere og kommenterer på godt og vondt (Staksrud 2013). Etter hvert som den digitale verden har gjort sitt inntog i den unges verden har også digital mobbing blitt et tema. Å utsettes for tradisjonell mobbing er en risikofaktor for å utvikle psykiske vansker. Men hvordan påvirker digital mobbing på ungdommens psykiske helse? Totalt er det 15 % av

ungdommene i kommunen som oppgir at de har mottatt 1 mobbemelding eller mer de siste 30 dagene. 7 % oppgir at de har mottatt mobbemeldinger mer enn 2 ganger siste 30 dager mens de har chattet på nett. Når denne gruppen krysses med ungdommens selvopplevde psykiske helse så vises en sammenheng mellom digital mobbing og symptomer på psykiske vansker. Og denne tendensen øker jo flere ganger ungdommen er blitt utsatt for denne typen mobbing. Av gruppen ungdommer som oppgir at de har mottatt mobbemeldinger 2 til 5 ganger siste måned mens de har chattet på nettet er det 61 % som også oppgir at de er plaget av at *alt er et slit*. 63 % av ungdommene i denne gruppen oppgir at de er plaget av *tristhet/ulykkelig/deprimert*. 68,5 % oppgir at de er plaget av at de *bekymrer seg mye for ting*. Den samme tendensen kommer frem når krysser mobbemeldinger via telefonen og psykisk helse, men i noe mer moderat form. Analysen viser at også disse sammenhengene er signifikante.

Fattigdomsbekjempelse har stått på den politiske agendaen i lengre tid, nettopp fordi de man vet at de negative konsekvensene av det å oppleve at man er fattig er mange. Blant annet er man i risiko for å utvikle helse og problemadferd og oppleve konfliktfylte familieforhold (Aagre 2003). Under delkapittel 2.1 ble temaet fattigdom diskutert. I gjennomsnitt er det 4 % av ungdommene i kommunen som oppgir at de stort sett har hatt dårlig råd/at de alltid har hatt dårlig råd. Trolig er dette tallet høyere da foreldre med dårlig økonomi ofte er flinke til å skjule dette ovenfor barna. Selvom denne gruppen er tilsynelatende er liten så er det interessant å koble gruppen av ungdommer som oppgir at familien har hatt dårlig råd/økonomi de siste to år og deres opplevelse av egen psykisk helse. Denne koblingen viser at det er en signifikant sammenheng mellom dårlig familie økonomi og en rekke symptomer på psykiske vansker hos ungdommen. 56 % av ungdommene som oppgav at familien har dårlig råd oppgav også at de er plaget av at *alt er et slit*. Tilsvarende oppgir 56 % av ungdommene i denne kategorien at de er plaget av *tristhet/ulykkelige/deprimerte* og 58 % av de som opplever dårlig familie økonomi er også plaget av at de *bekymrer seg mye for ting*. Med andre ord, også for ungdommene i Arendal kommune vil det å oppleve at man er fattig også henge sammen med psykisk helse vansker.

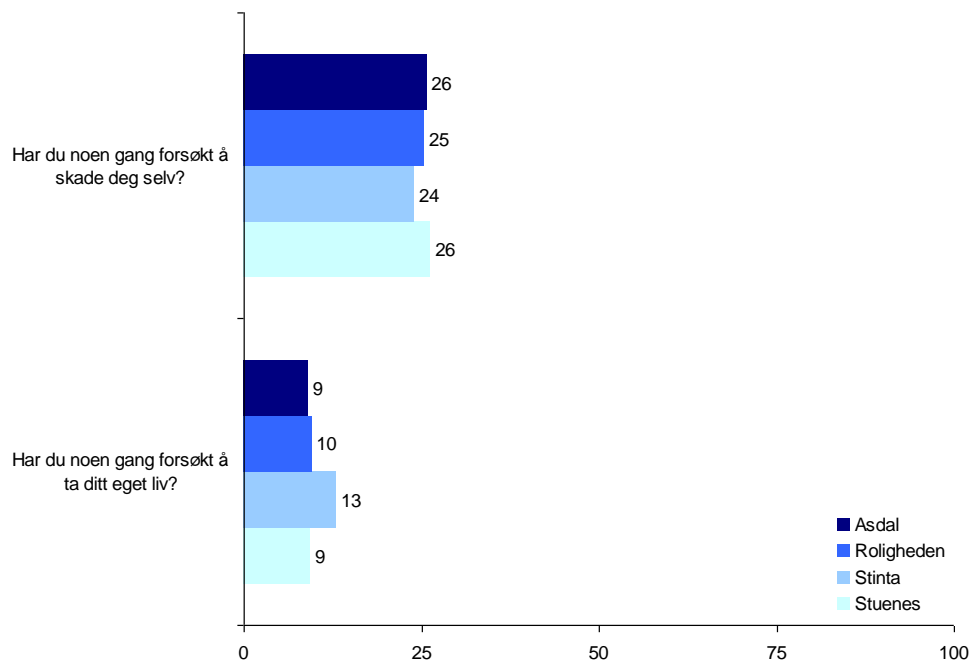
5.4 Psykiske lidelser

I undersøkelsen ble ungdommene spurt om handlinger relatert til mer alvorlige psykisk plager eller lidelser. Ungdommen ble bedt om å svare på om de noen gang har forsøkt å ta sitt eget liv, og om de hadde forsøkt å skade seg selv. Skillet mellom hva som er selvskading og hva som er selvmordsforsøk er ikke alltid like tydelig. En del velger å inkludere selvskading i begrepet selvmordsforsøk. Andre viser til at grunnene for selvskading ofte er helt andre enn for selvmordsforsøk. ([Wichstrøm 2007] Kvalem & Wichstrøm 2007). Selvskading er et sammensatt og langt i fra entydig fenomen, og kan være uttrykk for en rekke sosiale, kulturelle og psykiske forhold. Hvor vanlig dette fenomenet er, er vanskelig å få oversikt over av flere grunner. En av hovedgrunnene er at man har mange ulike definisjoner på selvskading, det gjør det vanskelig å sammenligne tallene. Videre kan vi anta at dette er et område med en risiko for underrapportering. Mange unge anstrenger seg nettopp for å holde selvskadingen skjult for omgivelsene. Samtidig så viser studier at unge som skader seg selv flere ganger og som ikke får egnet hjelp, har en økt risiko for senere begå selvmord. Den som skader seg selv ikke har muligens ikke intensjoner om å begå selvmord, så er dette en gruppe som er mer utsatt for og senere begå selvmord (Sommerfeldt & Skårderud 2009).

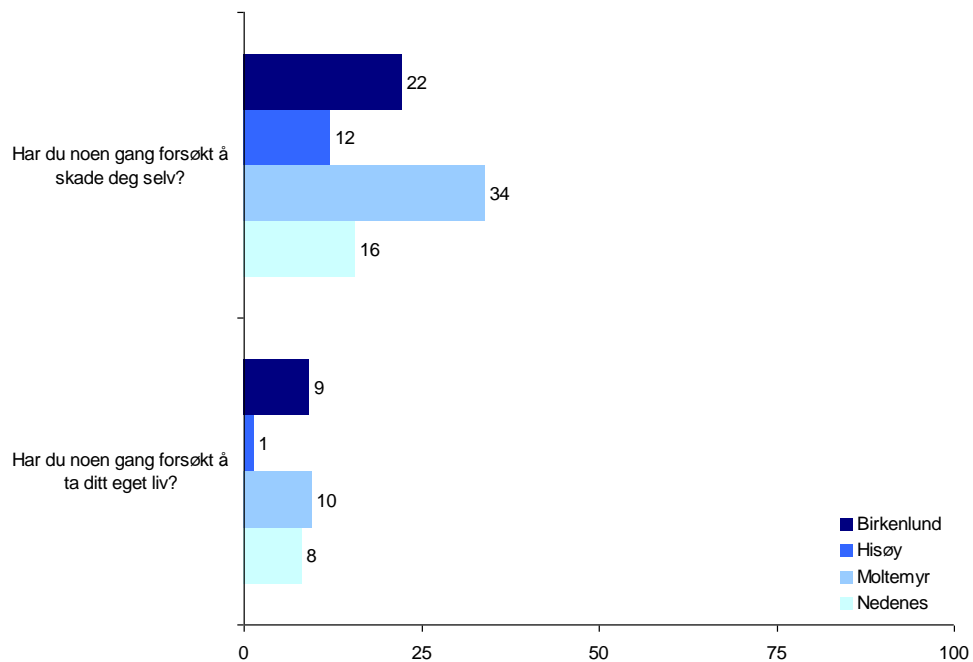
En vanlig måte å forholde seg til begrepene på er at selvmordsforsøk ofte handler om å komme seg vekk fra en uholdbar situasjon, mens selvskading handler om å mestre en psykisk smerte for å orke å leve videre ([Wichstrøm 2007] Kvalem & Wichstrøm 2007), hvor man med vilje påfører kroppen sår, smerte og skade (Sommerfeldt & Skårderud 2009). I denne undersøkelsen er svarene basert på hvordan ungdommen selv definerer handlingen de har begått. Det er deres opplevelse og intensjon ved handlingen som kommer til uttrykk.

Diagrammene på neste side viser antallet som har forsøkt å skade seg selv og/eller forsøkt å ta sitt eget liv, fordelt på de ulike skolene.

Figur 109. Andelen som svarer ja på at de noen gang forsøkt å skade deg seg og/eller forsøkt å ta sitt eget liv. Tallene vises i prosent og er fordelt på de ulike skolene.

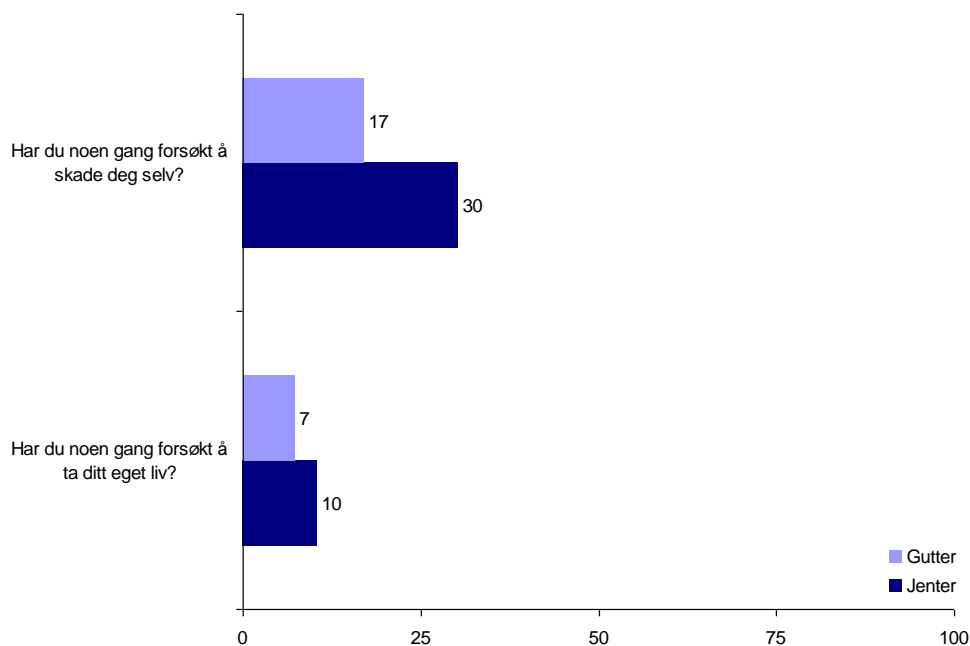
Figur 110. Andelen som svarer ja på at de noen gang forsøkt å skade deg seg og/eller forsøkt å ta sitt eget liv. Tallene vises i prosent og er fordelt på de ulike skolene.

I gjennomsnitt er det 23 % av de spurte ungdommene i undersøkelsen som oppgir at de har forsøkt å skade seg selv. 9 % av ungdommene som oppgir at de har noen gang har forsøkt å ta sitt eget liv. Dette er den samme trenden som man finner i andre ungdata undersøkelser (blant annet Torvik 2012).

Andelen som oppgir at de har forsøkt å skade seg selv varierer noe fra skole til skole. Ved Hisøy og Nedenes skole er det hhv. 12 % og 16 % av ungdommene som oppgir at de noen gang har forsøkt å skade seg selv. 34 % av ungdommene ved Moltemyr skole oppgir tilsvarende. Andelen som oppgir at de noen gang har forsøkt å ta sitt eget liv er ganske stabil på de fleste skolene. Men det er positiv å lese at kun 1 % av ungdommene ved Hisøy skole svarer ja på dette spørsmålet. Dessverre er dette betydelig under gjennomsnittet for kommunen. Diagrammet nedenfor viser svarfordelingen på kjønn.

Figur 111, Andelen som svarer ja på at de noen gang forsøkt å skade deg selv og/eller forsøkt å ta sitt eget liv. Tallene viser fordelingen på kjønn og er i prosent.

I undersøkelsen er det flere jenter enn gutter som oppgir at de har forsøkt å skade seg selv. 30 % av jentene har svart ja på dette, mens 17 % av guttene har svart tilsvarende. Videre oppgir 7 % av guttene at de noen gang har forsøkt å ta sitt eget liv, mens 10 % av jentene oppgir det samme. Registerdata fra SSB viser at det til alle tider har vært en høyere forekomst av selvmord blant gutter, enn blant jenter (von Soest 2012). En mulig fortolkning til kjønnsforskjellene er at jenter er sosialisert til å håndtere emosjonelle utfordringer ved å agere på seg selv, mens gutter er sosialisert til å agere på andre (Ystgaard, Reinholdt, Husby og Mehlum 2003). Det har vist seg at det er flere gutter enn jenter som faktisk tar sitt eget liv, men det er langt flere jenter som prøver. Til en viss grad kan dette komme av at guttene bruker metoder som har en høyere grad av dødelighet som skyting eller henging, mens jentene oftere bruker overdosering eller kutting. Grensen mellom selvskading og selvmordsforsøk blir dermed også flytende, og mange er nok heller ikke sikre på om de vil dø.

Så selvom selvmordsforsøk høres entydig ut, så innbefatter det en rekke forskjellige handlinger hvor graden av hensikten varierer fra det uklare og beskjedne, opp mot mislykkede selvmordsforsøk ([Wichstrøm 2007] Kvalem & Wichstrøm 2007).

Spørsmålet om man har forsøkt å ta sitt eget liv gir ikke grunnlag for å si noe om ungdommene har forsøkt dette flere ganger eller ei. Men forskning viser at ved et selvmordsforsøk øker sannsynligheten sterkt for gjentakelse ([Wichstrøm 2007] Kvalem & Wichstrøm 2007). Sannsynligheten for repetisjon synker etter hvert som tiden går fra forrige forsøk, men med at man repeterer handlingen øker også sannsynligheten for å ta sitt eget liv på et senere tidspunkt. Om lag 10 % av de som gjør et alvorlig selvmordsforsøk, vil senere dø av selvmord. Selvmord blant barn er svært sjelden, men forekomsten øker jo lengre inn i tenårene barna kommer. Det er få registre over selvmordsforsøk, annet enn ved sykehusinnleggelse. De færreste selvmordsforsøk fører til innleggelse, de fleste forsøk er av mindre alvorlig karakter. Det er ofte snakk om å spise piller, uten at man trenger behandling for det. Eller kutting av håndledd, men ikke så alvorlig at man må trenger å sy. Derfor kan man ikke være helt sikker på hvor mange barn og unge dette egentlig dreier seg om. Denne problematikken kommer fram når man ser på sykehusstatistikken over innleggelser, og ungdommens selvrapporing i blant annet ungdomsundersøkelser. Ungdommen selv rapporterer et langt høyere antall som har forsøkt å ta selvmord enn sykehusstatistikken ([Wichstrøm 2007] Kvalem & Wichstrøm 2007). Dette kan nettopp forklares med at alle selvmordsforsøk ikke fører til innleggelse.

Ut i fra de registrerte tallene man har så viser dette at andelen selvmord blant ungdommer (mellom 15 til 19 år) har økt fra 1950 - tallet og frem til rundt 1990, deretter er det registret en nedgang på 2000 – tallet. Dette gjelder både for gutter og jenter (von Soest 2012). Man mener også å kunne se en økning av selvskading i befolkningen (Sommerfeldt & Skårderud 2009). Trolig følger ungdommene i Arendal kommune noe av det samme mønsteret som disse studiene viser til, uten at vi kan vite det med sikkerhet. Tallmaterialet gir ikke noe grunnlag for å si noe om sikkert om dette.

Behov for kunnskap om dette området var bakgrunnen for at flere selvmordsforskere i ti europeiske land slo seg sammen om studien Child and Adolescent Self Harm in Europa (CASE). Målet er først og fremst å få sikker og sammenlignbar kunnskap om villet egenskade ved å bruke likt forskningsdesign, definisjon og metode. Villet egenskade er en samlebetegnelse på både selvskading og selvmordsforsøk. I 2000 og 2001 ble en slik undersøkelse

utført blant alle ungdommer på første trinn på videregående skole i Oppland og Hedmark fylke. Ungdommene var i alderen 15 til 16 år. I denne undersøkelsen oppgir 6,6 % av ungdommene om villet egenskade en eller flere ganger siste året. Studien viser at dette var mer vanlig blant jenter enn gutter, hhv 10.2% og 3.1%. Men bare 14.7 % av disse oppgir at de hadde vært i kontakt med sykehuset. Dette er noe av det samme man fant når man gjorde en CASE undersøkelse blant unge i England. Studien viste også at det er en signifikant sammenheng mellom selvskading og lav selvtillit, selvskading blant venner, stoffmisbruk og konflikter med foreldrene, for begge kjønn (Ystgaard, Reinholdt, Husby og Mehlum 2003).

Selvom det ikke finnes en enerådende god tatt teori rundt tematikken selvmordsforsøk og selvskading, så viser studier at risikofaktorene for selvmordsforsøk i stor grad er overlappende med risikofaktorene for depresjon, og hvor depresjon er en av de viktigste faktorene for forsøk ([Wichstrøm 2007] Kvalem & Wichstrøm 2007). Analysen viser at det er en signifikant sammenheng mellom psykiske vansker og psykiske lidelser. Av ungdommene som opplever at de har psykiske vansker er det også flere som har forsøkt å skade seg selv og/eller forsøkt å ta sitt eget liv, kontra de som ikke har tilsvarende psykiske vansker. I gruppen av ungdommer som oppgir at de har forsøkt å skade seg selv er det også flere som oppgir at de plaget av at alt er et slit, at de er triste/ulykkelige/deprimerte og bekymrer seg mye for ting. Dette bildet blir enda tydeligere når vi ser på gruppen som oppgir at de har forsøkt å ta sitt eget liv. Over 60 % av gruppen som oppgir at de har forsøkt å ta sitt eget liv oppgir også at de plaget av at alt er et slit, at de er ulykkelig/triste/deprimerte og at de er mye bekymret for fremtiden.

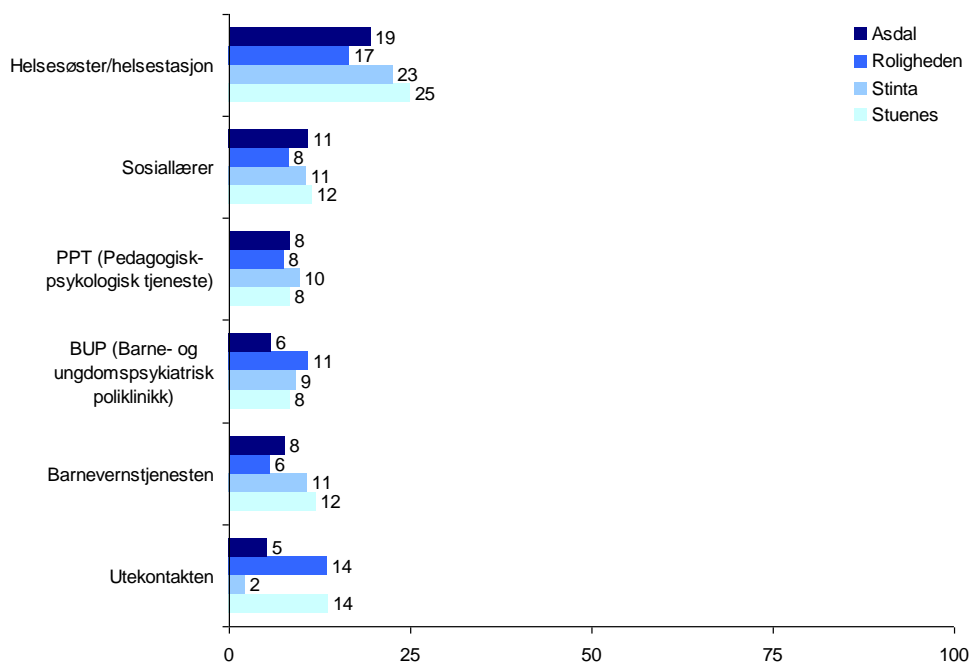
Ungdom som sliter med psykiske lidelser vil trolig ikke komme og fortelle om dette selv. Svært få av ungdommene som oppgir at de har forsøkt å skade seg selv eller forsøkt å ta sitt eget liv ville ha snakket med noen utenom de nærmeste. Dersom de ville ha snakket med noen så er det først og fremst en venn. Over halvparten av de som svarer at de har forsøkt å ta sitt eget liv ville ha snakket med en venn. Dernest en i familien og da først og fremst mor. Dette bekrefter venners viktige rolle i ungdomsårene. 8,3 % av denne gruppen ville ha gått til en lærer eller andre voksne ved skolen. 7,5 % ville ha snakket med helsesøster/helsestasjon.

5.5 Kontakt med hjelpeapparatet

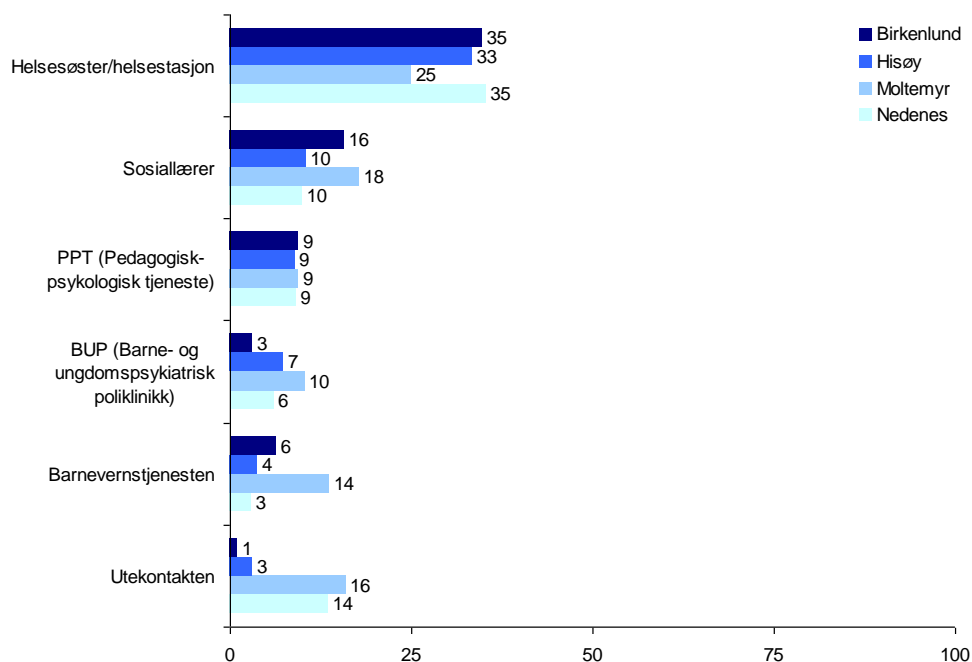
I undersøkelsen har ungdommene blitt spurt om de har vært i kontakt med hjelpeapparatet i kommunen eller mottatt hjelp fra ulike hjelpetjenester. Noen av disse tjenestene er lett tilgjengelig og er en instans som ungdommen kan kontakte på eget initiativ og kanskje uten at foreldre eller andre vet om det. Dette er for eksempel helsesøster/helsestasjonen eller Sosiallærer. Andre hjelpetjenester er mer organiserte og kontakten er da ofte opprettet fordi skolen eller foreldrene ser at ungdommen strever.

I undersøkelsen er et listet opp en rekke roller og institusjoner som inngår i det tradisjonelle hjelpeapparatet. Alternativene var; helsesøster/helsestasjonen, sosiallærer, PPT (pedagogisk – psykologisk tjeneste), BUP (barne- og ungdoms psykiatrisk poliklinikk), barnevernstjenesten og utekontakten. Diagrammene nedenfor viser andelen ungdommer som har benyttet seg av en eller flere tjenester i hjelpeapparatet.

Figur 112. Andelen ungdommer som har benyttet seg av en eller flere tjenester i hjelpeapparatet. Tallene viser fordelingen på de ulike skolene i prosent.

Figur 113. Andelen ungdommer som har benyttet seg av en eller flere tjenester i hjelpeapparatet. Tallene viser fordelingen på de ulike skolene i prosent.

Hvem man har kontakt med i hjelpeapparatet vil avhenge av hva som er behovet hos ungdommen. PPT, BUP og barnevernstjenesten er det normalt ikke ungdommen som tar kontakt med, men skolen, foreldre eller andre voksne. Mens helsesøster/helsestasjonen, Sosiallærer og Utekontakten er personer som skal være tilgjengelig for ungdommen på deres egne premisser og ønske. Det er mest vanlig blant ungdommen å ha hatt kontakt med helsesøster/helsestasjon, deretter sosiallærer. 19 % av guttene oppgir at de har vært i kontakt med helsesøster/helsestasjonen, mens 32 % av jentene oppgir tilsvarende. At så mange ungdommer og da særlig jenter, har vært i kontakt med helsesøster/helsestasjonen henger trolig sammen med at det i puberteten dukker opp nye spørsmål om kropp og seksualitet som man ikke ønsker å snakke med foreldrene sine om. Det er omtrent like mange gutter som jenter som har vært i kontakt med de øvrige hjelpeinstansene. Om ungdommene har vært i kontakt med Utekontakten er varierende blant de ulike skolene. Muligens kan dette henge sammen med hvor tilgjengelig ungdommen opplever at Utekontakten er og om man vet hvilken funksjon Utekontakten har ovenfor den unge.

Ungdommen ble videre spurt om dersom de hadde vært i kontakt med noen av de overnevnte hjelpeinstansene, hvor fornøyde var de med hjelpen de fikk. 35 % av ungdommene som har vært i kontakt med hjelpeapparatet oppgir at de er svært fornøyd med den hjelpen de fikk. 41 % oppgav at de er litt fornøyd og 25 % av ungdommene oppgav at de er lite fornøyd med

hjelpen. Litt flere gutter enn jenter oppgir at de er lite fornøyd med kontakten de har hatt med hjelpeapparatet. Hva som gjør at ungdommen oppgir at de er lite fornøyd med hjelpen sier ikke tallene noe om.

5.6 Oppsummering

Helseadferd og matvaner

Godt over halvparten av ungdommene oppgir at de spiser frokost og lunsj hver dag. Legger man til andelen ungdommer som oppgir at de spiser frokost og eller lunsj 2 til 5 ganger i uka, så blir andelen over 80 % av ungdommene i kommunen. 6 % av ungdommene oppgir at de sjelden eller aldri spiser frokost og eller lunsj.

Mange ungdommer i kommunen oppgir at de trener. 76 % av ungdommene svarer at de gjør det. Men det er også en liten gruppe ungdommer som oppgir at de aldri har drevet noen form for trening. For kommunen som helhet er det 4 % av ungdommene som oppgir at de aldri har drevet med trening. De nasjonale tallene viser at det er 54 % av ungdommene som svarer at de er så aktive at de blir svette eller andpustne minst 3 ganger i uka (Bakken 2013). 58 % av ungdommene i Arendal kommune svarer det samme. Guttene er litt oftere fysisk aktiv enn jentene. Den vanligste grunnen til at ungdommene ikke trener er at de har andre interesser eller at de mener at de får mosjon på andre måter.

Selvbilde og tanker om fremtiden

I undersøkelsen blir ungdommen spurt en rekke spørsmål og påstander som omhandler deres selvbilde og hvor fornøyd de er med en ulike sider ved livet sitt. Omtrent halvparten av ungdommene som er spurt svarer at de er fornøyd med utseendet sitt. Samtidig er det også en gruppe ungdommer som er misfornøyd med utseendet. 16 % av ungdommene svarer nettopp det. Det er en markant kjønnsforskjell mellom kjønnene når det spørres om hvor fornøyd man er med utseendet sitt. 39 % av jentene oppgir at de er litt eller svært fornøyd med utseendet sitt. 60 % av guttene oppgir tilsvarende. Guttene har et langt bedre selvbilde enn det jentene oppgir. På samtlige påstander i spørsmålsbatteriet oppgir guttene at de er mer fornøyd med sitt eget selvbilde enn jentene.

De fleste ungdommene i kommunen er positive med tanke på fremtiden og tror de kommer til å få et godt og lykkelig liv. 73 % av ungdommene svarer ja på dette spørsmålet.

Psykiske vansker

Andelen ungdommer som rapporterer om ulike psykiske vansker i kommunen er høye. Mest utbredt blant ungdommene er typiske stress relaterte symptomer. Omtrent en tredjedel av ungdommene i kommunen oppgir at de er *ganske mye plaget* eller *veldig mye plaget* av at de bekymrer seg mye for ting og at alt er et slit. 23 % av de spurte ungdommene oppgir at de er *ganske mye plaget* eller *veldig mye plaget* av følelsen av tristhet, ulykkelighet og deprimert. Arendal kommune ligger noe over de nasjonale tallene på de fleste av spørsmålene som omhandler psykiske vansker. Når det er sagt ser det ikke ut til at denne høye rapporteringen er spesiell for ungdommen i Arendal kommune. Det er tydelige kjønnsforskjeller når det kommer til opplevd psykisk helse. Det er omtrent dobbelt så mange eller flere jenter enn gutter som oppgir at de er *ganske mye plaget* eller *veldig mye plaget* av at de bekymrer seg mye for ting, følt seg ulykkelig, trist eller deprimert, følt håpløshet med tanke på fremtiden og/eller følt seg ensom. At det er høyere forekomst av depressive symptomer hos jentene enn hos guttene er i overensstemmelse med både norske og internasjonale studier.

Det å oppleve at man er ensom henger sammen med psykiske vansker. Over 70 % av ungdommene som oppgir at de er plaget av ensomhet oppgir også at de at de er plaget av at alt er et slit, at de bekymrer seg mye for ting og oppgir å være trist/ulykkelig/deprimert. Analysen viser også at digital mobbing, i likhet med tradisjonell mobbing, henger sammen med psykiske vansker. Denne tendensen øker jo flere ganger ungdommen er blitt utsatt for denne typen mobbing. Det å oppleve at man er fattig er også koblet sammen med psykiske vansker. Disse sammenhengene er signifikante.

Psykiske lidelser

I gjennomsnitt er det 23 % av de spurte ungdommene i undersøkelsen som oppgir at de har forsøkt å skade seg selv. 9 % av ungdommene oppgir at de har noen gang har forsøkt å ta sitt eget liv. Det er flere jenter enn gutter som oppgir at de har forsøkt å skade seg selv og/eller forsøkt å ta sitt eget liv.

Analysen viser at det er en signifikant sammenheng mellom psykiske vansker og psykiske lidelser. Av ungdommene som opplever at de har psykiske vansker er det også flere som har forsøkt å skade seg og/eller forsøkt å ta sitt eget liv, kontra de som ikke har tilsvarende psykiske vansker. Av gruppen som oppgir at de har forsøkt å skade seg selv er det flere som oppgir at de plaget av alt er et slit, at de er triste/ulykkelige/deprimerte og bekymrer seg mye for ting. Dette bildet blir enda tydeligere når vi ser på gruppen som oppgir at de har forsøkt å ta sitt eget liv. Over 60 % av gruppen som oppgir at de har forsøkt å ta sitt eget liv oppgir også at de plaget av alt er et slit, at de er ulykkelig/triste/deprimerte og at de er mye bekymret for fremtiden.

Ungdom som sliter med psykiske lidelser vil trolig ikke komme og fortelle om dette selv. Svært få av ungdommene som oppgir at de har forsøkt å skade seg selv eller forsøkt å ta sitt eget liv ville ha snakket med noen utenom de nærmeste. Dersom de ville ha snakket med noen så er det først og fremst en venn. Over halvparten av de som svarer at de har forsøkt å ta sitt eget liv ville ha snakket med en venn. Dernest en i familien og da først og fremst mor. Dette bekrefter venners viktige rolle i ungdomsårene. 8,3 % av denne gruppen ville ha gått til en lærer eller andre voksne ved skolen. 7,5 % ville ha snakket med helsesøster/helsestasjon.

Kontakt med helseapparatet

Det er mest vanlig blant ungdommen å ha hatt kontakt med helsesøster/helsestasjon, deretter sosiallærer. 19 % av guttene oppgir at de har vært i kontakt med helsesøster/helsestasjonen, mens 32 % av jentene oppgir tilsvarende. Mellom 8 og 9 % av ungdommene har hatt kontakt med PPT, BUP, Barnevernstjenesten og/eller Utekontakten. Det er omtrent like mange gutter som jenter som har vært i kontakt med de øvrige hjelpeinstansene.

6. Risikogrupper

Dette kapittelet omhandler ungdommens rusbruk, normbrudd og mer kriminelle handlinger, og vold. Moderne ungdomstid er mer enn før knyttet til valg og betydningen av å gjøre de rette valgene for å mestre fremtiden. En konsekvens av dette er at ungdom havner i en sårbar posisjon, som ikke sjeldent ender i nederlag og motgang når den unge ikke takler de vanskelige valgene på en hensiktsmessig måte. Ungdomstiden i det moderne samfunnet handler om de mange muligheter, men ungdomstiden handler også om nederlag og skuffelser. Det å skulle velge indikerer også en mulighet for å velge feil eller gjøre feil (Heggen & Øia 2005).

Utviklingsstudier viser at noen typer problemer, hva man kaller eksternaliserende problemer, er forløpere til andre problemer. En av grunnene til dette er at ulike eksternaliserende problemer kommer til uttrykk i ulik alder. Adferd som inngår som symptomer på opposisjonelle adferdsforstyrrelser som raseriutbrudd, sparking, slåing og voldsomme krangler er vanligst i barneårene, mens adferd som inngår som handlinger som tyveri og overfall er vanligere i ungdomsårene. Dette er hva man har kalt "the age-crime curve" ([Wichstrøm & Backe-Hansen 2007] Kvalem & Wichstrøm 2007). I et historisk perspektiv blir de kriminelle eldre og eldre. På slutten av 1950 – tallet var kriminalitet mest utbredt blant 14 åringer, i dag er det 19 åringer som topper kriminalstatistikken (Bakken 2013). Men ikke alle gjør seg ferdig med denne typen normbrudd og kriminalitet i ungdomsårene. Det er en viss sammenheng mellom de som har en opposisjonell adferd og sannsynligheten for mer alvorlig antisosial adferd i ungdomsårene, som igjen øker sannsynligheten for at en i voksne alder utvikler antisosial adferd. For eksempel er atferdsvansker ofte forløper til narkotika bruk, sjeldent er det omvendt. Ofte skiller man mellom to grupper av ungdom med atferdsvansker. Ungdom som kun viser vansker i ungdomstiden og ungdom med vansker som kan spores tilbake til barndommen ([Wichstrøm & Backe-Hansen 2007] Kvalem & Wichstrøm 2007). Ungdom i den siste gruppen har ofte flere bakenforliggende utfordringer, som ulike typer aggresjonsproblemer, og er særlig sårbare for å utvikle alvorlige adferdsproblemer i ungdomstiden og videre i voksen alder (Frøyland & Sletten 2011). Det gjelder her som ved andre psykiske vansker at desto tidligere enn debutterer og desto flere, mer omfattende og mer alvorlige vanskene er, desto større sannsynlighet for at de vedvarer ([Wichstrøm & Backe-Hansen 2007] Kvalem & Wichstrøm 2007).

6.1 Rusbruk

Ungdomsperioden er særlig aktuell for forebygging av rusproblematikk. Noe av grunnlaget for senere bruk og forhold til rus legges i disse årene. Studier viser at det er av betydning hvor tidlig rusbruken starter. Blant annet viser funn fra studien til Willy Pedersen (1998) at tidlig debutalder henger sammen med økt risiko for utvikling av alkoholproblematikk senere i ungdomsårene og voksen alder. Flere studier fremhever at foreldrene har en særlig viktig rolle i et forebyggende perspektiv. At ungdom i høy grad lar seg påvirke av hva foreldrene formidler gjennom ord, handlinger og holdninger. Et høyt alkoholforbruk hos ungdommen er assosiert med lite restriktive regler og høyt forbruk hos foreldrene. Tilsvarende er tett oppfølging, engasjement og tydelige grenser fra foreldrenes side assosiert med et lavere forbruk og mindre forekomst av rus relaterte problemer hos ungdommen (Bolstad M.fl. 2010). Videre vil det være en rekke bakenforliggende faktorer som har innvirkning på ungdommens rusbruk. Dette er faktorer som mobbing, omsorgssvikt, rusproblematikk hos foreldrene, psykiske lidelser, relasjonelle problemer, atferdsproblematikk, sosioøkonomiske forhold pluss en rekke flere faktorer (Bolstad m.fl. 2010).

Norge har tradisjonelt hatt gode surveydata som omhandler bruk av rusmidler i befolkningen. SIRUS begynte allerede i 1968 med årlige spørreundersøkelser. Bakgrunnen for undersøkelsene var den allmenne bekymringen rundt bruk av illegale rusmidler, og fra 1970 tallet var også alkohol med i undersøkelsene. I tillegg har det blitt gjort en rekke spørreundersøkelser om ungdommens rusmiddelbruk ved andre norske forskningsinstitutter (Bye 2012: 90), der i blant NOVA.

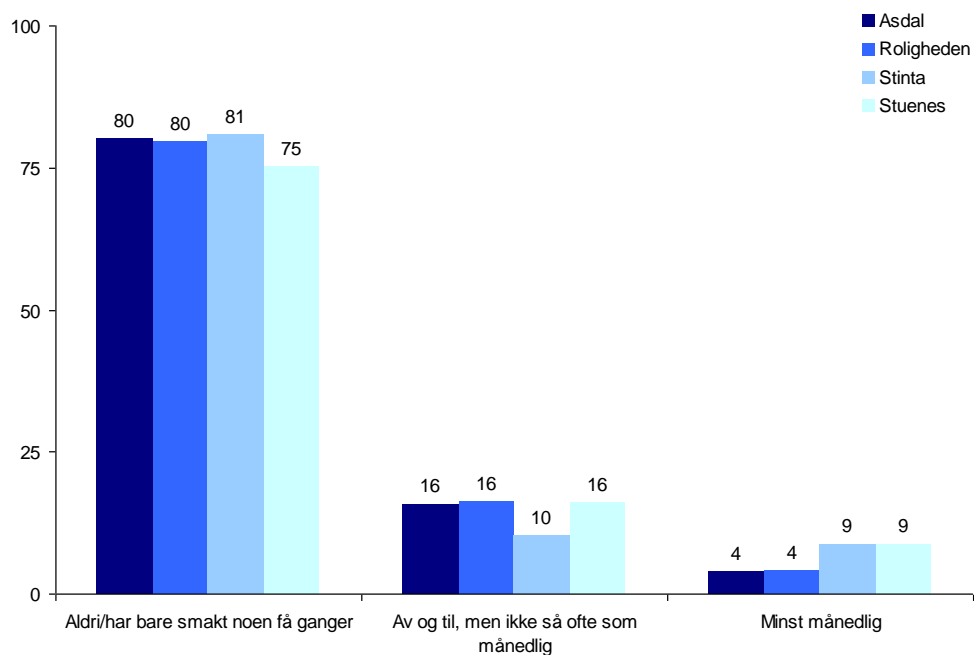
En av disse undersøkelsene er The European School Survey on Alcohol and Other Drugs, forkortet til ESPAD. Dette er en europeisk skoleundersøkelse hvor Sirius (Statens institutt for rusmiddelforskning) er ansvarlig for den norske delen av undersøkelsen. Undersøkelsen gjøres hvert fjerde år siden 1995 og omhandler bruk av rusmidler blant ungdommen i alderen 15 til 16 år. Undersøkelsen viser at blant norske tenåringer har alkoholbruken blant de yngste økte mot tusenårsskifte, for deretter å synke noe igjen frem mot 2008. Andelen som oppgav at de hadde drukket alkohol de siste 30 dager var i 1999 på 55 %, tallet var sunket til 36 % i 2011. Når det gjelder hvor mye man drikker var det i 1999 22 % av ungdommene som oppgav at de hadde drukket alkohol tre ganger eller mer siste måned, tilsvarende var det 12 % som svarte dette i 2011. Undersøkelsene viser også at det å drikke alkohol er mer vanlig blant

jenter. Men når guttene drikker så drikker de mer. Det vil si at guttene har en høyere beruselsesrate enn jentene (Bye 2012). Andre studier fra Norge viser et drikkemønster som er preget av et høyt konsum og dermed et stort innslag av beruselse når man drikker (Skretting & Bye 2003). Det er godt dokumentert at et høyt alkoholkonsum har store sosiale og helsemessige konsekvenser for individet selv, omgivelsene og samfunnets som helhet (Skretting & Storvoll 2011). Sannsynligheten for å oppleve negative konsekvenser øker med et økende alkoholinntak, særlig blant de yngste (Kuntsche m.fl. 2013). Det har og vist seg at de som drikker mest, også er de som bruker cannabis mest (Bye 2012). Til tross for at ungdommen selv oppgir at de drikker mindre nå enn på 90- tallet, er det fortsatt gode grunner til å ha særlig fokus på denne gruppen (Skretting & Storvoll 2011).

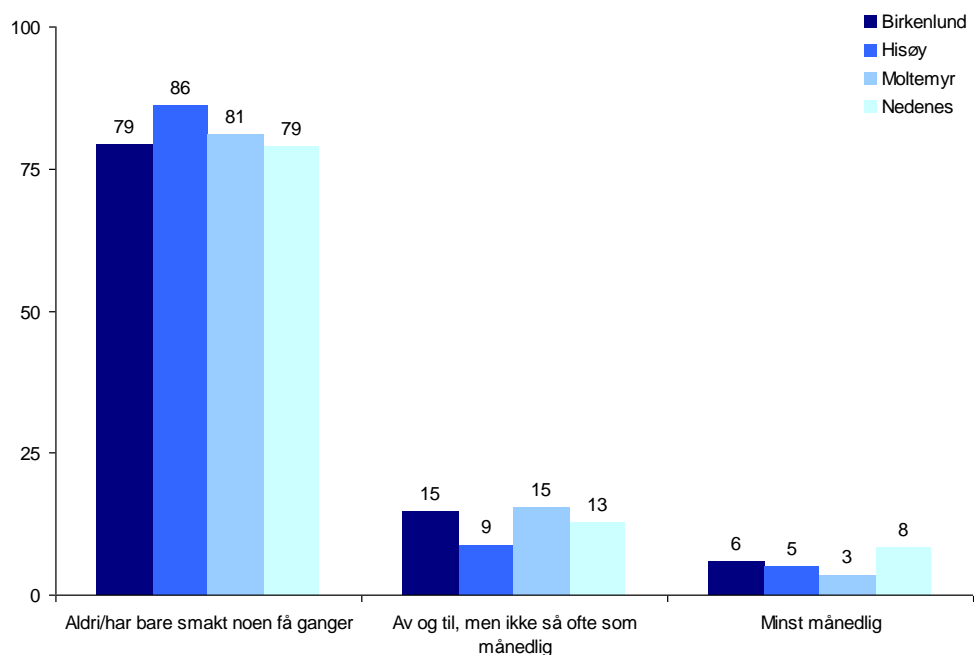
Påstander om at hasj og enkelte andre stoffer tiltrekker seg vanlig velfungerende ungdom, er ikke i samsvar med hva man har funnet i studier av den generelle ungdomsbefolkningen, verken nasjonalt eller internasjonalt ([Pape & Storvoll 2007] Kvalem & Wichstrøm 2007). Det er viktig å ha med seg at det er ikke hvem som helst som begynner å eksperimentere med stoff. Bildet er selvsagt ikke svart/hvitt, men studier peker entydig i retning av at narkotika har størst appell til ungdom som strever på ulike livsområder – nå som før. Det er å regne som etablert kunnskap at misbruks oftest rammer ressursvake og problembelastede grupper. Det å vokse opp i hva man kan betegne som ugunstige oppvekstforhold, foreldre som ikke viser den omsorgen man kan forvente, tidlig tilpasningsvansker og psykiske vansker/lidelser er kjente risikofaktorer når det kommer til rusmisbruk ([Pape & Storvoll 2007] Kvalem & Wichstrøm 2007). Samtidig er det nødvendig å påpeke at stoff ikke representerer noen stor far for ungdom flest. En overveldende majoritet holder seg unna, og de som ikke gjør det nøyer seg stort sett med bare å prøve. Blant ungdom kan stoffmisbruk beskrives som lite, men et alvorlig problem. I den generelle ungdomsbefolkningen er alkohol en mye større kilde til problemer. Videre viser forskningen at de ungdommene som prøver stoff, er blant de som drikker mest ([Pape & Storvoll 2007] Kvalem & Wichstrøm 2007).

I dette kapitlet beskrives hva ungdommen oppgir av eget rusbruk, både bruk av alkohol og narkotiske stoffer. Ungdommene er blitt spurt om det hender at drikker noen former for alkohol. Diagrammene på neste side viser tallene fordelt på skole i prosent.

Figur 114. Hender det du drikker noen form for alkohol? Tallene er fordelt på de ulike skolene i prosent.

Figur 115. Hender det du drikker noen form for alkohol? Tallene er fordelt på de ulike skolene i prosent.

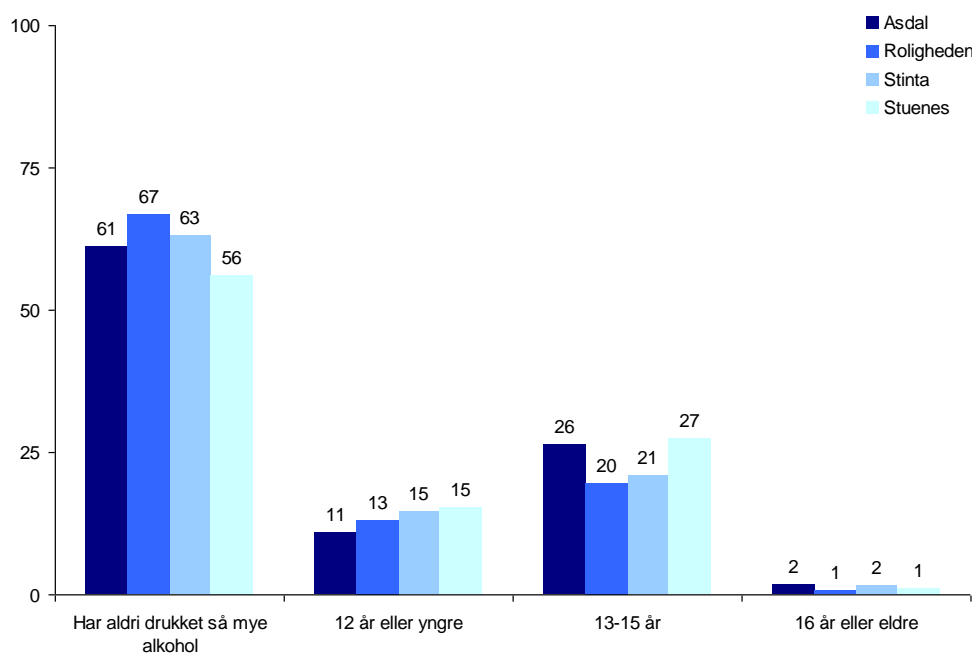
Tallene viser at det er mest vanlig at ungdommene ikke har drukket alkohol eller bare smakt noen få ganger. Det er små variasjoner mellom skolene og kun en liten andel som oppgir at de drikker minst månedlig. Når det kommer til bruk av alkohol så blir alder en betydelig faktor. 93 % av ungdommene på 8. trinn svarer at de aldri har drukket eller bare smakt noen få ganger, i 10. trinn er 64 % av ungdommene som svarer det samme. 1 % av ungdommene i 8.

trinn oppgir at de drikker minst månedlig, 14 % av ungdommene i 10. trinn svarer tilsvarende. Det er ingen stor forskjell mellom kjønnene.

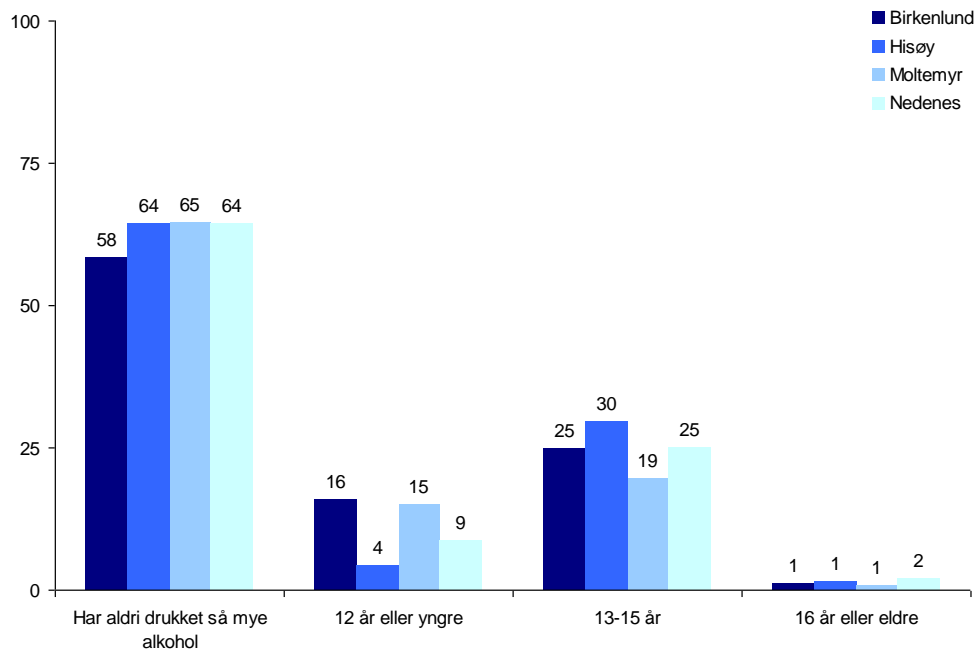
Ungdommene ble også spurt om det hender at de røyker eller bruker snus. Det er svært få ungdommer som røyker daglig. Det er for eksempel ingen ungdommer ved Nedenes skole som oppgir at de røyker daglig. Stinta skole har det høyeste tallet hvor 4 % av ungdommene oppgir at de røyker daglig. Det er noen flere ungdommer som røyker en gang i blant. 7 % av ungdommene ved Moltemyr skole oppgir dette. Det er flere i 10. trinn som røyker enn 8 og 9. trinn. Ikke overaskende er det noe mer vanlig å snuse daglig enn å røyke og det er noen flere gutter enn jenter. I snitt er det rundt 5 % av ungdommene som oppgir at de snuser daglig. Dette øker også med alderen.

Videre ble ungdommene spurt hvor gamle de var første gang de drakk så mye som én alkoholenhet, eller én drink? Tallene er fordelt på de ulike skolene i prosent.

Figur 116. Hvor gammel var du første gang du drakk så mye som én alkoholenhet, eller én drink? Tallene er fordelt på de ulike skolene og vises i prosent.

Figur 117. Hvor gammel var du første gang du drakk så mye som én alkoholenhet, eller én drink? Tallene er fordelt på de ulike skolene og vises i prosent.

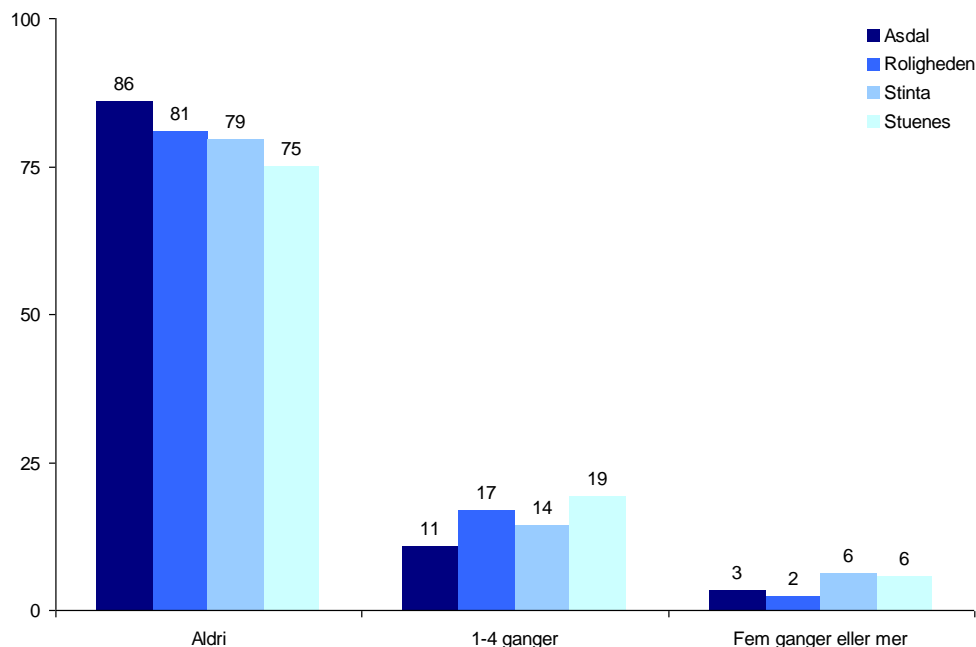
På tidspunktet som undersøkelsen ble gjort var det svært få av ungdommene som hadde rukket å fylle 16 år, noe som er med på å forklare den lave svarprosenten i denne kategorien. Vi vet at jo eldre man blir, jo flere prøver alkohol. Det er derfor naturlig at dersom dette spørsmålet hadde vært stilt første året på videregående skole så ville denne kategorien vært betydelig høyere. Når vi fordeler svarene på klassetrinn så blir aldersfaktoren tydeligere. Av de som oppgir at de har drukket er det 43 % av ungdommene svarer at de var mellom 13 – 15 år første gang de drakk så mye som en alkoholenhet. Det er en liten gruppe ungdommer som oppgir at de var 12 år eller yngre første gang de drakk en alkoholenhet. I denne kategorien er det også flere gutter enn jenter. 17 % av guttene oppgav dette, men kun 7 % av jentene oppgav tilsvarende.

En rekke undersøkelser viser at en tidlig alkoholdebut henger sammen med et høyt og problemfylt alkoholkonsum også senere i ungdomstiden. Det er mye som tyder på at det ikke er tilfeldig hvem som begynner å drikke i svært tidlig alder, ofte er disse ungdommene også en minoritet på andre områder og tenderer til å peke seg negativt ut når det gjelder normbrytende adferd og psykososial tilpasning ([Rossow 2006] Pape & Rossow 2007: 114). Det viser seg at ungdommer med en «fuktig» livsstil har særlig høy forekomst av alkoholrelaterte problemer. Dette skyldes flere forhold. Blant annet er dette et mindretallsfenomen blant ungdommene, og de som etablerer et slikt drikkemønster, er trolig

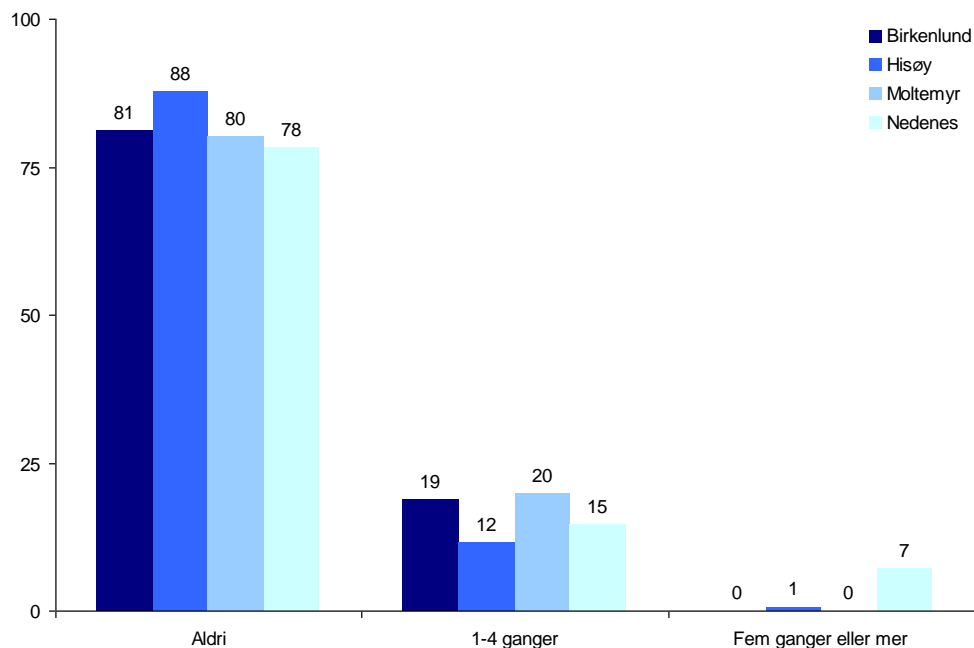
mer utagerende og grensetestende enn sine jevnaldrende i utgangspunktet. Dette blir antakelig ikke bedre når de drikker. Videre er de yngste ungdommene ikke like mentalt modne enn de eldre og av den grunn trolig mer sårbare for å oppleve vanskeligheter og problemer når de drikker (Pape & Rossow 2007). Blant annet viser en studie av norske ungdommer at risikoen for å utøve vold økte markant med de unges beruselsesfrekvens hvor sammenhengen var sterkest tidlig i tenårene ([Rossow m.fl 1999] Pape & Rossow 2007). Selvom denne gruppen ungdom er svært liten så gir det grunnlag for bekymring. Det ligger trolig mye smerte og frustrasjon bak disse tallene (Pape & Rossow 2007). For videre lesning anbefales artikkelen til Pape og Rossow (2007) i sin helhet.

Ungdommen ble bedt om å tenke tilbake de siste seks månedene og hvor mange ganger de hadde drukket så mye at de følte seg tydelig beruset. Svaralternativene var *aldri*, *1 gang*, *2 – 4 ganger*, *5 – 10 ganger* og *mer enn 10 ganger*. I diagrammet nedenfor er kategoriene slått sammen til *aldri*, *1– 4 ganger* og *5 ganger eller mer*. Tallene er fordelt på de ulike skolene og vises i prosent.

Figur 118. Hvis du tenker spesielt på de siste seks månedene, hvor mange ganger har du drukket så mye alkohol at du tydelig har kjent deg beruset? Tallene er fordelt på de ulike skolene og vises i prosent.

Figur 119. Hvis du tenker spesielt på de siste seks månedene, hvor mange ganger har du drukket så mye alkohol at du tydelig har kjent deg beruset? Tallene er fordelt på de ulike skolene og vises i prosent.

Tallene viser at det er variasjon mellom skolene på dette spørsmålet. I gjennomsnitt er det noen flere ungdommer i kommunen som oppgir at de har drukket en det gjennomsnittet på nasjonalt nivå viser. 81 % av ungdommene i kommunen oppgir at de aldri har drukket. På nasjonalt nivå er dette tallet 85 %. Det er noen flere ungdommer i kommunen som har drukket seg beruset 1 til 4 ganger enn det gjennomsnittet på nasjonalt nivå viser. Antallet ungdommer som oppgir at de har drukket seg tydelig beruset mer enn 5 ganger siste seks måneder er likt med hva som er oppgitt på nasjonalt nivå. Her vil det være store variasjoner mellom skolene. Fra Moltemyr skole hvor 20 % av ungdommene oppgir at de har drukket seg beruset mellom 1 – 4 ganger siste seks måneder, til Hisøy skole hvor 12 % av ungdommene oppgir tilsvarende. Når tallene fordeles på trinn blir fordelingen noe annerledes. Av antall ungdommer som oppgir at de har drukket så mye at de har følt seg tydelig beruset 1 til 4 ganger siste seks måneder er det 8 % av ungdommene i 8. trinn som svarer dette, 15 % av ungdommen i 9. trinn og 26 % av ungdommene i 10. trinn. Det er ingen kjønnsforskjeller av betydning på dette spørsmålet.

Analysen viser at det er en signifikant sammenheng mellom tidlig debutalder og beruselsesfrekvens. Dette viser oss jo tidligere ungdommen begynner å drikke, jo mer oppgir at de drikker senere i ungdomsårene. Dette er gjeldende både guttene og jentene, men særlig er det tydelig hos jentene. Av de guttene som oppgir at de var 12 år første gang de drakk en

alkoholenhet er det 30 % som også oppgir at de har drukket seg beruset 5 – 10 ganger de siste seks månedene. Av de jentene som oppgir at de var 12 år første gang de drakk en alkohol enhet er det 21.4 % som også svarer at de har drukket seg beruset 5 til 10 ganger siste de seks månedene.

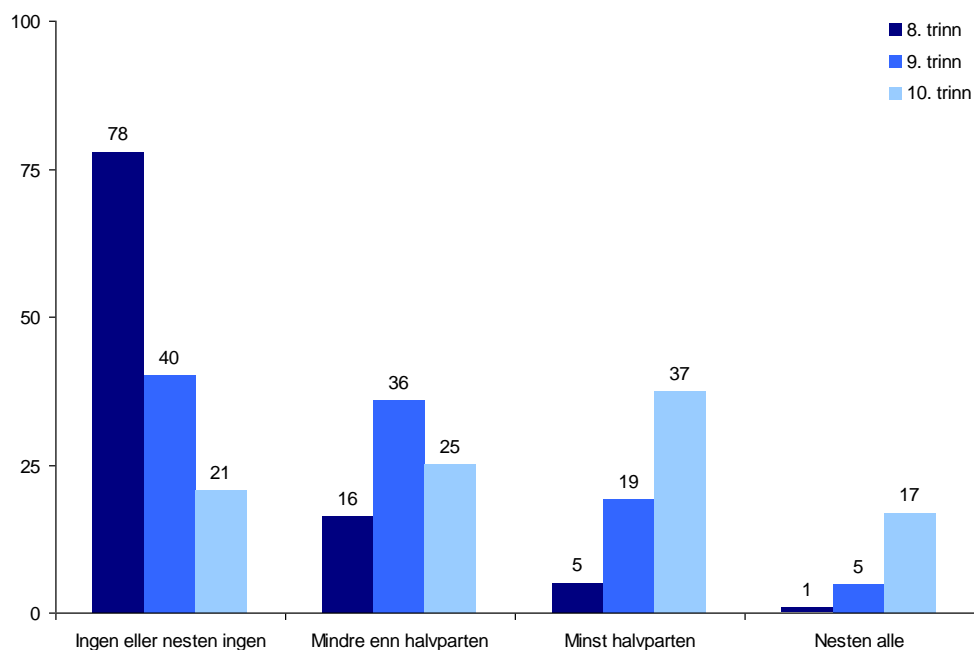
Det er også en sammenheng mellom hvor ofte ungdommene oppgir at de har drukket seg tydelig beruset og antall ganger de oppgir at de har vært med i en slåsskamp. Sammenhengen øker systematisk. Slik at jo mer ungdommen drikker seg beruset, jo oftere ser det ut til ungdommen også er involvert i en slåsskamp. Dette mønsteret ser vi også blant jentene. Selvom det er få jenter som slåss i utgangspunktet så øker andelen systematisk sammen med antall ganger de oppgir at de har drukket seg beruset.

Å bli sosiale akseptert og godtatt i vennegjengen er betydningsfullt. Å gjøre som de andre gjør kan være en måte å bli sosialt akseptert på. Dermed kan venners drikkemønster påvirke ungdommen i en positiv eller negativ retning. Men det er sjeldent slik at ungdommen blir rusmisbrukere fordi vennene deres er det. Få havner i uheldigvis i feil vennegjeng. Problemene er som regel der på forhånd, før man velger venner. Det å bli avvist eller å bli møtt med liten aksept av jevnaldrende, setter unge i fare for å få andre problemer og øker sannsynligheten for å bli involvert i kriminalitet og rusmisbruk, fordi de søker et annet miljø (Helsedirektoratet 2010). Man antar at ungdom som opplever å bli sosialt utstøtt søker tilknytning til andre med tilsvarende problem.(Nordahl m.fl. 2005). Denne risikofaktoren vil være særlig sentral i ungdomsårene.

Ungdommene er blitt spurt om det er noen av deres venner som drikker alkohol og eventuelt hvor ofte. 4 % av ungdommene oppgir at de har venner som drikker flere ganger i uka, 17 % har oppgitt at de har venner som drikker omtrent en gang i uka. 29 % svarer at de har venner som drikker en sjeldent gang, mens det er 50 % av ungdommene som oppgir at ingen av deres venner drikker alkohol. For å nyansere bilde noe kan et være greit å skille mellom klassetrinnene. I 10. trinn er det 36 % som svarer at vennene deres drikker alkohol ukentlig eller oftere. 21 % av ungdommen i 9. trinn, mens kun 6 % av ungdommen på 8.trinn oppgir tilsvarende.

Ungdommene ble også spurt om vennenes deres hadde drukket så mye at de følte seg beruset. Diagrammet på neste side er fordelt på klassetrinn og tallene er i prosent.

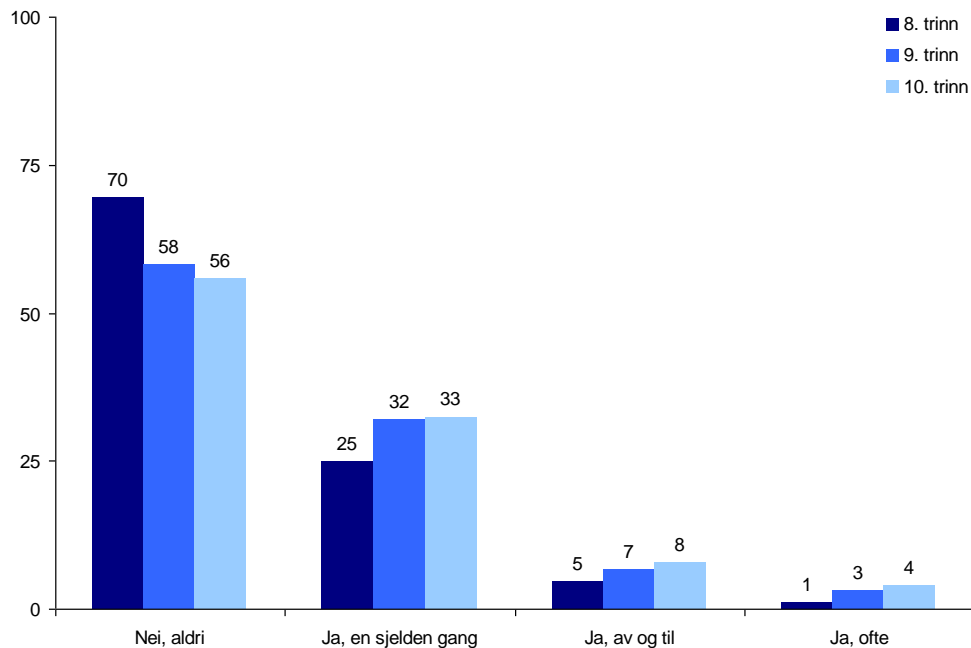
Figur 120. Hvor mange av vennene dine, på din egen alder, har drukket så mye at de har kjent seg beruset? Tallene er fordelt på klassetrinn og vises i prosent.

Det er ingen store kjønnsforskjeller eller store variasjoner mellom skolene. Tallene viser derimot at det er stor variasjon mellom trinnene. Det er uvanlig å ha venner som har drukket seg beruset i 8 trinn, mens dette blir mer vanlig oppover i trinnene. I 10. trinn er det 54 % av ungdommene som oppgir at de har venner på egen alder som har drukket seg tydelig beruset.

Men selvom venner spiller en særlig viktig rolle for ungdommene i disse årene, er det likevel foreldrene som utgjør hovedrollen når det kommer til ungdommens forhold og bruk av alkohol. I undersøkelsen ble ungdommene spurt om mor og eller far drikker alkohol. 8 % ungdommene i kommunen oppgir at far drikker flere ganger i uka, 20 % oppgir at far drikker omtrent en gang i uka. 72 % av ungdommene oppgir at far drikker en sjeldent gang eller aldri. Vi spurte det samme spørsmålet når det gjelder mor. Tallene her er noe lavere enn hva som ble oppgitt når vi spurte om fars drikkemønster. 81 % av ungdommene oppgir at mor sjeldent eller aldri drikker. 5 % oppgir at mor drikker flere ganger i uka. Tallene viser ingen store variasjon mellom klassetrinnene. Igjen så gjenspeiler tallene hva ungdommene selv oppfatter. Det kan være grunn til å tro at dersom vi hadde spurt foreldrene selv om deres drikkemønster, så er det trolig at tallene hadde sett noe annerledes ut. Videre ble ungdommene også spurt om de har sett mor eller far tydelig beruset. Svaralternativene var *nei aldri, ja en sjeldent gang, ja av og til og ja ofte*. Diagrammet på neste side viser svarene fordelt på klassetrinn i prosent.

Figur 121. Har du noen gang sett din far eller mor full eller tydelig beruset? Tallene er fordelt på klassetrinn og er i prosent.

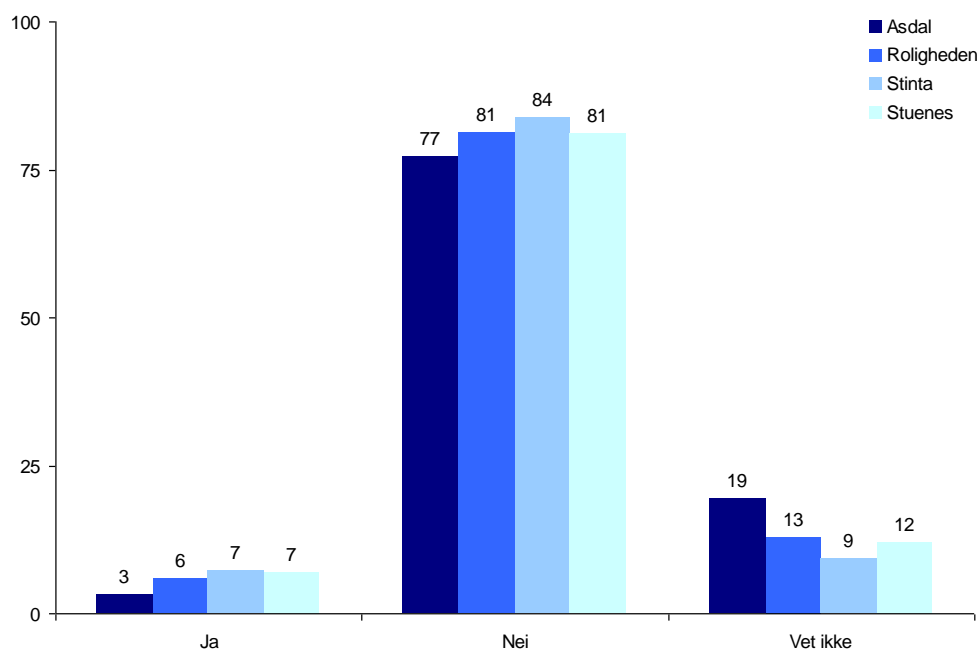

Det er en liten gruppe ungdommer som opplever at foreldrene deres ofte er beruset, noe som gir grunnlag for å anta at det er en gruppe ungdom i kommunen som lever i hjem hvor en eller begge foreldrene har et problematisk drikkemønster. Tallene viser små forskjeller mellom skolene og kjønnene.

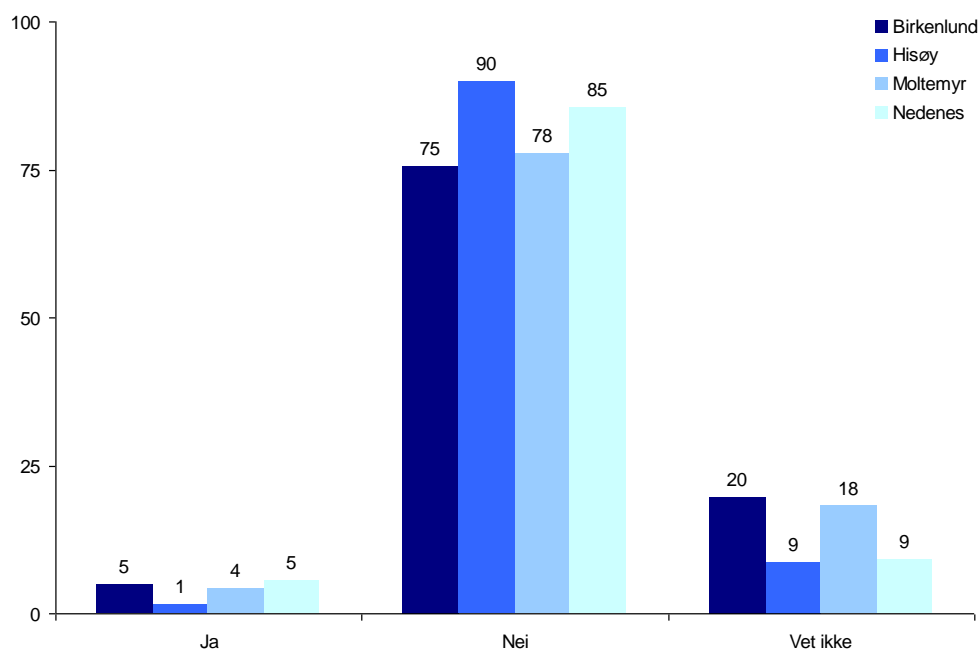
Foreldre får mange råd om hvordan de best kan bidra til å forebygge uheldige rusvaner blant barna sine. Blant annet har man satt fokus på at foreldre ikke skal tilby eller gi barna sine alkohol før ungdommen selv er gammel nok til å kjøpe alkohol (Storvoll & Pape 2005). Ikke sjeldent kan man høre utsagn fra foreldre som «*hvis ungdommen blir servert alkohol hjemme, så drikker de mindre ute*» eller «*dersom ungdommen får med alkohol fra foreldrene, så vet man ihvertfall hva de drikker*». Dette virker trolig mot sin hensikt. Det er godt dokumentert at foreldrenes alkoholformidling eller «foreldrelanging» henger sammen med et høykonsum av alkohol blant ungdommen, og en høy beruselsesfrekvens er igjen forbundet med alkoholrelaterte problemer. Særlig er dette tydelig blant ungdommer som får med seg alkohol på fest og når foreldrenes alkoholformidling er av et visst omfang (Storvoll & Pape 2005). Begrunnelsen for dette kan være at man ved å gi barna sine alkohol signaliserer at drikking er akseptabelt og kanskje til og med forventet adferd (Storvoll & Pape 2005). En god regel kan derfor nettopp være å ikke tilby ungdom alkohol hjemme inntil de selv er gamle nok til å kjøpe alkohol og ved å fremstå som gode rollemodeller når man selv omgås alkohol (Se blant

annet Bolstad m.fl. 2010). Hvilke verdier og holdninger foreldrene har til alkohol gjenspeiles i de regler foreldrene har for bruk av alkohol ovenfor ungdommen. I undersøkelsen ble ungdommene spurt om hvilke regler de har hjemme, om de får lov til å drikke alkohol av foreldrene sine og om de får alkohol av foreldrene sine. Diagrammene nedenfor viser svarfordelingen på spørsmålet om de fikk lov å drikke alkohol av foreldrene sine. Svarene er fordelt på de ulike skolene og tallene er i prosent.

Figur 122. Får du lov til å drikke alkohol av foreldrene dine? Fordelt på de ulike skolene og tallene er i prosent.

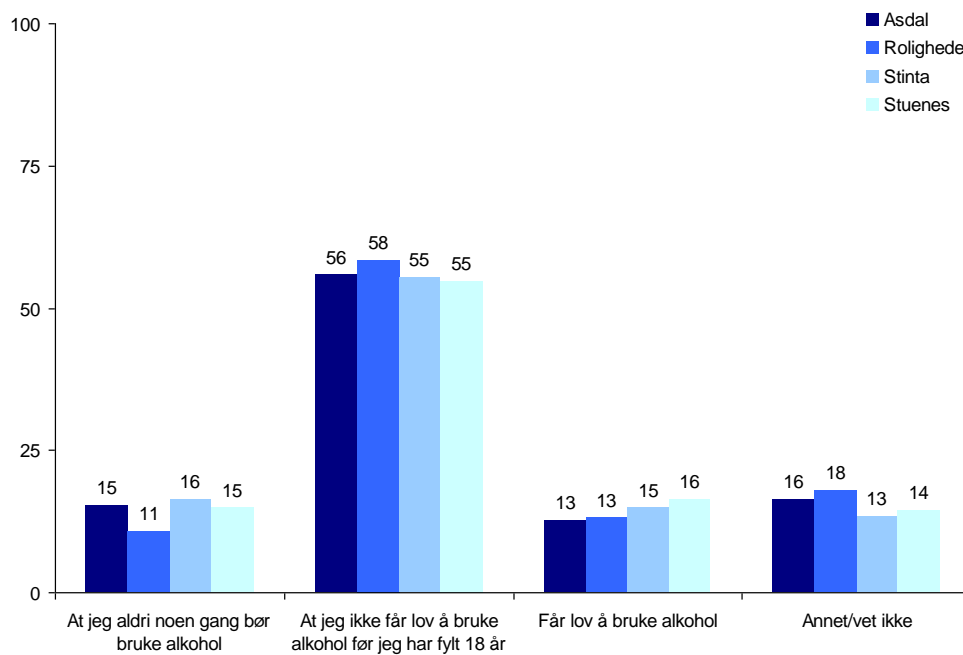

Figur 123. Får du lov til å drikke alkohol av foreldrene dine? Fordelt på de ulike skolene og tallene er i prosent.

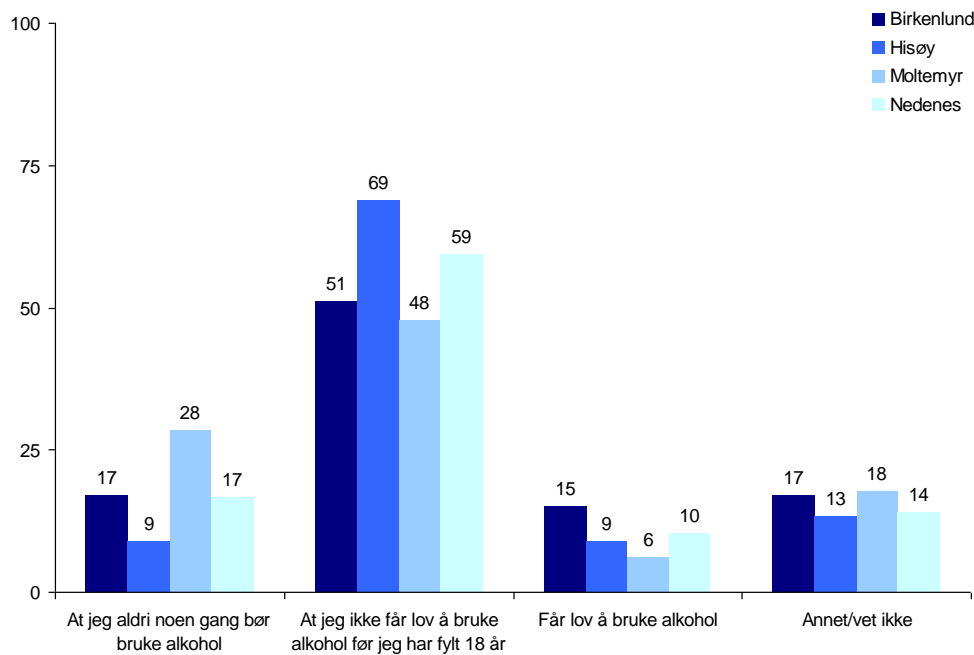

De fleste ungdommene får ikke lov til å drikke alkohol av foreldrene sine. I gjennomsnitt er det 85 % av ungdommene som har svart nei på dette spørsmålet. 5 % av ungdommene oppgir at de får lov til å drikke av foreldrene sine. Diagrammene viser at det er noe variasjon mellom skolene. Det er flere gutter enn jenter som oppgir at de får lov til å drikke alkohol av foreldrene sine. Det er også noe aldersforskjell. Kun 2 % av ungdommene i 8. trinn oppgir at de får lov til å drikke alkohol. 7 % av ungdommene på 9. og 10. trinn oppgir tilsvarende. Ungdommen ble også spurt om hvilke regler de har hjemme om deres forhold til alkohol. Svaralternativene var *at jeg aldri noen gang bør bruke alkohol, at jeg ikke får lov å bruke alkohol før jeg er fylt 18 år, får lov å bruke alkohol og vet ikke*. Diagrammene på neste side viser svarene er fordelt på de ulike skolene i prosent.

Figur 124. Hvilke regler har dere hjemme om ditt forhold til alkohol? Fordelt på de ulike skolene. Tallene vises i prosent.

Figur 125. Hvilke regler har dere hjemme om ditt forhold til alkohol? Fordelt på de ulike skolene. Tallene vises i prosent.

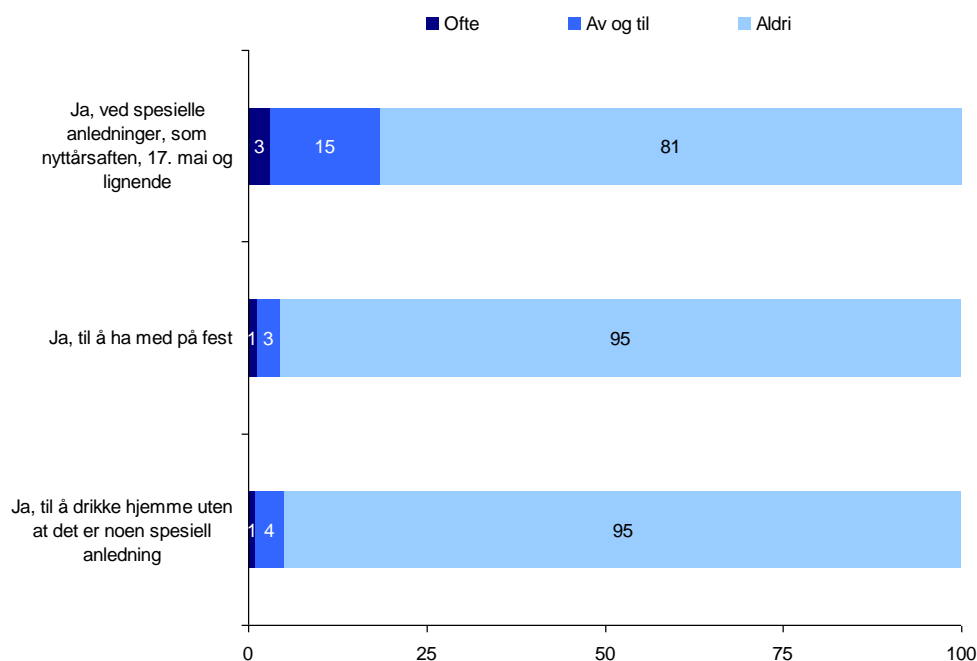

Det er mest vanlig at ungdommene ikke får lov til å bruke alkohol før de er 18 år. 56 % av ungdommene i kommunen oppgir dette. Hisøy og Moltemyr skole skiller seg noe fra de andre skolene. 69 % av ungdommene fra Hisøy skole oppgir at de ikke får lov å drikke alkohol før de er fylt 18. 48 % av ungdommene ved Moltemyr skole oppgir tilsvarende. 9 % av ungdommene ved Hisøy skole oppgir at foreldrene mener at de aldri noen gang bør bruke

alkohol, 28 % av ungdommene på Moltemyr skole oppgir det samme. Noe av denne variasjon kan knyttes til religion og kulturelle trekk innad i familien. At ungdommen svarer at de ikke vet om de får lov å drikke av foreldrene kan tyde på minst to ting. Enten at alkohol ikke er et tema i familien og at det ikke snakkes om, og derfor vet ungdommen heller ikke hva foreldrene mener om dette. Den andre grunnen kan være at foreldrene er utydelige på dette området. 11 % av ungdommene i kommunen har svart *vet ikke*. I dette diagrammet er det 12 % av ungdommene som oppgir at de får lov til å drikke alkohol av foreldrene sine. Dette er noe høyere enn hva ungdommene har svart i figur 122. Hva som er årsaken til dette er vanskelig å si noe om. Muligens kan det være måten spørsmålene stilles på som gir ulike resultater.

I undersøkelsen blir også ungdommen spurt om det hender at de får alkohol av foreldrene sine og eventuelt hvor ofte det skjer. Svaralternativene var *ja ved spesielle anledninger, som nyttårsaftnen, 17. mai og lignende, ja til å ha med på fest og ja til å drikke hjem uten at det er noen spesiell anledning*. Diagrammet nedenfor viser de samlede tallene for kommunen.

Figur 126. Hender det at du får alkohol av foreldrene dine? Tallene viser de samlede tall for kommunen og er i prosent.

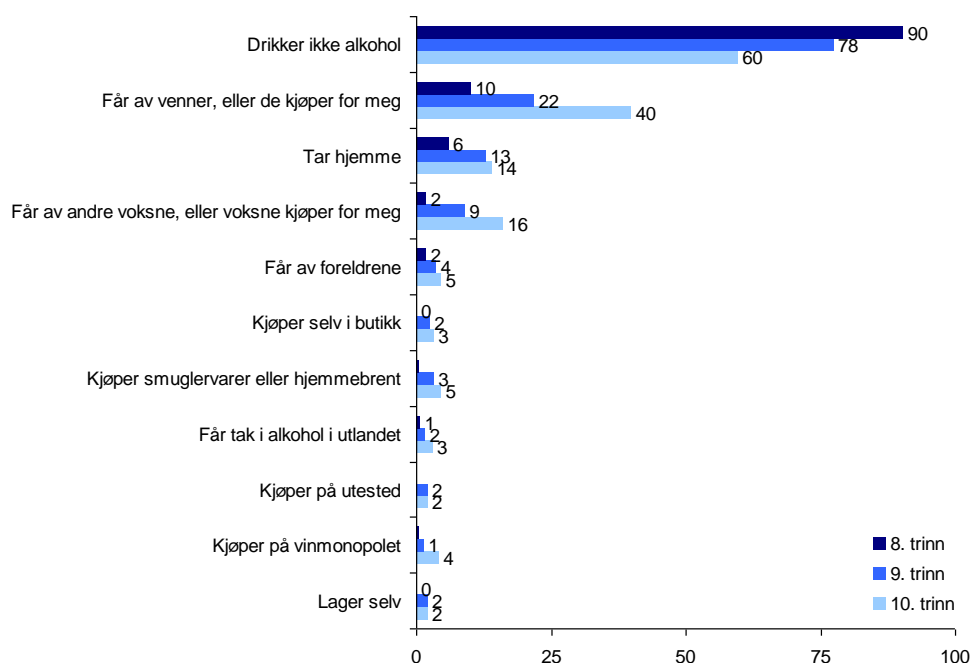
Det er svært få ungdommer som får alkohol av foreldrene sine. Dersom ungdommen får alkohol så er det oftest knyttet til spesielle anledninger som nyttårsaftnen etc. Kun 4 % av ungdommene oppgir at de får alkohol til å ha med seg på fest *ofte* eller *av og til*. Når vi fordeler svarene på klassetrinn er det en liten økning av antallet ungdommer som får alkohol fra foreldrene sine ved spesielle anledninger fra 8. trinn til 9. og 10. trinn. Det er flere gutter

enn jenter som oppgir at de får alkohol av foreldrene sine. Mellom skolene er det størst forskjell på om ungdommen får alkohol til å ha med seg på fest og om de får alkohol til å drikke hjemme uten at det er noen spesiell anledning. På Stinta skole er det 10 % av ungdommene som oppgir at de *ofte* eller *av og til* får alkohol av foreldrene til å ha med på fest, dette til motsetning fra Asdal skole hvor 1 % av ungdommene oppgir tilsvarende. 17 % av ungdommene ved Birkenlund og Moltemyr skole svarer at de *ofte* eller *av og til* får alkohol av foreldrene til spesielle anledninger, mens 3 % av ungdommene ved Asdal skole oppgir tilsvarende.

Noen ungdommer drikker uavhengig av hva foreldrene sier eller gjør. Men av gruppen ungdommer som oppgir at de får lov å drikke av foreldrene sine er det en systematisk økning i hvor mye de drikker. 2 % av de som oppgir at de aldri har drukket seg beruset får lov til å drikke av foreldrene sine. Mens 42 % av ungdommene svarer at de har drukket så mye at de har følt seg beruset de siste seks månedene mellom 11 ganger eller mer de siste seks månedene oppgir også at de får lov til å drikke. 85 % av de ungdommene som oppgir at de aldri har drukket seg beruset svarer også at de ikke får lov til å drikke av foreldrene sine. Av ungdommene som oppgir at de har drukket seg tydelig beruset 11 ganger eller mer er det 47 % som oppgir at de ikke får lov til å drikke av foreldrene sine. Det denne analysen forteller er at de fleste som oppgir at de ikke får lov til å drikke av foreldrene sine gjør heller ikke det. Mens de fleste som får lov til å drikke av foreldrene sine også gjør det.

De aller fleste ungdommene oppgir at de ikke får alkohol fra foreldrene sine, men langt flere oppgir at de har drukket. Så hvor får den unge alkoholen fra? Ungdommene er spurt om derom de drikker, hvordan får de tak i alkohol? Diagrammet på neste side er fordelt på klassetrinn i prosent.

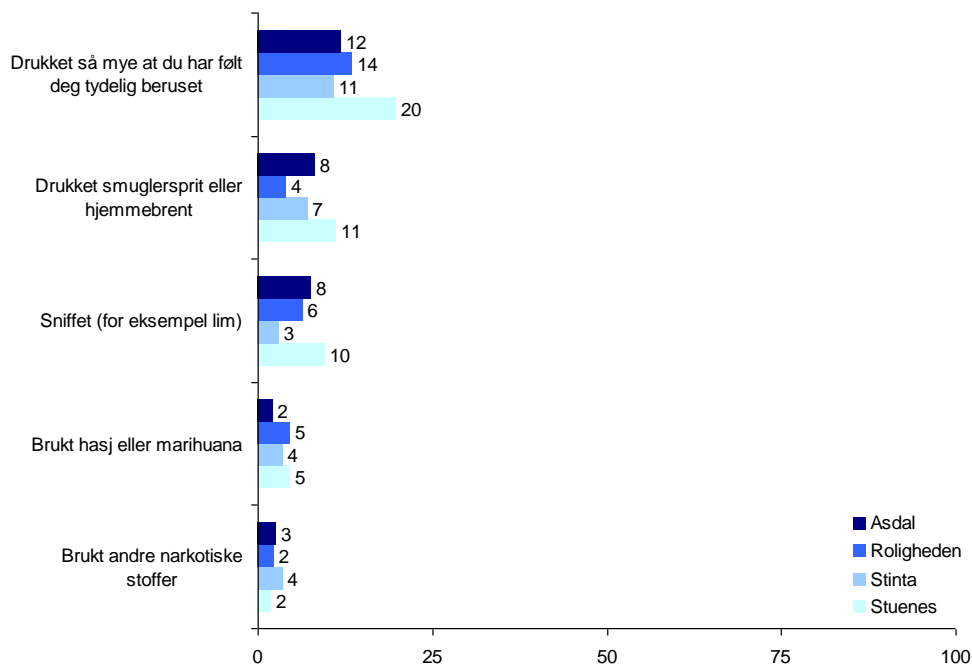
Figur 127. Dersom du bruker alkohol, hvordan får du tak i alkohol? Fordelt på klassetrinn i prosent.

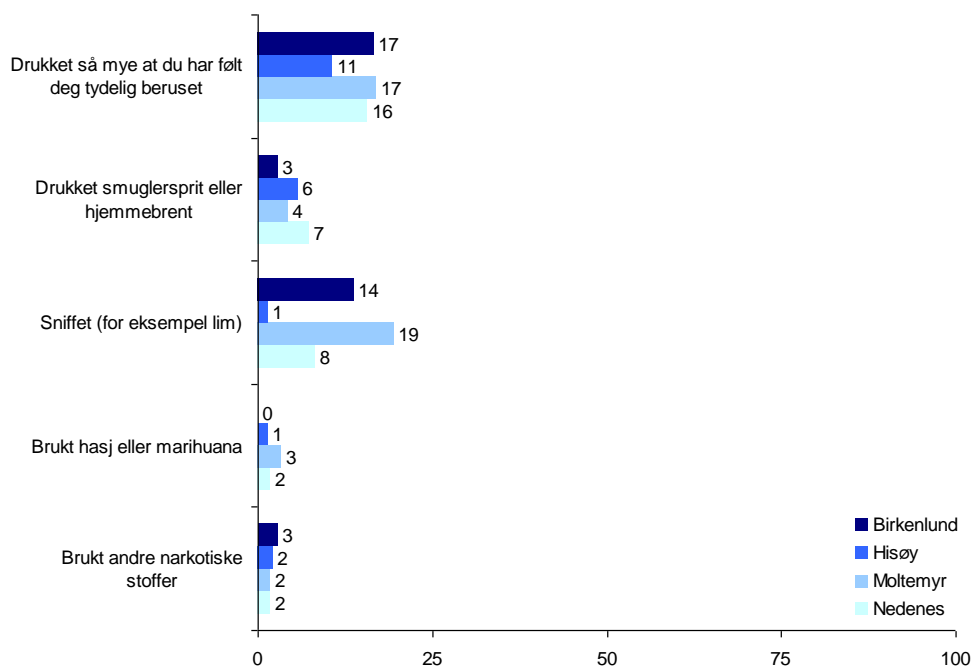
I hovedsak får ungdommen tak i alkohol gjennom vennene sine. 40 % av ungdommene i 10. trinn oppgir dette. Deretter tar de enten hjemme eller de får av andre voksne eller andre voksne kjøper til dem. I 8. trinn er det 6 % som oppgir at de tar hjemme. 14 % av ungdommene i 10. trinn oppgir tilsvarende. Det er ikke så vanlig for ungdommene i 8. trinn at de får alkohol av andre voksne eller andre voksne kjøper for dem. I 10. trinn derimot er dette mer vanlig. 16 % av ungdommene i 10. trinn svarer dette. 4 % av ungdommene i 10. trinn oppgir at de kjøper alkohol på vinmonopolet.

Ungdommene ble også spurt om de har forsøkt andre typer rusmidler enn alkohol. Svaralternativene var *drukket smuglersprit eller hjemmebrent, sniffet, brukt hasj/marihuana eller brukt andre narkotiske stoffer*. Diagrammene på neste side viser andelen som oppgir at de har brukt ulike rusmidler minst en gang siste 12 måneder. Tallene er fordelt på de ulike skolene og er i prosent.

Figur 128. Andel som har brukt ulike rusmidler minst én gang siste 12 måneder. Svarene er fordelt på de ulike skolene og vises i prosent.

Figur 129. Andel som har brukt ulike rusmidler minst én gang siste 12 måneder. Svarene er fordelt på de ulike skolene og vises i prosent.

Hva ungdommene har svart er litt varierende mellom de ulike skolene. Særlig blir dette tydelig når ungdommene blir spurt om de har sniffet en eller flere ganger siste 12 måneder. 19 % av ungdommene ved Moltemyr skole svarer at de har sniffet minst en gang siste måned. Tilsvarende oppgir 10 % av ungdommene ved Stuenes skole. Derimot er det kun 1 % ved

Hisøy skole som oppgir tilsvarende. At det er tildels store forskjeller mellom de ulike skolene når man spør om sniffing er også noen man ser i andre ungdomskommuner. Muligens kan dette henge sammen med at det å sniffe ser ut til å gå litt i bølger i de ulike ungdomsmiljøene. Men bruken av sniffing blant ungdommer er det gjort liten forskning på, så dette vet vi lite om. Når vi fordeler svarene på skoletrinn ser vi et noe annet mønster, enn ved alkoholbruk og bruk av andre narkotiske stoffer som følger en mer lineær kurve etter alder. Hovedtyngden når det kommer til spørsmål om sniffing ligger på 9. trinn, hvor 11 % av ungdommene oppgir at de har brukt dette som et rusmiddel minst en gang siste 12 måneder. 6 % oppgir tilsvarende i 8. trinn og 7 % av ungdommene i 10. trinn. Jamfør Folkehelseinstituttet er det generelle bildet at sniffing er mest vanlig sent i barneårene og tidlig ungdomsår, og er noe som de fleste eksperimenterer med i en kortvarig periode (fhi.no).

I gjennomsnitt er det 4 % av ungdommene i kommunen som oppgir at de har brukt hasj minst en gang de siste 12 måneder. Dette er på linje med de nasjonale tallene. Det er likevel behov for å nansere bilde noe mer. Det er forskjell på om man har brukt hasj en til to ganger de siste 12 måneder og om man gjør det på mer regelmessig basis. Når vi deler opp svaret er det 1 % som oppgir at de har brukt hasj mer enn 6 ganger siste 12 måneder, tilsvarende er det 1 % som oppgir at de har brukt hasj 2 – 5 ganger siste 12 måneder. 2 % oppgir at de har forsøkt en gang siste måned. Å ha brukt hasj mer enn 6 ganger siste 12 måneder indikere en mer regelmessig bruk, og videre at det å ha brukt hasj 2- 5 ganger kan indikere at man står i faresonen for å utvikle et mer problematisk rusmønster. Bruken henger også sammen med alder. Det er ingen i 8. trinn som oppgir at de har brukt hasj de siste 12 måneder, mens det er 7 % i 10. trinn. Det vil si at av de ungdommene som oppgir at de har forsøkt hasj er det kun 2 % som har gjort dette mer enn en gang.

I ESPAD undersøkelsen spør man også ungdommen om de har forsøkt Cannabis og eventuelt hvor ofte. Her vises noe av den samme tendensen som vi så ved alkohol bruk. Det er en oppgang fra 1995 til 1999, deretter synker tallene til samme nivå i 2007 som i 1995. Da er det 6 % av ungdommen som oppgir at de har prøvd Cannabis noen gang, mot 12 % i 1999. I 2007 var 2 % av ungdommen som svarte at de hadde brukt hasj de siste 30 dager (Skretting & Storvoll 2011).

Å ruse seg på narkotiske stoffer er uvanlig blant ungdomsskole elevene i Arendal kommune. Det er noe mer vanlig i 10. trinn, enn det er i 8. og 9. trinn. Hva ungdommen har lagt i

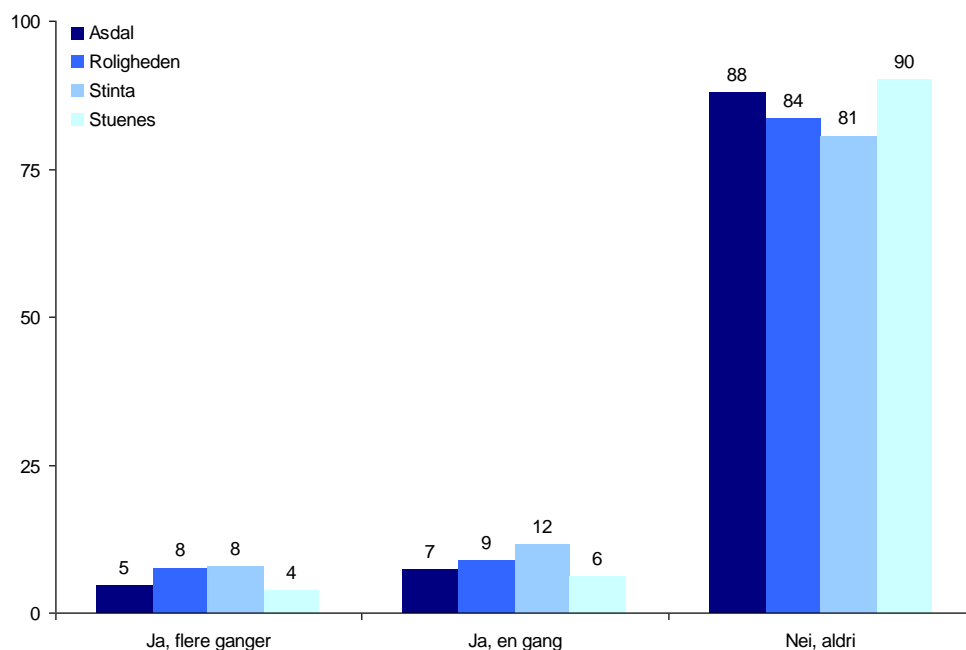
begrepet andre narkotiske stoffer er noe uklart. Det kan være alt fra heroin, syntetiske stoffer til anabole steroider. Ulike studier viser at de fleste som eksperimenterer med tyngre narkotiske stoffer som regel har forsøkt hasj først (F.eks Pedersen 1998). Videre viser ESPAD undersøkelsen at de ungdommene som bruker hasj også drikker mest.

Når det kommer til rusbruk er det 1 til 2 prosent poeng noen flere gutter som rapporterer om dette enn jenter. Dette gjelder også når det kommer til å ha drukket så mye alkohol at man har følt seg tydelig beruset.

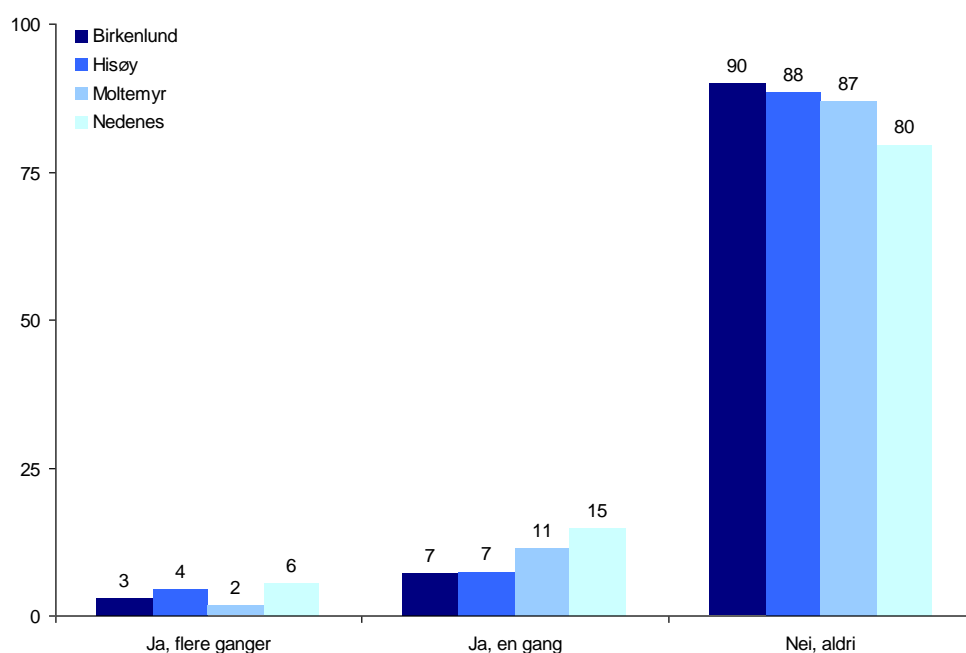
Rusbildet blant ungdommen i Arendal kommune ser ut til å være ganske likt andre sammenlignbare kommuner som Tønsberg og Skien. Men innad i kommunen er det delvis store variasjoner mellom skolene. På spørsmålet om man hadde drukket så mye at man har følt seg tydelig beruset og om man har drukket smuglersprit eller hjemmebrent så ligger Stuenes skole noe over gjennomsnittet. Men særlig blir dette tydelig når vi spør ungdommen om bruk av sniffing. Her ligger Birkenlund skole og Moltemyr skole en del over gjennomsnittet.

Det er naturlig å tenke seg at bruk av illegale stoffer også henger sammen med tilgjengelighet. Det er f.eks ikke uvanlig at ungdom med rusproblematikk søker mot byene og at noe av grunnen til dette dreier seg om tilgjengelighet. Ungdommene har blitt spurt om de noen gang har blitt tilbudt hasj. Diagrammene på neste side viser andelen som har svart *ja flere ganger, ja en gang og nei aldri* fordelt på de ulike skolene.

Figur 130. Har du i løpet av det siste året blitt tilbudt hasj eller marihuana? Fordelt på de ulike skolene. Tallene vises i prosent.

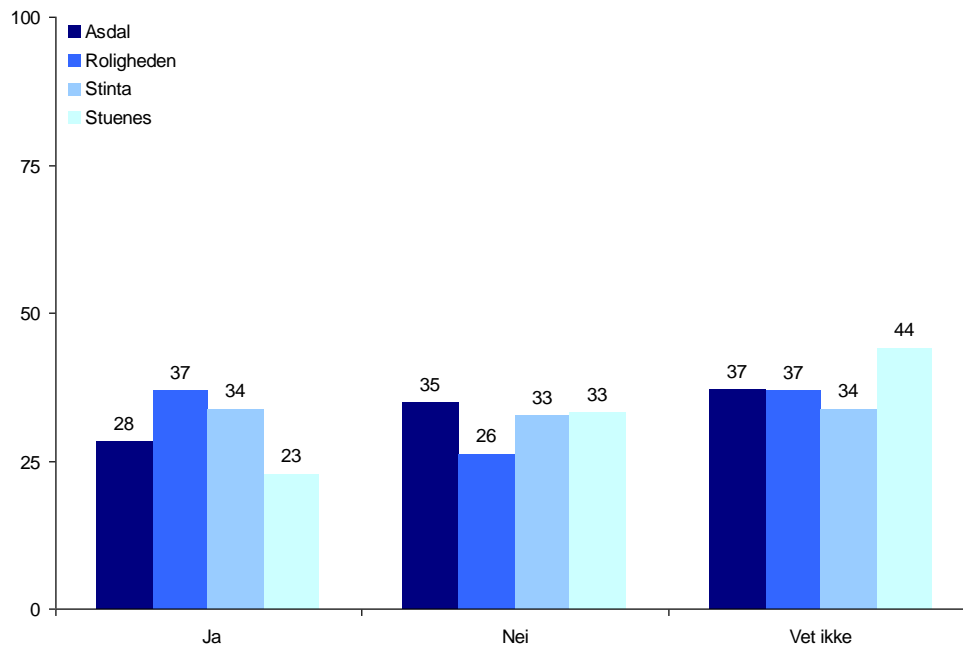
Figur 131. Har du i løpet av det siste året blitt tilbudt hasj eller marihuana? Fordelt på de ulike skolene. Tallene vises i prosent.

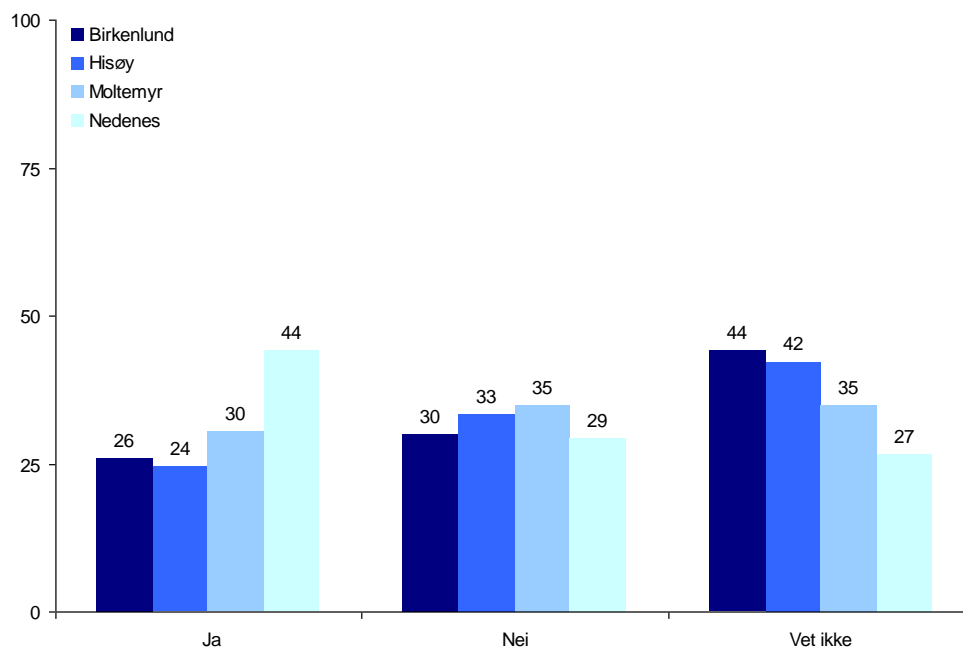
De aller fleste i 8. trinn har ikke blitt tilbudt dette. Derimot oppgir 20 % av ungdommen i 10. trinn at de er blitt tilbudt en eller flere ganger. Guttene blir oftere tilbudt enn jentene.

Videre spurte vi ungdommene om dersom de ønsket å få tak i hasj om de da ville ha klart å skaffe det i løpet av to dager. Diagrammene på neste side er fordelt på skole i prosent.

Figur 132. Hvis du ønsket å få tak i hasj eller marihuana, tror du at du ville klare å skaffe deg stoffet i løpet av to til tre dager? Fordelt på de ulike skolene. Tallene vises i prosent.

Figur 133. Hvis du ønsket å få tak i hasj eller marihuana, tror du at du ville klare å skaffe deg stoffet i løpet av to til tre dager? Fordelt på de ulike skolene. Tallene vises i prosent.

Rundt en tredjedel av ungdommene har svart nei på dette spørsmålet, noen flere oppgir at de ikke vet om de kunne skaffe det eller ikke. Roligheden skole og Nedenes Skole skiller seg noe ut ved at hhv. 37 % og 44 % av ungdommene tror at de kunne skaffet hasj i løpet av to dager dersom de hadde ønsket det. Det er også langt flere ungdommer i 10. trinn som tror at de kan

få tak i hasj hvis de ønsker. 45 % av ungdommene svarer dette. Kun 15 % av ungdommene i 8. trinn oppgir tilsvarende. Når vi ser til de nasjonale tallene så ligger Arendal kommune noe over landsgjennomsnittet når dette kommer til dette spørsmålet. I snitt er det 30 % av ungdommen i Arendal som oppgir at de tror de kan skaffe seg hasj, på landsbasis er dette tallet 21 %. Når det kommer til bruk av hasj er det ingen forskjell mellom Arendal kommune og hva som er landsgjennomsnittet.

At også oppegående ressurssterke ungdom prøver narkotika, er det ingen tvil om. Men dette lar seg putte inn i et normaliseringsperspektiv på unge menneskers eksperimentelle bruk av narkotika (Pape & Storvoll 2005). Det er mye som tyder på at det ikke er «frisk og sunn» ungdom som eksperimenterer med stoff, det er vel heller unntaket fra regelen. Narkotikabruk kan selvsagt forårsake problemer på ulike livsområder. Man kan argumentere for at ungdom som bruker stoff er mer utsatt for psykiske vansker og tilpasningsvansker enn andre. Likevel er det ikke grunn til å anta at de ungdommene med psykososiale problemer fikk dette som en konsekvens av stoff bruk. Antakelig var de mer problembelastet enn de stoffrie ungdommene allerede før de debuterte med narkotika. Dette er også veldokumentert i funn fra tidligere forskning (Pape & Storvoll 2005).

I likhet med alkoholbruk så er det ikke tilfeldig hvem som begynner å røyke hasj og hvor hasj bruk blir noe ungdommen gjør på mer regelmessig basis. Det er en sammenheng mellom de som røyker hasj og andre problemområder i livet til den unge. Blant annet viser analysen blant ungdommene i kommunen at jo oftere den unge oppgir å røyke hasj, jo flere er også plaget av at de føler seg trist/ulykkelig/deprimert. Dette er også en gruppe ungdom hvor flertallet har vært borte en hel natt uten at foreldrene har vist om det. Samme gruppe oppgir også å ha skulket mer fra skolen. 11.9 % av de som oppgir at de aldri har røyket hasj har skulket mer enn 2 ganger siste året. Tilsvarende er det 37.5 % av gruppen som oppgir at de har røyket hasj mellom 2 – 5 ganger siste året oppgir også å ha skulket 2 ganger eller mer siste året.

6.2 Problemadferd

Det er helt vanlig og normalt at problematisk adferd forekommer blant barn og unge fra tid til annen, uavhengig av kjønn, bosted, familiebakgrunn eller skoletilknytning. Mye av det som

oppfattes som problemadferd er å regne som normaladferd, også hos barn og unge som er sosialt veltilpasset og faglig fungerende (Nordahl m.fl. 2005). Ungdomstiden beskrives ofte som en overgangsfase. Den unge skal bevege seg ut av barndommen og tilegne seg roller og forpliktelser knyttet til voksenlivet. I denne prosessen kan det for eksempel for mange ungdommer bli viktig å utfordre autoriteter og prøve ut nye grenser (Frøyland & Sletten 2012). Denne typen adferd er gjerne situasjonsavhengig og forbigående og gir ikke grunnlag for bekymring eller for å iverksette særlige tiltak. Men noen ganger utvikler barn og unge en adferd som er grunn til bekymring, og som er et «faresignal» på at noe ikke er greit. Dette er når atferden avviker på en sånn måte at den klart forstyrrer eller hemmer barnets egen læring og utvikling og/eller skaper problemer for andre, enten voksne eller barn, og videre at det forstyrrer eller hemmer positivt samhandling mellom barnet og andre i dets omgivelser. Problemadferd kan defineres på mange måter. En måte å definere problemadferd på er å fokusere på i hvilken grad barns atferd bryter med gjeldende regler, normer og forventninger i det samfunnet barnet vokser opp i (Nordahl et al.2005:31). Det er godt dokumentert at ungdom som debutterer tidlig eller er mye involvert i slike typer handlinger også øker risikoen for problemer senere i livet (Frøland & Sletten 2012: 45).

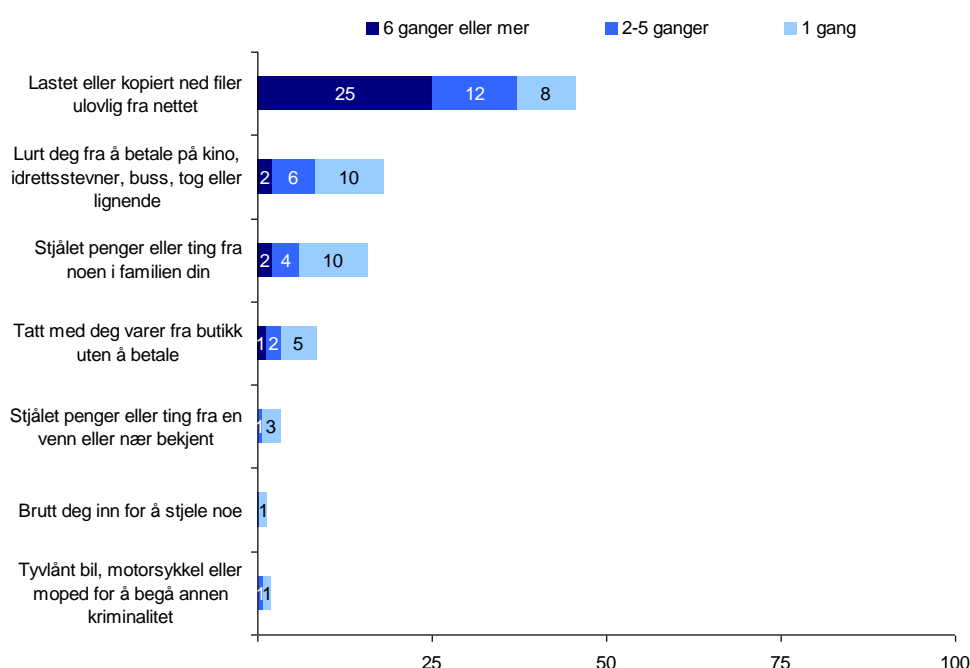
En annen måte å definere problemadferd på er å se på forholdet mellom individet og kontekst. Fokuset her er på samspillet mellom individet og dets omgivelser, og fremhever betydningen av de kontekstuelle og læringsmessige betingelsene for hvordan barn og unge oppfører seg. Atferdsproblemer kan dermed forstås som et uttrykk for manglende samsvar mellom de ulike krav og forventninger på forskjellige utviklingstrinn ungdommen stilles ovenfor, og den evnen eller viljen barnet viser til å møte disse kravene. Det kan med andre ord dreie seg om et misforhold mellom individets kompetanse og omgivelsenes krav og forventninger (Nordahl et al.2005: 33).

For å skille mellom hva som kan betegnes som normaladferd og mer alvorlig atferdsproblematikk har det vært vanlig å se etter noen kjennetegn ved adferden til den unge. Dette dreier seg om varighet, frekvens, intensitet, omfang og intensjonen bak ungdommens handlinger. Som f.eks: Er atferden etablert som et mønster eller gjentar det seg bare i spesielle situasjoner? Hvilke reaksjoner vekker adferden hos andre? Er handlingen et brudd på gode etablert og anerkjente sosiale normer? Hvor stort er omfanget? Viser ungdommen flere former for problemadferd og hvor omfattende er atferdsproblemene? Hva prøver den unge å oppnå med handlingen? Er atferden forståelig sett ut i fra ungdommens ståsted? (Nordahl m.fl. 2005: 44-45).

I dette kapittelet er ungdommen spurt om en rekke ulike handlinger som vil være brudd på uformelle normer til mer kriminelle handlinger. Diagrammene er delt etter handlinger som har en vinningsverdi og handlinger som har karakter av hærverk. Tilslutt er ungdommen spurt om de har hatt kontakt med politiet for noe de har gjort.

I diagrammet nedenfor er ungdommene spurt om de i løpet av de siste 12 måneder har gjort en eller flere av følgende handlinger, og eventuelt hvor mange ganger de har utført de ulike handlingene. Diagrammet viser samlede tall for kommunen i prosent.

Figur 134. Hvor mange ganger har du vært med på, eller gjort noe av dette det siste året – de siste 12 månedene? Tallene viser de samlede tallene for kommunen og er i prosent.

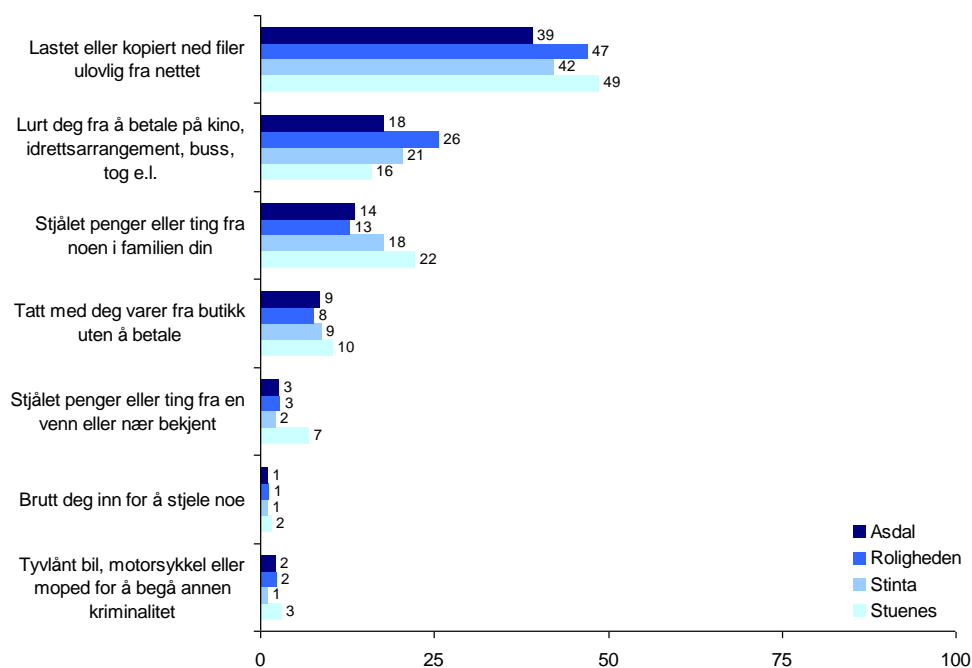

Enkelte av disse handlingene er det relativt mange ungdommer som har gjort siste året uten at ungdommen nødvendigvis står i fare for å utvikle en problemadferd som vil vedvare over tid. Men enkelte ungdommer oppgir at han eller hun har gjort en eller flere av disse handlingene 6 ganger eller mer. Det er grunn til å anta at handlinger utført 6 ganger eller mer har blitt et mønster som vil vedvare over tid og er problematisk. Her igjen vil det være også være nødvendig å nyansere noe. Å ha tyvlånt bil, motorsykkkel eller moped for å begå annen kriminalitet er alvorlig selvom man kun har gjort det en gang siste 12 måneder og gir grunnlag for å anta at disse ungdommene også begår andre normbrytende handlinger. Det kan se ut til at det å laste ned eller kopiere ned filer ulovlig fra nettet ikke er noe som ungdommen selv definerer som normbrudd av stor betydning. Derimot er det svært få ungdommer som har stjålet noe av vennene sine. Som beskrevet i delkapittel 2.2 er det å

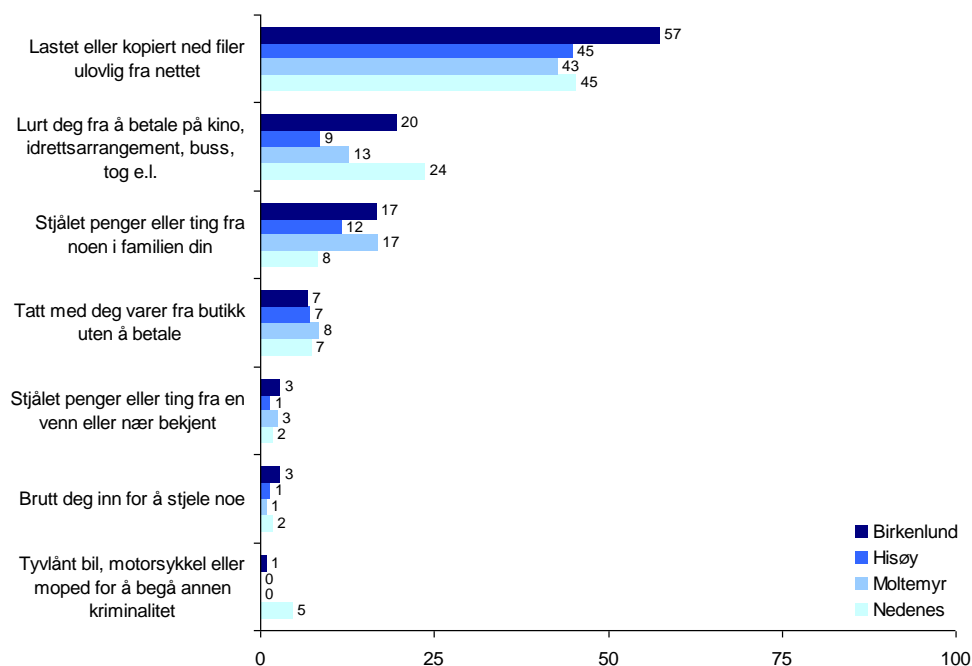
være til å stole på noe som er viktig for ungdommene, det er derfor grunn til å anta at ungdommen selv vil definere det å stjele fra venner som en mer alvorlig normbrytende handling, enn for eksempel å laste ned filer ulovlig fra nettet.

De to neste diagrammene er fordelt på de ulike skolene. Her viser tallene ungdommene som har svart at de har gjort følgende handlinger en gang eller mer, slik at dette vil være noe mer unyansert bilde enn diagrammet ovenfor.

Figur 135. Andel som har utført ulike handlinger minst én gang siste 12 måneder. Tallene er fordelt på de ulike skolene og vises i prosent.

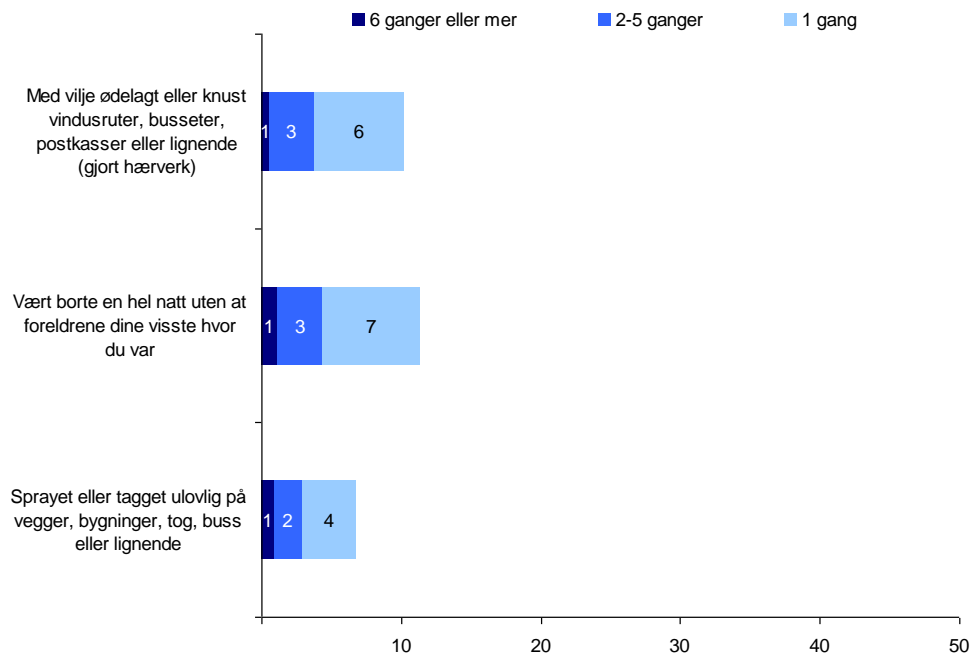
Figur 136. Andel som har utført ulike handlinger minst én gang siste 12 måneder. Tallene er fordelt på de ulike skolene og vises i prosent.

Det er noen forskjeller mellom skolene, selvom trenden er den samme. Desto mer alvorlig handlingen er, jo færre ungdommer oppgir å ha gjort det. At det er 5 % av ungdommene på Nedenes skole som oppgir at de har tyvlånt bil, motorsykkel eller moped for å begå annen kriminalitet minst en gang siste 12 måneder er et relativt høyt tall, derimot er det kun 8 % av ungdommene på Nedenes som oppgir at de har stjålet noe fra familien som jo er betydelig lavere sammenlignet med de andre skolene. Når svarene fordeles på kjønn er det flest gutter som har utført disse handlingene, og andelen som har utført disse handlingene øker noe med alderen. Den samme trenden vises når ungdommene blir spurt om de har utført ulike handlinger som kan defineres som hærverk. Dette er handlinger som at man med vilje har ødelagt eller knust vindusruter, busseter, postkasser og lignende eller at man har sprayet eller tagget ulovlig på vegger, bygninger, tog, buss eller lignende. Her blir også ungdommene spurt om de har vært borte en hel natt uten at foreldene viste hvor de var.

Neste diagram viser svarfordelingen over andelen som har utført ulike handlinger som kan betegnes som hærverk minst en gang siste 12 måneder. Diagrammet viser samlede tall for kommunen i prosent.

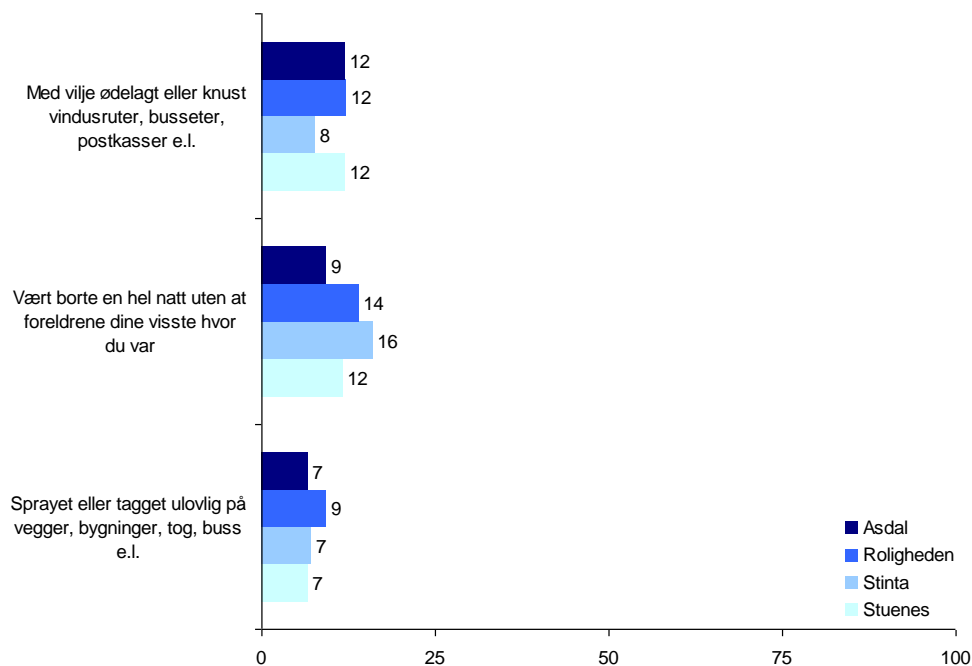
Figur 137. Hvor mange ganger har du vært med på, eller gjort noe av dette det siste året – de siste 12 månedene?

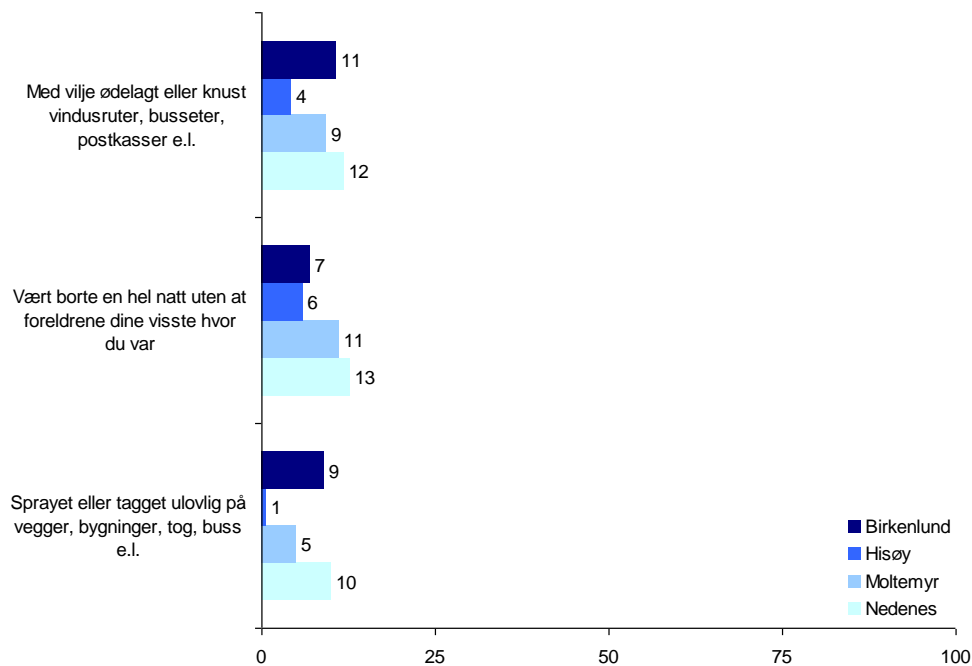
Det er få ungdommer som begår hærverk med høy frekvens. Noen flere har gjort de overnevnte handlingene 2- 5 ganger siste 12 måneder. Flest ungdom har vært borte en hel natt uten at foreldrene viste om det.

Diagrammene på neste side viser svarfordeling på skolenivå. Tallene viser andelen som har gjort følgende handlinger minst 1 gang siste 12 måneder i prosent.

Figur 138. Andel som har utført ulike handlinger minst én gang siste 12 måneder. Fordelt på de ulike skolene i prosent.

Figur 139. Andel som har utført ulike handlinger minst én gang siste 12 måneder. Fordelt på de ulike skolene i prosent.

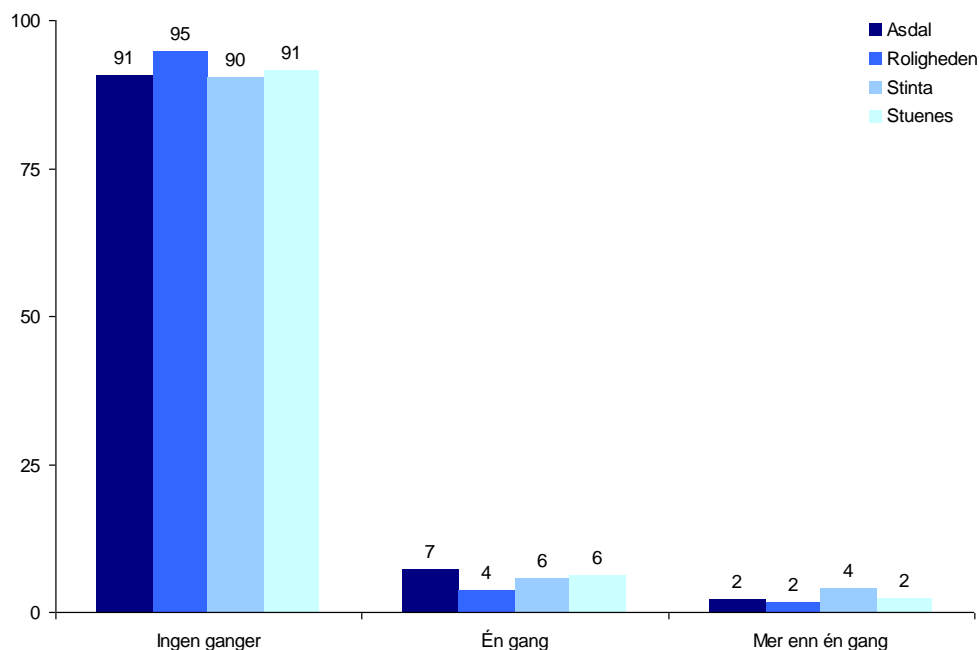

Når svarene fordeles på kjønn er det en relativt markant forskjell på jenter og gutter på spørsmålet om man med vilje har utført ulike handlinger minst en gang siste 12 måneder. 15 % av guttene oppgir dette, mens kun 5 % av jentene oppgir tilsvarende. Når vi spurte om de minst en gang har vært borte en hel natt uten at foreldrene viste hvor de var er dette noe mer likt mellom kjønnene. 13 % av gutten oppgir at de har borte en hel natt, mens 10 % av jentene oppgir det samme. Det er ingen stor forskjell på andelen ungdommer som begår handlinger som med vilje ødelagt noe eller tagget mellom de ulike klassetrinnene, bortsett fra når ungdommene blir spurte om de hadde vært borte en hel natt uten at foreldrene viste om det. 5 % av ungdommene i 8. trinn oppgir dette, mens 19 % av ungdommene i 10. trinn oppgir tilsvarende.

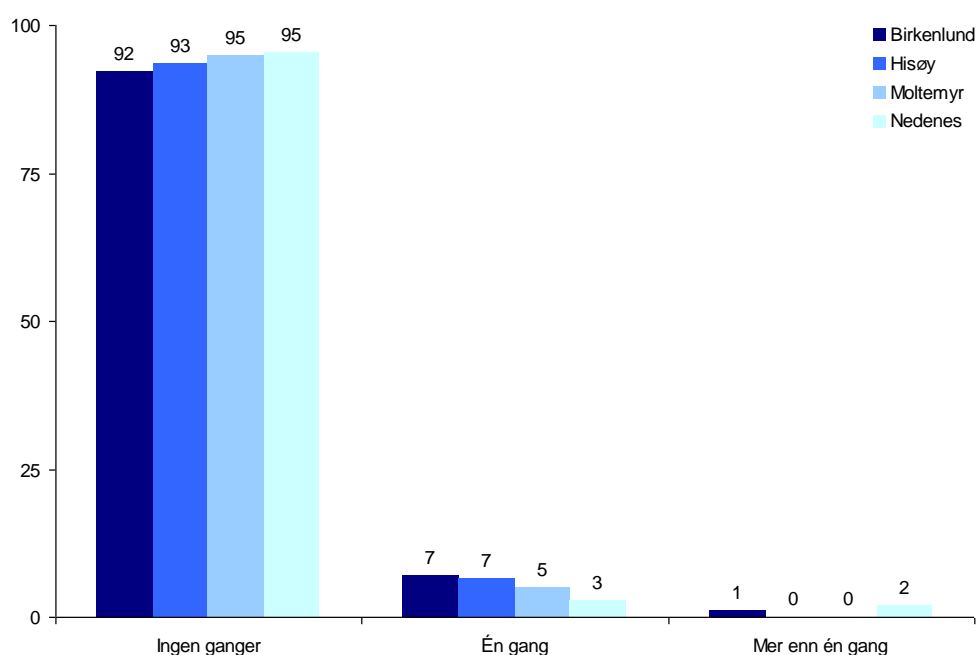
Analysen viser at det er viktig at foreldrene vet hvor ungdommen er og hva de driver med på fritiden. I kategorien av ungdommer som oppgir at de har begått normbrudd er det flere som oppgir at foreldrene ikke vet hvor de er og hvem de er sammen med i fritida. Det er kun en liten gruppe ungdommer som oppgir at de har begått normbrudd og at foreldrene vet hvor de er og hvem de er sammen med på fritiden. Dette er i større grad gjeldende for gutter enn for jentene.

Videre er ungdommene spurt hvor mange ganger de har vært i kontakt med politiet for noe galt de har gjort i løpet av de siste 12 måneder. Diagrammene nedenfor er fordelt på de ulike skolene.

Figur 140. Hvor mange ganger har du vært i kontakt med politiet på grunn av noe galt du hadde gjort i løpet av de siste 12 månedene? Tallene er fordelt på de ulike skolene og er i prosent.

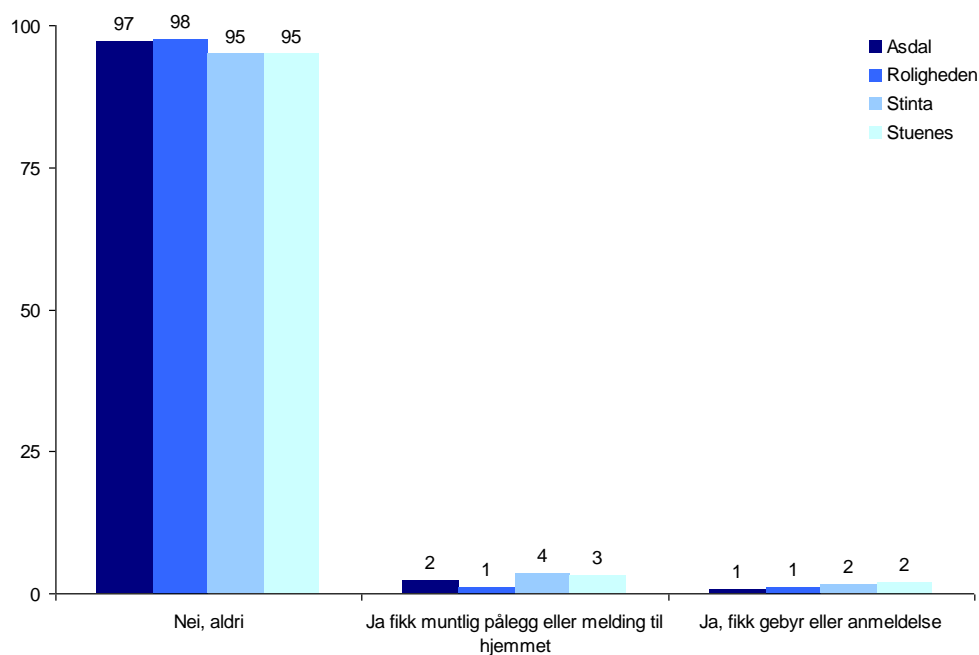

Figur 141. Hvor mange ganger har du vært i kontakt med politiet på grunn av noe galt du hadde gjort i løpet av de siste 12 månedene? Tallene er fordelt på de ulike skolene og er i prosent.

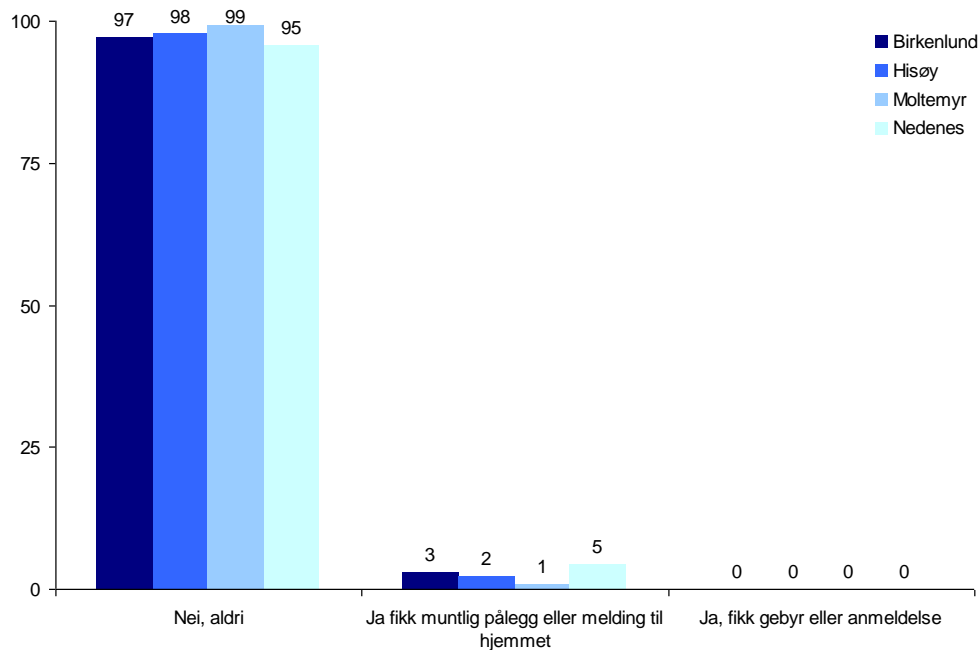

Det er svært få ungdommer som har vært i kontakt med politiet på grunn av noe galt de har gjort. Dersom man har vært i kontakt med politiet er det flest som har vært dette en gang siste 12 måneder. Det er ingen ungdommer i kommunen som oppgir at de har vært i kontakt med politiet mer enn 6 ganger. Samlet i kommunen er det 2 % av ungdommene som oppgir at de har vært i kontakt med politiet mellom 2- 5 ganger siste 12 måneder for noe galt de hadde gjort. Det er noen flere gutter, enn jenter. Ungdommene er også spurt ungdommen om de noen gang er blitt stoppet av politiet på grunn av en trafikkforseelse. Diagrammene nedenfor er fordelt på de ulike skolene, tallene er i prosent.

Figur 142. Har du noen gang blitt stoppet av politiet på grunn av en trafikkforseelse? Tallene er fordelt på de ulike skolene og vises i prosent.

Figur 143. Har du noen gang blitt stoppet av politiet på grunn av en trafikkforseelse? Tallene er fordelt på de ulike skolene og vises i prosent.

Det er svært få ungdommer som har vært i kontakt med politiet på grunn av en trafikkforseelse. Dersom man har vært i kontakt med Politiet er det mest vanlig at ungdommen har fått et muntlig pålegg eller melding til hjemmet. Det er flest gutter som oppgir at de har vært i kontakt med politiet. 4 % av guttene oppgir at de har fått muntlig pålegg eller melding med hjem, og 2 % av guttene oppgir at de har fått gebyr eller blitt anmeldt. Det er ingen ungdommer i 8. trinn som oppgir at de har fått en anmelde eller gebyr på grunn av trafikkforseelse.

Flere spørreundersøkelser i ulike kommuner viser at det store flertallet av ungdommene har blitt «snillere». Færre deltar i ulike typer skoleopposisjon, normbrytende handlinger eller ruser seg. Selvom mange ungdommer begår mildere former for normbrudd, er andelen som begår mange normbrudd av mer alvorlig karakter, lav. Ungdom som begår slike handlinger har oftere enn andre ungdommer tilleggspolproblemer som svak psykisk helse, dårlig skoletilpasning, svakt sosialt nettverk, rusproblemer etc. Det er blant flere uttrykt en bekymring for at det oppstår en økende polarisering hvor forskjellen mellom denne gruppen og ungdom flest blir større (Frøyland & Sletten 2012). Denne undersøkelsen gir ikke grunnlag for å si noe om ungdommen i Arendal kommune er blitt «snillere» eller ei. For å kunne si noe om dette må man gjenta undersøkelsen over tid eller gjøre en type longitudinell studie. Tallene som denne undersøkelsen har gitt oss er kun et tverrsnitt av

ungdomsbefolkningen i kommunen på undersøkelsestidspunktet. Men det er grunn til å anta at de av ungdommene som begår mange normbrudd av mer alvorlig karakter, oftere har tilleggsproblemer enn andre ungdommer også i Arendal kommune.

6.3 Vold

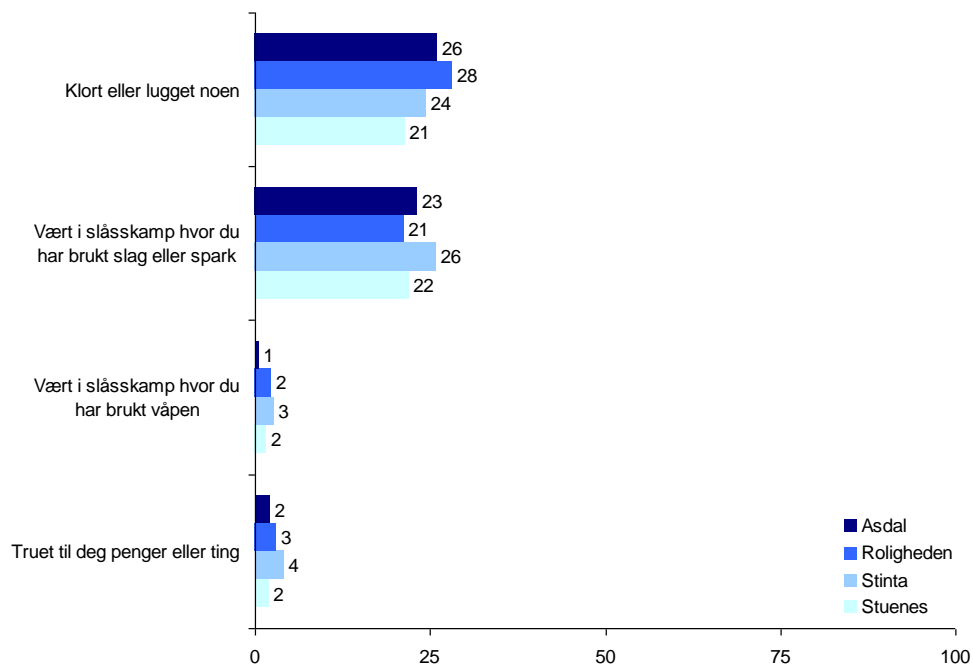
I denne undersøkelsen har vi forsøkt å få et bilde av ungdommens egne erfaringer med vold. Ungdommen er blitt spurt om de har utøvd ulike former for vold, om de har blitt utsatt for vold eller trusler om vold og hvem som eventuelt har utøvd volden. Denne undersøkelsen er et tverrsnitt og kan dermed ikke gi grunnlag for å si noe om volden blant ungdommen har økt eller ei. Men ungdommen er i en aldersgruppe som er spesielt utsatt for vold eller trusler om vold.

Vold kan være et uttrykk for eksternaliserende vansker, slik psykiske vansker kan være et uttrykk for internaliserende vansker. Eksternaliserende vansker dreier seg om problemer som vender utover og kan omfatte ulike former for atferdsvansker, kriminalitet, rusbruk, vold og annen normbrytende adferd. Ofte skiller man mellom to grupper av ungdom med atferdsvansker. Ungdom som viser vansker i ungdomstiden og ungdom med vansker som kan spores tilbake til barndommen (Wichstrøm & Backe - Hansen 2007). Ungdom i den siste gruppen har ofte flere bakenforliggende utfordringer, og er særlig sårbare for å utvikle alvorlige adferdsproblemer i ungdomstiden og videre i voksen alder (Frøyland & Sletten 2011). Det ser ut til at eksternalisering av problemene er mest utbredt blant gutter, men at jenter i større grad enn gutter utvikler internaliserende vansker (Wichstrøm & Backe – Hansen 2007).

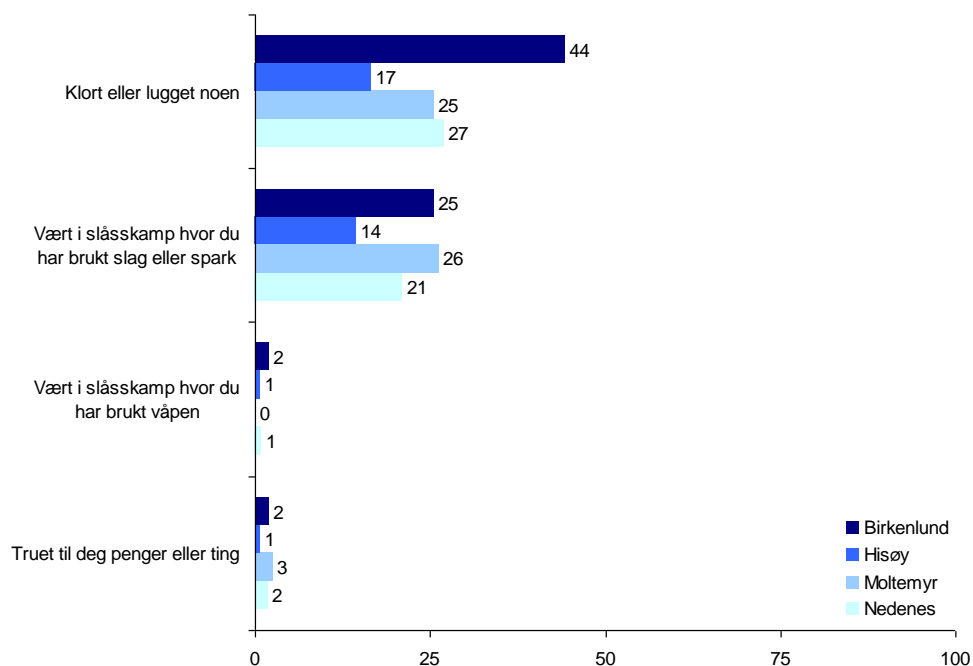
De siste årene har samfunnet hatt et særlig fokus på vold i nære relasjoner. Regjeringen kom blant annet ut med en nasjonal strategi mot vold i nære relasjoner 8 mars i år, og det er varslet at dette skal følges opp med en nasjonal handlingsplan høsten 2013. I siste del av kapittelet vil dette temaet bli diskutert. Hva kan føre til at enkelte ungdom er særlig voldsutsatte og hvilke konsekvenser kan volden gi?

Ungdommen er blitt bedt om å oppgi om de selv har utøvd vold minst en gang de siste 12 måneder. Diagrammene på neste side viser andelen som har utført ulike handlinger minst en gang siste året, fordelt på skolene i prosent.

Figur 144. Andel som har utført ulike handlinger minst én gang siste 12 måneder. Tallene er fordelt på de ulike skolene og er i prosent.

Figur 145. Andel som har utført ulike handlinger minst én gang siste 12 måneder. Tallene er fordelt på de ulike skolene og er i prosent.

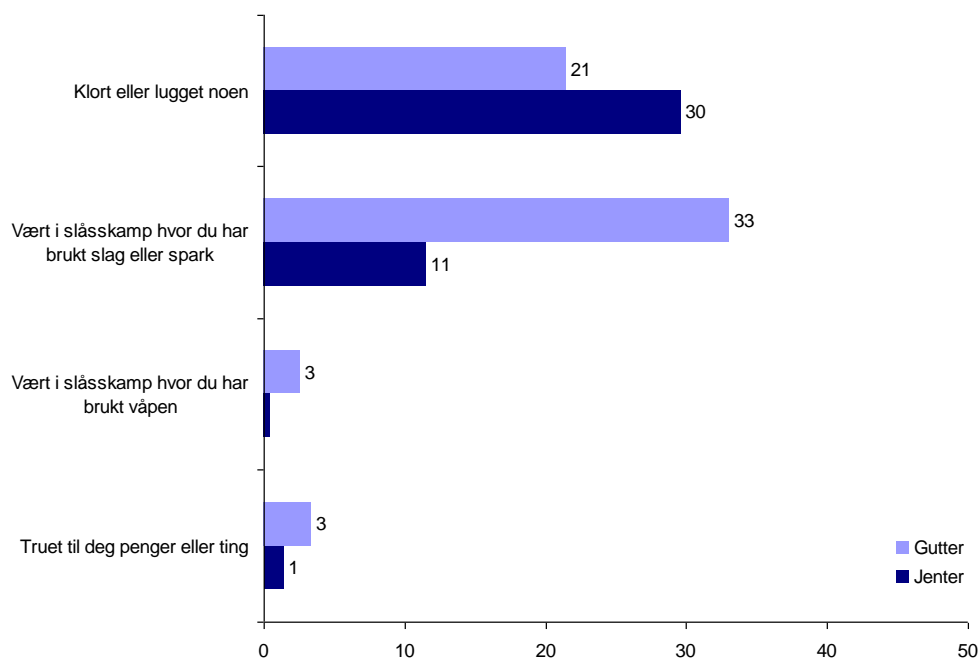
Det er tildels store forskjeller mellom skolene på de ulike spørsmålene om voldsutøvelse. 44 % av ungdommene på Birkenlund skole oppgir at de har klort eller lugget minst en gang siste 12 måneder, 17 % av ungdommene ved Hisøy skole oppgir det samme. Gjennomsnittet er det 25 % av ungdommene som oppgir dette i kommunen. Det er ingen ungdommer ved

Moltemyr skole som oppgir at de har vært i slåsskamp hvor de har brukt våpen siste året, derimot er det 4 % ved Stinta skole som oppgir at de har truet til seg penger eller ting siste året.

Det er mest vanlig at ungdommen har utøvd mildere former for vold, og det er få ungdommer som har utøvd vold 6 ganger eller mer de siste 12 måneder. Å ha gjort en handling 6 ganger eller mer sist året kan indikere at handlingen er blitt en del av et handlingsmønster hos ungdommen, og gir grunnlag for bekymring. Samlet for kommunen er det 5 % av ungdommene som oppgir at de har klort eller lugget mer enn 6 gang er siste året. Kun 3 % oppgir at de har vært i slåsskamp med slag og spark mer enn 6 ganger siste året. Når ungdommen blir om de har utøvd hva man kan definere som grov vold, så er det svært få ungdommer i Arendal kommune som oppgir dette. Det er omtrent 1,5 % av ungdommene som oppgir at de har vært i slåsskamp hvor de har brukt våpen mer enn 1 ganger siste året, og rundt 3 % oppgir at de har truet til seg penger mer enn 1 gang siste året.

Diagrammet nedenfor viser fordelingen mellom kjønnene.

Figur 146. Andel som har utført ulike handlinger minst én gang siste 12 måneder. Tallene er fordelt på kjønn og vises i prosent.

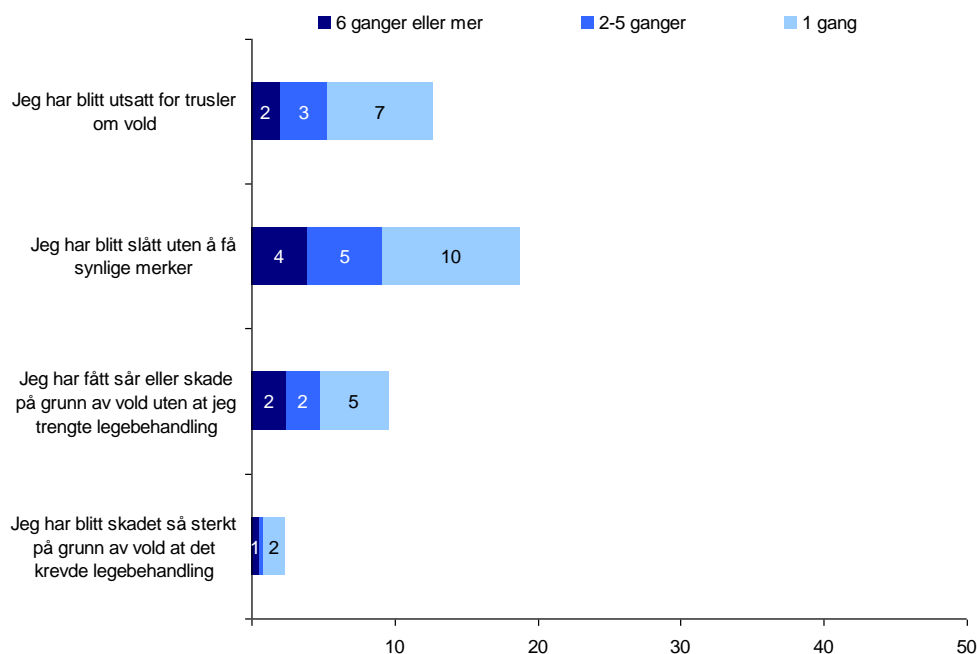

Diagrammet viser at det er forskjell på gutter og jenter og i hvilken grad de har utøvd vold. Det er flest jenter som har klort eller lugget, mens det er flest gutter som har slåss med slag eller spark. Det er svært få jenter som har utøvd grovere former for vold. Når vi ser på ungdom og voldsutøvelse er det i dette materialet ingen aldersforskjell av betydning.

I forhold til andre sammenlignbare kommuner er gjennomsnittsbildet i Arendal kommune ganske likt eller litt lavere enn gjennomsnittet i blant annet Tønsberg og Skien kommune.

I undersøkelsen er ungdommene også spurt om de er blitt utsatt for vold. Diagrammet nedenfor viser samlede tall for kommunen i prosent.

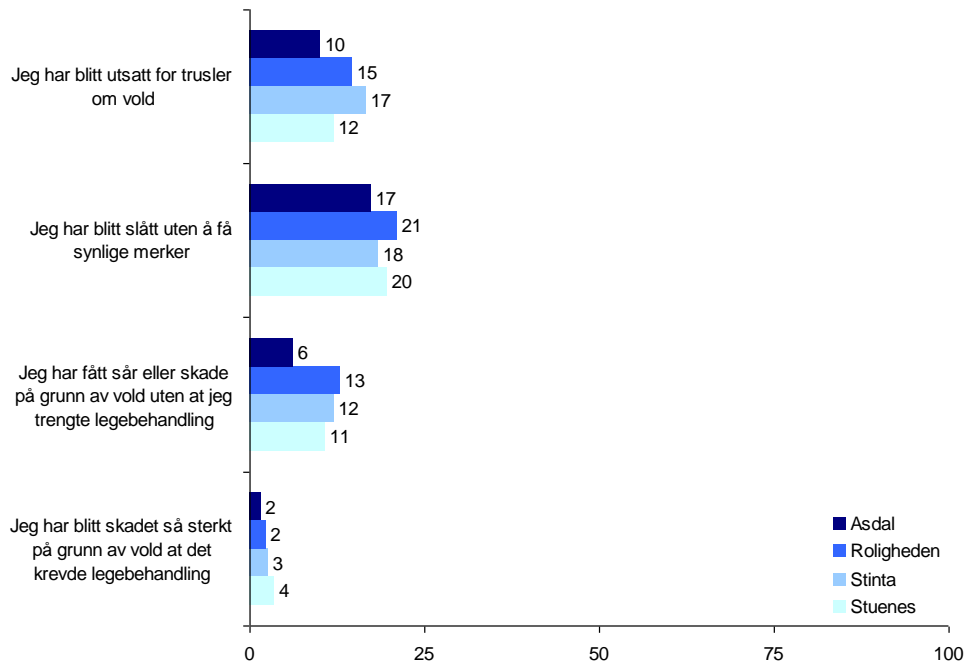
Figur 147. Har du i løpet av de siste 12 månedene blitt utsatt for noe av det følgende? Tallene viser samlede tall for kommunen og er i prosent.

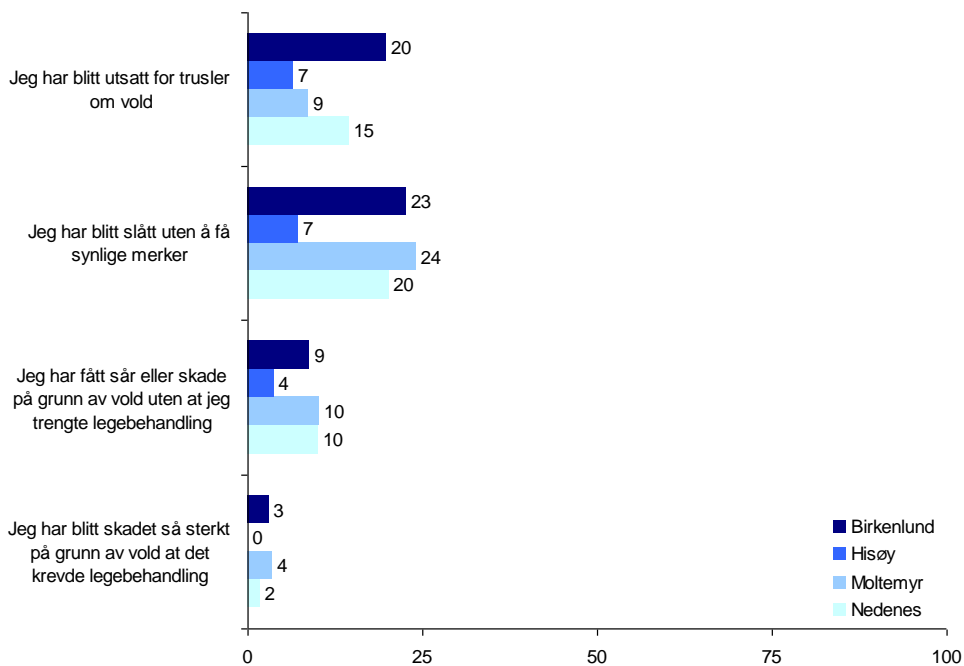
Det er mest vanlig å bli slått uten å få merker. Totalt er det 19 % av ungdommene som oppgir at dette har skjedd en gang siste året. Det er en liten gruppe ungdommer som rapporterer at de er blitt utsatt for vold mer enn 6 ganger siste 12 måneder. Jo hyppigere og grovere volden, er jo mer alvorlig blir den i sine konsekvenser. Tallene viser at det er en liten gruppe ungdommer som gjentatte ganger blir utsatt for vold. Det vil her være hensiktsmessig å dele kategoriene i mild vold og grov vold. Å bli slått uten og å ha fått merke kan defineres om mild vold, mens det å ha fått sår eller skade på grunn av vold kan være tegn på at ungdommen er blitt utsatt for grovere vold. Dersom volden har ført til at ungdommen har trengt legebehandling, så er det å betegne som grov vold. Det er 4 % av ungdommen som rapporterer at de har fått skade eller sår på grunn av vold minst 2 ganger siste 12 måneder, i overkant av 1 % av ungdommen har hatt behov for legebehandling som følge av volden minst 2 ganger siste 12 måneder.

Diagrammene på neste side viser andelen ungdommer som oppgir at de har blitt utsatt for vold minst 1 gang siste 12 måneder, fordelt på de ulike skolene i prosent.

Figur 148. Andel som har blitt utsatt for ulike voldshandlinger minst én gang siste 12 måneder, fordelt på skolene i prosent.

Figur 149. Andel som har blitt utsatt for ulike voldshandlinger minst én gang siste 12 måneder, fordelt på skolene i prosent.

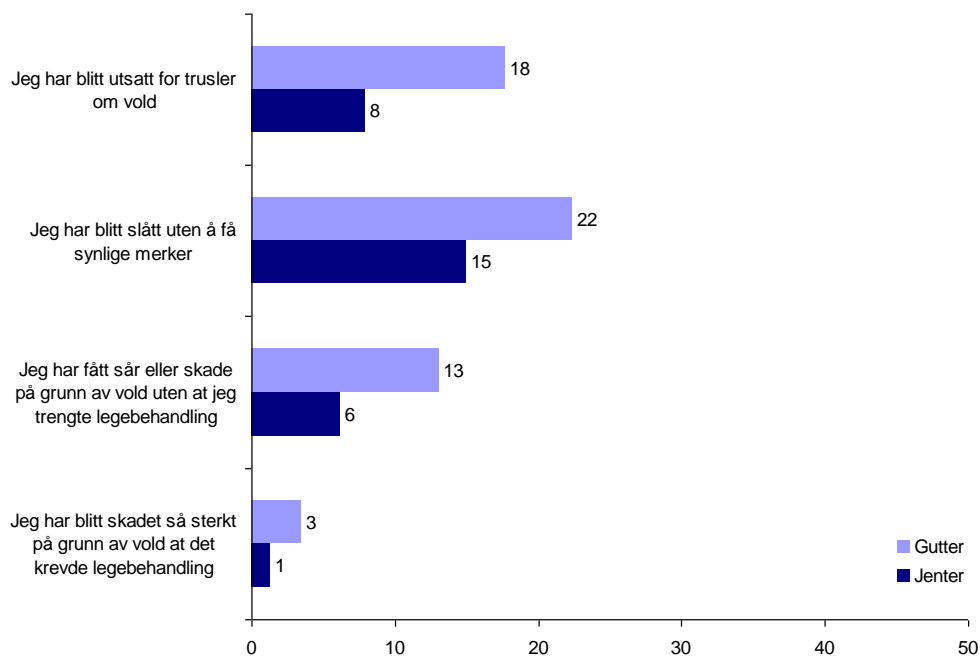
Diagrammene viser tildels stor forskjeller mellom skolene. Asdal og Hisøy skole har en lavere rapportering enn gjennomsnittet i kommunen. Blant annet er det ingen ungdommer ved Hisøy skole som rapporterer om at de har blitt utsatt for så grov vold at de har trengt legebehandling. Birkenlund skole ligger noe over gjennomsnittet når det spørres om mildere

former for vold. I kategoriene som betegner grovere vold jevnere dette seg ut. Det er for alle skolene noe mer vanlig å bli slått uten å få merker, enn å bli truet med vold. Ungdommene i 8. trinn oppgir et noe lavere tall på samtlige spørsmål enn ungdommene i 9. og 10. trinn.

Sett i sammenheng med nasjonale tall så skiller ikke ungdommene i Arendal kommune seg ut fra landsgjennomsnittet. Selvom det er tildels store forskjeller mellom skolene er det i gjennomsnitt tilnærmet likt av hva ungdom på landsbasis rapporterer om. Andelen som minst en gang siste 12 måneder har fått sår eller skade på grunn av vold uten at de har fått legebehandling eller blitt skadet så sterkt på grunn av vold at det krevde legebehandling er i Arendal 10 %, dette er tilsvarende de nasjonale tallene.

Diagrammet nedenfor viser fordelingen på kjønn i prosent.

Figur 150. Andel som har blitt utsatt for ulike voldshandlinger minst én gang siste 12 måneder, fordelt kjønn i prosent.

Det er langt flere gutter enn jenter som rapporterer om at de har vært utsatt for vold minst en gang siste 12 måneder. Som diagrammet viser så er det også flere gutter som oppgir at de har utøvd vold de siste 12 måneder. Det er gode grunner til å tro at den som utøver vold også blir utsatt for vold. De samlede tallene i Arendal kommune for voldsutsatthet viser et ganske likt bilde eller litt lavere i rapportering enn Tønsberg og Skien kommune som er å betegne som sammenlignbare kommuner.

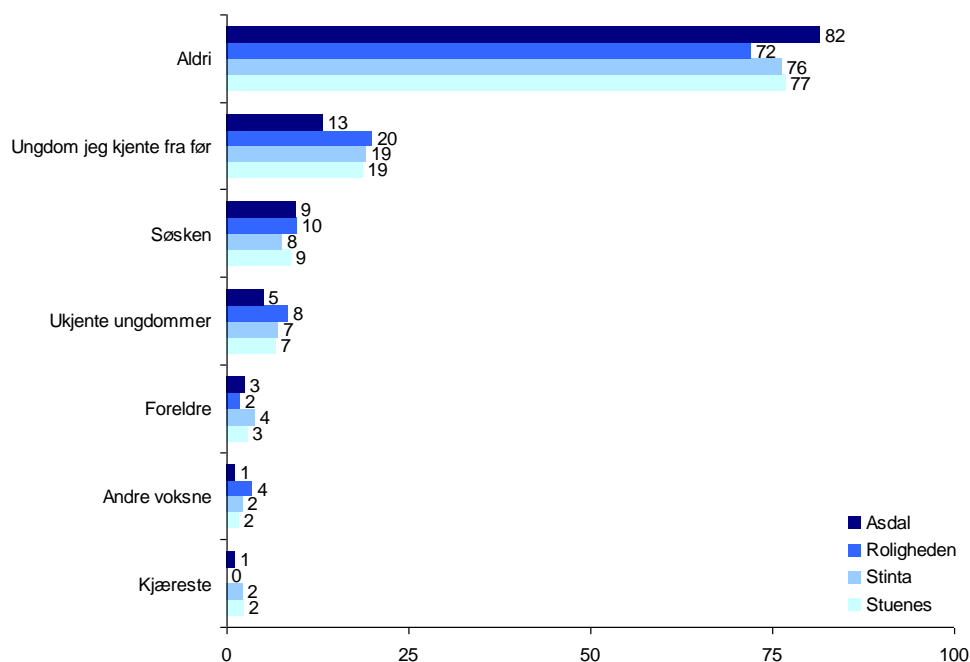
Det er naturlig å tenke seg at å bli utsatt for vold vil påvirke den unges psykiske helse i en negativ retning. Analysen viser at det er en signifikant sammenheng mellom å bli utsatt for

vold og psykiske vansker. Både det å bli utsatt for trusler om vold og det og faktisk bli utsatt for fysisk vold. Graden av psykiske vanskene øker systematisk med hvor mye ungdommen er blitt utsatt for trusler om vold og utsatt for fysisk vold. Av ungdommene som oppgav at de er blitt slått uten å få synlig merker mellom 2 til 5 ganger siste året er det 59 % som også svarer at de er plaget av at alt er et slit. En større andel av denne gruppen oppgir også at det er plaget av søvnproblemer, stivhet, at de bekymrer seg mye, pessimistisk fremtids tro, og depressive følelser. Det samme bildet finner vi for gruppen som oppgir at de blir utsatt for trusler for vold og mer grovere former for vold. I kapittel 5 så viste analysen at psykiske vansker samvarierer med psykiske lidelser. Det er grunn til å tro at det og systematisk bli utsatt for vold eller trusler om vold også vil påvirke eventuell utvikling av psykiske lidelser over tid. Blant annet er det i denne undersøkelsen flere ungdommer som oppgir at har forsøkt å skade seg selv eller forsøkt å ta sitt eget liv som også oppgir at de har blitt utsatt for vold fra ungdom som de kjenner, enn gruppen ungdommer som oppgir at de ikke har forsøkt skade seg selv/selv-mordsforsøk.

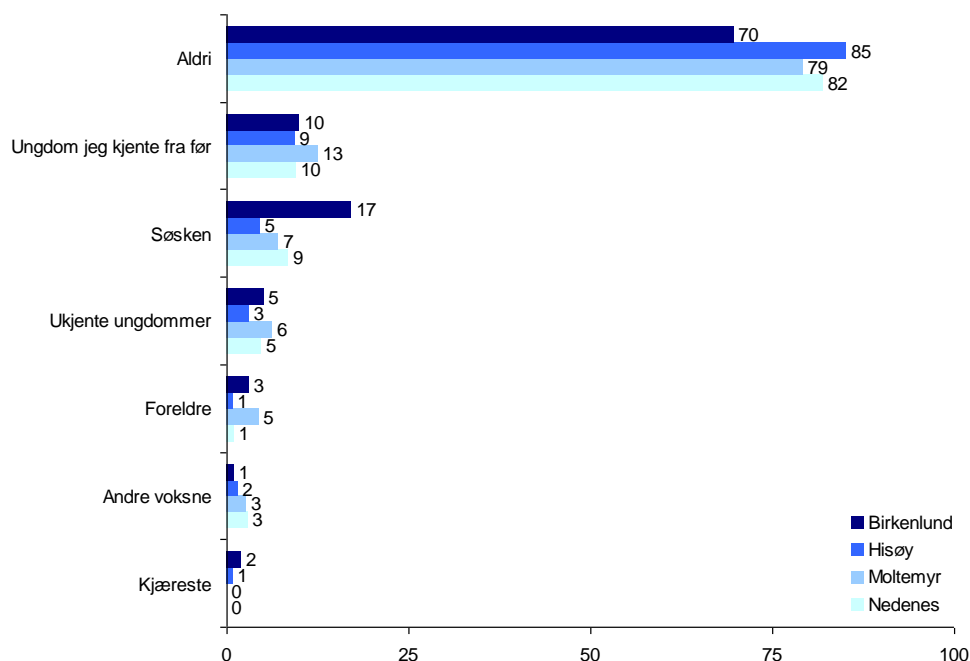
Ungdommene som oppgir at de blir systematisk utsatt for vold eller trusler om vold oppgir også at det er mer plaget av aggressivitet enn ungdommene som oppgir at de ikke er utsatt for vold eller trusler om vold. 17,7 % av ungdommene som oppgir at de er plaget av aggressivitet oppgir at de ikke er blitt ut satt for trusler om vold. Dette tallet øker til 52.2 % for gruppen ungdommer som oppgir at de blir utsatt for trusler om vold 6 ganger eller mer siste året.

Tilslutt er ungdommene spurt om dersom de var blitt skadet på grunn av vold, hvem var det som gjorde det. Diagrammet på neste side viser svarfordelingen på de ulike skolene. Her hadde ungdommene også mulighet for å krysse av for flere alternativer.

Figur 151. Dersom du noen gang har blitt skadet på grunn av vold, hvem var det som gjorde det? Fordelt på skolene i prosent.

Figur 152. Dersom du noen gang har blitt skadet på grunn av vold, hvem var det som gjorde det? Fordelt på skolene i prosent.

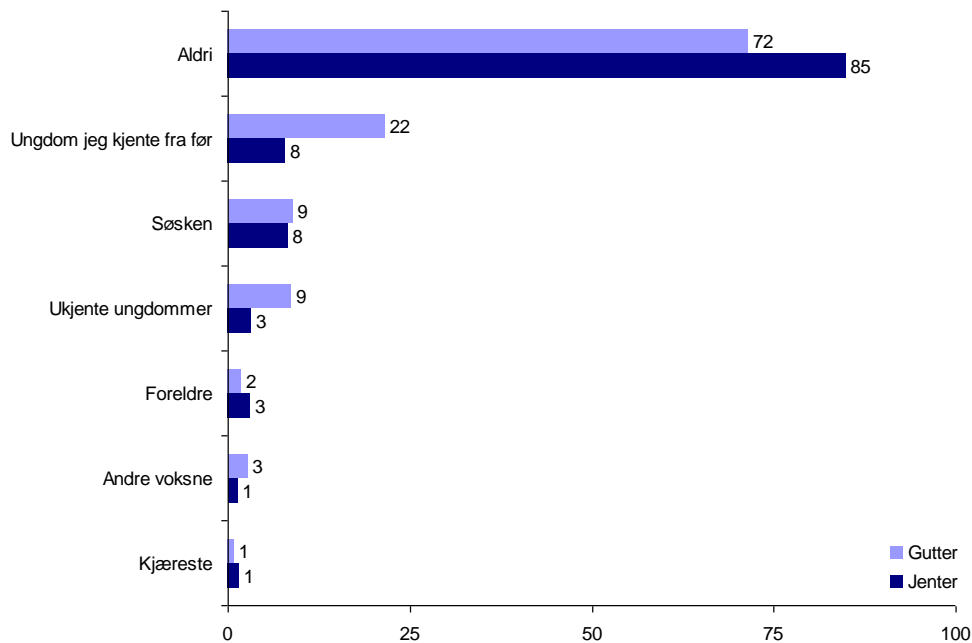
Det er mest vanlig å bli utsatt for vold fra andre ungdommer som man kjenner fra før av. Deretter er det en del som oppgir at de har blitt utsatt for vold fra søsken. Rundt 6 % av ungdommene oppgir at de har blitt utsatt for vold fra ungdommer som de ikke kjenner.

Mossige og Stefansen (2007) rapport viser at det å bli utsatt for vold hjemme, øker risikoen for å bli utsatt for vold «ute». Dette betyr ikke at det å bli utsatt for vold hjemme er årsaken til at man blir utsatt for vold ute. Men det vi kan si er at disse to fenomenene henger sammen slik at de som har opplevd det ene fenomenet har høyere statistisk sjans for også å ha opplevd det andre fenomenet (Mossige & Stefansen 2007). Dette bildet finner vi igjen i hva ungdommene i Arendal kommune oppgir. Analysen viser at det å bli utsatt for vold i hjemmet også samvarierer med voldsutsatthet utenfor hjemmet. 60 % av guttene som oppgir at de er utsatt for vold fra foreldrene sine oppgir også at de er utsatt for vold fra ungdommer som de kjenner fra før. For jentene er det samme tallet 21 %. Det er også en høyere prosentandel av gruppen som oppgir at de er utsatt for vold fra foreldrene som også oppgir at de er blitt utsatt for vold fra ukjente ungdommer, enn gruppen som oppgir at de ikke er utsatt for vold i hjemmet. Å bli utsatt for vold i hjemmet øker også sannsynligheten for at ungdommen selv vil utøve vold mot andre. Dette gjelder både for guttene og jentene.

Det er en gruppe ungdommer som oppgir at de blir utsatt for vold fra personer som man kan betegne som nære relasjoner. I gjennomsnitt oppgir 3 % av ungdommen i kommunen at de har blitt utsatt for vold fra foreldrene. Kun en liten gruppe på rundt 1 % oppgir at de har blitt utsatt for vold fra en kjæreste. Hva ungdommen legger i betegnelsen andre voksne kan variere, det kan være steforeldre, besteforeldre, tante eller onkler, men også andre voksne som ikke er i en familierelasjon til den unge.

Diagrammet på neste side viser fordelingen mellom kjønnene i prosent på spørsmålet på dersom man har vært utsatt for vold hvem var det som gjorde det.

Figur 153. Dersom du noen gang har blitt skadet på grunn av vold, hvem var det som gjorde det? Fordelt på kjønn i prosent.

Det er langt flere gutter enn jenter som rapporterer at de har blitt utsatt for vold. Den største forskjellen mellom kjønnene blir tydelig når ungdommene blir spurt om de har vært utsatt for vold fra andre ungdommer, kjente og ukjente. Bildet av at gutter generelt er mer utsatt enn jenter for vold i jevnalderrelasjoner stemmer også godt overens med annen forskning på ungdom (Mossige & Stefansen 2007). Det ser ut til at det å være gutt øker risikoen for vold blant jevnaldrende, mens når man ser på vold utført av personer i nære relasjoner så er ikke kjønn av like stor betydning. Dette finner vi igjen også blant ungdommer i andre kommuner.

Studien fra Mossige & Stefansen (2007) viser at flere jenter enn gutter opplever å bli slått av en nær omsorgsperson i løpet av oppveksten. Dette kan ha minst to forklaringer. Det ene er at det kan være reelle forskjeller i hvor tilbøyelig nære omsorgspersoner er til å ty til vold ovenfor gutter og jenter. En annen mulig forklaring kan være at jenter opplever fysiske krenkelser som mer alvorlig og derfor husker dem bedre når de senere blir spurt om slike opplevelser (Mossige & Stefansen 2007). Forskjellene mellom kjønnene og vold i nære relasjoner er for små i denne undersøkelsen til at man kan si noe tilsvarende som det Mossige & Stefansen fant i sin studie.

Tidligere forskning har vist at unges voldsutsatthet i hjemmet henger sammen med familiens sosioøkonomiske posisjon. Jo mer alvorlig levekårsproblemer i familien, jo større er risikoen for å bli utsatt for vold (Mossige & Stefansen 2007). Det har blant annet vist seg at det er en

sammenheng mellom voldutsatthet og dårlig familieøkonomi. Det samme forholdet er godt dokumentert når det kommer til ungdommens voldutsatthet og foreldrenes rusmiddelbruk. Særlig blir dette tydelig når mor eller far drikker daglig. Andre individuelle faktorer relatert til levekår, som f.eks innvandrersstatus og ha foreldre som er arbeidsledige eller mottar sosialhjelp øker risikoen for å bli utsatt for vold. Men også karakteristiske ved det området man vokser opp i har betydning. Dette kan være faktorer som utdanning og inntektsnivå, andelen aleneforsørgere og dødsrate i bomiljøet til ungdommen. Videre viser studien til Mossige & Stefansen (2007) at levekårsproblemer ser ut til å øke risikoen for at mor utøver vold i større grad enn hos far. Den mest nærliggende forklaringen på dette er at barn oftest blir boende hos mor etter samlivsbrudd, og at fedre med store problemer oftere enn mødre med tilsvarende problemer vil ha en mer perifer rolle i barns oppvekst. Det er også en tendens til at jo yngre ungdommene oppgav at de var første gang en voksen i familien slo dem med vilje, jo høyere var andelen som rapporterte om flere slike hendelser, og motsatt, jo eldre ungdommene var første gang de ble slått, jo færre var det som oppga flere hendelser. Mønsteret er likt for gutter og jenter (Mossige & Stefansen 2007).

Det anbefales å lese Mossige & Stefansen (2007) sin rapport i helhet.

Mossige, S. & Stefansen, K (red) (2007): Vold og overgrep mot barn og unge. En selvrapporteringsstudie blant avgangsunndommer i videregående skole. NOVA rapport 20/07. Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring.

6.4 Oppsummering

Rusbruk

Det generelle bildet er at det er få ungdommer i kommunen som har drukket alkohol eller som drikker alkohol på mer regelmessig basis. Alder er innenfor tema rus en viktig faktor. 93 % av ungdommene på 8. trinn svarer at de aldri har drukket eller bare smakt noen få ganger. I 10. trinn er 64 % av ungdommene som svarer det samme. 1 % av ungdommene i 8. trinn oppgir at de drikker minst månedlig, 14 % av ungdommene i 10. trinn svarer tilsvarende. Det er mest vanlig å ha drukket så mye som en alkoholenhet når ungdommen er mellom 13 og 15 år. Det er en signifikant sammenheng mellom tidlig debutalder og beruselsesfrekvens. Dette viser oss at jo tidligere ungdommen begynner å drikke, jo større sannsynlighet er det for at de

drikker mer senere i ungdomsårene. Det er svært få ungdommer som får alkohol av foreldrene sine. Dersom ungdommen får alkohol så er det oftest knyttet til spesielle anledninger som nyttårsaften for eksempel. Kun 4 % av ungdommene oppgir at de får alkohol til å ha med seg på fest *ofte* eller *av og til*. Denne gruppen øker noe med alderen. Å få alkohol fra foreldrene øke sannsynligheten for at ungdommen også drikker mer.

I gjennomsnitt er det 4 % av ungdommene i kommunen som oppgir at de har brukt hasj minst en gang de siste 12 måneder. Dette er på linje med de nasjonale tallene. Av disse igjen så er det 2 % som oppgir at de har forsøkt en gang de siste 12 måneder. 1 % som oppgir at de har brukt hasj 2 – 5 ganger siste 12 måneder og 1 % som oppgir at de har brukt hasj mer enn 6 ganger siste 12 måneder. Å røyke hasj som en del av et handlingsmønster henger også sammen med andre problemområder i ungdommens liv.

Problemadferd

De fleste ungdommene er lovlydige. Unntaket er å laste ned filer ulovlig fra nettet. Det kan se ut til at det å laste ned eller kopiere ned filer ulovlig fra nettet ikke er noe som ungdommen selv definerer som normbrudd av stor betydning. Derimot er det svært få ungdommer som har stjålet noe av vennene sine. Det er en liten andel ungdommer som kan sies å ha begått mer kriminelle handlinger som ville blitt straffeforfulgt. 7 % oppgir at de noen gang har stjålet i butikk. Kun 1 % av disse har gjort dette 6 ganger eller mer siste året.

Vold

Det er mest vanlig blant ungdommene at de har utøvd mildere former for vold, og det er få ungdommer som har utøvd vold 6 ganger eller mer de siste 12 måneder. Kun 3 % oppgir at de har vært i slåsskamp med slag og spark mer enn 6 ganger siste året. Når ungdommen blir spurt om de har utøvd hva man kan definere som grov vold, så er det svært få ungdommer som oppgir dette.

Det er mest vanlig å bli slått uten å få merker. Totalt er det 19 % av ungdommene som oppgir at dette har skjedd en gang siste året. Tallene viser at det er en liten gruppe ungdommer som gjentatte ganger blir utsatt for vold. Det er mest vanlig å bli utsatt for vold fra andre ungdommer som man kjenner fra før av. Deretter vold fra søsken. 3 % oppgir at de er blitt

utsatt for vold fra foreldrene sine. Ungdom som oppgir at de blir utsatt for vold eller trusler om vold oppgir også at de er plaget av psykiske vansker. Denne andelen øker jo hyppigere volden forekommer. Analysen viser at det er en signifikant sammenheng mellom voldsutsatthet og psykiske vansker. Å bli utsatt for vold øker også sannsynligheten for og selv utøve vold og/eller bli utsatt for vold fra andre ungdommer.

Litteraturliste

- Aagre, W.(2003): *Ungdomskunnskap – hverdagslivets kulturelle former*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Bakken, A.(2004): Nye tall om ungdom – økt sosial ulikhet i skolen? *Tidsskrift for ungdomsforskning*. 2004, 4(1):83-91.
- Bolstad, A., Skutle, A., Iversen, E. og Endresen, E. (2010): *Foreldrerollen i rusforebyggende arbeid*. Bergen: Stiftelsen Bergensklinikkene.
- Bye, K. E. (2012): Bruk av alkohol og cannabis blant ungdom i perioden 1995 – 2011. *Tidsskrift for ungdomsforskning*. Årgang 12. Nr. 2/2012. Oslo: Fagbokforlaget
- Bø, A. K. & Hovdenak S.S. (2011): Faglig og personlig støtte: Om betydningen av en god relasjon mellom lærer og elev sett fra elevens ståsted. *Tidsskrift for ungdomsforskning* 11(1):69-85.
- Frønes, I. & Strømme, H. (2010): *Risiko og marginalisering – om norske barns levekår i kunnskapssamfunnet*. Oslo: Gyldendal forlag AS.
- Frøyland, L.R. & Sletten, A.M. (2011): *Ung i Stavanger 2010 – endringer, risiko og lokale forskjeller*. NOVA rapport 7/2011. Norsk institutt for forskning om oppvekst velferd og aldring.
- Frøyland, L.R., Hansen, M., Sletten, A. M., Torgersen, L., & Von Soest, T. (2010): *Uskyldig moro? Pengespill og dataspill blant norske ungdommer*. NOVA rapport 18/2010. Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring.
- Hansen Nordli, M. (2005): « Utdanning og ulikhet: Valg, prestasjoner og sosiale settinger». *Tidsskrift for samfunnsforskning*, 46(2). Side 133 – 155.
- Helsedirektoratet (2010): *Fra bekymring til handling. En veileder om tidlig intervensjon på rusområdet*. Oslo: Veileder, IS- 1742
- Johannessen, A. Tufte, P. A. & Christoffersen, L (2010): Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode. 4. utgave. Oslo: Abstrakt forlag AS.

Karlsen Bæck, U.D. (2007) *FORELDREINVOLVERING I SKOLEN. Delrapport fra forskningsprosjektet "Cultural encounters in school. A study of parental involvement in lower secondary school."* Delrapport nr 06/2007. Tromsø: Norut AS.

Kuntsche, E., Rossow, I., Simons-Morton, B., Bogt, T. T., Kokkevi, A. & Godeau, E. (2013): *Not Early Drinking but Early Drunkenness Is a Risk Factor for Problem Behaviors Among Adolescents from 38 European and North American Countries.* Alcoholism: Clinical and Experimental Resach. Vol. 37, No. 2 February 2013

Kvalem L.I. & Wichstrøm L. (red.) (2007): *Ung i Norge – psykososiale utfordringer.* Oslo: Cappelens forlag.

Mossige, S. & Stefansen, K. (red) (2007): *Vold og overgrep mot barn og unge. En selvrapporтерingsstudie blant avgangsunngdommer i videregående skole.* NOVA rapport 20/2007. Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring.

Nordahl, T., Sørli, M-A., Manger, T. & Tveit, A. (2005): *Adferdsproblemer blant barn og unge.* Bergen: fagbokforlaget

Pape, H. & Storvoll, E.E. (2005): «Foreldre langing» og ungdomsfyll. Tidsskrift for ungdomsforskning 2005,5 (1): 51- 70

Pape, H. & Rossow, I. (2007): *Farlig fyll. Overstadig drikking og problemer knyttet til alkoholbruk blant skoleungdom.* Tidsskrift for ungdomsforskning 2007, 7 (1): 113 – 125

Pedersen, W. (1998): *Bittersøtt: Ungdom, sosialisering, rusmidler* (2 utg.). Oslo: Universitetsforlaget

Pedersen, W. & Pape, H. (1999): «unge voldsofre i Oslo – et innvandringsproblem?». *Tidsskrift for den norske lægeforening*, 119:2317–21.

Ystgaard, M. Reinholdt, N P. Huseby, J og Mehlum L (2003): *Villet egenskade blant ungdom.* *Tidsskrift for Den norske legeförening*, 123:2241-2245

Seippel, Ø. Strandbu, Å. & Sletten, M. A (2011): *Ungdom og trening – Endringer over tid og sosiale skillelinjer.* NOVA rapport 3/2011

Skretting, A & Storvoll E.E (2011): *Utviklingstrekk på rusmiddelfeltet – grunnlagsmaterialet til Regjeringens stortingsmelding om rusmiddelpolitikken*. Sirius rapport nr. 3/ 2011. Statens institutt for rusmiddelforskning Oslo 2011.

Skretting, A & Bye K. E (2003): *Bruk av rusmidler blant norske 15 – 16 åringer. Resultater fra den norske delen av de europeiske skoleundersøkelsene – ESPAD 1995, 1999 og 2003*. Sirius-rapport 5/2003. Statens institutt for rusmiddelforskning Oslo.

Sletten Aaboen, M (2011): «Å ha, å delta, å være en del av gjengen. Velferd og fattigdom i et ungdomsperspektiv» Avhandling for PHD-graden. Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi. Det samfunnsvitenskapelige fakultet. Universitet i Oslo. NOVA rapport 11/2011

Sletten Aaboen, M. (2007): «Utsatt familieliv – dårlig råd og problemadferd blant ungdom». *Tidsskrift for ungdomsforskning* 2007, 7(1):53-57. NOVA

Solenes, O. & Strandbu, Å.(2007): «Beckham gikk ikke mye på langrenn» – kontroverser om ungdom og idrett før og nå. Hentet fra: Strandbu, Å. & Øia, T. (red.)(2007): «Ung i Norge – skole, fritid og ungdomskultur». Oslo: Cappelens akademiske Forlag AS

Sommerfeldt, B. & Skårderud, F (2009): Hva er selvskading? *Tidsskrift for Den norske legeforening*, 129:754-758

Staksrud, E.(2013): *Digital mobbing. Hvem, hvor, hvordan, hvorfor – og hva kan voksne gjøre*. Oslo: Kommuneforlaget AS.

Strandbu, Å. Storvoll. E, E. & Kvalem, I. L (2007): Endringer fra 1992 til 2002 i selvrapportert slanking og problematiske spisemønstre blant ungdom. *Tidsskrift for Norsk Psykologforening, Vol 44, Nr. 1, 2007, Side 4-10*.

Øia, T. (2013): *Ungdom rus og marginalisering*. Oslo: Cappelen Damm AS.

Øia, T.(2011): *Ungdomsskoleungdommer – motivasjon, mestring og resultater*. NOVA Rapport 9/2011. Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring.

Øia, T. (2007): *Flinke jenter og gutter i utakt*. I Strandbu & Øia (Red.)(2007): Ung i Norge – Skole, fritid og ungdomskulturer. Oslo: Cappelens akademiske forlag AS.

Von Soest, T. (2012): Tidstrender for depressive symptomer blant norske ungdommer fra 1992 til 2010. *Tidsskrift for ungdomsforskning*. 2012, 12 (2): 3 – 20.

<http://kilden.forskningsradet.no/c16880/artikkel/vis.html?tid=23561>

http://www.ungdata.no/asset/7240/1/7240_1.pdf

<http://www.ssb.no/nasjonalregnskap-og-konjunkturer/oa/3-2005> Publisert 16 juni 2005.

Figurliste

Figur 1. Her kommer noen utsagn om hvordan du vil beskrive ditt forhold til dine foreldre. Tallene viser samlede tall for kommunen og er i prosent.	12
Figur 2. Har du avtalte tider du må være hjemme om kvelden? Tallene vises i prosent.....	13
Figur 3. Har du avtalte tider du må være hjemme om kvelden? Tallene vises i prosent.....	13
Figur 4. Andelen som har svart ja, sikkert på at de ville ha snakket med en eller flere av de ulike personene dersom de hadde et problem av personlig karakter. Tallene vises i prosent og fordelt på de ulike skolene.....	14
Figur 5. Andelen som har svart ja, sikkert på at de ville ha snakket med en eller flere av de ulike personene dersom de hadde et problem av personlig karakter. Tallene vises i prosent og fordelt på de ulike skolene.....	15
Figur 6. Hvor mange bøker tror du det er hjemme hos dere? Tallene vises i prosent og er fordelt på de ulike skolene.....	17
Figur 7. Hvor mange bøker tror du det er hjemme hos dere? Tallene vises i prosent og er fordelt på de ulike skolene.....	17
Figur 8. Har familien din hatt god eller dårlig råd de siste to årene? Tallene vises i prosent.	19
Figur 9. Har familien din hatt god eller dårlig råd de siste to årene? Tallene vises i prosent.	19
Figur 10. I hvor stor grad passer følgende utsagn eller påstander med din situasjon? Tallene viser andelen som oppgir at dette "stemmer ofte", fordelt på de ulike skolene. Tallene vises i prosent. ...	21
Figur 11. I hvor stor grad passer følgende utsagn eller påstander med din situasjon? Tallene viser andelen som oppgir at dette "stemmer ofte", fordelt på de ulike skolene. Tallene vises i prosent. ...	21
Figur 12. Når du er sammen med venner/kamerater, hvem er du som oftest sammen med? Tallene vises i prosent.....	24
Figur 13. Når du er sammen med venner/kamerater, hvem er du som oftest sammen med? Tallene vises i prosent.....	24
Figur 14. Har du minst én venn som du kan stole fullstendig på og kan betro deg til om alt mulig? Tallene vises i prosent.	25
Figur 15. Har du minst én venn som du kan stole fullstendig på og kan betro deg til om alt mulig? Tallene vises i prosent.	26
Figur 16. Andel som mener ulike egenskaper eller handlinger "øker statusen litt" eller "øker statusen mye" i vennemiljøet. Tallene vises i prosent.	27
Figur 17. Andel som mener ulike egenskaper eller handlinger "øker statusen litt" eller "øker statusen mye" i vennemiljøet. Tallene vises i prosent.	27
Figur 18. Andel som mener ulike egenskaper eller handlinger "øker statusen litt" eller "øker statusen mye" i vennemiljøet. Tallene vises i prosent og er fordelt på klassetrinn.	28
Figur 19. Andel som mener ulike egenskaper eller handlinger "minker statusen litt" eller "minker statusen mye" i vennemiljøet. Tallene vises i prosent.....	29
Figur 20. Andel som mener ulike egenskaper eller handlinger "minker statusen litt" eller "minker statusen mye" i vennemiljøet. Tallene vises i prosent.....	29
Figur 21. Hvor godt trives du i nærmiljøet der du bor? Tallene vises i prosent.....	31
Figur 22. Hvor godt trives du i nærmiljøet der du bor? Tallene vises i prosent.....	31
Figur 23. Tenk på det nærområdet der du bor nå. Er du alt i alt fornøyd med å bo der, eller ville du ønske å flytte hvis du fikk anledning til det? tallene vises i prosent og er fordelt på klassetrinn.	32

Figur 24. Tenk på det nærområdet der du bor nå. Er du alt i alt fornøyd med å bo der, eller ville du ønske å flytte hvis du fikk anledning til det? tallene vises i prosent og er fordelt på de ulike skolene.	33
Figur 25. Tenk på det nærområdet der du bor nå. Er du alt i alt fornøyd med å bo der, eller ville du ønske å flytte hvis du fikk anledning til det? tallene vises i prosent og er fordelt på de ulike skolene.	33
Figur 26. Andelen som oppgir at de trives svært dårlig/nokså dårlig, nokså godt og svært godt fordelt på de ulike skolene i prosent.	38
Figur 27. Andelen som oppgir at de trives svært dårlig/nokså dårlig, nokså godt og svært godt fordelt på de ulike skolene i prosent.	39
Figur 28. Ungdommens bruk av tid på lekser og annet skolearbeid en gjennomsnittsdag. Tallene viser samlede tall for kommunen i prosent.	40
Figur 29. Karakter fordeling i norsk skriftlig ved siste karakteroppgjør fordelt på skoler i prosent.	42
Figur 30. Karakter fordeling i norsk skriftlig ved siste karakteroppgjør fordelt på skoler i prosent.	42
Figur 31. Karakter fordeling i matematikk ved siste karakteroppgjør fordelt på skoler i prosent.	43
Figur 32. Karakter fordeling i matematikk ved siste karakteroppgjør fordelt på skoler i prosent.	44
Figur 33. Karakter fordeling i engelsk ved siste karakteroppgjør fordelt på skoler i prosent.	45
Figur 34. Karakter fordeling i engelsk ved siste karakteroppgjør fordelt på skoler i prosent.	45
Figur 35. Hvor fornøyd er du med karakterene dine? Svaralternativene er ikke fornøyd, passe fornøyd og svært fornøyd. Tallene vises i prosent på de ulike klassetrinnene.	47
Figur 36. Hvor mange hele dager har du vært borte fra skolen i løpet av siste måned, siste 30 dager? Tallene vises i prosent og er fordelt på de ulike skolene.	48
Figur 37. Hvor mange hele dager har du vært borte fra skolen i løpet av siste måned, siste 30 dager? Tallene vises i prosent og er fordelt på de ulike skolene.	48
Figur 38. Hvor mange hele dager har du vært borte fra skolen i løpet av siste måned, siste 30 dager på grunn av sykdom, skulk eller andre grunner. Tallene vises i prosent og gjelder hele kommunen.	49
Figur 39. Hvor godt passer følgende utsagn om forelderens involvering i skolen og utdanning? Diagrammet viser samlede svar for hele kommunen i prosent.	51
Figur 40. Hvor godt passer følgende utsagn om forelderens involvering i skolen og utdanning? Tallene er i prosent og viser fordelingen på de ulike skolene.	52
Figur 41. Hvor godt passer følgende utsagn om forelderens involvering i skolen og utdanning? Tallene er i prosent og viser fordelingen på de ulike skolene.	52
Figur 42. Hva tror du at du vil gjøre når du er ferdig med ungdomsskolen? Tallene vises i prosent og er fordelt på klassetrinn.	54
Figur 43. Hva tror du at du vil gjøre når du er ferdig med ungdomsskolen? Fordelt på kjønn i prosent.	55
Figur 44. Hvilket utdanningsprogram i videregående skole tror du at du kommer til å begynne på? Tallene er i prosent, fordelt på klassetrinn.	56
Figur 45. Hva tror du at du vil gjøre når du er ferdig med videregående skole? Tallene vises i prosent, fordelt på de ulike skolene.	57
Figur 46. Hva tror du at du vil gjøre når du er ferdig med videregående skole? Tallene vises i prosent, fordelt på de ulike skolene.	57
Figur 47. Hvis du hadde fått deg jobb nå, ville du heller jobbet enn å gå på skolen? Tallene vises i prosent og er fordelt på de ulike skolene.	60
Figur 48. Hvis du hadde fått deg jobb nå, ville du heller jobbet enn å gå på skolen? Tallene vises i prosent og er fordelt på de ulike skolene.	60

Figur 49. Andelen ungdommer som har gjort ulike handlinger de siste 12 måneder. Tallene vises de samlede tall for kommunen i prosent.	62
Figur 50. Andelen ungdommer som oppgir at de har utført en eller flere av de ulike handlingene minst en gang siste året. Tallene vises i prosent og er fordelt på de ulike skolene.	63
Figur 51. Andelen ungdommer som oppgir at de har utført en eller flere av de ulike handlingene minst en gang siste året. Tallene vises i prosent og er fordelt på de ulike skolene.	63
Figur 52. Når du skulker hvor pleier du å være? Tallene vises i prosent og er fordelt på de ulike skolene.	64
Figur 53. Når du skulker hvor pleier du å være? Tallene vises i prosent og er fordelt på de ulike skolene.	65
Figur 54. Når du skulker skolen, hvem pleier du å være sammen med? Tallene vises i prosent og er fordelt på klassetrinn.	66
Figur 55. Andelen som minst en gang siste måneden har opplevd eller gjort noe av følgende handlinger. Tallene vises i prosent og er fordelt på de ulike skolene.	69
Figur 56. Andelen som minst en gang siste måneden har opplevd eller gjort noe av følgende handlinger. Tallene vises i prosent og er fordelt på de ulike skolene.	69
Figur 57. Er du, eller har du tidligere vært med i noen organisasjoner, klubber, lag eller foreninger – etter at du fylte 10 år? Tallene vises i prosent.	75
Figur 58. Er du, eller har du tidligere vært med i noen organisasjoner, klubber, lag eller foreninger – etter at du fylte 10 år? Tallene vises i prosent.	75
Figur 59. Andelen ungdommer som oppgir at de har vært med på ulike aktiviteter den siste måneden ved de ulike skolene. Tallene vises i prosent.	76
Figur 60. Andelen ungdommer som oppgir at de har vært med på ulike aktiviteter den siste måneden ved de ulike skolene. Tallene vises i prosent.	77
Figur 61. Andelen av jenter og gutter som oppgir at de har deltatt i en eller flere ulike foreninger eller lag de siste 30 dager i prosent.	78
Figur 62. Hvor ofte trener du, eller driver du med følgende aktiviteter? Tallene viser for hele kommunen og er i prosent.	79
Figur 63. Andelen av ungdommer som har svart at de har vært med på en eller flere ulike fysiske aktiviteter mer en gang siste måned fordelt på de ulike skolene. Tallene vises i prosent.	80
Figur 64. Andelen av ungdommer som har svart at de har vært med på en eller flere ulike fysiske aktiviteter mer en gang siste måned fordelt på de ulike skolene. Tallene vises i prosent.	80
Figur 65. Dersom du ikke trener i et idrettslag, hva er grunnen til det? Tallene vises i prosent.	83
Figur 66. Andel som mener ulike grunner til ikke å trene i idrettslag er svært viktige. Tallene er fordelt på skolene og i prosent.	84
Figur 67. Andel som mener ulike grunner til ikke å trene i idrettslag er svært viktige. Tallene er fordelt på skolene og i prosent.	84
Figur 68. Andelen som har gjort en eller flere av følgende aktiviteter i hjemmet eller i nærheten av hjemmet minst 1 gang siste uken, 2 – 5 ganger eller 6 ganger eller mer. Tallene viser samlede tall for hele kommunen i prosent.	86
Figur 69. Andelen ungdommer som minst en gang siste uken har gjort ulike handlinger fordelt på de ulike skolene i prosent.	87
Figur 70. Andelen ungdommer som minst en gang siste uken har gjort ulike handlinger fordelt på de ulike skolene i prosent.	88

Figur 71. Andelen som har utført ulike handlinger eller aktiviteter minst en gang siste uka. Tallene vises i prosent og er fordelt på de ulike skolene.	89
Figur 72. Andelen som har utført ulike handlinger eller aktiviteter minst en gang siste uka. Tallene vises i prosent og er fordelt på de ulike skolene.	89
Figur 73. Andelen som oppgir at de benytter seg av følgende medier to timer eller mer på en gjennomsnittsdag. Tallene vises i prosent fordelt på de ulike skolene.	91
Figur 74. Andelen som oppgir at de benytter seg av følgende medier to timer eller mer på en gjennomsnittsdag. Tallene vises i prosent fordelt på de ulike skolene.	91
Figur 75. Andelen som oppgir at de benytter seg av følgende medier to timer eller mer på en gjennomsnittsdag. Fordelt på kjønn i prosent.	92
Figur 76. Antall bøker ungdommen oppgir å ha lest den siste måneden som ikke er skolebøker. Tallene er fordelt på de ulike skolene og vises i prosent.	94
Figur 77. Antall bøker ungdommen oppgir å ha lest den siste måneden som ikke er skolebøker. Tallene er fordelt på de ulike skolene og vises i prosent.	94
Figur 78. Hvor lang tid pleier du vanligvis å sitte foran datamaskinen en hverdag utenom skolen? Tallene vises i prosent og er fordelt på de ulike skolene.	97
Figur 79. Hvor lang tid pleier du vanligvis å sitte foran datamaskinen en hverdag utenom skolen? Tallene vises i prosent og er fordelt på de ulike skolene.	97
Figur 80. Hvor ofte bruker du datamaskin på disse stedene? Tallene vises i prosent og viser den samlede fordelingen i kommunen.	98
Figur 81. Hvor ofte gjør du noen av disse aktivitetene? Tallene vises i prosent og er de samlede tallene for kommunen.	100
Figur 82. Andelen ungdommer som oppgir at de gjør ulike aktivitetene daglig eller nesten daglig. Fordelt på skolene i prosent.	101
Figur 83. Andelen ungdommer som oppgir at de gjør ulike aktivitetene daglig eller nesten daglig. Fordelt på skolene i prosent.	101
Figur 84. Andelen ungdommer som oppgir at de gjør ulike aktivitetene daglig eller nesten daglig. Tallene viser samlede tall i kommunen fordelt på kjønn i prosent.	102
Figur 85. Hvilken tid på døgnet spiller du vanligvis dataspill? Tallene viser de samlede tallene for kommunen i prosent.	103
Figur 86. Hvilken tid på døgnet spiller du vanligvis dataspill? Tallene viser fordelingen på de ulike skolene og er i prosent.	104
Figur 87. Hvilken tid på døgnet spiller du vanligvis dataspill? Tallene viser fordelingen på de ulike skolene og er i prosent.	104
Figur 88. Hvilken tid på døgnet spiller du vanligvis dataspill? Tallene viser fordelingen mellom kjønnene og er i prosent.	105
Figur 89. Andel som svarer "ja" på ulike påstander om bruk av dataspill, fordelt på de ulike skolene. Tallene vises i prosent.	106
Figur 90. Andel som svarer "ja" på ulike påstander om bruk av dataspill, fordelt på de ulike skolene. Tallene vises i prosent.	106
Figur 91. Andel som svarer "ja" på ulike påstander om bruk av dataspill, fordelt på kjønn. Tallene vises i prosent.	107
Figur 92. Hvor ofte spiser du følgende i løpet av en uke? Tallene viser samlede tall for kommunen og er i prosent.	112
Figur 93. Andelen som spiser frokost, lunsj og middag hver dag, fordelt på kjønn i prosent.	113

Figur 94. Deltar du aktivt i noen form for trening? Tallene vises i prosent er fordelt på de ulike skolene.	115
Figur 95. Deltar du aktivt i noen form for trening? Tallene vises i prosent er fordelt på de ulike skolene.	115
Figur 96. Hvor ofte er du så fysisk aktiv at du blir andpusten eller svett? Tallene vises i prosent og er fordelt på de ulike skolene.	116
Figur 97. Hvor ofte er du så fysisk aktiv at du blir andpusten eller svett? Tallene vises i prosent og er fordelt på de ulike skolene.	117
Figur 98. Dersom du ikke driver med noen form for trening, hva er grunnen til det? Tallene vises i prosent og er de samlede tall for kommunen.	118
Figur 99. Andelen som mener ulike påstander om eget selvbilde passer svært, ganske godt, passer ganske dårlig og passer svært dårlig. Tallene viser de samlede tallene for kommunen i prosent.	120
Figur 100. Andelen som mener ulike påstander om eget selvbilde passer svært/ganske godt. Fordelt på kjønn i prosent.	121
Figur 101. Andelen som mener ulike påstander om eget kroppsbilde passer svært, ganske godt, passer ganske dårlig og passer svært dårlig. Tallene viser de samlede tallene for kommunen i prosent.	122
Figur 102. Andelen som mener ulike påstander om eget kroppsbilde passer svært, ganske godt, fordelt på kjønn i prosent.	123
Figur 103. Hvordan tror du din framtid vil bli? Tallene viser samlede tall for kommunen og er i prosent.	124
Figur 104. Hvordan tror du din framtid vil bli? Tallene viser fordelingen på kjønn og er i prosent.	125
Figur 105. Har du i løpet av den siste uka vært plaget av noe av dette? Tallene vises i prosent og er gjennomsnittet for kommunen.	126
Figur 106. Andel som har vært ganske eller veldig mye plaget av ulike situasjoner sist uke. Tallene er fordelt på de ulike skolene og vises i prosent.	127
Figur 107. Andel som har vært ganske eller veldig mye plaget av ulike situasjoner sist uke. Tallene er fordelt på de ulike skolene og vises i prosent.	128
Figur 108. Andel som har vært ganske eller veldig mye plaget av ulike situasjoner sist uke. Tallene vises i prosent og er fordelt på kjønn.	129
Figur 109. Andelen som svarer ja på at de noen gang forsøkt å skade deg seg og/eller forsøkt å ta sitt eget liv. Tallene vises i prosent og er fordelt på de ulike skolene.	133
Figur 110. Andelen som svarer ja på at de noen gang forsøkt å skade deg seg og/eller forsøkt å ta sitt eget liv. Tallene vises i prosent og er fordelt på de ulike skolene.	133
Figur 111. Andelen som svarer ja på at de noen gang forsøkt å skade deg seg og/eller forsøkt å ta sitt eget liv. Tallene viser fordelingen på kjønn og er i prosent.	134
Figur 112. Andelen ungdommer som har benyttet seg av en eller flere tjenester i hjelpeapparatet. Tallene viser fordelingen på de ulike skolene i prosent.	137
Figur 113. Andelen ungdommer som har benyttet seg av en eller flere tjenester i hjelpeapparatet. Tallene viser fordelingen på de ulike skolene i prosent.	138
Figur 114. Hender det du drikker noen form for alkohol? Tallene er fordelt på de ulike skolene i prosent.	145
Figur 115. Hender det du drikker noen form for alkohol? Tallene er fordelt på de ulike skolene i prosent.	145

Figur 116. Hvor gammel var du første gang du drakk så mye som én alkoholenhet, eller én drink? Tallene er fordelt på de ulike skolene og vises i prosent.	146
Figur 117. Hvor gammel var du første gang du drakk så mye som én alkoholenhet, eller én drink? Tallene er fordelt på de ulike skolene og vises i prosent.	147
Figur 118. Hvis du tenker spesielt på de siste seks månedene, hvor mange ganger har du drukket så mye alkohol at du tydelig har kjent deg beruset? Tallene er fordelt på de ulike skolene og vises i prosent.	148
Figur 119. Hvis du tenker spesielt på de siste seks månedene, hvor mange ganger har du drukket så mye alkohol at du tydelig har kjent deg beruset? Tallene er fordelt på de ulike skolene og vises i prosent.	149
Figur 120. Hvor mange av vennene dine, på din egen alder, har drukket så mye at de har kjent seg beruset? Tallene er fordelt på klassetrinn og vises i prosent.	151
Figur 121. Har du noen gang sett din far eller mor full eller tydelig beruset? Tallene er fordelt på klassetrinn og er i prosent.	152
Figur 122. Får du lov til å drikke alkohol av foreldrene dine? Fordelt på de ulike skolene og tallene er i prosent.	153
Figur 123. Får du lov til å drikke alkohol av foreldrene dine? Fordelt på de ulike skolene og tallene er i prosent.	154
Figur 124. Hvilke regler har dere hjemme om ditt forhold til alkohol? Fordelt på de ulike skolene. Tallene vises i prosent.	155
Figur 125. Hvilke regler har dere hjemme om ditt forhold til alkohol? Fordelt på de ulike skolene. Tallene vises i prosent.	155
Figur 126. Hender det at du får alkohol av foreldrene dine? Tallene viser de samlede tall for kommunen og er i prosent.	156
Figur 127. Dersom du bruker alkohol, hvordan får du tak i alkohol? Fordelt på klassetrinn i prosent.	158
Figur 128. Andel som har brukt ulike rusmidler minst én gang siste 12 måneder. Svarene er fordelt på de ulike skolene og vises i prosent.	159
Figur 129. Andel som har brukt ulike rusmidler minst én gang siste 12 måneder. Svarene er fordelt på de ulike skolene og vises i prosent.	159
Figur 130. Har du i løpet av det siste året blitt tilbudt hasj eller marihuana? Fordelt på de ulike skolene. Tallene vises i prosent.	162
Figur 131. Har du i løpet av det siste året blitt tilbudt hasj eller marihuana? Fordelt på de ulike skolene. Tallene vises i prosent.	162
Figur 132. Hvis du ønsket å få tak i hasj eller marihuana, tror du at du ville klare å skaffe deg stoffet i løpet av to til tre dager? Fordelt på de ulike skolene. Tallene vises i prosent.	163
Figur 133. Hvis du ønsket å få tak i hasj eller marihuana, tror du at du ville klare å skaffe deg stoffet i løpet av to til tre dager? Fordelt på de ulike skolene. Tallene vises i prosent.	163
Figur 134. Hvor mange ganger har du vært med på, eller gjort noe av dette det siste året – de siste 12 månedene? Tallene viser de samlede tallene for kommunen og er i prosent.	166
Figur 135. Andel som har utført ulike handlinger minst én gang siste 12 måneder. Tallene er fordelt på de ulike skolene og vises i prosent.	167
Figur 136. Andel som har utført ulike handlinger minst én gang siste 12 måneder. Tallene er fordelt på de ulike skolene og vises i prosent.	168

Figur 137. Hvor mange ganger har du vært med på, eller gjort noe av dette det siste året – de siste 12 månedene?.....	169
Figur 138. Andel som har utført ulike handlinger minst én gang siste 12 måneder. Fordelt på de ulike skolene i prosent.	169
Figur 139. Andel som har utført ulike handlinger minst én gang siste 12 måneder. Fordelt på de ulike skolene i prosent.	170
Figur 140. Hvor mange ganger har du vært i kontakt med politiet på grunn av noe galt du hadde gjort i løpet av de siste 12 månedene? Tallene er fordelt på de ulike skolene og er i prosent.....	171
Figur 141. Hvor mange ganger har du vært i kontakt med politiet på grunn av noe galt du hadde gjort i løpet av de siste 12 månedene? Tallene er fordelt på de ulike skolene og er i prosent.....	171
Figur 142. Har du noen gang blitt stoppet av politiet på grunn av en trafikkforseelse? Tallene er fordelt på de ulike skolene og vises i prosent.	172
Figur 143. Har du noen gang blitt stoppet av politiet på grunn av en trafikkforseelse? Tallene er fordelt på de ulike skolene og vises i prosent.	173
Figur 144. Andel som har utført ulike handlinger minst én gang siste 12 måneder. Tallene er fordelt på de ulike skolene og er i prosent.	175
Figur 145. Andel som har utført ulike handlinger minst én gang siste 12 måneder. Tallene er fordelt på de ulike skolene og er i prosent.	175
Figur 146. Andel som har utført ulike handlinger minst én gang siste 12 måneder. Tallene er fordelt på kjønn og vises i prosent.	176
Figur 147. Har du i løpet av de siste 12 månedene blitt utsatt for noe av det følgende? Tallene viser samlede tall for kommunen og er i prosent.....	177
Figur 148. Andel som har blitt utsatt for ulike voldshandlinger minst én gang siste 12 måneder, fordelt på skolene i prosent.	178
Figur 149. Andel som har blitt utsatt for ulike voldshandlinger minst én gang siste 12 måneder, fordelt på skolene i prosent.	178
Figur 150. Andel som har blitt utsatt for ulike voldshandlinger minst én gang siste 12 måneder, fordelt kjønn i prosent.....	179
Figur 151. Dersom du noen gang har blitt skadet på grunn av vold, hvem var det som gjorde det? Fordelt på skolene i prosent.....	181
Figur 152. Dersom du noen gang har blitt skadet på grunn av vold, hvem var det som gjorde det? Fordelt på skolene i prosent.....	181
Figur 153. Dersom du noen gang har blitt skadet på grunn av vold, hvem var det som gjorde det? Fordelt på kjønn i prosent.	183